

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Θετικών και Εφαρμοσμένων Επιστημών

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Κοινωνικά Πληροφοριακά Συστήματα**

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Η Σχέση των Κοινωνικών Δικτύων με το Φαινόμενο του
Εθισμού στο Διαδίκτυο**

Σπυρίδων Κορδώνης

**Επιβλέπων Καθηγητής
Κλήμης Νταλιάνης**

Δεκέμβριος 2019

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Θετικών και Εφαρμοσμένων Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Κοινωνικά Πληροφοριακά Συστήματα

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Η Σχέση των Κοινωνικών Δικτύων με το Φαινόμενο του Εθισμού στο Διαδίκτυο

Σπυρίδων Κορδώνης

Επιβλέπων Καθηγητής
Κλήμης Νταλιάνης

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στα *Κοινωνικά Πληροφοριακά Συστήματα* από τη Σχολή Θετικών και Εφαρμοσμένων Επιστημών του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Δεκέμβριος 2019

ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ

Περίληψη

Σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις 4,39 δισεκατομμύρια άνθρωποι χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο, εκ των οποίων τα 3,48 δισεκατομμύρια είναι χρήστες κοινωνικών μέσων.

Από την εποχή που το Διαδίκτυο ήταν ένα πειραματικό δίκτυο μεταξύ Πανεπιστημίων και Δημόσιων Ιδρυμάτων στις ΗΠΑ (μέσα της δεκαετίας του 1970) μέχρι την ώρα που ονομάστηκε μεταφορικά «παγκόσμιο χωριό» (μέσα της δεκαετίας του 1990), προκειμένου να επισημανθεί η σμίκρυνση των αποστάσεων και η διευκόλυνση της ροής των πληροφοριών πέρασαν λιγότερα από 20 χρόνια. Για την πλειοψηφία των χρηστών, το Διαδίκτυο αντιπροσωπεύει την ανεξάντλητη πηγή ευκαιριών που αυξάνει την ευημερία. Για κάποιους όμως, μπορεί να αποτελέσει τον λόγο που θα τους καταστήσει «ασθενείς» με συμπτώματα που προσιδιάζουν στην πνευματική διαταραχή. Η κατάσταση αυτή καλείται Διαδικτυακός εθισμός και περιγράφεται ως «διαταραχή ελέγχου παρόρμησης που δεν περιλαμβάνει εθιστική ουσία».

Τα τελευταία χρόνια οι Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης (ΙΚΔ) παρέχουν πολλά και σημαντικά οφέλη στους χρήστες, που σχετίζονται από την επικοινωνία με φίλους και συγγενείς, μέχρι την διασκέδαση ή την πληροφόρηση. Ταυτόχρονα όμως υπάρχουν και ρίσκα που σχετίζονται με την χρήση τους, όπως είναι η υπερβολική χρήση που μπορεί να οδηγήσει σε φαινόμενα εθισμού αλλά και η συμβολή τους στην εκδήλωση γενικότερου φαινομένου όπως ο Διαδικτυακός εθισμός.

Η μέχρι τώρα έρευνα γύρω από το θέμα του Διαδικτυακού εθισμού έχει επικεντρωθεί στην μελέτη του φαινομένου στους εφήβους και νεαρούς ενήλικους. Τα τελευταία χρόνια όμως όλο και περισσότεροι άνθρωποι σε μεγαλύτερο φάσμα ηλικιών συμμετέχει στο διαδίκτυο και χρησιμοποιεί τις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης.

Η παρούσα έρευνα σκοπεύει να μελετήσει το φαινόμενο του Διαδικτυακού εθισμού στους ενήλικους Έλληνες χρήστες Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης, να προσδιορίσει τον επιπολασμό του ΔΕ ανάμεσα στους χρήστες ΙΚΔ και να διερευνήσει την σχέση κοινωνικό-δημογραφικών παραγόντων με την εμφάνιση ΔΕ στους χρήστες ΙΚΔ.

Η μέθοδος που ακολουθήθηκε ήταν ποσοτική έρευνα με χρήση ερωτηματολογίου στο Διαδίκτυο.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι υπάρχει σχέση ανάμεσα στην χρήση ΙΚΔ και τον ΔΕ, ο δε επιπολασμός του ΔΕ ανάμεσα στους χρήστες ΙΚΔ φθάνει στο 30%. Επιπλέον, ο ΔΕ σχετίζεται με την ηλικία των χρηστών ΙΚΔ.

Summary

According to the latest estimates 4.39 billion people use the Internet and 3.48 billion of them are social media users.

Since the time the Internet was an experimental network between Universities and public Institutions in the US (mid 1970s) until it was metaphorically called “global village” (mid 1990s), in order to underscore the diminishing of the distances and the facilitation of the information flow, less than 20 years had passed. For the majority of the users, Internet represents the endless source of opportunities that enhance well-being. For some though, it might be the reason that makes them “sick” with symptoms specific to mental disorder. This condition is called Internet addiction and is described as “impulse control disorder that does not involve addictive substance”.

In recent years Social Networking Websites (SNW) have provided many and significant benefits to users related from communicating with friends and relatives, up to having fun or obtaining information. At the same time, though, there are risks with their use, such as excessive use that can lead to addiction phenomena as well as their contribution to a more general phenomenon such as Internet addiction.

So far research on the topic of Internet addiction has focused on studying the phenomenon in adolescents and young adults. In recent years, however, more and more people of wider age range have been online and are using social networking sites.

The present study intends to investigate the phenomenon of Internet addiction in adult Greek users of Social Networking Websites, to determine the prevalence of IA among SNW users, and to investigate the correlation of socio-demographic factors with the occurrence of IA in SNW users.

The method followed was that of quantitative survey using an online questionnaire.

The results showed that there is connection between the use of SNW and IA, and the prevalence of IA among SNW users reaches 30%. Moreover, IA relates to the age of SNW users.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους επιβλέποντες κκ. Γεώργιο Ερρίκο Χλαπάνη και Κλήμη Νταλιάνη, για την βοήθεια και τις συμβουλές που μου προσέφεραν στην εκπόνηση της μεταπτυχιακής διατριβής.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	1
1.1 Δήλωση του Προβλήματος	1
1.2 Δήλωση Σκοπού	2
1.3 Δομή της Μελέτης.....	2
1.4 Ορισμοί	3
Κεφάλαιο 2	6
Θεωρητικός / Εννοιολογικός προσδιορισμός	6
2.1 Διαδίκτυο.....	6
2.2 Κοινωνικά Δίκτυα και Κοινωνικά Μέσα	21
2.3 Διαδικτυακός Εθισμός.....	33
2.4 Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης και Εθισμός.....	42
Κεφάλαιο 3	46
Ανασκόπηση βιβλιογραφίας	46
3.1 Λέξεις κλειδιά ταυτότητας.....	46
3.2 Εντοπισμός βιβλιογραφικών πηγών.....	46
3.3 Επιλογή βιβλιογραφίας για ανασκόπηση	46
3.4 Ανασκόπηση Βιβλιογραφίας/Περίληψη βασικών θεμάτων.....	49
3.5 Αιτιολόγηση της έρευνας – Συμβολή στην βιβλιογραφία.....	79
3.6 Ερευνητικά Ερωτήματα.....	80
Κεφάλαιο 4	81
Μέθοδοι	81
4.1 Μεθοδολογία της έρευνας.....	81
4.2 Δείγμα και Τόπος της Έρευνας	81
4.3 Πρόσβαση και Άδειες	82
4.4 Εργαλεία, Διαθεσιμότητα και Εγκυρότητα.....	82
4.5 Διαδικασίες συγκέντρωσης δεδομένων	83
4.6 Ανάλυση Δεδομένων	84
Κεφάλαιο 5	85
Αποτελέσματα	85
5.1 Περιγραφική Ανάλυση Δεδομένων	85
5.2 Επαγωγική Ανάλυση που αναφέρεται σε ερωτήματα.....	104
5.3 Πίνακες και σχήματα.....	117
Κεφάλαιο 6	124
Συμπεράσματα/Συζήτηση	124

6.1	Περίληψη σημαντικών Αποτελεσμάτων.....	124
6.2	Σχέση Αποτελεσμάτων με τις υπάρχουσες Μελέτες.....	125
6.3	Περιορισμοί της Μελέτης	126
6.4	Σημασία για μελλοντικές Έρευνες.....	126
6.5	Συμπέρασμα.....	126
Παράρτημα Α.....		127
Ερωτηματολόγιο		127
Βιβλιογραφία		134
Κατάλογος Εικόνων		147
Κατάλογος Πινάκων		148
Κατάλογος Γραφημάτων.....		149

Εισαγωγή

Ο πρώτος που μίλησε για διαδικτυακό εθισμό, ήταν η ψυχολόγος K. Young το 1996. Ο «ασθενής μηδέν» (“patient zero”) ήταν μια νοικοκυρά, που διαβιούσε μια ικανοποιητική ζωή και δεν είχε παρελθόν σε εθισμούς ή ψυχιατρικά προβλήματα. Όμως μέσα σε τρεις μήνες από την στιγμή που ανακάλυψε τα chat rooms, ξόδευε έως και 60 ώρες την εβδομάδα online (Aboujaoude, 2010).

Η εισαγωγή του Διαδικτύου στην καθημερινότητα, άλλαξε καταλυτικά τις ζωές των ανθρώπων. Εισήγαγε νέους τρόπους επικοινωνίας, αλληλεπίδρασης, πληροφόρησης και εξυπηρέτησης των αναγκών τους, με τρόπους που δεν ήταν δυνατόν να γίνουν αντιληπτοί πριν συμβούν. Αυτό είχε τεράστιες συνέπειες, οι οποίες επηρεάζουν τις ζωές των χρηστών του με τρόπο τις περισσότερες φορές θετικό, αλλά και σε ορισμένες περιπτώσεις αρνητικό. Από την μία πλευρά υπάρχει η εύκολη δυνατότητα επαφής με φίλους και γνωστούς, η διασκέδαση ή η διαφυγή από την καθημερινότητα. Από την άλλη, μία από τις αρνητικές συνέπειες της χρήσης του Διαδικτύου είναι η πιθανότητα εκδήλωσης φαινομένων εθισμού στην χρήση του από ορισμένους χρήστες.

Στη συνέχεια θα ερευνηθεί το θέμα του Διαδικτυακού εθισμού σε σχέση με την χρήση Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης.

1.1 Δήλωση του Προβλήματος

Από τις πλέον καταλυτικές επιπτώσεις της αλματώδους ανάπτυξης του Διαδικτύου και της εισβολής του σε όλες σχεδόν της εκφάνσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας, είναι η μέσω των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών διαμεσολάβηση των κοινωνικών σχέσεων. Η κοινωνική πραγματικότητα χαρακτηρίζεται πλέον από την όλο και μεγαλύτερη συμμετοχή των ανθρώπων σε ψηφιακές κοινότητες (blogs, wikis, κοινωνικά δίκτυα, social tagging, κλπ.) και τη χρήση διαδικτυακών εφαρμογών κοινωνικής υπολογιστικής (recommendation, reputation, decision analysis, edutainment, gaming, training, κλπ.) (Wang, Zeng, Carley, & Mao, 2007). Η ενασχόληση

με αυτές τις πλατφόρμες κοινωνικής διαμεσολάβησης μπορεί να έχει επίδραση στη συμπεριφορά των ανθρώπων και να εκδηλώνεται με θετικό ή αρνητικό τρόπο.

Μια από τις αρνητικές επιπτώσεις που μπορεί να προκύψουν από την ενασχόληση με τις λειτουργίες και τις υπηρεσίες που προσφέρονται στο Διαδίκτυο είναι ο εθισμός σε αυτό. Ο εθισμός στο Διαδίκτυο είναι μια πνευματική διαταραχή (mental disorder), η οποία παρουσιάζει παρόμοια συμπτώματα με άλλα είδη εθισμών (ναρκωτικά, αλκοόλ, τζόγος, κλπ.). Η εξάρτηση από το Διαδίκτυο εμφανίζεται μέσα από μια συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται από την απώλεια ελέγχου του μέσου και σχετίζεται άμεσα με τη χρήση Κοινωνικών Δικτύων, διαδικτυακών παιχνιδιών και άλλων διαδικτυακών δραστηριοτήτων. Αυτή η συμπεριφορά μπορεί να οδηγήσει σε σημαντική έκπτωση στην κοινωνική και επαγγελματική ή ακαδημαϊκή λειτουργικότητα του ατόμου μέσα από την εγκατάλειψη πολλών άλλων ζωτικών δραστηριοτήτων (κοινωνικών, επαγγελματικών, κλπ.) του εθισμένου ατόμου (Χλαπάνης, Μηναΐδη, & Λουμάνη, 2015).

1.2 Δήλωση Σκοπού

Ο σκοπός της μελέτης είναι να προσδιορίσει τον ρόλο και το βαθμό επίδρασης των Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης στην ανάδυση ή επιδείνωση φαινομένων Εθισμού στο Διαδίκτυο ανάμεσα στους ενήλικους Έλληνες χρήστες Διαδικτύου. Στα προσδοκώμενα αποτελέσματα της έρευνας περιλαμβάνονται, ο προσδιορισμός του βαθμού διείδυσης του Διαδικτύου και των Κοινωνικών Δικτύων στον ενήλικα πληθυσμό, ο προσδιορισμός της σχέσης της χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης με την ανάπτυξη φαινομένων εθισμού/Ψυχαναγκαστικής χρήσης διαδικτύου και ο προσδιορισμός της σχέσης των δημογραφικών χαρακτηριστικών των χρηστών Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης με την εμφάνιση φαινομένων διαδικτυακού εθισμού/Ψυχαναγκαστικής χρήσης διαδικτύου.

1.3 Δομή της Μελέτης

Στο Κεφάλαιο 2 – Θεωρητικός/Εννοιολογικός προσδιορισμός, παρέχεται το θεωρητικό πλαίσιο και το υπόβαθρο της έρευνας που διεξήχθη. Παρουσιάζεται το ιστορικό πλαίσιο της ανάδυσης του Διαδικτύου, των συνιστωσών και εκφάνσεών του, καθώς και το θεωρητικό πλαίσιο των Κοινωνικών Δικτύων και των διαδικτυακών εκφάνσεών τους. Επίσης δίνονται οι ορισμοί και το θεωρητικό πλαίσιο των διαφόρων τύπων εθισμών που σχετίζονται με την Τεχνολογία, το Διαδίκτυο και τα Κοινωνικά Δίκτυα.

Στο Κεφάλαιο 3 – Ανασκόπηση βιβλιογραφίας, παρουσιάζεται και αναλύεται ένα σύνολο 31 ερευνών και μελετών από την διεθνή και την ελληνική βιβλιογραφία, που σχετίζεται με το θέμα του διαδικτυακού εθισμού (και των διαφόρων εκφάνσεών του), καθώς και των κοινωνικών δικτύων αναφορικά με τον διαδικτυακό εθισμό.

Στο Κεφάλαιο 4 – Μέθοδοι, παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας, στοιχεία αναφορικά τον τρόπο συλλογής των δεδομένων, στοιχεία για το δείγμα συμμετεχόντων, τα εργαλεία συλλογής στοιχείων, τα εργαλεία και τις μεθόδους επεξεργασίας και ανάλυσης των δεδομένων, καθώς και τις στατιστικές μεθόδους για τον έλεγχο των υποθέσεων που σχετίζονται με τα ερευνητικά ερωτήματα.

Στο Κεφάλαιο 5 – Αποτελέσματα, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της στατιστικής επεξεργασίας και ανάλυσης των δεδομένων της έρευνας. Αυτά δίνονται σε δύο κατηγορίες: α) ως αποτελέσματα περιγραφικής στατιστικής, όπου δίνονται πληροφορίες αριθμητικά και μέσω γραφημάτων για τα ποσοτικά χαρακτηριστικά των δεδομένων π.χ. ποσοστά, μέσοι όροι, κλπ. Και β) ως αποτελέσματα επαγωγικής στατιστικής, όπου παρουσιάζονται τα αποτελέσματα ελέγχων συσχετισμού ανάμεσα σε μεταβλητές που αντιπροσωπεύουν χαρακτηριστικά και μετρήσεις που αφορούν στην Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου ή την Χρήση Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης και ως αποτελέσματα ελέγχου υποθέσεων που αφορούν πάλι σε μεταβλητές που αναφέρθηκαν προηγουμένως.

Στο Κεφάλαιο 6 – Συμπεράσματα/Συζήτηση, παρουσιάζονται περιληπτικά τα αποτελέσματα της έρευνας, καθώς και στοιχεία που αφορούν στην σχέση αποτελεσμάτων με άλλες έρευνες, τους τυχόν περιορισμούς της έρευνας και προτάσεις. Τέλος, στο Παράστημα, παρουσιάζεται το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε.

1.4 Ορισμοί

Οι ορισμοί που ακολουθούν αφορούν στις βασικές έννοιες που πραγματεύεται η Έρευνα που παρουσιάζεται με την παρούσα μελέτη και είναι ο Εθισμός και ο Ψυχαναγκασμός/Ψυχαναγκαστική Χρήση, στο πλαίσιο του Διαδικτύου και των διαδικτυακών Κοινωνικών Δικτύων.

1.4.1 Εθισμός

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας «ο παθολογικός εθισμός είναι η ψυχική και μερικές φορές ακόμη και φυσική, κατάσταση που αναδύεται από την

αλληλεπίδραση ανάμεσα σε ένα ζωντανό οργανισμό και μια εξωγενή ουσία, που χαρακτηρίζεται από συμπεριφορικές αποκρίσεις και άλλες αντιδράσεις που πάντα συμπεριλαμβάνουν μια ψυχαναγκαστική ανάγκη να λαμβάνει την ουσία συνεχώς ή περιοδικά, ώστε να έχει τα ψυχικά της αποτελέσματα και/ή να αποφύγει την δυσφορία που σχετίζεται με στέρησή της» (Marazziti, Baroni, & Mucci, 2017).

Όπως αναφέρει ο Goodman (1990), η *εθιστική διαταραχή* (addictive disorder) ή *εθισμός* (addiction), επισήμως ορίζεται μέσω ενός αριθμού κριτηρίων όπως μεταξύ άλλων: (α) επαναλαμβανόμενη αποτυχία να αντισταθεί κανείς στην παρόρμηση να εμπλακεί σε μια συγκεκριμένη συμπεριφορά, (β) αυξανόμενη αίσθηση έντασης αμέσως πριν την έναρξη της συμπεριφοράς, (γ) ευχαρίστηση ή ανακούφιση κατά τον χρόνο εμπλοκής στη συμπεριφορά, (δ) ένα αίσθημα έλλειψης ελέγχου κατά τη διάρκεια εμπλοκής στη συμπεριφορά, (ε) συμπλέκεται ένας αριθμός από τα ακόλουθα (1) συχνή έγνοια με την συμπεριφορά ή με τη δραστηριότητα που είναι προκαταρκτική της συμπεριφοράς, (2) συχνή εμπλοκή στη συμπεριφορά σε μεγαλύτερο βαθμό ή μεγαλύτερη διάρκεια από ότι προτίθεται, (3) επαναλαμβανόμενες προσπάθειες για μείωση, έλεγχο ή παύση της συμπεριφοράς, (4) εγκατάλειψη ή μείωση σημαντικών κοινωνικών, επαγγελματικών ή ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων λόγω της συμπεριφοράς, (5) συνέχιση της συμπεριφοράς παρά την γνώση ότι υπάρχει επίμονο κοινωνικό, οικονομικό, ψυχολογικό ή φυσικό πρόβλημα, κλπ. και (στ) μερικά συμπτώματα της διαταραχής επιμένουν για πάνω από ένα μήνα ή συνέβησαν επανειλημμένως σε μεγάλη χρονική διάρκεια. Σε μια πιο ανεπίσημη μορφή ο Goodman (1990) ορίζει ως *εθισμό* «μια διαδικασία δια της οποίας μια συμπεριφορά, που μπορεί να λειτουργήσει αμφότερα να παραγάγει ευχαρίστηση και να παράσχει ανακούφιση από εσωτερική δυσφορία, εφαρμόζεται σε ένα μοτίβο που χαρακτηρίζεται από (1) επαναλαμβανόμενη αποτυχία να ελεγχθεί η συμπεριφορά (αδυναμία) και (2) συνέχιση της συμπεριφοράς παρά τις σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις (δυσμεταχειρισιμότητα)».

1.4.2 Ψυχαναγκασμός/Ψυχαναγκαστική Χρήση (Compulsion/Compulsive Use)

Σύμφωνα με το Εθνικό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας (National Institute of Mental Health – NIMH) (“NIMH » Obsessive-Compulsive Disorder,” n.d.), “η *Εμμονική-Ψυχαναγκαστική Διαταραχή* είναι μια κοινή χρόνια και μακράς διάρκειας διαταραχή στην οποία ένα πρόσωπο έχει ανεξέλεγκτες, επαναλαμβανόμενες σκέψεις (εμμονές) και συμπεριφορές (ψυχαναγκασμός) τις οποίες αυτή ή αυτός νιώθει την παρόρμηση να επαναλάβει ξανά και ξανά».

Κατά τους LaRose et al. (2011), «η Ψυχαναγκαστική Χρήση είναι μάλλον ψυχολογική κατάσταση παρά άμεσα παρατηρήσιμη συμπεριφορά. Οι δείκτες της Ψυχαναγκαστικής χρήσης περιλαμβάνουν την αντίληψη ότι κάτι έχει γίνει πρόβλημα στην ζωή κάποιου, η ανεπιτυχείς προσπάθειες για μείωση της ποσότητας χρήσης, η αντίληψη ότι η χρήση κινείται εκτός ελέγχου και η αύξηση της χρήσης προκειμένου να επιτευχθεί η έξαψη».

1.4.3 Κοινωνικό Δίκτυο

Κατά τον Gurung (2013) «Ένα κοινωνικό δίκτυο είναι το σύνολο των ανθρώπων με τους οποίους αλληλοεπιδρά ένα πρόσωπο και από τους οποίους ένα πρόσωπο μπορεί δυνητικά να λάβει βοήθεια σε ώρα ανάγκης».

Κεφάλαιο 2

Θεωρητικός / Εννοιολογικός προσδιορισμός

Ακολούθως θα παρατεθούν πληροφορίες αναφορικά με το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας. Τα στοιχεία αυτά αφορούν στο Διαδίκτυο, τα Κοινωνικά Δίκτυα και τα Κοινωνικά Μέσα, τον Διαδικτυακό Εθισμό και τα υποκείμενα αυτών των διαστάσεων.

2.1 Διαδίκτυο

Το διαδίκτυο είναι ίσως το μοναδικό ανθρώπινο επίτευγμα, το οποίο επηρεάζει κάθε διάσταση της ανθρώπινης υπόστασης, σε βαθμό που μπορεί να συγκριθεί μόνο με την αντίστοιχη επίδραση της Βιομηχανικής Επανάστασης. Ο λόγος είναι ότι, όπως η Βιομηχανική Επανάσταση, το Διαδίκτυο άλλαξε την δομή και τους τρόπους που οι άνθρωποι επικοινωνούν, συναλλάσσονται, παράγουν, εκπαιδεύονται και λειτουργούν στην καθημερινότητά τους. Ειδικά στο πλαίσιο της κοινωνιολογίας και της ανθρώπινης συμπεριφοράς, οι επιπτώσεις του είναι καταλυτικές.

2.1.1 Απαρχές του Διαδικτύου

Υπάρχουν διάφορα «επίσημα» αφηγήματα σχετικά με την γέννηση του Διαδικτύου (Internet), ανάλογα με την προσέγγιση – «ιδεολογική» ή προσωπική - του «αφηγητή». Όπως αναφέρουν οι Haigh, Russel, & Dutton (2015), η θεσμοποιημένη αφήγηση είναι αυτή που αναφέρει η Janet Abbate στο βιβλίο της *Inventing the Internet*, μέσα στο οποίο «διαγράφει μια εξέλιξη από τις πρώτες σκέψεις για τα δίκτυα μεταγωγής πακέτων (packet-switched networks) την δεκαετία του 1960 μέσω της δημιουργίας του ARPANET, την αναπάντεχη άνοδο του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (email) ως πρώτη του «τέλεια εφαρμογή» («killer application»), το Transmission Control Protocol and Internet Protocol (TCP/IP) των Vint Cerf και Robert Kahn και την εμπορευματοποίηση του Διαδικτύου». Από την άλλη, ο Gordon Crovitz γράφοντας για την συντηρητική *Wall Street Journal* το 2012 και θέλοντας να πιστώσει στους ιδιώτες την εφεύρεση του Διαδικτύου, το αποδίδει στον Vannevar Bush (Bush, 1945) και το Memex του, τον Tim

Berners-Lee, τον Vinton Cerf (που όμως την εποχή εκείνη δούλευε για το δημόσιο!) και πιο αναπάντεχα, στο Xerox PARC, που είχε αναπτύξει το Ethernet που συνέδεε διαφορετικά δίκτυα υπολογιστών. Ως αντίλογος σε αυτό, ήρθε το άρθρο του Steven Johnson στους *New York Times*, στο οποίο ο Johnson λέει ότι, ούτε η Κυβέρνηση ούτε οι μεγάλες επιχειρήσεις δεν μπορούν να διεκδικήσουν την πατρότητα του Διαδικτύου. Ο Johnson (2012) αποδίδει την ανάπτυξη του Διαδικτύου, σε «αποκεντρωμένες ομάδες από επιστήμονες, προγραμματιστές και χομπίστες (και αρκετούς επιχειρηματίες), που ελεύθερα μοιράζονταν τα φρούτα της πνευματικής τους εργασίας με όλο τον κόσμο», παραλείποντας όμως το γεγονός ότι, την ανάπτυξη του TCP/IP Διαδικτύου, χρηματοδότησε αδρά το Υπουργείο Άμυνας των ΗΠΑ (Haigh et al., 2015).

Όμως, η αλήθεια είναι ότι το Διαδίκτυο (Internet) γεννήθηκε την περίοδο της κορύφωσης του «ψυχρού πολέμου» - κρίση των πυραύλων στην Κούβα, κλπ. - στη δεκαετία του 1960. Έτσι, δεν είναι χωρίς αξία η προσέγγιση ότι, το Ίντερνετ ήταν μια προσπάθεια της Αμερικανικής Κυβέρνησης και της στρατιωτικής ηγεσίας να δημιουργήσουν ένα δίκτυο επικοινωνιών που πρώτον, δεν θα είχε ένα κεντρικό σημείο ελέγχου, η καταστροφή του οποίου – μετά από κάποια, πιθανώς, πυρηνική επίθεση – θα καθιστούσε τις επικοινωνίες αδύνατες για στρατιωτικούς αλλά και πολιτικούς σκοπούς και δεύτερον, το μήνυμα από οποιοδήποτε σημείο του δικτύου θα έφθανε οπωσδήποτε στον παραλήπτη. Αυτή η αρχιτεκτονική δικτύου – κατανεμημένη (distributed) - είχε προταθεί από τον Paul Baran (1964), στην μελέτη που είχε κάνει για λογαριασμό της Αεροπορίας των ΗΠΑ και μνημονεύεται και στο άρθρο του Johnson (2012). Για τον σκοπό αυτό, το υπουργείο Άμυνας (Department of Defense – DoD), χρηματοδότησε ένα έργο επικοινωνιών ανάμεσα σε υπολογιστές, που θα μπορούσαν να στείλουν δεδομένα από ένα σημείο σε άλλο, μέσα από εναλλακτικές διαδρομές (routing). Το έργο υλοποιούταν μέσω της Υπηρεσίας Έργων Προηγμένης Έρευνας για Άμυνα (Defense Advanced Research Projects Agency – DARPA).

Ο πρώτος που μίλησε για επικοινωνία ανάμεσα σε υπολογιστές, ήταν ο J.C.R. Licklider από το MIT, που «πρότεινε ένα παγκόσμιο δίκτυο υπολογιστών το 1962» και στη συνέχεια μετακινήθηκε στην DARPA προκειμένου να ηγηθεί της εργασίας για την υλοποίησή του (Howe, n.d.). Όμως, το Διαδίκτυο (Internet) με την μορφή που λίγο-πολύ έχει μέχρι σήμερα - το οποίο βασίζεται στην επικοινωνία μέσω μεταγωγής πακέτων (packet switching) - πήρε μορφή, όταν ο Lawrence Roberts εντάχθηκε στην DARPA. Ο Roberts που ήταν στο MIT, είχε συνδέσει έναν υπολογιστή του MIT με έναν υπολογιστή στην Καλιφόρνια, χρησιμοποιώντας τηλεφωνικές γραμμές και απέδειξε ότι η

επικοινωνία με μεταγωγή πακέτων ήταν εφικτή (Howe, n.d.). Στη συνέχεια, μετακινήθηκε στην DARPA, όπου το 1967 σχεδίασε και ηγήθηκε της ομάδας που υλοποίησε την πρώτη μορφή για τον πρόγονο του σημερινού Διαδικτύου (Internet), που ονομάστηκε ARPANET (Advanced Research Projects Agency Network). Η βασική ιδέα ήταν «ο διαμοιρασμός της υπάρχουσας δικτυακής υποδομής με την αποστολή δεδομένων σε μικρά ανεξάρτητα πακέτα, τα οποία αν και μπορεί να φθάνουν σε διαφορετικές χρονικές στιγμές, θα κατέληγαν γενικά στους αποδέκτες τους» (Roberts, 2009). Η επέκταση του διαδικτύου σε περισσότερους φορείς του Δημοσίου, των Πανεπιστημίων και Ερευνητικών φορέων και η ανάπτυξη βασικών διαδικτυακών εφαρμογών και λειτουργιών (email, εφαρμογές αποθήκευσης και ταξινόμησης, Usenet, κλπ.) και η εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα με την παράλληλη εμπορευματοποίηση υποδομών και λειτουργιών, είχε σαν αποτέλεσμα την περαιτέρω διεύρυνση του διαδικτύου και ταυτόχρονα ενίσχυσε την απαίτηση/ανάγκη για περισσότερες και πιο ευέλικτες διαδικασίες αναζήτησης και ταξινόμησης συστημάτων και περιεχομένου. Η σχετικά απλή διαδικασία διευθυνσιοδότησης με το σύστημα Internet Protocol address version 4 (IPv4) που είχε εισαχθεί με την ανάπτυξη του ARPANET και χρησιμοποιούταν από το 1983, η οποία επέτρεπε τον εντοπισμό – και πρόσβαση – ενός συστήματος (υπολογιστή) μέσω μιας σειράς – μοναδική κάθε φορά - αριθμών, μπορεί να ήταν - και συνεχίζει να είναι - αποτελεσματική αλλά, δεν μπορούσε να ανταποκριθεί πλέον στις ανάγκες ενός φαινομένου που λάμβανε παγκόσμιες διαστάσεις σε μέγεθος και εξαιρετικά πολύπλοκο στις διασυνδέσεις του. Χρειαζόταν μια ευέλικτη και ευκολότερη μνημονικά διαδικασία, η οποία θα επέτρεπε τον εντοπισμό συστημάτων ή περιεχομένου χωρίς να χρειάζεται να θυμάται κάποιος τους αριθμούς της διεύθυνσης IP.

2.1.2 Παγκόσμιος Ιστός (Web)

Η μεγάλη επανάσταση και αλλαγή παραδείγματος (τεχνολογικού, οικονομικού, κοινωνιολογικού και πολιτισμικού), ήρθε όταν ο Sir Tim Berners-Lee εφηύρε το Web (Ιστός) το 1989. Η ιδέα για τον Ιστό βασίζεται στην δομή και λειτουργία του υπερκειμένου (hypertext). Ο Sir Tim Berners-Lee δεν εφηύρε το υπερκείμενο, το οποίο χρησιμοποιούταν ήδη σε μέσα όπως τα CD/DVD που είχαν συνδέσμους (links) για πλοήγηση από κείμενο σε κείμενο αν ήταν π.χ. μια εγκυκλοπαίδεια στο CD ή από επιλογές ενός μενού σε τμήματα βίντεο ενός DVD. Αυτό που έκανε ο Berners-Lee ήταν να δείξει ότι ένας σύνδεσμος μπορούσε να συνδεθεί σε οτιδήποτε και αυτό ακριβώς ήταν η αλλαγή παραδείγματος (Savage, 2017). Για να το επιτύχει αυτό, χρειάστηκε να εφεύρει το σχήμα ονοματοδοσίας URL (Universal Resource Locator), το πρωτόκολλο

HTTP (Hypertext Transfer Protocol) και την γλώσσα σήμανσης HTML (Hypertext Markup Language). Για την Ιστορία, ο Sir Tim Berners-Lee εφηύρε τον Ιστό προκειμένου να κάνει ευκολότερη την ζωή του, την εποχή που δούλευε στο CERN (Ευρωπαϊκός Οργανισμός Πυρηνικής Έρευνας) στην Γενεύη και ήθελε να προσφέρει έναν τρόπο στις χιλιάδες των ανθρώπων που δούλευαν για το CERN - οι περισσότεροι από τους οποίους εργάζονταν και αλλού - να έχουν ένα διαδικτυακό τόπο συνεργασίας, όπου θα μοιράζονταν τις ιδέες τους και αργότερα άλλοι θα συμμετείχαν στη διαδικασία των αποφάσεων πατώντας στους συνδέσμους (Savage, 2017). Στην αρχή του Διαδίκτυο χρησιμοποιούταν κυρίως από ακαδημαϊκούς κύκλους, ερευνητές κλπ., όμως τα πράγματα άλλαξαν με την εμφάνιση του Ιστού και κυρίως την εισαγωγή του φυλλομετρητή Ιστού (Web browser). Μέχρι το 1994, ο Ιστός από ένα μικρό ερευνητικό έργο, είχε μετατραπεί σε «ένα παγκόσμιο φαινόμενο, με εταιρείες όπως η IBM να το υιοθετούν και εταιρείες όπως η Netscape, πρώτη εταιρεία browser, να δημιουργούνται εξ αιτίας του» (Savage, 2017). Το σύστημα ονοματοδοσίας URL του Berners-Lee ουσιαστικά αντιστοιχεί έναν πόρο (υπολογιστής, έγγραφο, κλπ.) σε μια θέση πάνω στο Διαδίκτυο, δηλαδή μια διεύθυνση IP και το υποκείμενο σημείο εντός του συστήματος αρχείων του υπολογιστή-στόχου. Στο νηπιακό Web ο Tim Berners-Lee διατηρούσε μια λίστα εξυπηρετητών web που την ανανέωνε, στον εξυπηρετητή του CERN που εργαζόταν και κάθε φορά που προστίθετο νέος εξυπηρετητής web γινόταν ανακοίνωση στο δίκτυο! (Seymour, Frantsvog, & Kumar, 2011). Αυτό όμως έφθασε γρήγορα στα όρια του και χρειάστηκε άλλη προσέγγιση. Η ονοματοδοσία των πόρων ακολουθεί το πρότυπο Σύστημα Ονομάτων Επικράτειας (Domain Name System-DNS) που ήδη είχε προτυποποιηθεί και λειτουργούσε στο ARPANET από το 1983, μέσω της χαρτογράφησης ονομάτων υπολογιστών σε αριθμούς διευθύνσεων. Για να λειτουργήσει το σύστημα χρειάζεται κάτι που να κάνει αυτή την αντιστοίχιση. Αυτό επιτελείται από το Σύστημα Ονομάτων Επικράτειας (Domain Name System) και τους εξυπηρετητές που το υποστηρίζουν. Δηλαδή το σύστημα DNS λειτουργεί λίγο-πολύ σαν κατάλογος διευθύνσεων. Ο κατάλογος των ζευγαριών διαχέεται σε όλο το πλέγμα των εξυπηρετητών DNS του Διαδικτύου. Η εφεύρεση και ανάπτυξη του Ιστού, δημιούργησε την ανάγκη για την ανάπτυξη ευφύστερων και αποτελεσματικότερων μεθόδων αναζήτησης περιεχομένου στο Διαδίκτυο και οδήγησε στην ανάπτυξη των μοντέρνων μηχανών αναζήτησης ιστοσελίδων και περιεχομένου.

2.1.3 Αναζήτηση – Οι μηχανές

Κομβικό στοιχείο στην αλματώδη επέκταση του Διαδικτύου και του Ιστού ήταν η ανάπτυξη των *μηχανών αναζήτησης* (search engines), οι οποίες επιτρέπουν την εύκολη και γρήγορη αναζήτηση οποιασδήποτε πληροφορίας ή ιστοσελίδας στο Διαδίκτυο. Κατά τους Introna & Nissenbaum (2000) «οι μηχανές αναζήτησης συνιστούν μια πολύ ισχυρή πηγή πρόσβασης και προσβασιμότητας εντός του Ιστού». Αυτό γίνεται με την χρήση συγκεκριμένων αλγόριθμων αναζήτησης και κατάταξης των ιστοσελίδων που περιέχουν την πληροφορία. Αυτό όμως, έχει και σκοτεινή πλευρά. Οι μηχανές αναζήτησης και οι αλγόριθμοι που χρησιμοποιούν, εισήγαγαν την πολιτική και τα επιχειρηματικά συμφέροντα στο Διαδίκτυο και διαστρεβλώνουν την εικόνα του Ιστού (Web), «μέσα από τον αποκλεισμό (μερικές φορές μέσω σχεδιασμού και μερικές φορές από λάθος) συγκεκριμένων ιστοσελίδων ή τύπων ιστοσελίδων, ευνοώντας άλλες» (Introna & Nissenbaum, 2000). Η νέα πραγματικότητα που δημιουργήθηκε, με την επικράτηση και διάχυση του Διαδικτύου, την εφεύρεση και ανάπτυξη του Ιστού και τα νέα εργαλεία δημιουργίας και ανάρτησης περιεχομένου, πλοήγησης και αναζήτησης, άλλαξε και τον τρόπο θέασης του φαινομένου που ο κόσμος συνήθισε να αναφέρεται ως Διαδίκτυο.

2.1.4 Σύντηξη – Το Διαδίκτυο

Σήμερα οι περισσότεροι χρησιμοποιούν τις λέξεις Internet και Web εναλλάξ σαν να είναι το ίδιο πράγμα. Όμως τυπικά δεν είναι το ίδιο πράγμα. Το Διαδίκτυο (Internet) είναι ο φορέας επικοινωνίας – το δίκτυο – που συναπαρτίζεται από υλικό και λογισμικό, δηλαδή υπολογιστές (computers), δρομολογητές (routers) και επικοινωνιακό λογισμικό (protocols, routers communication software, κλπ.), ενώ ο Ιστός (Web) είναι στην ουσία το περιεχόμενο. Ή όπως λένε για τον Ιστό οι Albert et al (1999), «είναι ένας μεγάλος κατευθυνόμενος γράφος (graph), του οποίου οι κορυφές είναι έγγραφα και οι ακμές είναι οι συνδέσεις (URLs) που δείχνουν από ένα έγγραφο σε ένα άλλο». Την ίδια ώρα όμως και με υπερρεαλιστική αντίφαση για την πραγματικότητα, για την πλειοψηφία των ανθρώπων που είτε είναι χρήστες είτε υφίστανται τις συνέπειές τους, οι λέξεις Διαδίκτυο και Ιστός πλέον, εμπεριέχουν την έννοια του συνόλου. Σημαίνουν δηλαδή όλα όσα υπάρχουν και συμβαίνουν online.

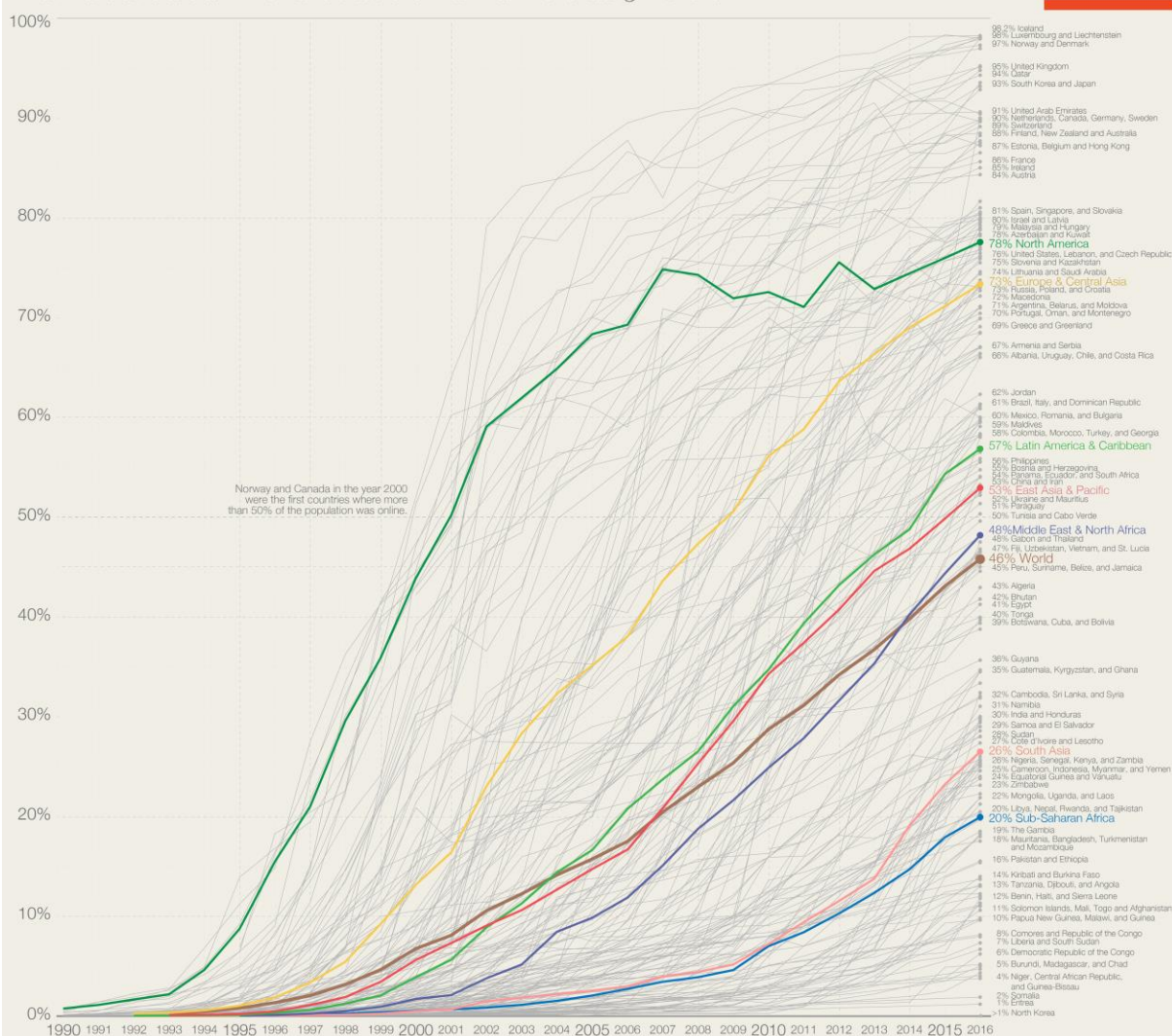
Το Διαδίκτυο πλέον έχει εξελιχθεί σε ένα καθολικό φαινόμενο, το οποίο διαπερνά κάθε πτυχή των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και εμπεριέχει λειτουργίες που υποκαθιστούν ή αντικαθιστούν τις αντίστοιχες λειτουργίες κοινωνικών ή κρατικών θεσμών. Η

ανάδυση νέων τομέων στο εμπόριο (e-commerce), στην οικονομία (e-economy) ή νέων δυνατοτήτων και λειτουργιών στις συσκευές και τις κατασκευές (οικίες) όπως το Internet of Things, καθώς και η διείσδυσή του στην καθημερινότητα σε βαθμό που να είναι πλέον πανταχού παρών, είναι ένα μέτρο της εξέλιξής του και του μεγέθους του. Η Εικόνα 1 δείχνει την εξέλιξη της διάδοσης τους Διαδικτύου σε χρήστες και δίνει μια αναπαράσταση της ταχύτητας και του μεγέθους εξέλιξής του (Roser, Ritchie, & Ortiz-Ospina, 2015)

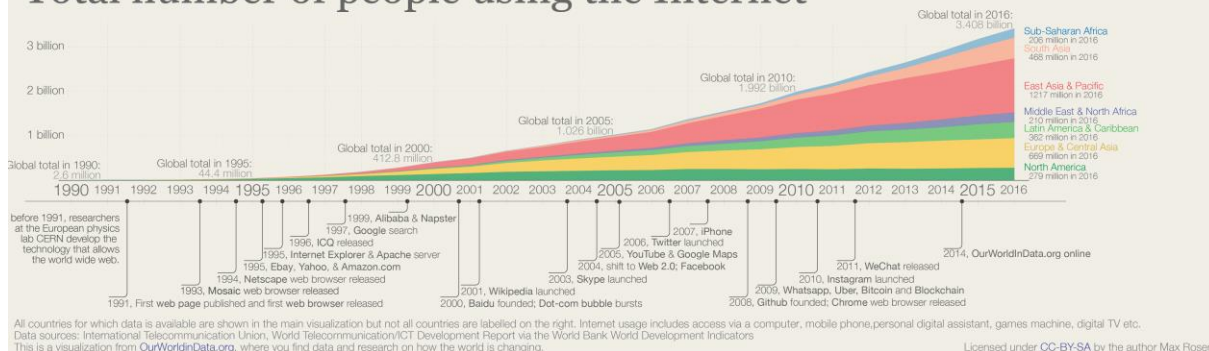
Share of the population using the Internet

Internet users are all who have used the Internet in the last 3 months

Our World in Data

Total number of people using the Internet

Εικόνα 1 Max Roser, Hannah Ritchie and Esteban Ortis-Ospina (2019) - "The share of the population and the total number of people using the Internet". Published online at OurWorldInData.org. Retrieved from: 'https://ourworldindata.org/internet' [Online Resource]

Όπως αναφέρουν οι Haig et al (2015) «το Διαδίκτυο έχει γίνει τόσο γιγαντιαίο και άμορφο, που ξεπερνά το πλαίσιο κάθε απλού ορισμού». Έχει τόσο πολύ μειώσει τις αποστάσεις και διευκολύνει τις επικοινωνίες που οι άνθρωποι πλέον μιλούν για το

παγκόσμιο χωριό (global village) (Aboujaoude, 2010), όταν αναφέρονται στον δικτυωμένο πλανήτη. Οι αποστάσεις ανάμεσα στους ανθρώπους έχουν τόσο πολύ μειωθεί εξ αιτίας του Διαδικτύου, που ακόμη και οι «έξι βαθμοί διαχωρισμού» του John Guare (Barabási, 2012), δηλαδή οι ενδιάμεσοι που χωρίζουν κάθε άνθρωπο στον πλανήτη από οποιονδήποτε άλλον, που βασίστηκε στο πείραμα του Milgram (1967) για το «πρόβλημα του μικρού κόσμου», έχουν συρρικνωθεί δραματικά, ιδιαίτερα για επώνυμους ανθρώπους. Για παράδειγμα, ο βαθμός διαχωρισμού του Mark Zuckerberg είναι 3,17 και της εργαζόμενης στο Facebook ως Γενική Διευθύντρια, Sheryl Sandberg είναι 2,92, ενώ ο μέσος όρος των βαθμών διαχωρισμού για όλους τους εργαζόμενους στο Facebook είναι 3,57 (Bhagat, Burke, Diuk, Filiz, & Edunov, 2016).

Η ανάπτυξη του διαδικτύου είχε θετικές επιπτώσεις, όπως είναι η διάχυση της γνώσης, η διευκόλυνση των συναλλαγών, τα διαδικτυακά κοινωνικά δίκτυα, η διασκέδαση, κλπ., αλλά και αρνητικές επιπτώσεις με σοβαρότερες αυτές που σχετίζονται με κινδύνους όπως, το κυβερνοέγκλημα, η κυβερνοπαρενόχληση, η κυβερνοτρομοκρατία, οι διάφοροι διαδικτυακοί εθισμοί, κλπ.

2.1.5 Διαδίκτυο και κυβερνοχώρος

Το Διαδίκτυο δημιουργήθηκε μεν κατά την τελευταία περίοδο της νεωτερικότητας, αλλά αναπτύχθηκε και διαμορφώθηκε στο φαινόμενο που είναι σήμερα, μέσα στην εποχή της μετανεωτερικότητας, επηρεαζόμενο από τις αρχές της και συμπλεκόμενο μαζί της, ενώ ταυτόχρονα αποτέλεσε έναν από τους βασικότερους παράγοντες στην διαμόρφωση της μετανεωτερικής κοινωνίας. Μάλιστα, ίσως το Διαδίκτυο να αποτελεί την χαρακτηριστικότερη εικόνα της μετανεωτερικότητας, μιας και ενσωματώνει μερικά από πιο βασικά χαρακτηριστικά της, όπως το εφήμερο, το χαώδες, το αποσπασματικό, το πολλαπλό, την αντιπαράθεση και κυρίως την διακινδύνευση (risk) (Lallement, 2004). Σύμφωνα με τον Ulrich Beck, *οι μετανεωτερικές κοινωνίες είναι βασικά κοινωνίες της διακινδύνευσης*, με διακινδυνεύσεις που να αφορούν προσωπικές απειλές ή τεχνητές καταστροφές και προέλευση που μπορεί να είναι για παράδειγμα το άτομο, η χημεία, οι βιολογικές βιομηχανίες ή οι πολιτικές εγγυήσεις (Lallement, 2004).

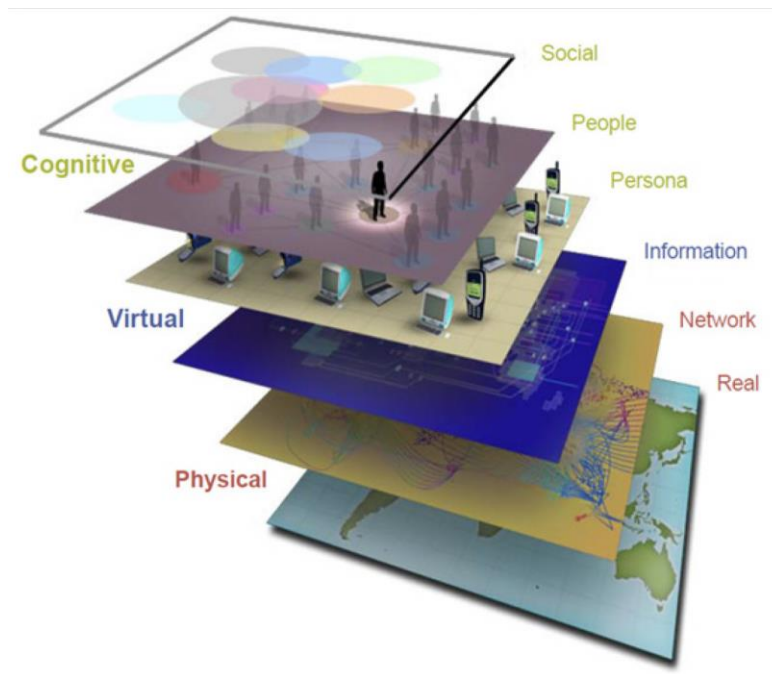
Ένας από τους σημαντικότερους στοχαστές του 20ου αιώνα είναι ο κοινωνιολόγος Anthony Giddens, ο οποίος προσεγγίζει την μετανεωτερικότητα μέσα από τις έννοιες της *αναστοχαστικότητας*, της *ταυτότητας* και της *διακινδύνευσης* (Μαυρίδης, 2010). Ο Giddens (2001) δίνει μεγάλη βαρύτητα στις σημαντικές αλλαγές στην εμπειρία του κοινωνικού κόσμου που σχετίζονται με τις έννοιες του *ρίσκου*, του *κινδύνου*, της

ασφάλειας και της εμπιστοσύνης. Σε αυτά πρέπει να προστεθούν και τα θέματα που σχετίζονται με την κατασκευή νέας ταυτότητας και η οικειότητα στο πλαίσιο του μεγάλου εύρους επιλογών που προσφέρουν οι μετανεοτερικές κοινωνίες (Μαυρίδης, 2010). Όλα δηλαδή όσα έχει συνδέσει με το Διαδίκτυο όποιος είναι χρήστης ή έχει εντυπώσει σχετικά με το θέμα.

Τα βασικά χαρακτηριστικά του Διαδικτύου, όπως η ελευθεριότητα, η ανωνυμία, η ευκολία επικοινωνίας, το εφήμερο, η ρευστή ταυτότητα και η πανταχού παρουσία του, ωθούν τις μετανεοτερικές κοινωνίες οι οποίες έλκονται από αυτά τα χαρακτηριστικά, να αναλάβουν ευκολότερα περισσότερα και μεγαλύτερα ρίσκα αυξάνοντας ραγδαία τους κινδύνους στην ασφάλεια (προσωπική και δεδομένων), στην εμπιστοσύνη (trust), στην οικειότητα, στην παρουσίαση του εαυτού (κίνδυνος προσωπικών δεδομένων), κλπ., και βέβαια και των περιπτώσεων των καινοφανών ψυχοπνευματικών κινδύνων, όπως ο εθισμός και ο ψυχαναγκασμός, μετατρέποντας τις έννοιες όλων αυτών των κινδύνων σχεδόν σύμφυτες με το Διαδίκτυο πλέον. Η συνέλιξη του Διαδικτύου με τις μετανεοτερικές κοινωνίες, οι οποίες καθορίζονται από αυτά τα χαρακτηριστικά, δημιουργούν το υπόβαθρο για την εκρηκτική εξάπλωση και διόγκωση των κινδύνων ανάμεσα στους χρήστες του Διαδικτύου.

Η ώσμωση του Διαδικτύου με τον Ιστό και η ανάπτυξη εφαρμογών και πλατφορμών που επιτρέπουν την δημιουργία εικονικών κόσμων και κοινωνιών, σε συνδυασμό με την εμπορευματοποίηση του Διαδικτύου και την διεξόδυσή του σε κάθε είδους συναλλαγές μεταξύ των ανθρώπων ή θεσμών, από εμπορικές και οικονομικές μέχρι κοινωνικές και διακρατικές, οδήγησε στην υιοθέτηση της - προϋπάρχουσας μεν, αλλά μεταλλαγμένης πλέον σύμφωνα με την νέα κατάσταση - έννοιας του κυβερνοχώρου. Στο εμβληματικό του κείμενο «*Cyberspace: First Steps*» για τον κυβερνοχώρο, ο Benedikt (1991) ορίζει τον κυβερνοχώρο (cyberspace) ως «έναν απέραντο τεχνητό κόσμο όπου οι άνθρωποι πλέον σε ένα χώρο βασισμένο σε πληροφορίες» και ως «την απόλυτη διεπαφή ανθρώπου-υπολογιστή», ενώ ταυτόχρονα τον θεωρεί ως το «μονίμως εφήμερο», μέσα στο οποίο «θα ταξιδέψουν βαθιά οι άνθρωποι της μεταβιομηχανικής κοινωνίας». Όμως, επειδή ο κυβερνοχώρος είναι ένα άυλο και ρευστό φαινόμενο, δεν επιδέχεται εύκολη κατηγοριοποίηση και ορισμό, γι' αυτό και υπάρχουν πολλοί ορισμοί αναφορικά με τον κυβερνοχώρο. Ένας λόγος που υπάρχει τόση δυσκολία να ορισθεί ο κυβερνοχώρος μπορεί να οφείλεται και στο ότι δεν υπάρχει ακόμη συναίνεση για το τι σημαίνουν οι έννοιες χώρος και τόπος και παράλληλα, «η ιδέα του κυβερνοχώρου μπορεί να υπερβεί και επικαλύψει του «πραγματικούς» χώρους του καθημερινού κόσμου, θολώνοντας την

κοινή μας κατανόηση με την αναμόρφωση του πως βιώνουμε παραδοσιακούς χώρους και τόπους, καθώς και την χωρικότητα του εικονικού περιβάλλοντος» (Guo Zhang & Jacob, 2012). Για πρώτη φορά ο όρος *κυβερνοχώρος* (cyberspace) επινοήθηκε από τον William Gibson το 1981 που τον όρισε ως «μια συναινετική παραίσθηση που λαμβάνει χώρα όταν οι άνθρωποι αλληλοεπιδρούν με υπολογιστές» (Sheldon, 2012). Υπάρχουν πολλοί ορισμοί για τον κυβερνοχώρο ανάλογα με το ποια οπτική εξυπηρετείται κάθε φορά, αλλά αυτός στον οποίο ο κυβερνοχώρος παριστάνεται ως πληροφοριακός και εικονικός τόπος που υπάρχει μέσα σε μια υποδομή που υπονοείται και ακριβώς «μέσα σε αυτό το γνωσιακό στοιχείο, οι άνθρωποι αλληλοεπιδρούν άμεσα με τις πληροφορίες που δημιουργούνται, αποθηκεύονται και μεταδίδονται εντός του κυβερνοχώρου» (Sheldon, 2012), φαίνεται ο πλέον κατάλληλος από τους υπάρχοντες στην βιβλιογραφία. Ο ορισμός αυτός έχει δοθεί από τον Dan Kuehl (2011) και ορίζει τον κυβερνοχώρο ως: *«Μια παγκόσμια επικράτεια εντός του πληροφοριακού περιβάλλοντος, της οποίας ο ιδιαίτερος και μοναδικός χαρακτήρας πλαισιώνεται από την χρήση των ηλεκτρονικών και του ηλεκτρομαγνητικού φάσματος για να δημιουργεί, αποθηκεύει, μεταβάλει, ανταλλάσσει, και εκμεταλλεύεται πληροφορίες μέσω ανεξάρτητων και διασυνδεδεμένων δικτύων χρησιμοποιώντας τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών»*. Πολύ ενδιαφέρουσα όμως είναι και η ερμηνεία για τον κυβερνοχώρο που δίνουν οι Madahar and Parish (2016) οι οποίοι περιγράφουν τον κυβερνοχώρο ως «ένα λειτουργικό περιβάλλον αποτελούμενο από το ανεξάρτητο δίκτυο υποδομών ψηφιακής τεχνολογίας και τα δεδομένα εντός εκτεινόμενο στην φυσική, εικονική και γνωσιακή επικράτεια», το οποίο ενεργοποιεί και διαμορφώνει τον μοντέρνο κόσμο, τις κοινωνίες, τις κουλτούρες, τις οικονομίες, τις τεχνολογίες και τις επιχειρήσεις. Στην Εικόνα 2 παρουσιάζεται μια πολυεπίπεδη προβολή του κυβερνοχώρου που αναπαριστά την παραπάνω οπτική.

Εικόνα 2 Madahar & Parish (2016), Πολυεπίπεδη προβολή του κυβερνοχώρου, Ανακτήθηκε από: <https://pdfs.semanticscholar.org/bd92/f82ed048eed23107176a8740fa713e117d3b.pdf>

Σύμφωνα με τους Collins and Mansell (2004), ο κυβερνοχώρος (cyberspace), δηλαδή το Διαδίκτυο μαζί με όλο το περιεχόμενο, τις διεργασίες και τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις που συμβαίνουν μέσα στον εικονικό αυτό χώρο, υπόκειται σε απρόβλεπτη και αναδυόμενη συστημική συμπεριφορά.

2.1.6 Συμπεριφορά και κίνδυνοι στον κυβερνοχώρο

Η ενσωμάτωση του Διαδικτύου στην καθημερινότητα αλλάζει την κοινωνική ζωή των ανθρώπων. Οι κοινωνικές σχέσεις μέσω των νέων τεχνολογιών, ειδικά αυτές που αναπτύσσονται στο Διαδίκτυο και τον κυβερνοχώρο, «έχουν σοβαρές επιπτώσεις στην φυσική και ψυχολογική υγεία» των ανθρώπων (Kraut & Burke, 2015). Μπορεί η πλειοψηφία των χρηστών του Διαδικτύου να είναι κανονικοί χρήστες, όμως την ίδια ώρα «χάκερς, απατεώνες, νταήδες, εγκληματίες και τρομοκράτες, μοιράζονται χρόνο στον κυβερνοχώρο» (Jaeger, 2012).

Η «εξέλιξη στις τεχνολογίες του κυβερνοχώρου και στο κοινωνικό σύστημα δημιουργεί νέες ευκαιρίες για έγκλημα (cybercrime)», ενώ «οι έννοιες της εμπιστοσύνης και της διακινδύνευσης έχουν γίνει πολύ σημαντικές για την κατανόηση της ζωής μέσα σε ένα τόσο πολύπλοκο κοινωνικο-τεχνικό σύστημα» (Collins & Mansell, 2004). Το κυβερνοέγκλημα με την ευρύτερη έννοια περιλαμβάνει «όλα τα είδη εγκλημάτων που διαπράττονται με υπολογιστές, από ιούς, λόγου χάριν «δούρειοι ίπποι» (trojan horses),

παράνομη πρόσβαση (hacking) στο ιδιωτικό ηλεκτρονικό ταχυδρομείο για την υπονόμηση συστημάτων άμυνας και μυστικών υπηρεσιών, ηλεκτρονική κλοπή τραπεζικών λογαριασμών μέχρι την διατάραξη ιστοσελίδων» (Longe, Danquah, & Ebem, 2012).

Η έννοια της *διακινδύνευσης* και της *εμπιστοσύνης* συμπλέκονται έντονα με τον *κυβερνοχώρο*. Η κοινωνική έννοια της διακινδύνευσης επηρεάζει τον τρόπο που οι άνθρωποι την αντιλαμβάνονται σε σχέση με τις επιστημονικές και τεχνολογικές καινοτομίες. Η εμπιστοσύνη στον κυβερνοχώρο, επηρεάζεται από πολλές παραμέτρους και η έρευνα στον τρόπο που οι *διαδικτυακές κοινωνικές σχέσεις* προωθούν το κοινωνικό κεφάλαιο και τους «ιστούς» ή «δίκτυα εμπιστοσύνης» στις εικονικές κοινότητες, θα αποκαλύψει πως αυτές οι παράμετροι μπορούν να ελέγξουν την διακινδύνευση και να βελτιώσουν την εμπιστοσύνη. Ένα από τα θύματα της προσπάθειας βελτίωσης της κυβερνο-εμπιστοσύνης, είναι η προστασία των προσωπικών δεδομένων, διότι υπάρχει πάντα ο συμβιβασμός ανάμεσα στην αυστηρή επαλήθευση ταυτότητας και την αποκάλυψη προσωπικών δεδομένων (Collins & Mansell, 2004).

Ο κυβερνοχώρος είναι ο κατεξοχήν τόπος της *διαμεσολαβημένης από υπολογιστές επικοινωνίας* (CMC), συνεπώς, μέσα σε αυτό το δυναμικό τεχνικό-κοινωνικό σύστημα του κυβερνοχώρου, *θέματα κινδύνων* που αφορούν εμπιστοσύνη και αξιοπιστία χρήζουν ιδιαίτερου προβληματισμού και ανησυχίας. Το τεράστιο εύρος των τεχνικών και κοινωνικών τεχνολογιών που απαρτίζουν τις ιδιότητες του κυβερνοχώρου, γεννούν *νέες διαστάσεις στην αντίληψη της διακινδύνευσης* (risk) και την ανασφάλεια του κυβερνοχώρου (Collins & Mansell, 2004).

Κατά τους Deibert & Rohozinski (2010), οι *διακινδυνεύσεις* μέσω του κυβερνοχώρου (risks through cyberspace) είναι οι πλέον δύσκολες στην αντιμετώπιση, διότι παρότι μπορούν να απειλήσουν την *ασφάλεια* των πολιτών, την *ψυχολογική κατάσταση* και *συμπεριφορά*, την *οικονομική ευμάρεια* και να *διαταράξουν την κοινωνία* και την *πολιτική*, για λόγους πολιτικούς, εθνικούς, κοινωνικούς, θρησκευτικούς ή πολιτισμικούς, αυτή η διάσταση διακινδύνευσης του κυβερνοχώρου, δεν μπορεί να τεθεί υπό απόλυτο έλεγχο. Αυτή η αντίληψη για την κατάσταση ελέγχου του κυβερνοχώρου ενισχύεται από το γεγονός ότι, η διακυβέρνηση του κυβερνοχώρου είναι *κατανεμημένη* (μείγμα δημόσιων και ιδιωτικών δικτύων) και δεν έχει ένα μοναδικό σημείο ελέγχου (Deibert & Rohozinski, 2010). Η ύπαρξη «πολλαπλών σημείων διοίκησης του κυβερνοχώρου (από το φόρουμ κατανομής του φάσματος μέχρι την

ρύθμιση της πνευματικής ιδιοκτησίας και το φιλτράρισμα περιεχομένου) και η λειτουργία των βασικών υποδομών του κυβερνοχώρου από ιδιώτες παράγοντες από πολλές χώρες, έχει σαν αποτέλεσμα, η διακυβέρνηση του κυβερνοχώρου να χαρακτηρίζεται από *ετεροπολικότητα*» (Deibert & Rohozinski, 2010).

Μια ιδιαίτερη διάσταση της διακινδύνευσης στον κυβερνοχώρο, σχετίζεται με τους *κινδύνους* που αφορούν στην *συμπεριφορά* των χρηστών είτε απέναντι σε άλλους χρήστες είτε απέναντι στον εαυτό τους. Στο πρώτο είδος επικίνδυνης συμπεριφοράς στον κυβερνοχώρο, δηλαδή απέναντι στους άλλους, εμπίπτουν η *κυβερνοεπιθετικότητα* (cyber aggression), η *κυβερνοπαρενόχληση σε ΙΚΔ* (cyberbullying on social networking sites) (Chan, Cheung, & Wong, 2019), η *παραφύλαξη* (stalking) ή το *διαδικτυακό τρολάρισμα* (online trolling). Στην ίδια κατηγορία κινδύνων του κυβερνοχώρου εμπίπτουν τα: *διαδικτυακή πορνογραφία, αποπλάνηση μέσω κοινωνικών δικτύων, κοινωνική απομόνωση και ρατσισμός στον ιστό* (Diomidous et al., 2016). Το δεύτερο είδος κινδύνου συμπεριφοράς στον κυβερνοχώρο που όμως στοχεύει στον εαυτό (συμπεριφορική αυτοδιακινδύνευση), σχετίζεται και με τα διάφορα είδη *συμπεριφορικών εθισμών* που αφορούν σε λειτουργίες και εφαρμογές που απαντώνται στον κυβερνοχώρο. Τέτοιοι κίνδυνοι είναι ο *εθισμός σε διαδικτυακό τζόγο*, ο *εθισμός στα διαδικτυακά παιχνίδια* ή ο *εθισμός σε ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης* (π.χ. Facebook). Αυτοί οι ιδιαίτεροι συμπεριφορικοί κίνδυνοι-εθισμοί, είναι άμεσα συνδεδεμένοι με την τεχνολογία και δεν θα υφίσταντο χωρίς αυτήν.

2.1.7 Συμπεριφορικοί εθισμοί, Τεχνολογικός Εθισμός και Διαδίκτυο

Σύμφωνα με τον Griffiths (2005) υπάρχουν δύο τύποι εθισμών: *Εθισμός σε ουσίες* (substance addiction, drug use) και *συμπεριφορικός εθισμός* (behavioral addiction). Από την άλλη, η ύπαρξη δύο τύπων εθισμού, δεν σημαίνει ότι είναι και αμοιβαία αποκλειόμενοι (“What Is Addiction?,” n.d.). Πάντως άσχετα αν ο εθισμός είναι χημικός ή συμπεριφορικός, η ύπαρξή του σηματοδοτείται από την ψυχαναγκαστική χρήση, τον μειωμένο έλεγχο και την σημαντική βλάβη στη ζωή ενός ατόμου (Staff, n.d.). Στους εθισμούς σε ουσίες περιλαμβάνονται οι εθισμοί στο αλκοόλ, στον καπνό, στα οπιοειδή, στα συνταγογραφούμενα φάρμακα, στην κοκαΐνη, στη μαριχουάνα, στις αμφεταμίνες, στα παραισθησιογόνα, κλπ (Tracy, n.d.-b). Από την άλλη, στην «ομάδα των συμπεριφορικών ή χωρίς ουσία εθισμών, περιλαμβάνονται ο *παθολογικός τζόγος*, οι *ψυχαναγκαστικές αγορές*, οι *εθισμοί σε τηλεόραση-διαδίκτυο-κοινωνικά δίκτυα-*

βιντεοπαιχνίδια (νέες τεχνολογίες), η εργασιομανία, οι εθισμοί σε σεξ και σχέσεις, η ορθορεξία και το σύνδρομο υπερπροπόνησης» (Marazziti et al., 2017).

Σύμφωνα με την Engs (1987) και τους Alavi et al (2012) ο εθισμός σε ουσίες και ο συμπεριφορικός εθισμός, παρουσιάζουν ομοιότητες ανάμεσα στις οποίες είναι: η ευφορία που οφείλεται σε χρήση ή συμπεριφορά, η λαχτάρα, τα ψυχολογικά και φυσικά συμπτώματα στέρησης, η απώλεια ελέγχου, η ανάπτυξη ανοχής (που σημαίνει ότι κάθε φορά απαιτείται «μεγαλύτερη δόση» για να επιτευχθεί το ίδιο επίπεδο ευφορίας), η αντίληψη αποτελεσμάτων αλλαγών γνώμης και η άρνηση του προβλήματος, ακόμη και με αποδείξεις. Οι Marazziti et al (2017) προσθέτουν στην προηγούμενη λίστα και τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: ευχαρίστηση και ανακούφιση, κυριαρχία (της ουσία ή συμπεριφοράς) στη σκέψη, αστάθεια διάθεσης, σύγκρουση, επιμονή, επίδραση.

Αν και οι τεχνολογίες έχουν καλυτερεύσει τις ζωές των ανθρώπων και είναι πλέον αδύνατο να φανταστεί κανείς την ζωή χωρίς τεχνολογίες, - ειδικά οι λεγόμενοι millennials δεν έχουν καν γνωρίσει έναν κόσμο χωρίς το Διαδίκτυο (Kraut & Burke, 2015) - η χρήση καθ' υπερβολή συσκευών, όπως τα κινητά τηλέφωνα, τα tablets, οι φορητοί υπολογιστές, κλπ., που χρησιμοποιούνται όχι μόνο για επικοινωνία αλλά και για διασκέδαση (ταινίες, μουσική, παιχνίδια), αγορές ή για πλοήγηση εκπαιδευτικού ή άλλου υλικού, μπορεί να οδηγήσει σε αυτό που αποκαλείται *τεχνολογικός εθισμός*. Ο *Τεχνολογικός εθισμός* (που περιλαμβάνει εθισμό σε συσκευές και στο Διαδίκτυο), είναι «ένας παθολογικός και ψυχαναγκαστικός τρόπος ευχαρίστησης με τεχνολογία που παρεκκλίνει από την αντιμετώπιση των ζητημάτων της ζωής» (Agarwal & Kar, 2015) ή όπως το ορίζουν οι Turel & Serenko (2012) «η δυσπροσάρμοστη παθολογική κατάσταση εξάρτησης ενός χρήστη στην χρήση Τεχνολογίας Πληροφορικής που εκδηλώνεται μέσω ενός έμμονου μοντέλου συμπεριφορών αναζήτησης-ΤΠ και χρήσης-ΤΠ που λαμβάνει χώρα σε βάρος σημαντικών δραστηριοτήτων και παραβιάζει την κανονική λειτουργία». Εξειδικεύοντας το θέμα στο πλαίσιο του Διαδικτύου, για τον εθισμό σε υπολογιστές το κύριο δέλεαρ για τον εθισμένο είναι ότι το άτομο μπορεί να έχει πλήρη έλεγχο πάνω του (Engs, 1987)

Τα κινητά τηλέφωνα έχουν πλέον εξελιχθεί σε συσκευές τεχνολογικής αιχμής και σε πολλές περιπτώσεις έχουν περισσότερες δυνατότητες και χαρακτηριστικά από τους συμβατικούς υπολογιστές. Ταυτόχρονα, η αλματώδης και ταχύτατη ανάπτυξη στις υπηρεσίες επικοινωνίας (πολύ υψηλές ταχύτητες, τεράστια διάχυση σημείων ασύρματης επικοινωνίας (WiFi spots) σε βαθμό που η δυνατότητα σύνδεσης να είναι πανταχού παρούσα, δωρεάν σύνδεση, κλπ.) και ο πολλαπλασιασμός των τεχνικών τους

χαρακτηριστικών (σύντομα μηνύματα (sms), πολυμεσικά μηνύματα (multimedia-mms), βιντεοκλήση, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (e-mail), άμεσα μηνύματα (instant messaging)), είχαν σαν αποτέλεσμα την «ραγδαία αλλαγή των ψυχοκοινωνικών διαστάσεων αυτού του εργαλείου» (Marazziti et al., 2017). Τα κινητά τηλέφωνα ακύρωσαν τις χρονωχωρικές, συναισθηματικές και σχεσιακές αποστάσεις και προώθησαν νέες συναισθηματικές εμπειρίες και σχέσεις, που είναι ιδιαίτερα ελκυστικές για τους νέους που είναι και οι κύριοι χρήστες τους, αυξάνοντας το ρίσκο για την ανάδυσή τους σε κανονικό εθισμό. Όλες αυτές οι δυνατότητες και η συμβατότητα με τόσες άλλες τεχνολογίες και εφαρμογές, διευκολύνει στην ευρεία κυκλοφορία τους και τα κάνει περισσότερο εθιστικά αντικείμενα (Agarwal & Kar, 2015). Τα στοιχεία που δείχνουν την παρουσία *εθιστικού συνδρόμου του κινητού τηλεφώνου*, είναι η αυξημένη δαπάνη χρόνου και ενέργειας σε χρήση του εργαλείου και σχετιζόμενων λειτουργιών, που συνοδεύονται από χειροτέρευση των προσωπικών, συναισθηματικών, οικογενειακών και σχολικών επιδόσεων, η άρνηση εγκατάλειψής του έστω και για λίγο, η χρήση του ως κύριο μέσο για γνώση και διαπροσωπικές σχέσεις, ενώ μπορεί να εμφανιστούν και φαινόμενα αντίστοιχα με τον εθισμό σε ουσίες, όπως λαχτάρα και ανοχή. Η υπερβολική χρήση του κινητού μπορεί να οδηγήσει και σε ειδικές *διαταραχές* όπως το «*σύνδρομο αποσύνδεσης*» ή το «*σύνδρομο φανταστικής κλήσης*» (Marazziti et al., 2017). Στους *τεχνολογικούς εθισμούς* μπορεί να συμπεριληφθεί και ο *εθισμός στην τηλεόραση*, που χαρακτηρίζεται από υπερβολική και μη-κανονική (μοναχική παρακολούθηση, απόλυτη ησυχία, βίαιη αντίδραση σε περίπτωση διακοπής της παρακολούθησης, κλπ.) χρήση της τηλεόρασης, ειδικά τώρα που το Διαδίκτυο πλέον βρίσκεται από την παρουσία καναλιών συμβατικών MME, αλλά κυρίως με την αύξηση υπηρεσιών παροχής βίντεο κατ' απαίτηση (video on demand) όπως το Netflix, το Hulu, το Amazon Prime, το AppleTV ή υπηρεσίες catch-up TV.

Ανάμεσα στους σοβαρούς *παράγοντες διακινδύνευσης (risk factors)* που αυξάνουν το ρίσκο για κατάχρηση της τεχνολογίας, είναι η ψυχολογική αδυναμία (θέματα κυκλοθυμίας, κλπ.), η ύπαρξη αγχωτικών παραγόντων και η κακή οικογενειακή κατάσταση και κοινωνική υποστήριξη. Οι συμπεριφορές που δείχνουν ότι κάποιος είναι εθισμένος στην τεχνολογία, μπορεί να περιλαμβάνουν για παράδειγμα τον διαρκή έλεγχο των κινητών ή του Διαδικτύου για email, μηνύματα, την αποστολή μηνυμάτων περιττώς, το παίξιμο παιχνιδιών ή chatting εν μέσω σοβαρών συναντήσεων ή κοινωνικών συζητήσεων, κλπ. (Agarwal & Kar, 2015).

Αν και ο πρώτος που αναφέρθηκε σε «Διαταραχή Διαδικτυακού Εθισμού» ήταν ο Goldberg το 1995 (Marazziti et al., 2017), η πρώτη κλινική έρευνα για τον Διαδικτυακό Εθισμό έγινε από την Young (1996), η οποία χρησιμοποίησε δύο ομάδες χρηστών, μία ομάδα «εθισμένων» χρηστών και μια ομάδα ελέγχου «μη-εθισμένων». Χρησιμοποίησε ένα ερωτηματολόγιο προσαρμοσμένο από το αντίστοιχο για παθολογικό τζόγο και το σημείο αποκοπής τέθηκε στις 7-8 θετικές απαντήσεις (K.S. Young, 1996). Η χρήση του Διαδικτύου γίνεται παθολογική όταν παίρνει πολύ χρόνο και τα υποκείμενα δείχνουν χειροτέρευση στη δουλειά, στο σχολείο και στις σωστές σχέσεις. Άλλα, λιγότερο αναγνωρίσιμα συμπτώματα εθισμού σε νέες τεχνολογίες, μπορεί να είναι οι αλλαγές στον ρυθμό ύπνου-έγερσης, φτωχή προσωπική φροντίδα, κεφαλαλγίες, προβλήματα όρασης, πόνος στην πλάτη. Η Young περιέγραψε 5 υποκατηγορίες Διαδικτυακού Εθισμού, τον *κυβερνο-ερωτικό εθισμό*, τον *κυβερνο-σχεσιακό εθισμό* (cyber-relationship), τον *δικτυο-ψυχαναγκασμό*, την *πληροφοριακή υπερφόρτωση* και τον *εθισμό σε υπολογιστή* (computer addiction) (Marazziti et al., 2017).

Ανάμεσα στους εθισμένους στο Διαδίκτυο, μπορεί να διακριθούν δύο υποκατηγορίες: αυτοί που έχουν προηγουμένως υποφέρει κάποια ψυχοπαθολογική διαταραχή και αυτοί που δεν είχαν προηγουμένως κανένα ψυχοπαθολογικό χαρακτηριστικό. Στην πρώτη περίπτωση, η προηγούμενη εμπειρία με προβλήματα θα βοηθούσε στην αντιμετώπιση εμφάνισης νέων εθισμών. Στην δεύτερη κατηγορία, «η πρώτη επαφή με την «ουσία» (δηλαδή το Διαδίκτυο) θα πυροδοτούσε την ανάγκη για συντήρηση ή επαύξηση της «λήψης» (δηλαδή της σύνδεσης στον ιστό)» (Marazziti et al., 2017).

Αν και το πεδίο του συμπεριφορικού εθισμού είναι σε μεγάλο βαθμό ακόμη άγνωστο, η έρευνα έχει δείξει ότι και οι δύο εθισμοί (*συμπεριφορικός* και *σε ουσίες*) «παρουσιάζουν παρόμοιες ανωμαλίες σε σύνθετες εκτελεστικές λειτουργίες όπως, σχεδιασμός, προσοχή, αναστολή αντίδρασης, υπερβολική ευαισθησία ανταμοιβής, συντήρηση ανώμαλης και αυξημένου επιπέδου έξαψης και έλλειμα αυτοελέγχου» (Marazziti et al., 2017).

2.2 Κοινωνικά Δίκτυα και Κοινωνικά Μέσα

2.2.1 Κοινωνικά Δίκτυα

Σύμφωνα με το Kadushin (2012) "Ένα δίκτυο είναι απλώς ένα σύνολο σχέσεων μεταξύ αντικειμένων που μπορεί να είναι μπορεί να είναι άνθρωποι, οργανισμοί, έθνη, στοιχεία που προκύπτουν από μια αναζήτηση στο Google, κύτταρα του εγκεφάλου, ή ηλεκτρικοί

μετασηματιστές». Στην παρούσα μελέτη μας αφορούν τα δίκτυα σχέσεων μεταξύ ανθρώπων, δηλαδή τα *κοινωνικά δίκτυα*.

Κοινωνιολογικά, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, ο όρος «δίκτυο» αναφέρεται στους δεσμούς που ενώνουν ένα σύνολο οντοτήτων μεταξύ τους, που μπορεί να είναι πρόσωπα, ομάδες ή οργανισμοί. Το «κοινωνικό δίκτυο» περιγράφεται ως το σύνολο των συνδέσεων που έχει ένα άτομο με άλλους και περικλείουν τις επαφές που μπορεί να έχει σε μία ή περισσότερες κοινωνικές ομάδες (άτομα που βλέπει στη δουλειά ή για ευχαρίστηση), τους διαφορετικούς ρόλους που παίζει, τον αριθμό των φίλων ή συγγενών που έχει και ακόμη τους διαφορετικούς τύπους δραστηριοτήτων (π.χ. παιχνίδια) στις οποίες ένα πρόσωπο συμμετέχει (Gurung, 2013). Όμως, παρότι τα κοινωνικά δίκτυα μπορούν να προσφέρουν σε ένα πρόσωπο βοήθεια και συναισθηματική υποστήριξη, κοινωνικές έρευνες που διεξήχθησαν ήδη από τα τέλη του 19ου αιώνα από τον πρωτοπόρο Γάλλο κοινωνιολόγο Emile Durkheim, έδειξαν ότι το κακό εργασιακό περιβάλλον μπορούσε να επιφέρει επιδείνωση των οικογενειακών και εργασιακών δεσμών (Gurung, 2013). Έκτοτε, μέσα από διάφορες έρευνες έχει, σύμφωνα με τον Gurung (2013), αποδειχθεί ότι «οι άλλοι μπορούν να επηρεάσουν το πως οι άνθρωποι σκέφτονται, νιώθουν και συμπεριφέρονται μέσω αλληλεπιδράσεων που μπορεί να μην είναι σαφώς προορισμένες για υποστήριξη ή βοήθεια». Η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας επικοινωνιών και πληροφορικής (ΤΠΕ) στα τέλη του 20^{ου} αιώνα, διεμβόλησε την επικοινωνία μεταξύ των μελών των κοινωνικών δικτύων, παρεμβάλλοντας τους υπολογιστές και τα δίκτυά τους.

2.2.2 Επικοινωνία Διαμεσολαβημένη από Υπολογιστή (CMC)

Κατά τους Brennan και Lockridge (2005), αν και οι ανθρώπινες γλώσσες και οι συμβάσεις για την χρήση τους, εξελίχθηκαν για επικοινωνία πρόσωπο-με-πρόσωπο, όλο και περισσότερο η επικοινωνία πλέον, γίνεται ανάμεσα σε ανθρώπους που δεν συνυπάρχουν στον ίδιο τόπο την ίδια χρονική στιγμή, αλλά μέσα από τεχνολογίες όπως το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, τα στιγμιαία μηνύματα (instant messaging), τα κινητά τηλέφωνα, το voice mail και τη βιντεοκλήση (videoconferencing). Η επικοινωνία αυτή μπορεί να είναι σύγχρονη, ασύγχρονη ή και πραγματικού χρόνου. Έτσι, η επικοινωνία διαμεσολαβημένη από υπολογιστή (Computer Mediated Communication), ορίζεται ως «η διαδικασία στην οποία η αλληλεπίδραση ανθρώπινων δεδομένων λαμβάνει χώρα μέσω ενός ή περισσότερων δικτυωμένων τηλεπικοινωνιακών συστημάτων» (“What is Computer-Mediated Communication (CMC)?,” n.d.). Σε πρόσφατες μελέτες στην

επικοινωνία διαμεσολαβημένη από υπολογιστή, συμπεριλαμβάνονται και τα *διαδικτυακά κοινωνικά δίκτυα* (online social networks – OSN) με την υποστήριξη κοινωνικού λογισμικού (“Computer-mediated communication,” 2019).

2.2.3 Διαδικτυακή Κοινωνική Πλατφόρμα

Κοινωνική Πλατφόρμα (Social Platform) είναι “μια βασισμένη στον Ιστό (web-based) πλατφόρμα, που επιτρέπει την ανάπτυξη, διαμοιρασμό και διαχείριση λύσεων και υπηρεσιών κοινωνικών μέσων. Παρέχει την δυνατότητα δημιουργίας ιστοσελίδων κοινωνικών μέσων και υπηρεσίες για δίκτυα κοινωνικών μέσων με πλήρη λειτουργικότητα» (“What is a Social Platform?,” n.d.)

2.2.4 Κοινωνικά Μέσα - Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης

Κατά τον Cooper (2013) τα «κοινωνικά μέσα» (social media) είναι «εφαρμογές και ιστοσελίδες βασισμένες στο Ίντερνετ οι οποίες προωθούν τον διαμοιρασμό περιεχομένου παραγόμενου από χρήστες, την επικοινωνία και την συμμετοχή σε μεγάλη κλίμακα». Από μια άλλη θεώρηση, τα κοινωνικά δίκτυα ορίζονται από τους Boyd & Ellison (2007) ως «υπηρεσίες βασισμένες στον ιστό (web-based) που επιτρέπουν σε άτομα (1) να κατασκευάζουν ένα δημόσιο ή ημι-δημόσιο προφίλ εντός ενός οριοθετημένου συστήματος, (2) να αρθρώνουν έναν κατάλογο άλλων χρηστών με τους οποίους μοιράζονται μια σύνδεση και (3) να βλέπουν και διασχίζουν τον κατάλογο των συνδέσεών τους και αυτούς που έχουν δημιουργηθεί από άλλους εντός του συστήματος».

Αυτές οι εφαρμογές, περιλαμβάνουν blogs (weblogs), δηλαδή ιστοσελίδες με καταχωρήσεις στον Ιστό (Web) των σκέψεων, εμπειριών και γνώμων χρηστών (Harmon, 2016), κοινωνικά δίκτυα τύπου Facebook, LinkedIn ή Instagram τα οποία υποστηρίζονται από τις αντίστοιχες πλατφόρμες λογισμικού και podcasts (συνδυασμός από τις λέξεις broadcast και iPod), δηλαδή αρχεία ψηφιακών μέσων προς μεταφόρτωση (download), με περιεχόμενο ήχου που μπορεί σε μερικές περιπτώσεις να περιλαμβάνουν και βίντεο (Greene, 2015), συνήθως συμπιεσμένα με διάφορους αλγόριθμους (mp3, ogg, aac, κλπ) για διευκόλυνση στη μεταφορά μέσω του Διαδικτύου. Τα *κοινωνικά μέσα* (social media) δημιουργήθηκαν ως είδος, όταν στα μέσα της δεκαετίας του 1990, δόθηκε η δυνατότητα στους χρήστες του Διαδικτύου να δημιουργήσουν προσωπικές ιστοσελίδες πάνω σε διάφορους εξυπηρετητές (servers) παρόχων διαδικτυακών υπηρεσιών (Cooper, 2013). Στις αρχές τη δεκαετίας του 2000,

άρχισαν να εμφανίζονται και ιστοσελίδες που επέτρεπαν τη δημιουργία προσωπικού προφίλ και λίστας φίλων. Αυτή η διαδικασία σταδιακά οδήγησε στην ανάδυση της έννοιας των *κοινωνικών δικτύων στον Ιστό*. Άρχισαν να αναπτύσσονται εφαρμογές κοινωνικών μέσων (social media applications), συμπεριλαμβανομένων *πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης* (social networking) όπως το MySpace, το LinkedIn και η ιστοσελίδα φιλοξενίας εικόνων Flickr. Κάθε εφαρμογή που επιτρέπει στους χρήστες να δημιουργήσουν προφίλ και να φτιάξουν μια λίστα φίλων θεωρείται κοινωνικό δίκτυο (social network), με το Facebook να αποτελεί την πιο δημοφιλή περίπτωση (Cooper, 2013). Και για να το εξειδικεύσουμε περαιτέρω, «οι Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης (Social Networking Sites), είναι διαδικτυακοί τόποι που επιτρέπουν στα άτομα να παρουσιάσουν τον εαυτό τους, να αρθρώσουν τα κοινωνικά τους δίκτυα και να δημιουργήσουν ή να συντηρήσουν τους δεσμούς τους με άλλους» (N. Ellison, Steinfield, & Lampe, 2006). Οι τόποι αυτοί μπορεί να προσανατολίζονται σε πλαίσια που σχετίζονται με την εργασία (π.χ. LinkedIn), το ξεκίνημα ρομαντικών σχέσεων (π.χ. Hinge, Tinder) ή να συνδέουν άτομα με κοινά ενδιαφέροντα (μουσική, πολιτική, κλπ.). Αυτό που κάνει «μοναδικές τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης σε σχέση με άλλα δίκτυα, δεν είναι ότι επιτρέπουν σε άτομα να συναντήσουν αγνώστους, αλλά μάλλον το ότι επιτρέπουν σε χρήστες να αρθρώσουν και να κάνουν ορατά τα κοινωνικά τους δίκτυα» (Boyd & Ellison, 2007).

Ιστορικά, η πρώτη Ιστοσελίδα Κοινωνικής Δικτύωσης που αναγνωρίζεται ως τέτοια ξεκίνησε το 1997 και ήταν το SixDegrees.com. Πολλά από τα χαρακτηριστικά του SixDegrees.com υπήρχαν και πριν σε άλλες πλατφόρμες, για παράδειγμα τα προφίλ προϋπήρχαν και τα AIM και ICQ υποστήριζαν λίστα Φίλων, αλλά οι λίστες αυτές δεν ήταν ορατές από άλλους. Παρότι το SixDegrees.com προσέλκυσε εκατομμύρια χρηστών απέτυχε να γίνει βιώσιμη επιχείρηση και έκλεισε το 2000. Μεταξύ του 1997 και του 2000 εμφανίστηκαν κι άλλα κοινωνικά εργαλεία που υποστήριζαν προφίλ (προσωπικά, επαγγελματικά ή ραντεβού) και δημόσια άρθρωση Φίλων, όπως το AsianAvenue, το BlackPlanet και το MiGente. Την ίδια εποχή εμφανίστηκε και το LiveJournal που παρείχε συνδέσεις μιας κατεύθυνσης στις σελίδες των χρηστών. Στην Κορέα παρουσιάστηκε το Cyworld το 1999 και πρόσθεσε χαρακτηριστικά ΙΚΔ το 2000 ενώ στην Σουηδία εμφανίστηκε το LunarStorm ως ΙΚΔ το 2000. Η επόμενη σειρά ΙΚΔ άρχισε με την εμφάνιση του Ryze.com το 2001 που στόχευε σε επαγγελματικά δίκτυα ανθρώπων και όπως τα Tribe.net, LinkedIn και Friendster προωθούσε την στενή προσωπική και επαγγελματική σχέση. Τρεις από τις σπουδαιότερες ΙΚΔ που διαμόρφωσαν τις

επιχειρήσεις, την κουλτούρα και το πεδίο της έρευνας ήταν το Friendster, το MySpace και το Facebook. Το Friendster ξεκίνησε το 2002 ως κοινωνικό συμπλήρωμα του Ryze, για να ανταγωνιστεί το Match.com, μια σελίδα διαδικτυακών ραντεβού. Όμως παρότι προσέλκυσε ένα ιδιαίτερο κοινό (bloggers, συμμετέχοντες στο φεστιβάλ Burning Man και ομοφυλόφιλους), δεν μπόρεσε τεχνικά να ανταποκριθεί στην ανάπτυξη ενώ ταυτόχρονα, η σημαντική είσοδος νέων χρηστών ανέτρεψε την πολιτισμική ισορροπία και τα κοινωνικά συμφραζόμενα. Η κίνηση του Friendster να περιορίσει τις δραστηριότητες των πλέον παθιασμένων χρηστών και του βάθους επιπέδου «φιλίας», η δημιουργία ψεύτικων προφίλ (Fakesters) για επέκταση και η διαγραφή ψεύτικων προφίλ, οδήγησε τους πρώιμους υιοθετούντες να το εγκαταλείψουν. Από το 2003 και μετά ξεκίνησαν πολλές ΙΚΔ. Αν και οι περισσότερες ΙΚΔ αναζητούν ευρύ κοινό, οι επαγγελματικές ιστοσελίδες όπως το LinkedIn, το Visible Path ή το Xing εστιάζουν σε ανθρώπους των επιχειρήσεων. Άλλες ΙΚΔ βοηθούν ακτιβιστές (Care2) ή την ένωση εκκλησιών με τα μέλη (MyChurch). Με την ανάπτυξη των κοινωνικών μέσων και της δημιουργίας περιεχομένου από χρήστες, ιστοσελίδες που εστίαζαν σε κοινωνικά μέσα ανέπτυξαν χαρακτηριστικά ΙΚΔ και έγιναν τα ίδια ΙΚΔ., όπως το Flickr (διαμοιρασμός φωτογραφιών) ή το YouTube (διαμοιρασμός βίντεο) (Boyd & Ellison, 2007). Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στο MySpace, το Facebook και το Twitter.

Το MySpace ξεκίνησε το 2003 και άρχισε να αποκτά πολλούς χρήστες όταν οι απογοητευμένοι χρήστες Friendster άρχισαν να αναρτούν μηνύματα παροτρύνοντας τους φίλους να προσχωρήσουν σε άλλες ΙΚΔ όπως το Tribe.net και το MySpace. Μια από τις ομάδες που ενθάρρυνε άλλους να φύγουν ήταν τα συγκροτήματα μουσικής indie-rock και πολλοί από αυτούς κατέληξαν στο MySpace. Αν και η ιστοσελίδα δεν ξεκίνησε με στόχο τα συγκροτήματα, η ανάπτυξη προφίλ από τα συγκροτήματα και η χρήση της ΙΚΔ από διαχειριστές συγκροτημάτων οδήγησαν στο να δημιουργηθεί στο MySpace ένα είδος συμβιωτικής σχέσης ανάμεσα στα συγκροτήματα και τους οπαδούς τους, ειδικά μετά την μαζική προσέλευση εφήβων χρηστών από το 2004 και μετά. Η πτώση άρχισε όταν το 2006 η ΙΚΔ ενεπλάκη σε μια σειρά από σεξουαλικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ ενηλίκων και ανηλίκων.

Το Facebook, σε αντίθεση με άλλες ΙΚΔ, ξεκίνησε να καλύψει τις ανάγκες περιφερειακής δημογραφικής ομάδας. Ξεκίνησε το 2004 ως μόνο για το Harvard ΙΚΔ. Για να γίνει κάποιος/α μέλος έπρεπε να έχει διεύθυνση email του Harvard. Από το 2005 το Facebook άρχισε να συμπεριλαμβάνει τους μαθητές λυκείων, τους επαγγελματίες εντός επιχειρηματικών δικτύων και τελικά όλους. Το άνοιγμα δεν σήμαινε ότι όλοι μπορούσαν

να συνδεθούν με όλους. Για να συνδεθεί κάποιος με άτομα του επιχειρηματικού δικτύου έπρεπε να έχει την κατάλληλη διεύθυνση email. Αντίθετα με άλλες ΙΚΔ, οι χρήστες του δεν μπορούν να κάνουν το προφίλ τους δημόσιο για όλους τους χρήστες. Άλλη μια διαφοροποίηση είναι ότι εξωτερικοί προγραμματιστές μπορούν να αναπτύξουν εφαρμογές που επιτρέπουν στους χρήστες να προσωποποιήσουν τα προφίλ τους και να εκτελέσουν άλλες εργασίες (Boyd & Ellison, 2007).

Το Twitter ξεκίνησε το 2006 και έγινε πολύ δημοφιλές γιατί πρόσφερε περισσότερες διαφορετικές επιλογές, όπως το micro blogging και κυρίως επειδή χρησιμοποιείτο από μερικές διασημότητες (Edosomwan, Prakasan, Kouame, Watson, & Seymour, 2011).

Στη συνέχεια δημιουργήθηκαν αρκετές ΙΚΔ όπως το Friend feed, το Ping.fm, το Net log (πρώην Facebook and Bingbox) μια Βελική ΙΚΔ, κλπ. Πιο πρόσφατα έχουν δημιουργηθεί ΙΚΔ όπως το Klout που ξεκίνησε το 2008 και αναφέρεται ως μετα-Κοινωνικό Δίκτυο, το Google buzz το 2010, το Instagram και το Pinterest το 2010, το Google Plus το 2011 (σταμάτησε τις υπηρεσίες του πρόσφατα), το Snapchat το 2011, το Vine το 2013 που είναι για τα βίντεο ότι είναι το Instagram για τις φωτογραφίες, το Meerkat που επιτρέπει ζωντανή μετάδοση βίντεο (Livestreaming) το 2015, κλπ. (Riese, 2016).

Άλλα είδη κοινωνικών μέσων είναι τα blogs και υπάρχουν ιστοσελίδες που φιλοξενούν blogs χρηστών και διευκολύνουν στην δημιουργία τους, όπως το WordPress. Ένας ειδικός τύπος κοινωνικού δικτύου που ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ χρηστών είναι τα διάφορα wiki. Δηλαδή εφαρμογές ιστού (web applications) που επιτρέπουν την συνεργατική δημιουργία, αλλαγή ή διαγραφή πληροφοριακού περιεχομένου, με κορυφαίο παράδειγμα την πλατφόρμα Wikipedia, η οποία σύμφωνα με την αυτοπαρουσίασή της «έχει ως στόχο να παρέχει ελεύθερα επαναχρησιμοποιήσιμο περιεχόμενο, με αντικειμενικά και επαληθεύσιμα στοιχεία, που ο καθένας μπορεί να τροποποιήσει και να βελτιώσει» (“Πύλη,” 2018). Άλλη μια ιδιαίτερη μορφή κοινωνικών μέσων στον Ιστό είναι τα MMORPG (massively multiplayer online role-playing games) και τα διάφορα MUD (multi user dungeons). Τα παιχνίδια αυτά επιτρέπουν την επικοινωνία μεταξύ χρηστών-παικτών, οι οποίοι συμμετέχουν σε εικονικούς κόσμους, μέσω εικονικών χαρακτήρων (avatars) οι οποίοι επιτρέπουν την διαδραστικότητα μεταξύ των παικτών. Τυπικά παραδείγματα τέτοιων online παιχνιδιών είναι τα World of Warcraft, το Second Life και το Sims (Cooper, 2013).

Οι τύποι των *Υπηρεσιών Κοινωνικής Δικτύωσης (Social Networking Services)*, μπορούν να καταταγούν στις ακόλουθες κατηγορίες: 1) **Κοινωνική Δικτύωση**, με κύριο σκοπό την ανάπτυξη και δημιουργία κοινωνικών σχέσεων με άλλους. Τέτοια είναι τα *Facebook*

και *Twitter*. 2) **Διαμοιρασμός Πολυμέσων**, με σκοπό τον διαμοιρασμό περιεχομένου που σχετίζεται με βίντεο και φωτογραφίες. Τέτοια είναι τα *YouTube*, *Flickr* και *Picasa*. 3) **Επαγγελματικά Κοινωνικά Δίκτυα**, σχεδιασμένα να παράσχουν ευκαιρίες για την σταδιοδρομία του χρήστη. Τέτοια είναι τα *LinkedIn* ή το *Classroom 2.0*. 4) **Πληροφόρηση**, που αφορούν σε κοινότητες που απαρτίζονται από άτομα που αναζητούν απαντήσεις σε καθημερινά προβλήματα. Τέτοιες είναι οι *Super Green Me* και *Do-It-Yourself*. 5) **Εκπαιδευτικά**, είναι κοινωνικά δίκτυα στα οποία φοιτητές μπορούν να συνεργάζονται σε ακαδημαϊκά προγράμματα, για έρευνα στο σχολείο ή το Πανεπιστήμιο ή να αλληλεπιδρούν με καθηγητές μέσω blogs και forums. Τέτοια είναι το *The Student Room* ή το *The Math Forum*. 6) **Δραστηριότητες** (hobbies), αποτελούν ένα από τους πιο δημοφιλείς λόγους που πολλοί χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο, οι οποίοι αναζητούν προγράμματα ή ενδιαφέροντα θέματα που σχετίζονται με τα χόμπι τους. Τέτοια είναι το *Oh My Bloom* (για κηπουρική) ή το *Sport Shouting* (για όσους αθλούνται). 7) **Ακαδημαϊκά**, κοινωνικά δίκτυα που ακαδημαϊκοί ερευνητές παρουσιάζουν τις έρευνες και τα αποτελέσματά τους. Τέτοιο είναι το *Academia.edu* και το *Connotea Collaborative Research* (Tarinidis et al., 2015).

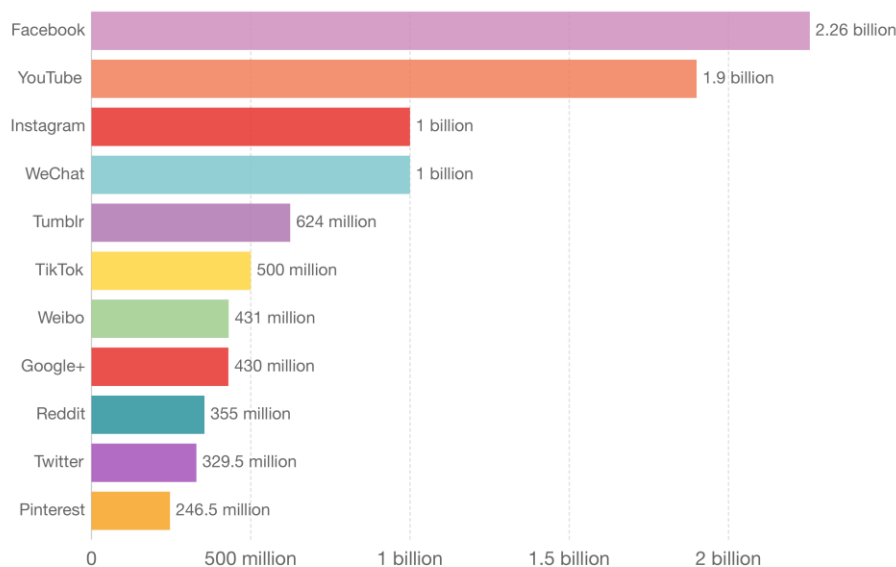
Στην Εικόνα 3 παρουσιάζεται μια χρονολογική απεικόνιση των γνωστότερων κοινωνικών μέσων και ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης μέχρι το 2011, ενώ η Εικόνα 4 παρουσιάζει την διεξόδου των γνωστότερων κοινωνικών δικτύων από το 2004 μέχρι το 2018.

Εικόνα 3, (Riese 2016), Χρονοδιάγραμμα Κοινωνικών Μέσων, Από <http://smbp.uwaterloo.ca/wp-content/uploads/2014/07/Social-Media-A-History-iNFOGRAPHiCs-MANiA.png>

Number of people using social media platforms, 2018

Estimates correspond to monthly active users (MAUs). Facebook, for example, measures MAUs as users that have logged in during the past 30 days. See source for more details.

Source: Statista and TNW (2019)

CC BY

Εικόνα 4 Max Roser, Hannah Ritchie and Esteban Ortiz-Ospina (2019) - "Χρήστες Κυριότερων Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης". Από: <https://ourworldindata.org/internet> [Online Resource]

Αν και πάρα πολλοί χρησιμοποιούν τους όρους *Κοινωνικά Μέσα* και (διαδικτυακά) *Κοινωνικά Δίκτυα* εναλλάξ, δεν είναι το ίδιο πράγμα. Ο όρος κοινωνικά μέσα αναφέρεται ουσιαστικά στις δυνατότητες του Web 2.0 για παραγωγή, διαμοιρασμό, και συνεργασία σε περιεχόμενο διαδικτυακά (δηλ. περιεχόμενο που δημιουργείται από τον χρήστες, υπονοώντας ένα κοινωνικό στοιχείο). Αναλόγως, η χρήση κοινωνικών μέσων περιλαμβάνει μια ευρεία σειρά κοινωνικών εφαρμογών, όπως συνεργατικά έργα, weblogs, κοινότητες περιεχομένου (content communities), ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης (SNS), εικονικούς κόσμους παιχνιδιών (virtual game worlds), και εικονικούς κόσμους κοινωνιών. Από την άλλη τα (διαδικτυακά) Κοινωνικά Δίκτυα, δηλαδή οι Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης, εστιάζουν στην σύνδεση ανθρώπων, κάτι που δεν ισχύει για ένα αριθμό άλλων εφαρμογών κοινωνικών μέσων. Η ενασχόληση σε κοινωνική δικτύωση περιλαμβάνει τη χρήση ενός ειδικού τύπου κοινωνικό μέσο και συνεπώς δεν είναι συνώνυμα (Kuss & Griffiths, 2017). Ουσιαστικά η διαφορά ανάμεσα στα κοινωνικά μέσα και τα κοινωνικά δίκτυα έγκειται στο ότι «τα κοινωνικά μέσα είναι μια στρατηγική και μια διέξοδος για εκπομπή, ενώ η Κοινωνική Δικτύωση είναι ένα εργαλείο και μια υπηρεσία για σύνδεση με άλλους, δηλαδή οι διαφορές δεν είναι απλώς σημειολογικές αλλά σε χαρακτηριστικά και λειτουργίες που έχουν τοποθετηθεί σε αυτές τις ιστοσελίδες από τους δημιουργούς τους που υπαγορεύουν τον τρόπο που πρέπει να χρησιμοποιηθούν» (Edosomwan et al., 2011).

2.2.5 Λόγοι χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης – Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα

Ξεκινώντας αυτό το τμήμα, έχει σημασία να αναφέρουμε ότι, δύο από τις μείζονες προτάσεις των κοινωνικών δικτύων είναι η *ομοιοφιλία* (homophily) και η *επιρροή* (influence). Η *ομοιοφιλία* αναφέρεται στο γεγονός ότι «άτομα με χαρακτηριστικά που συμπίπτουν σε αναλογία πάνω από το αναμενόμενο για τον πληθυσμό από τον οποίο προέρχονται ή το δίκτυο στο οποίο είναι μέρος, τότε είναι περισσότερο πιθανό να συνδεθούν», ενώ η *επιρροή* αναφέρεται στο γεγονός ότι οι συνδεδεμένοι άνθρωποι τείνουν να επηρεάζουν ο ένας τον άλλο (Kadushin, 2012).

Ανάμεσα στους πλέον βασικούς λόγους χρήσης ΙΚΔ από τους χρήστες Διαδικτύου, είναι η οικοδόμηση του λεγόμενου *Κοινωνικού Κεφαλαίου*. Κατά τον Bourdieu (2008) το κοινωνικό κεφάλαιο είναι «το σύνολο των πραγματικών ή πιθανών πόρων που συνδέονται με την κατοχή ενός ανθεκτικού δικτύου λίγο πολύ θεσμοποιημένων

σχέσεων αμοιβαίας γνωριμίας και αναγνώρισης – δηλαδή συμμετοχής σε μια ομάδα – που παρέχει σε κάθε μέλος την υποστήριξη του κεφαλαίου που κατέχει η συλλογικότητα, μια «πιστοποίηση» που τους δίνει την δυνατότητα για πίστωση, με τις διάφορες έννοιες της λέξης». Ή όπως το θέτουν οι Ellison et al. (2014), κοινωνικό κεφάλαιο είναι «η ικανότητα των ατόμων ή ομάδων για πρόσβαση σε πόρους ενσωματωμένους στα κοινωνικά τους δίκτυα» και μπορεί να μετατραπεί σε άλλες μορφές κεφαλαίου. Οι πόροι που μπορεί ένα άτομο να αντλήσει από την συμμετοχή του στα κοινωνικά δίκτυα μπορούν να πάρουν την μορφή σπουδαίων πληροφοριών, ευκαιρίες απασχόλησης, προσωπικές σχέσεις ή την δυνατότητα να οργανώσει ομάδες (N. Ellison et al., 2006). Το κοινωνικό κεφάλαιο δημιουργείται μέσα από τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και τις προσδοκίες από μελλοντικούς κοινωνικούς πόρους, ενώ δομικό στοιχείο των διαφόρων χρήσών του είναι η *αμοιβαιότητα*. Δηλαδή κάποιος «επενδύει σε κοινωνικές σχέσεις αναμένοντας κέρδη στην αγορά» (N. B. Ellison et al., 2014).

Επειδή οι διαδικτυακές σχέσεις είναι δυνατόν να υποστηρίζονται από τεχνολογίες όπως τα συστήματα πρότασης (recommender systems), τις λίστες διανομής (distribution lists), τους καταλόγους φωτογραφιών και τις δυνατότητες αναζήτησης, οι Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης που ενσωματώνουν τέτοιες τεχνολογίες, μπορούν να βοηθήσουν στην δημιουργία νέων μορφών κοινωνικού κεφαλαίου και στην ανάπτυξη σχέσεων, της μορφής «αδύναμων δεσμών» (weak ties) (Easley & Kleinberg, 2010), οι οποίες επιτρέπουν στους χρήστες να δημιουργήσουν και υποστηρίξουν μεγαλύτερα, διάχυτα δίκτυα σχέσεων από τα οποία θα μπορούσαν δυνητικά να αντλήσουν πόρους (N. Ellison et al., 2006). Δηλαδή οι ΙΚΔ αυξάνουν το κοινωνικό κεφάλαιο.

Ο *αυτοπροσδιορισμός (self-identity)* είναι πολύ σημαντικός για τους ανθρώπους της μετανεωτερικότητας και έχει εξαιρετικά ιδιαίτερη βαρύτητα για τους νέους. Κατά τους Pelling and White (2009) «η έννοια του εαυτού, είναι ένα σύνολο κοινωνικά κατασκευασμένων ρόλων, που αντικατοπτρίζουν την έκταση στην οποία τα άτομα βλέπουν τους εαυτούς τους να εκπληρώνουν τα κριτήρια για συγκεκριμένους κοινωνικούς ρόλους». Τα προφίλ στις ΙΚΔ επιτρέπουν την έκφραση για αυτοπροσδιορισμό μέσω της εξατομίκευσης αφού οι χρήστες μπορούν να «ορίσουν τον εαυτό τους» (Pelling & White, 2009). Έτσι για ανθρώπους που ο αυτοπροσδιορισμός έχει ιδιαίτερη σημασία, η αυξημένη χρήση των ΙΚΔ είναι λίγο-πολύ δεδομένη.

Η ανάγκη του «*ανήκειν*» ορίζεται ως η ανάγκη της συμμετοχής, της αποδοχής και της εκτίμησης από άλλους (Pelling & White, 2009). Επειδή οι ΙΚΔ έχουν την δυνατότητα να ικανοποιήσουν την ανάγκη του ανήκειν στους ανθρώπους κυρίως λόγω της

διευκόλυνσης της επικοινωνίας μεταξύ τους, πολλοί, ιδιαίτερα όσοι έχουν κοινά ενδιαφέροντα εμπλέκονται και μάλιστα σε αρκετό βαθμό στην χρήση ΙΚΔ για να ικανοποιήσουν αυτή την ανάγκη (Pelling & White, 2009).

Για τους έφηβους, η *δυνατότητα πρόσβασης και η πολύ-λειτουργικότητα* (ταυτόχρονη σύνδεση σε διάφορα είδη περιεχομένου και παράλληλης μελέτης με άνοιγμα πολλαπλών tab στο browser) που προσφέρουν τα κοινωνικά δίκτυα, είναι θελκτικά στοιχεία και τους προσφέρουν αίσθημα ευχαρίστησης (Domínguez-Vergara & Ybañez-Carranza, 2016). Συνεπώς, αποτελούν παράγοντες πρόσκλησης για χρήση ΙΚΔ από τους εφήβους. Επιπλέον, ανάμεσα στους μεγαλύτερους εφήβους, τα κοινωνικά μέσα παρέχουν ικανοποιήσεις κοινωνικής ταυτότητας (social identity gratifications (SIG)), δηλαδή ευκαιρίες αναγνώρισης με συνομήλικους που μοιάζουν και ενεργούν παρόμοια μεταξύ τους και ταυτόχρονα συγκρίνουν τους εαυτούς τους με χρήστες εκτός ομάδας (Barker, 2009).

Άλλοι βασικοί λόγοι χρήσης των ΙΚΔ, ειδικά από τους νέους ενήλικους, είναι η *έκφραση γνώμης*, ο *διαμοιρασμός αγαπημένης μουσικής ή βίντεο*, το *φλερτάρισμα*, η *διερεύνηση ενδιαφερόντων*, η *δυνατότητα συνάντησης νέων ανθρώπων ή φίλων*, η *παραμονή σε επαφή με την οικογένεια*, η *πλήρωση ελεύθερου χρόνου και επειδή οι φίλοι έχουν λογαριασμό* (Jarvi, Swenson, & Batejan, 2017).

Μετά την αρχική και για οποιονδήποτε από τους παραπάνω (ή άλλους) λόγους έναρξη χρήσης των ΙΚΔ, οι ερευνητές έχουν ανακαλύψει ότι «οι παράγοντες που επηρεάζουν τους χρήστες να συνεχίσουν την χρήση ΙΚΔ είναι ταυτόχρονα εσωτερικοί (ευχαρίστηση) και εξωτερικοί (χρησιμότητα)» (Shi, Yue, & He, 2013).

Αναφορικά με τα *πλεονεκτήματα* και τα *μειονεκτήματα* της χρήσης ΙΚΔ, μπορούμε να πούμε ότι, η έρευνα έχει δείξει ότι η χρήση ΙΚΔ για «διαδικτυακή επικοινωνία με κοντινούς φίλους και την οικογένεια, μπορεί να έχει ευεργετικά αποτελέσματα στην ψυχολογική ευεξία, όπως αυτή μετράται από την μείωση της κατάθλιψης, της μοναξιάς και του άγχους και την αύξηση της εκλαμβανόμενης κοινωνικής στήριξης, της διάθεσης και της ικανοποίησης» (Kraut & Burke, 2015). Από μια άλλη οπτική, του τέλους της ζωής, τα online κοινωνικά δίκτυα επιτρέπουν την δημιουργία μιας «ψηφιακής κληρονομιάς» (Braman et al., 2013). Στις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης των χρηστών προστίθεται περιεχόμενο όπως σχόλια, φωτογραφίες, βίντεο, απαντήσεις φίλων χρηστών και όλα μαζί συναθροίζονται και για να δημιουργήσουν το «προφίλ» του ατόμου. Αυτά τα κομματάκια των δεδομένων μπορούν αν θεωρηθούν ως «Αφηγηματικά ψηφιακά στοιχεία» πληροφορίας («Narrative Bits» of information) ή

parbs που περιγράφουν τον χρήστη και τις αλληλεπιδράσεις στην διάρκεια του χρόνου. Κατά τους Braman et al. (2013) «η ταυτότητα του ατόμου τελικά κατασκευάζεται από τον συνδυασμό των parbs που υπάρχουν στις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης όπου διαφορετικά είδη parbs συνεργάζονται για την παραγωγή του σύνθετου αφηγήματος ενός προσώπου σε κάποια στιγμή στο χρόνο». Ο συνδυασμός αυτός των αλληλεπιδράσεων και πληροφοριών στα κοινωνικά μέσα μπορεί να αποκληθεί και ως «ψηφιακή ψυχή» κάποιου. Με τον χρόνο αυτά τα κομμάτια πληροφοριών γίνονται η ψηφιακή κληρονομιά των χρηστών ΙΚΔ (Braman et al., 2013). Στα πλεονεκτήματα λοιπόν, μπορεί να συνυπολογιστεί και η συνεισφορά των ΙΚΔ στην διαίωνηση της παρουσίας των χρηστών πέρα από την διάρκεια της ζωής τους.

Στα μειονεκτήματα της χρήσης ΙΚΔ μπορεί να καταλογιστεί και το ότι, αν και η πλειοψηφία των χρηστών απολαμβάνει τις συχνές αλληλεπιδράσεις με τους φίλους και μέλη της οικογένειας, μερικοί χρήστες υποφέρουν από αδιάκοπες παρορμήσεις να ελέγξουν τις ζωές των άλλων στα κοινωνικά τους δίκτυα (Chan, Cheung, Lee, & Neben, 2014).

Επίσης ως βασικό μειονέκτημα της χρήσης μπορεί να θεωρηθεί και το γεγονός ότι, τα διαδικτυακά κοινωνικά δίκτυα διευκολύνουν σε μεγάλο βαθμό την δημιουργία κλειστών λίγο-πολύ ομάδων, με μορφή που θυμίζει *μεταμοντέρνες φυλές* (postmodern tribalism), κάτι που είναι τελείως έξω από το όραμα για τον Ιστό του Sir Tim Berners-Lee και των άλλων πρωτοπόρων, με αποτέλεσμα ο Berners-Lee να έχει δημιουργήσει σε συνεργασία με άλλους την «Ομάδα Αποκεντρώσης Πληροφοριών» (Decentralized Information Group) στο MIT, προκειμένου «να επανα-αποκεντρώσει τον Ιστό να σκάσει μερικές από τις «φυσαλίδες φίλτρων» που οι άνθρωποι έχουν δημιουργήσει για τον εαυτό τους στα κοινωνικά μέσα» (Savage, 2017).

Άλλη αρνητική συνέπεια της χρήσης Διαδικτύου και των ΙΚΔ, έχει να κάνει με ψυχολογική ευεξία των χρηστών. Κατά τους Kraut and Burke (2015), «όσο περισσότερο οι άνθρωποι χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο, άσχετα με το πως το χρησιμοποιούν, τόσο περισσότερο μειώνεται η κοινωνική στήριξη και άλλα μέτρα που σχετίζονται με την ψυχολογική ευεξία». Επίσης, σύμφωνα με την Walton (2017) υπάρχουν έξι τρόποι με τους οποίους οι ΙΚΔ επηρεάζουν την πνευματική υγεία των χρηστών: (1) Είναι εθιστικές και οι έρευνες έχουν δείξει ότι παρουσιάζονται συμπτώματα παρόμοια με αυτά της χρήσης ουσιών. (2) Προκαλούν περισσότερη θλίψη – λιγότερη ευεξία. Όσο περισσότερο χρησιμοποιεί τα κοινωνικά μέσα, τόσο λιγότερο χαρούμενος μοιάζει και ένα από τα αρνητικά αποτελέσματα είναι η «εκλαμβανόμενη κοινωνική απομόνωση». Όσο

περισσότερο ένας χρήστης χρησιμοποιεί τις ΙΚΔ τόσο περισσότερο κοινωνικά απομονωμένο αντιλαμβάνεται τον εαυτό του. (3) Η σύγκριση του εαυτού του με άλλους είναι πνευματικά ανθυγιεινό. Ο χρήστης πέφτει στη παγίδα της σύγκρισης με άλλους και κρίνει κατά πόσο είναι στο ίδιο επίπεδο. (4) Μπορεί να οδηγήσει σε ζήλεια και σε φαύλο κύκλο. Οι συγκρίσεις με άλλους μπορεί να οδηγήσει σε ζήλεια και σε κατάθλιψη. (5) Παγιδεύεται στην αυταπάτη ότι μπορεί να βοηθήσει. Μέρος του ανθυγιεινού κύκλου είναι ότι επιστρέφει στο κοινωνικό μέσο αν και δεν το κάνει να αισθανθεί πολύ καλά. Αυτό πιθανώς οφείλεται σε αυτό που είναι γνωστό ως λάθος πρόβλεψης: Όπως με τα ναρκωτικά, νομίζει ότι μια δόση θα βοηθήσει, αλλά δεν συμβαίνει αυτό και το όλο θέμα είναι αποτέλεσμα της αδυναμίας του ατόμου να προβλέψει την δική του απόκριση. (6) Περισσότεροι φίλοι στα κοινωνικά μέσα δεν σημαίνει ότι είναι πιο κοινωνικός. Υπάρχει ένα όριο στον αριθμό των φίλων που κάποιος μπορεί να χειριστεί και η συντήρηση αυτών των φιλιών απαιτεί πραγματική κοινωνική αλληλεπίδραση. Οι εικονικοί φίλοι δεν έχουν την ίδια θεραπευτική επίδραση όπως ο χρόνος με πραγματικούς φίλους.

Και βέβαια η πιο σοβαρή αρνητική συνέπεια της χρήσης ΙΚΔ, σχετίζεται με το γεγονός ότι σύμφωνα με πολλούς ερευνητές (De Cock et al., 2014), (Iordache & Manea, 2016), (Pontes, 2017), (Carbonell & Panova, 2017), κλπ. συμβάλλουν στην εθιστική συμπεριφορά των χρηστών είτε απέναντι στο Διαδίκτυο γενικά είτε αυτόνομα στις ίδιες της ΙΚΔ και χειροτερεύουν την κατάσταση αναφορικά με πολλούς παράγοντες ποιότητας ζωής σε περίπτωση εθισμού.

2.3 Διαδικτυακός Εθισμός

Στην εθιστική συμπεριφορά, «ένα άτομο μπορεί να εθισθεί, να εξαρτάται ή να είναι ψυχαναγκαστικά εμμονικό με οποιαδήποτε δραστηριότητα, ουσία, αντικείμενο ή συμπεριφορά που του δίνει ευχαρίστηση» (Engs, 1987).

Σύμφωνα με τους Vuchinich & Heather (2003), έχουν αναπτυχθεί 4 θεωρίες για τον εθισμό: (1) μια θεωρία του εθισμού βασισμένη στις επιπτώσεις της υπερβολικής προεξόφλησης, (2) μια θεωρία εθισμού της βελτίωσης, (3) μια σχετική θεωρία του εθισμού και (4) μια θεωρία του ορθολογιστικού εθισμού. Οι τρεις πρώτες αναπτύχθηκαν μέσα στην ψυχολογική βιβλιογραφία ενώ η τέταρτη αναπτύχθηκε μέσα στην οικονομική βιβλιογραφία. Ανάμεσα στις θεωρίες αυτές υπάρχουν δύο σημαντικά κοινά και δύο σημαντικές διαφορές. Το πρώτο κοινό είναι το μακροχρόνιο

συμπεριφορικό μοτίβο κατανομής της κατανάλωσης της εθιστικής ουσίας. Το δεύτερο κοινό, που ισχύει για τις τρεις πρώτες, είναι η ιδέα ότι η κατανάλωση των εθιστικών πραγμάτων κατά την διάρκεια μιας χρονικής περιόδου μειώνει την χρησιμότητα που εξάγεται από την εθιστική ουσία και την ενασχόληση με άλλες δραστηριότητες σε μετέπειτα περιόδους. Η πρώτη σημαντική διαφορά είναι ανάμεσα στην πρώτη θεωρία και τις άλλες τρεις. Η θεωρία εθισμού της υπερβολικής προεξόφλησης προτείνει μια εσωτερική διαδικασία για τα μοτίβα συμπεριφοράς που αντιπροσωπεύει το «θέλω» και τον «εαυτό», ενώ οι άλλες τρεις αναζητούν τις αιτίες του εθισμού στις δυναμικές των προσωρινών μοτίβων κατανομής της χρήσης ουσιών και άλλων δραστηριοτήτων. Η δεύτερη διαφορά σχετίζεται με το πως, οι διάφορες θεωρίες εκτιμούν τον τρόπο που η μεγιστοποίηση της χρησιμότητας της κατανάλωσης της ουσίας ή της συμμετοχής σε δραστηριότητες, διέπει την συμπεριφορική διαδικασία κατανομής.

Ο όρος εθισμός έχει επεκταθεί πέρα από την εξάρτηση σε ουσίες και συμπεριλαμβάνει συμπεριφορές που δεν περιλαμβάνουν ουσίες. Οι «συμπεριφορικοί εθισμοί» περιλαμβάνουν διάφορα θέματα όπως αγορές, άσκηση, παιχνίδια και μορφές συμπεριφορών που ενεργοποιούνται από το Διαδίκτυο (Internet-enabled), όπως διαδικτυακά παιχνίδια, κοινωνικές σχέσεις μέσω κοινωνικών μέσων (social media) και διάφορες μορφές σεξουαλικής συμπεριφοράς (Van Rooij & Prause, 2014). Ο εθισμός στις ουσίες και ο εθισμός σε μια συμπεριφορά μπορεί να έχουν παρόμοια εικόνα στα αποτελέσματα των συμπεριφορικών μοτίβων, τα συναισθήματα και την φυσιολογία, αλλά υπάρχουν και ξεκάθαρες διαφορές ανάμεσά τους. Για παράδειγμα, οι διαταραχές από την χρήση ουσιών σημαδεύονται από αρκετά φυσικώς προσανατολισμένα κριτήρια, όπως η ανοχή και τα συμπτώματα απεξάρτησης. Αυτά συνήθως δεν παρατηρούνται γενικά στους συμπεριφορικούς εθισμούς. Αν και κάποιοι συγγραφείς θεωρούν ότι κάποιοι συμπεριφορικοί εθισμοί επιδεικνύουν ανοχή και συμπτώματα απεξάρτησης, η εκδήλωσή τους είναι τελείως διαφορετική από τα αντίστοιχα συμπτώματα των εθισμών σε ουσίες. Εντός του πεδίου των συμπεριφορικών εθισμών, το θέμα του Διαδικτυακού εθισμού (Internet Addiction) παρουσιάζει σημαντικό ενδιαφέρον και ο βασικός λόγος είναι ότι η «διαταραχή διαδικτυακού παιχνιδιού» συμπεριελήφθη στο Αμερικανικό εγχειρίδιο DSM-5 (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition) (Van Rooij & Prause, 2014). Από τα διάφορα μοντέλα Διαδικτυακού εθισμού, τρία είναι τα πλέον δημοφιλή. Το πρώτο μοντέλο είναι γνωστό ως «μοντέλο συστατικών» και προϋποθέτει ότι όλοι οι εθισμοί συνίστανται από έξι ξεχωριστά και κοινά συστατικά (αντοχή, μετατροπή διάθεσης, ανοχή, απεξάρτηση,

σύγκρουση και υποτροπή). Το δεύτερο μοντέλο στηρίζεται στο έργο της Young η οποία στηριζόμενη στα αναγνωρισμένα κριτήρια του παθολογικού τζόγου, ορίζει τον Διαδικτυακό εθισμό ως απώλεια του προσωπικού ελέγχου παρόρμησης που δεν περιλαμβάνει εξωτερική ουσία. Το τρίτο μοντέλο, είναι έργο των Tao et al. (2010) και ανέπτυξαν διαγνωστικά κριτήρια για τον Διαδικτυακό εθισμό λαμβάνοντας υπόψη τα κλινικά χαρακτηριστικά μεγάλης ομάδας Κινέζων ασθενών που θεωρήθηκαν ότι είχαν Διαδικτυακό εθισμό. Τα κριτήρια που προτάθηκαν συμπεριλάμβαναν: (α) κριτήρια συμπτωμάτων, όπως συμπτώματα απεξάρτησης, (β) ένα ή περισσότερα από τα κριτήρια: (1) ανοχή, (2) επίμονη επιθυμία και/ή ανεπιτυχής προσπάθειες ελέγχου χρήσης, (3) συνεχιζόμενη χρήση παρά τα προβλήματα, (4) απώλεια άλλων ενδιαφερόντων, (5) χρήση του Διαδικτύου για απόδραση ή εκτόνωση δυσφορικής διάθεσης, (γ) κριτήριο κλινικά σημαντικής αναπηρίας: λειτουργικές αναπηρίες (μειωμένη κοινωνική, ακαδημαϊκή, εργασιακή ικανότητα), συμπεριλαμβανομένου της απώλειας σημαντικής σχέσης, εργασίας ή εκπαιδευτικής/επαγγελματικής ευκαιρίας. Τα κριτήρια επίσης περιλαμβάνουν ένα κριτήριο πορείας (δ): η διάρκεια του Διαδικτυακού εθισμού πρέπει να έχει διαρκέσει για τουλάχιστον τρεις μήνες, με τουλάχιστον έξι ώρες χρήσης Διαδικτύου ημερησίως (Van Rooij & Prause, 2014). Και τα τρία μοντέλα περιλαμβάνουν κάποια κοινά στοιχεία.

2.3.1 Παρόρμηση και Εθιστική Συμπεριφορά (Urge and Addictive Behavior)

Η παρόρμηση (urge) περιγράφεται ως «ένα αίσθημα ώθηση που βιώνει κάποιος να κάνει κάτι» και συχνά χαρακτηρίζεται από αυθόρμητη και ξαφνική επιθυμία να εκτελέσει μια συμπεριφορά. Παρότι αναγνωρίζεται ότι «μια παρόρμηση μπορεί να είναι ευχάριστη εμπειρία σε ένα άτομο, αποτυχία διαχείρισης αδιάκοπων παρορμήσεων θα μπορούσε δυνητικά να οδηγήσει σε ευρείας έκτασης προβληματικές συμπεριφορές». Η παρόρμηση να εκτελέσει κάποιος εθιστικές συμπεριφορές έχει δύο διακριτές πηγές: (1) την προσμονή της ευφορίας και (2) την προσμονή της ανακούφισης από συμπτώματα στέρησης (Chan et al., 2014).

Κατά τους Pelling and White (Pelling & White, 2009), για να θεωρηθεί μια συμπεριφορά ως εθιστική «πρέπει να εκπληρώνει έξι κριτήρια: σθένος, αλλαγή διάθεσης, ανοχή, συμπτώματα στέρησης, σύγκρουση και υποτροπή».

Μια από τις θεωρίες για την εκδήλωση του εθισμού αφορά στην «εθιστική προσωπικότητα». Εθιστικές προσωπικότητες είναι αυτές που είναι επιρρεπείς στον εθισμό σε ουσίες ή συμπεριφορές. Ανάμεσα στα χαρακτηριστικά που επιδεικνύουν

τέτοιες εθιστικές προσωπικότητες, περιλαμβάνονται η παρορμητική συμπεριφορά, η αντισυμβατικότητα, η έλλειψη ενδιαφέροντος για στόχους και επιτυχίες, η κοινωνική αλλοτρίωση και τα υψηλά επίπεδα άγχους (Tracy, n.d.-a).

Άλλα στοιχεία που υποδεικνύουν προδιάθεση για εθισμό αφορούν σε συγκεκριμένα άτομα που χαρακτηρίζονται από χαμηλή αυτοεκτίμηση, κοινωνικές δυσκολίες, υψηλά επίπεδα άγχους, εμφανή διαπροσωπική ευαισθησία, έμμονες ιδέες και ψυχαναγκαστική συμπεριφορά (Marazziti et al., 2017).

2.3.2 Οι διαφορετικές θεωρήσεις του Διαδικτυακού Εθισμού: Κατάχρηση Διαδικτύου, Διαδικτυακός Εθισμός ή Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου

Η κατάχρηση Διαδικτύου (Internet abuse-IA) έχει σχετισθεί ακόμη και με «Διαδικτυακά εγκλήματα όπως φόνοι, αυτοκτονίες, και παραμέληση παιδιού» (Monahan-Martin, 2008). Παρότι δεν υπάρχει συγκεκριμένος όρος ή ορισμός για την κατάχρηση Διαδικτύου (ΚΔ), διάφοροι όροι κατά καιρούς και από διάφορους επιστήμονες έχουν προταθεί - με τα αντίστοιχα αναλόγως κριτήρια αξιολόγησης - όπως: *Διαδικτυακός Εθισμός* (Internet addiction), *Διαδικτυακή εξάρτηση* (Internet dependency), *κατάχρηση Διαδικτύου* (Internet abuse), *ψυχαναγκαστική χρήση Διαδικτύου* (compulsive Internet use), *παθολογική χρήση Διαδικτύου* (pathological Internet use), *προβληματική χρήση Διαδικτύου* (problematic Internet use), αντικατοπτρίζοντας τις διάφορες συλλήψεις της έννοιας κατάχρηση Διαδικτύου. Ανάλογα με το αν οι επιστήμονες θεωρούν την ΚΔ ως κλινική οντότητα (όπως ο εθισμός σε ουσίες ή εθισμός χωρίς χρήση ουσιών), ως διαταραχή ελέγχου παρόρμησης (impulse control disorder) ή και ως ανεπάρκεια σε αυτό-ρύθμιση (deficiency in self-regulation), επιλέγεται και ο αντίστοιχος όρος (Monahan-Martin, 2008). Ακολουθώς θα παρατεθούν μερικοί από αυτούς τους ορισμούς.

Στην εμβληματική της μελέτη που παρουσίασε στην 104^η ετήσια συνάντηση της American Psychological Association, η Kimberly Young (1996) όρισε ως «*Διαδικτυακό Εθισμό* (Internet Addiction) την διαταραχή ελέγχου παρόρμησης (impulse-control disorder) που δεν περιλαμβάνει εθιστική ουσία». Ένας νεότερος ορισμός που δόθηκε πάλι από την Young (2004) ορίζει τον Διαδικτυακό Εθισμό ως «απώλεια της σπουδαιότητας του χρόνου που δεν ξοδεύεται στο Διαδίκτυο και σχετίζεται με υπερβολική νευρικότητα και επιθετικότητα όταν υπάρχει αποστέρηση, και χειροτέρευση της εργασιακής, οικογενειακής και κοινωνικής ζωής ενός ατόμου» (Sert, Taskin Yilmaz, Karakoc Kumsar, & Aygin, 2019). Κατά τους Shaw & Black (2008) «ο

διαδικτυακός εθισμός (Internet Addiction) χαρακτηρίζεται από υπερβολικές ή φτωχά ελεγχόμενες έγνοιες, ορμές ή συμπεριφορές όσον αφορά τη χρήση υπολογιστού (computer use) και την πρόσβαση στο Διαδίκτυο (Internet access) που οδηγεί σε βλάβη και δυσφορία». Σύμφωνα με τους Anderson et al. (2017), η πέμπτη έκδοση του Διαγνωστικού και Στατιστικού Εγχειριδίου για τις Νοητικές Διαταραχές (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders - DSM-V), αναγνωρίζει την επιμέρους περίπτωση της Υπερβολικής Χρήσης Διαδικτύου (Problematic Internet Use - PIU), την Διαταραχή Διαδικτυακού Παιχνιδιού (Internet Gaming Disorder) ως «κλινικά σημαντική βλάβη στην καθημερινότητα ως αποτέλεσμα του εξακολουθητικού παιχνιδιού». Παρόλα αυτά συνεχίζει να υπάρχει σχετικός προβληματισμός γύρω από τον ορισμό του φαινομένου όσο δεν υπάρχει ξεκάθαρη διαγνωστική κατηγοριοποίηση της διαταραχής (Shaw & Black, 2008). Αν και όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, στην βιβλιογραφία η έννοια του εθισμού στο διαδίκτυο εμφανίζεται με πολλαπλούς όρους - ανάμεσα σε αυτούς και *Συμπεριφορά Διαδικτυακής Εξάρτησης* (Internet Addictive Behaviour), *Διαταραχή Εθισμού στο Διαδίκτυο* (Internet Addiction Disorder), *Εθισμός στο Κυβερνοχώρο* (cyberspace addiction), κλπ. - ο όρος *Διαταραχή Εθισμού στο Διαδίκτυο* (Internet Addiction Disorder - IAD) ή απλά *Διαδικτυακός Εθισμός* (Internet Addiction - IA) είναι αυτός που χρησιμοποιείται ως επί το πλείστο (Χλαπάνης et al., 2015). Η νεότερη βιβλιογραφία εντάσσει τον διαδικτυακό εθισμό και τον εθισμό στις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης/Κοινωνικά Μέσα στο γενικότερο πλαίσιο των Τεχνολογικών Εθισμών. Σύμφωνα με τους Savcı & Aysan (2017), «η κατάσταση της υπερβολικής χρήσης, η ανικανοποίητη επιθυμία για χρήση, η παραμέληση δραστηριοτήτων εξαιτίας υπερβολικής χρήσης, η διακοπή κοινωνικών σχέσεων εξαιτίας υπερβολικής χρήσης, η χρήση ως εργαλείο απόδρασης από αρνητικά αισθήματα και το άγχος της ζωής, η δυσκολία διακοπής και μείωσης της χρήσης, η νευρικότητα και ανυπομονησία από την αδυναμία χρήσης και η παραπλάνηση των άλλων αναφορικά με την διάρκεια και το μέγεθος της χρήσης, ορίζουν τον διαδικτυακό εθισμό και τους άλλους τεχνολογικούς εθισμούς». Όμως, ίσως την κατάσταση περιγράφει καλύτερα ο όρος *Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου* (Compulsive Internet Use), διότι σύμφωνα με τους Meerkerk et al (2006), η διαδικτυακή συμπεριφορά με χαρακτηριστικά εθισμού που παρατηρείται δεν μπορεί να ορισθεί ως διαδικτυακός εθισμός, διότι ο χρήστης δεν εθίζεται στο δίκτυο αυτό καθαυτό αλλά στην εφαρμογή (ή την υπηρεσία) που χρησιμοποιεί και συνεπώς πιο σωστός είναι ο όρος *Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου*, που περιλαμβάνει το

σύνολο των εθιστικών χαρακτηριστικών που μπορούν να βιωθούν με όλες τις διαδικτυακά διαμεσολαβημένες εφαρμογές.

Σε κάθε περίπτωση όμως και άσχετα με τον ορισμό ή τα κριτήρια, «η κατάχρηση Διαδικτύου ορίζεται από την άποψη του αρνητικού αποτελέσματος της χρήσης του Διαδικτύου» (Monahan-Martin, 2008). Από την άλλη, υπάρχουν επιστήμονες και ερευνητές που αμφισβητούν την ύπαρξη «εθισμού στο Διαδίκτυο» ως ασθένεια με την έννοια που έχουν οι εθισμοί σε ουσίες ή συμπεριφορικοί εθισμοί όπως ο εθισμός στον τζόγο. Για παράδειγμα, οι Van Rooij and Prause (2014) θεωρούν ότι, ο λεγόμενος «Διαδικτυακός εθισμός» δεν παρουσιάζει πάντα όλα τα χαρακτηριστικά που συνδέονται με τους εθισμούς (όπως η ανοχή) ή αποτελούν αδύναμα διαγνωστικά κριτήρια (όπως απώλεια ελέγχου, έγνοια, αλλαγή διάθεσης, λαχτάρα ή προσμονή, χρόνος που δαπανάται), γι' αυτό προτείνουν να εστιαστούν οι προσπάθειες στη συμπεριφορά και στις διαστάσεις των αλλαγών στη συμπεριφορά, παρά την ανάπτυξη ενός επιπλέον μοντέλου εθισμού και συμπεραίνουν ότι, παρότι κάποιες συγκεκριμένες Διαδικτυακές συμπεριφορές ακολουθούν εθιστικά μοτίβα, οι Διαδικτυακές συμπεριφορές γενικά δεν παρουσιάζουν τέτοια μοτίβα.

Παρόλα αυτά, διάφοροι επιστήμονες και ερευνητές έχουν θεωρήσει την Διαδικτυακή Κατάχρηση/Διαδικτυακό Εθισμό ως κλινική οντότητα και χρησιμοποιούν κριτήρια από το εγχειρίδιο Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-IV-TR) της Αμερικανικής Ψυχολογικής Ένωσης για άλλες διαταραχές για τον ορισμό του, υπονοώντας ότι πρόκειται για ειδική διαταραχή ή ασθένεια, όπως για παράδειγμα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για κατάχρηση ουσιών ή κριτήρια για τον παθολογικό τζόγο (Monahan-Martin, 2008).

Το θέμα είναι ότι η έρευνα γενικά για τον Διαδικτυακό Εθισμό δεν κάνει διάκριση ανάμεσα σε συγκεκριμένες εφαρμογές χρήσης του Διαδικτύου, με αποτέλεσμα να μην είναι ξεκάθαρο πως συγκεκριμένες δραστηριότητες συνεισφέρουν στα Διαδικτυακά-σχετιζόμενα προβλήματα. Όμως συγκεκριμένες διαχρονικές έρευνες έχουν δείξει ότι τέτοιες δραστηριότητες μπορεί να είναι σημαντικοί συνεισφέροντες παράγοντες. Σύμφωνα λοιπόν με την έρευνα, δραστηριότητες όπως η Διαδικτυακή αναζήτηση ερωτικού περιεχομένου ή το παίξιμο διαδραστικών διαδικτυακών παιχνιδιών, αποτελούν προγνωστικούς παράγοντες του ΔΕ. Από την άλλη, υπάρχουν και περιπτώσεις ΔΕ που δεν σχετίζεται με συγκεκριμένες διαδικτυακές δραστηριότητες αλλά, στην κατάχρηση του Διαδικτύου η οποία υπερβαίνει συγκεκριμένες εφαρμογές. Συνεπώς μπορούμε να μιλήσουμε για δύο τύπους ΔΕ, τον συγκεκριμένο και τον γενικό,

με τον πρώτο «να εμπλέκει κατάχρηση συγκεκριμένου-περιεχομένου λειτουργίας του Διαδικτύου», όπως γενικότερων παθολογιών που έχουν παρουσία και το Διαδίκτυο (τζόγος, ψυχαναγκαστική σεξουαλικότητα, κλπ.) ή δραστηριοτήτων που είναι μοναδικές του Διαδικτύου, όπως τα διαδραστικά διαδικτυακά παιχνίδια (Monahan-Martin, 2008).

Η διάγνωση της διαταραχής του ΔΕ γίνεται μέσα από διάφορα εργαλεία ελέγχου, τα οποία μετράνε διαφορετικές πτυχές της χρήσης του Διαδικτύου και ιδιαίτερα τον Διαδικτυακό εθισμό. Τα περισσότερα εργαλεία στοχεύουν στον εντοπισμό διαφόρων συμπεριφορικών διαστάσεων όπως έγνοια, (αρνητική) διαχείριση διάθεσης, ανοχή, στέρηση, εξωτερικές συνέπειες/σύγκρουση, υποτροπή/έλεγχος, λαχτάρα/προσμονή, ψέματα/απόκρυψη χρήσης. Οι Laconi et al (2014) έχουν κάνει μια σχεδόν πλήρη καταγραφή (μέχρι το 2014) των διαφόρων εργαλείων που μετράνε τις διάφορες θεωρήσεις του ΔΕ, και οι οποίες περιλαμβάνουν την διαταραχή χρήσης διαδικτύου (internet use disorder), τον Διαδικτυακό εθισμό (Internet addiction), την προβληματική χρήση διαδικτύου (problematic internet use), την παθολογική χρήση διαδικτύου (pathologic internet use), την κυβερνο-εξάρτηση (cyber dependence), κλπ. Στον Πίνακα 1 παρουσιάζεται ένας κατάλογος με τα διάφορα εργαλεία-ερωτηματολόγια για την διάγνωση και μέτρηση του ΔΕ και την θεωρητική βάση που στηρίχθηκε η ανάπτυξη του εργαλείου.

Πίνακας 1 Laconi et al (2014), Κατάλογος Εργαλείων για Διαδικτυακό Εθισμό, Ανακτήθηκε από <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563214004786>

ΕΡΓΑΛΕΙΑ

Τεστ Εθισμού σε Υπολογιστή Εφήβων
Adolescent Computer Addiction Test (ACAT)

Κλίμακα Παθολογικής Χρήσης Διαδικτύου Εφήβων
Adolescent Pathological Internet Use Scale (APIUS)

Λίστα Ελέγχου για την Αξιολόγηση του Εθισμού σε
Παιχνίδια Διαδικτύου και Υπολογιστού
Checklist for the Assessment of Internet and Computer
Game Addiction (AICA-C)

Κλίμακα Διαδικτυακού Εθισμού του Chen (CIAS)
Chen Internet Addiction Scale

Κινεζική Απογραφή Διαδικτυακού Εθισμού
Chinese Internet Addiction Inventory (CIAI)

Κλίμακα Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου
Compulsive Internet Use Scale (CIUS)

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΒΑΣΗ

Παθολογικός τζόγος

Γνωσιο-συμπεριφορική
θεωρία

Εξάρτηση σε ουσίες

Εξάρτηση σε ουσίες και
παθολογικός τζόγος

Παθολογικός τζόγος

Εξάρτηση σε ουσίες και
παθολογικός τζόγος

Χρήση Διαδικτύου και Υπολογιστού Computer and Internet Use (CIU)	Εξάρτηση σε ουσίες
Χρήση Διαδικτύου και Υπολογιστού 2 Computer and Internet Use (CIU-2)	Εξάρτηση σε ουσίες
Διαγνωστικά Κριτήρια του Διαδικτυακού Εθισμού Diagnostic Criteria of Internet Addiction (DC-IA) Διαγνωστική Κλίμακα για Διαταραχή Διαδικτυακού Εθισμού Diagnostic Scale for Internet Addiction Disorder (DSFIAD)	Εξάρτηση σε ουσίες και παθολογικός τζόγος
Κλίμακα Ρίσκου Υπερβολικής Χρήσης Διαδικτύου Excessive Internet Use Risk Scale (SNUI) Γενικευμένη Κλίμακα Προβληματικής Χρήσης Διαδικτύου Generalized Problematic Internet Use Scale (GPIUS) Γενικευμένη Κλίμακα Προβληματικής Χρήσης Διαδικτύου 2 Generalized Problematic Internet Use Scale 2 (GPIUS-2)	Γνωσιο-συμπεριφορική θεωρία Γνωσιο-συμπεριφορική θεωρία Γνωσιο-συμπεριφορική θεωρία
Διαγνωστικό Ερωτηματολόγιο Διαδικτυακού Εθισμού Internet Addiction Diagnostic Questionnaire (IADQ) Διαταραχή Διαδικτυακού Εθισμού - Διαγνωστικά Κριτήρια Internet Addiction Disorder - Diagnostic Criteria (IAD- DC) Διαγνωστική Κλίμακα Διαταραχής Διαδικτυακού Εθισμού Internet Addiction Disorder Diagnostic Scale (IADDS)	Παθολογικός τζόγος Εξάρτηση σε ουσίες Εξάρτηση σε ουσίες
Τεστ Πρόβλεψης Διαδικτυακού Εθισμού Internet Addiction Predict Test (IAPT)	
Ερωτηματολόγιο Διαδικτυακού Εθισμού Internet Addiction Questionnaire (IAPQ)	Γνωσιο-συμπεριφορική θεωρία
Ερωτηματολόγιο Διαδικτυακού Εθισμού Internet Addiction Questionnaire (IAPQ)	Παθολογικός τζόγος
Κλίμακα Διαδικτυακού Εθισμού Internet Addiction Scale (IAS)	Εξάρτηση σε ουσίες
Τεστ Διαδικτυακού Εθισμού Internet Addiction Test (IAT)	Παθολογικός τζόγος Δεδομένα DSM-IV, γνώμες φοιτητών και βιβλιογραφία
Κλίμακα Διαδικτυακής Εξάρτησης Internet Dependency Scale (IDS)	
Κλίμακα Κατάχρησης Διαδικτύου Internet Over-use Scale (IOS)	Παθολογικός τζόγος
Απογραφή Εθιστικής Συμπεριφοράς σχετιζόμενης με το Διαδίκτυο Internet Related Addictive Behavior Inventory (IRABI)	Εξάρτηση σε ουσίες

Ερωτηματολόγιο Εμπειριών σχετιζόμενων με το Διαδίκτυο Internet Related Experience Questionnaire (IREQ-CER)	Εξάρτηση σε ουσίες και παθολογικός τζόγος
Κλίμακα Προβλημάτων σχετιζόμενων με το Διαδίκτυο Internet Related Problem Scale (IRPS)	Εξάρτηση σε ουσίες Στάσεις συμμετεχόντων αναφορικά με το πως η χρήση του Διαδικτύου επηρεάζει την συμπεριφορά
Κλίμακα Χρήσης Διαδικτύου Internet Usage Scale (IUS)	Εξάρτηση σε ουσίες και παθολογικός τζόγος
Έρευνα Χρήσης Διαδικτύου Internet Use Survey (IUS)	
Τεστ Χρήσης Διαδικτύου Internet Use Test (IUT)	
Αξιολογική Διαλογή χρηστών Διαδικτύου Internet-user Assesment Screen (IAS)	Παθολογικός τζόγος
Κορεατική Κλίμακα Διαδικτυακού εθισμού Korea Internet addiction scale (K-scale)	
Κορεατικός Δείκτης Διαδικτυακού εθισμού Korean Internet Addiction Index (KIAI)	
Διαδικτυακή Γνωστική Κλίμακα Online Cognition Scale (OCS)	Γνωσιο-συμπεριφορική θεωρία
Προκαταρκτικά προτεινόμενα διαγνωστικά κριτήρια για παθολογική χρήση Διαδικτύου Preliminary proposed diagnostic criteria for pathological Internet use	
Κλίμακα Προβληματικής Χρήσης Διαδικτύου Problematic Internet Use Scale (PIUS)	Γνώμες ειδικών και προτάσεις
Διαγνωστική συνέντευξη Προβληματικής Χρήσης Διαδικτύου Problematic Internet Use Diagnostic-Interview (PIUD-I)	Εξάρτηση σε ουσίες
Ερωτηματολόγιο Προβληματικής Χρήσης Διαδικτύου Problematic Internet Use Questionnaire (PIUQ)	Παθολογικός τζόγος
Κλίμακα Προβληματικής Χρήσης Διαδικτύου Problematic Internet Use Scale (PIUS)	Εξάρτηση σε ουσίες
Προτεινόμενα διαγνωστικά κριτήρια για διαδικτυακό εθισμό Proposed diagnostic criteria for internet addiction	Εξάρτηση σε ουσίες
Ερωτηματολόγιο προβλημάτων σχετιζόμενων με την χρήση Διαδικτύου Questionnaire of Internet use related problems (PRI)	Εξάρτηση σε ουσίες και παθολογικός τζόγος
Κλίμακα Διαδικτυακού Εθισμού της Λίμα Scale for Internet Addiction of Lima (SIAL)	Παθολογικός τζόγος

2.4 Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης και Εθισμός

Η έρευνα έχει δείξει ότι πρώτον, υπάρχει σχέση ανάμεσα στην χρήση Διαδικτύου ή Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης και την ψυχολογική ευεξία των χρηστών και μάλιστα η προϋπάρχουσα ψυχολογική ευεξία και τα σταθερά κοινωνικά χαρακτηριστικά, επηρεάζουν αμφότερα το πως οι άνθρωποι θα χρησιμοποιήσουν το Διαδίκτυο και τις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης, όπως και την κοινωνική και ψυχολογική ευεξία τους ως χρήστες. Δεύτερον, υπάρχουν διαφορετικοί τύποι χρήσης του Διαδικτύου όπως και χρήση από διαφορετικούς τύπους ανθρώπων, με αποτέλεσμα οι διαφορετικές χρήσεις να έχουν ίσως ξεχωριστούς συσχετισμούς με την ευεξία για διαφορετικά είδη ανθρώπων (Kraut & Burke, 2015), με συνέπεια και η εθιστική συμπεριφορά των χρηστών ως προς το Διαδίκτυο και τις ΙΚΔ να διαφοροποιείται ανάλογα.

Η χρήση των ΙΚΔ δεν αποτελεί απλώς ένα παράγοντα που συμβάλλει στην εμφάνιση του Διαδικτυακού εθισμού, αλλά μπορεί να οδηγήσει και σε αυτόνομη μορφή εθισμού ειδικά σε ΙΚΔ. Ο εθισμός σε ΙΚΔ, ορίζεται ως «ενδιαφερόμενος/η υπερβολικά για τις ΙΚΔ, οδηγούμενος/η από ισχυρό κίνητρο να συνδεθεί ή να χρησιμοποιήσει ΙΚΔ και να αφιερώσει τόσο πολύ χρόνο και προσπάθεια σε ΙΚΔ, ώστε αυτό να βλάψει άλλες κοινωνικές δραστηριότητες, σπουδές/εργασία, διαπροσωπικές σχέσεις και/ή ψυχολογική υγεία και ευεξία» (Andreassen, 2015)

Για την πλειοψηφία των ατόμων, η χρήση των ΙΚΔ είναι μια κανονική και μέρος της καθημερινής ρουτίνας λειτουργία. Ωστόσο, μερικοί χρήστες υποφέρουν από μια αδιάκοπη παρόρμηση να ελέγχουν τις κοινωνικές δραστηριότητες των ομοίων τους κατά την διάρκεια όλης της ημέρας και μερικές φορές και την νύχτα. Η αποτυχία αυτή να διαχειριστεί κάποιος αυτή την αδιάκοπη παρόρμηση για έλεγχο των ΙΚΔ, μπορεί να οδηγήσει σε διάφορες αρνητικές επιπτώσεις (Chan et al., 2014). Η απόλαυση των Πληροφορικών Συστημάτων (Information Systems) μπορεί να είναι ένα επιθυμητό φαινόμενο, αλλά μπορεί να αποτελέσει και το βασικό συστατικό για την δημιουργία αρνητικών αποτελεσμάτων, όπως είναι οι εθισμοί που σχετίζονται με την τεχνολογία,

λόγω της θετικής ενίσχυσης που δημιουργεί. Η απόλαυση μπορεί να διευκολύνει την ανάπτυξη ισχυρής συνήθειας και να την ενισχύσει μέχρι να γίνει «κακή συνήθεια», η οποία βοηθάει στη δημιουργία ισχυρών παθολογικών και δυσπροσαρμοστικών ψυχολογικών εξαρτήσεων στη χρήση του αντικειμένου Τεχνολογίας Πληροφορικής (ΤΠ) (Turel & Serenko, 2012). Η εκλαμβανόμενη απόλαυση (perceived enjoyment) από την χρήση αποτελεί βασικό παράγοντα που επηρεάζει θετικά την συνεχιζόμενη χρήση της ΤΠ. Διευκολύνει ουσιαστικά στην ανάπτυξη ισχυρής συνήθειας χρήσης ΤΠ. Όπως αναφέρθηκε, η απόλαυση έχει διττό αποτέλεσμα, θετικό και αρνητικό στις αλληλεπιδράσεις ανθρώπου-υπολογιστή. Οι αρνητικές επιπτώσεις αναδύονται και στο πλαίσιο των ΙΚΔ διότι τα πειστήρια υποδηλώνουν ότι, υπάρχουν ίσως ανησυχητικά επίπεδα εκ συνήθειας συμπεριφορών παθολογικής χρήσης ανάμεσα στους χρήστες ΙΚΔ. Η περισσότερη απόλαυση δεν είναι πάντα καλύτερη. Υπάρχουν τέσσερα στοιχεία που συσχετίζονται με την ανάπτυξη υψηλότερων επιπέδων τεχνολογικού εθισμού. Αυτά είναι η απόλαυση ΤΠ, η συνήθεια χρήσης ΤΠ, ο εθισμός ΙΚΔ και η υπερβολική ασχολία. Στο παρελθόν η ΤΠ αφορούσε κυρίως εργαλεία που αναπτύχθηκαν για θέματα που σχετίζονταν με την εργασία, την αυτοματοποίηση σύνθετων διαδικασιών, την αποθήκευση πληροφοριών και την διευκόλυνση επικοινωνιών. Όμως με το πέρασμα του χρόνου αναδύθηκαν κάπως ηδονιστικές εφαρμογές όπως τα βιντεοπαιχνίδια και οι ΙΚΔ, με αποτέλεσμα τα κίνητρα για την χρήση του συστήματος να μετατοπιστούν από εξωγενείς θεωρήσεις όπως η χρησιμότητα του συστήματος, σε εγγενείς όπως η εκλαμβανόμενη απόλαυση του συστήματος. Οι συνήθειες είναι «μαθημένες αλληλουχίες πράξεων που έχουν γίνει αυτόματες αποκρίσεις σε συγκεκριμένες νύξεις και είναι λειτουργικές στην επίτευξη ορισμένων αποτελεσμάτων ή τελικών καταστάσεων» (Verplanken & Aarts, 1999). Οι άνθρωποι είναι γνωστικοί τσιγγούνηδες, τείνουν να ελαχιστοποιήσουν το ποσό της γνωστικής προσπάθειας όταν έρχονται σε επαφή με ένα συγκεκριμένο έργο. Στο πλαίσιο της ΤΠ, η συνήθεια αναφέρεται στην «έκταση κατά την οποία οι άνθρωποι τείνουν να εκτελέσουν συμπεριφορές (χρήση ΤΠ) αυτόματα λόγω μάθησης», έτσι η συνήθειες χρήσης ΤΠ παίζουν σημαντικό ρόλο στην συνεχιζόμενη χρήση ΤΠ. Όπως αναφέρθηκε, οι συνήθειες δεν είναι πάντα παραγωγικές. Οι «κακές συνήθειες» αφορούν σε αυτόματες και επαναλαμβανόμενες αντιπαραγωγικές ή επιβλαβείς συμπεριφορές, όπως η κατάχρηση ουσιών ή επαναλαμβανόμενες αποκλίνουσες πράξεις. Ο τεχνολογικός εθισμός είναι ένα αρνητικό φαινόμενο και απαντάται σε πολλαπλά πλαίσια ΤΠ. Αν και οι εθισμοί που σχετίζονται με την τεχνολογία είναι σημαντικά φαινόμενα, δεν σημαίνει ότι όλα τα αντικείμενα ΤΠ είναι

εξίσου εθιστικά. Για παράδειγμα δεν είναι και πολύ πιθανό κάποιος να εθιστεί στο MS Office. Αντίθετα η ιστοσελίδα ebay είναι καλό παράδειγμα τεχνολογίας που είναι εθισμό-επιρρεπής. Αντικείμενα ΤΠ που παράγουν συγκίνηση ή πληρούν κοινωνικό-ψυχολογικά κενά στις ζωές χρηστών δύναται να είναι πιο εθιστικά από άλλα. Συνεπώς δεν είναι έκπληξη που οι πλέον τεχνολογικά εξαρτώμενοι εθισμοί σχετίζονται με ηδονιστικά συστήματα, όπως βιντεοπαιχνίδια ή εφαρμογές μηνυμάτων (chat rooms). Οι ΙΚΔ έχουν αναδυθεί ως μια άλλη δυναμική εθιστική τεχνολογία όπου παρόμοια με άλλες ΤΠ που είναι εθισμό-επιρρεπείς, πληροί κοινωνικά κενά στις ζωές ανθρώπων και παράγει συνεχιζόμενες συγκινήσεις. Υπάρχουν τρεις πρωταρχικές θεωρητικές απόψεις που μπορούν να εξηγήσουν την δημιουργία εθισμού προς την χρήση ΙΚΔ. Το γνωσιακό συμπεριφορικό μοντέλο υπονοεί ότι κάποιοι χρήστες ΙΚΔ μπορεί να αναπτύξουν δυσπροσάρμοστες αντιλήψεις, οι οποίες ενισχύονται από περιβαλλοντικούς παράγοντες όπως ο κοινωνικός απομονωτισμός ή η έλλειψη υποστήριξης από τους όμοιους. Το μοντέλο κοινωνικών δεξιοτήτων προτείνει ότι χρήστες που έχουν έλλειψη δεξιοτήτων αυτοπαρουσίασης είναι πιο πιθανό να εμπλακούν σε εικονική επικοινωνία αντί για πρόσωπο-με-πρόσωπο αλληλεπιδράσεις. Τέλος, το μοντέλο κοινωνικό-γνωσιακό αρρύθμιστης χρήσης προϋποθέτει ότι η χρήση ΙΚΔ καθορίζεται από το αποτέλεσμα της προσδοκίας (π.χ. να χρησιμοποιήσει την ιστοσελίδα για ανακούφιση μοναξιάς). Σε συνδυασμό με υψηλή αυτό-αποτελεσματικότητα στη χρήση της ιστοσελίδας (ως αποτέλεσμα προηγούμενης εμπειρίας) και χαμηλό έλεγχο πάνω στη χρήση, η προσδοκία των θετικών ανταμοιβών αναπτύσσει ψυχαναγκαστικά συμπεριφορικά πρότυπα. Τελικά, ανεξάρτητα από το θεωρητική θεώρηση για την ανάπτυξη του εθισμού, όλα τα μοντέλα υποστηρίζουν ότι οι εθισμοί σε ΙΚΔ καταλήγουν σε διάφορες αρνητικές συνέπειες για τους χρήστες και τα περιβάλλοντά τους (Turel & Serenko, 2012).

Μια άλλη διάσταση που σχετίζεται με την δυναμική των ΙΚΔ στην ανάπτυξη Διαδικτυακού εθισμού, είναι ο εγωκεντρισμός. Σύμφωνα με τους Iordache & Manea (2016), η εγωκεντρική δομή των ΙΚΔ μπορεί να διευκολύνει την ενασχόληση σε εθιστικές συμπεριφορές και μπορεί έτσι να χρησιμεύσει ως ένας παράγων που προσελκύει τους ανθρώπους να τις χρησιμοποιούν με δυναμικά υπερβολικό τρόπο. Επίσης ένα άλλος παράγοντας που λειτουργεί υπέρ της υπερβολικής χρήσης των ΙΚΔ και κατά συνέπεια διευκολύνει την ροπή προς την εμφάνιση ΔΕ είναι η εκλεκτικότητάς τους, διότι παρότι είναι ένας τύπος χρήσης των κοινωνικών μέσων, εμφανίζουν τεράστια ποικιλομορφία ως εφαρμογές (*Facebook, Instagram, κλπ.*) και υπηρεσίες

(instant messaging π.χ. *WhatsApp*, *Facebook Messenger*, microblogging π.χ. *Twitter*, gaming π.χ. *World of Warcraft* και online dating) (Kuss & Griffiths, 2017).

Η δυναμική για εθισμό των ΙΚΔ εξαρτάται από το κατά πόσον πληρούνται ορισμένα κριτήρια που σχετίζονται: (1) με την πρόκληση σοβαρών ψυχολογικών συνέπειών που σχετίζονται με την χρήση, (2) την ψυχολογική εξάρτηση, (3) τις σοβαρές φυσικές συνέπειες, (4) την διακινδυνευμένη χρήση, (5) την σταθερότητα της δυσπροσάρμοστης συμπεριφοράς, (6) την αντίληψη της ασθένειας, (7) την υποτροπή, (8) την συννοσηρότητα και την κύρια διαταραχή, (9) βιολογικά κριτήρια (ανοχή και συμπτώματα στέρησης). Επίσης η υπερβολική χρήση ΙΚΔ μπορεί να προσεγγισθεί και από την πλευρά του πάθους. Το πάθος ορίζεται ως ισχυρή ροπή προς μια δραστηριότητα που αρέσει στους ανθρώπους, την βρίσκουν σημαντική και στην οποία επενδύουν χρόνο και ενέργεια. Έτσι οι ΙΚΔ μπορούν να θεωρηθούν ως αντικείμενο δυσπροσάρμοστου πάθους για κάποιους χρήστες, ιδιαίτερα στους εφήβους όταν η ανάγκη για συχνή επικοινωνία με όμοιους θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική. Η διάγνωση Διαδικτυακού εθισμού για ένα άτομο που κυρίως χρησιμοποιεί ΙΚΔ θα εξαρτάτο από το αν το άτομο πληροί τα δεδομένα κριτήρια για Διαδικτυακό εθισμό και όχι μόνο ως εθισμένο στις ΙΚΔ. Επειδή υπάρχει ανάγκη να διαχωρισθούν οι ψυχοπαθολογικές συνθήκες από το πάθος, την συνεχή ασχολία ή τις στρατηγικές προσαρμοσίμης αντιμετώπισης για να μην υπονομευθεί η σοβαρότητα της πνευματικής διαταραχής, η υπερβολική χρήση ΙΚΔ με τις αρνητικές της συνέπειες, είναι προτιμότερο να αποκαλείται «προβληματική χρήση ΙΚΔ» παρά «εθιστική χρήση ΙΚΔ» (Carbonell & Panova, 2017).

Σύμφωνα με τους Shi et al (2013) έχει αποδειχθεί ότι οι ΙΚΔ αποτελούν ένα προσανατολισμένο στην ευχαρίστηση πληροφοριακό σύστημα, κι έτσι οι χρήστες τους συνεχίζουν να το χρησιμοποιούν με ισχυρότερο κίνητρο, εάν έχουν περισσότερο έντονη εκλαμβανόμενη ευχαρίστηση από αυτό. Αυτή η διαδικασία, μπορεί σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες, να οδηγήσει σε εθισμό.

Κεφάλαιο 3

Ανασκόπηση βιβλιογραφίας

3.1 Λέξεις κλειδιά ταυτότητας

Internet Addiction, Social Networks, Social Media, Cyberspace addiction, Compulsive Internet Use, εθισμός διαδικτύου

Οι λέξεις κλειδιά επιλέχθηκαν με βάση το ερευνητικό θέμα που επιλέχθηκε στην πρόταση για την Μεταπτυχιακή Διατριβή και τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν προς διερεύνηση.

3.2 Εντοπισμός βιβλιογραφικών πηγών

Εκτός από την βιβλιογραφία που προτάθηκε από τον επιβλέποντα της Μεταπτυχιακής Διατριβής, με βάση τις λέξεις κλειδιά που αναφέρονται ανωτέρω, εντοπίστηκαν επιπλέον βιβλιογραφικές πηγές, που σχετίζονται με τα ερευνητικά ερωτήματα που παρουσιάζονται κατωτέρω. Επιλέχθηκαν πηγές που είναι οπωσδήποτε peer-reviewed, δημοσιευμένες σε καλά περιοδικά (academic journals), υλικό συνεδρίων (conference material) και ανασκοπήσεις (reviews). Ως εργαλείο αναζήτησης βιβλιογραφίας, χρησιμοποιήθηκε το "EBSCO Discovery Service" (μέσω του MyAthens) και δευτερευόντως το "Google Scholar".

3.3 Επιλογή βιβλιογραφίας για ανασκόπηση

Μέσα από επιπλέον κριτική αξιολόγηση των πηγών που εντοπίστηκαν με τον τρόπο που αναφέρεται παραπάνω, η οποία βασίστηκε στην σχετικότητα των άρθρων με το θέμα της μελέτης ή και σε επιστημονικούς δείκτες (citations reported by Google Scholar) και περαιτέρω βιβλιογραφική έρευνα, μέσω το "EBSCO Discovery Service" (MyAthens) του ΑΠΚυ και του "Google Scholar", επιλέχθηκαν τελικά οι κατωτέρω πηγές για ανασκόπηση.

- A critical consideration of social networking sites' addiction potential (Carbonell & Panova, 2017), cited by 39

- A Phenotype Classification of Internet Use Disorder in a Large-Scale High-School Study (Lindenberg, Halasy, Szász-Janocha, & Wartberg, 2018), cited by 3
- Addiction to Social Networks and Social Skills in Students from a Private Educational Institution (Domínguez-Vergara & Ybañez-Carranza, 2016), cited by 1
- Addictive use of social networking sites can be explained by the interaction of internet use expectancies, internet literacy, and psychopathological symptoms (Wegmann, Stodt, & Brand, 2015), cited by 40
- Adolescent Internet addiction: testing the association between self-esteem, the perception of Internet attributes, and preference for online social interactions (Fioravanti, Dèttore, & Casale, 2012), cited by 102
- Compulsive use of social networking sites in Belgium: prevalence, profile, and the role of attitude toward work and school (De Cock et al., 2014), cited by 34
- Craving Facebook? Behavioral addiction to online social networking and its association with emotion regulation deficits (Hormes, Kearns, & Timko, 2014), cited by 108
- Cyberspace's threats: a pedagogical perspective on Internet addiction, violence and abuse (Marzano, Lubkina, & Truskovska, 2013), cited by 2
- Demographic, Habitual, and Socioeconomic Determinants of Internet Addiction Disorder: An Empirical Study of Korean Teenagers (Mann Hyung Hur, 2006), cited by 234
- Evolution of Internet addiction in Greek adolescent students over a two-year period: the impact of parental bonding (K. Siomos et al., 2012), cited by 107
- Gender differences in Facebook addiction (Iordache & Manea, 2016)
- Identifying commonalities and differences in personality characteristics of Internet and social media addiction profiles: traits, self-esteem, and self-construal (Hawi & Samaha, 2019), cited by 1
- Internet Addiction among Greek Adolescent Students (K. E. Siomos, Dafouli, Braimiotis, Mouzas, & Angelopoulos, 2008), cited by 342
- Internet Addiction among Greek University Students: Demographic Associations with the Phenomenon, using the Greek version of Young's Internet Addiction Test (Frangos, Fragkos, & Kiohos, 2010), cited by 122
- Internet Addiction Prevalence and Quality of (Real) Life: A Meta-Analysis of 31 Nations Across Seven World Regions (Cheng & Li, 2014), cited by 131

- Internet Addiction: Symptoms, Evaluation, And Treatment (Kimberly S. Young, 1999), cited by 1303
- Internet addiction: the emergence of a new clinical disorder (K.S. Young, 1996), cited by 4985
- Internet Gratifications and Internet Addiction: On the Uses and Abuses of New Media (Song, Larose, Eastin, & Lin, 2004), cited by 512
- Internet use and misuse: a multivariate regression analysis of the predictive factors of internet use among Greek adolescents (Tsitsika et al., 2009), cited by 185
- Investigating the differential effects of social networking site addiction and Internet gaming disorder on psychological health (Pontes, 2017), cited by 7
- OMG (Oh My Grade)! Social Networking Sites Ruin My Academic Grades? (Abd Rahman & Stephen, 2016), cited by 1
- Problematic Internet Use Among Greek University Students: An Ordinal Logistic Regression with Risk Factors of Negative Psychological Beliefs, Pornographic Sites, and Online Games (Frangos, Frangos, & Sotiropoulos, 2011), cited by 128
- Relational Consequences of Compulsive Internet Use: A Longitudinal Study Among Newlyweds (Kerkhof, Finkenauer, & Muusses, 2011), cited by 77
- Social Media Usage and Work Values: The Example of Facebook in Taiwan (Julia Ying-Chao Lin, Angelina Nhat Hanh Le, Khalil, & Julian Ming-Sun Cheng, 2012), cited by 17
- Social Networking Sites and Addiction: Ten Lessons Learned (Kuss & Griffiths, 2017), cited by 105
- Technological addictions and social connectedness: predictor effect of internet addiction, social media addiction, digital game addiction and smartphone addiction on social connectedness (Savci & Aysan, 2017), cited by 16
- The Association Between Internet User Characteristics and Dimensions of Internet Addiction Among Greek Adolescents (Andreou & Svoli, 2013), cited by 41
- The impact of Internet-based specific activities on the perceptions of Internet addiction, quality of life, and excessive usage: A cross-sectional study (Pontes, Szabo, & Griffiths, 2015), cited by 49
- The Role of Internet Addiction and Social Media Membership on University Students' Psychological Capital (Simsek & Sali, 2014), cited by 12

- The three-factor model of Internet addiction: The development of the Problematic Internet Use Questionnaire (Demetrovics, Szeredi, & Rózsa, 2008), cited by 226
- Εθισμός στο Διαδίκτυο: Έρευνα σε πέντε Ευρωπαϊκά Σχολεία (Χλαπάνης et al., 2015)

3.4 Ανασκόπηση Βιβλιογραφίας/Περίληψη βασικών θεμάτων

Από την μελέτη της βιβλιογραφίας γύρω από το θέμα του Διαδικτυακού Εθισμού/Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου, έγινε φανερό ότι η μεγάλη πλειοψηφία των διαφόρων μελετών, αφορούσαν στην έρευνα και μελέτη της εμφάνισης τέτοιων φαινομένων σε νεανικές ομάδες του πληθυσμού και κυρίως ανάμεσα σε μαθητές (κυρίως λυκείων αλλά και γυμνασίου), φοιτητές και νεαρούς ενήλικους.

3.4.1 Περιληπτική παρουσίαση

Οι διάφορες έρευνες μελέτησαν διαφορετικές πτυχές και διαστάσεις του θέματος του Διαδικτυακού Εθισμού/Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου. Προσεγγίζοντας θεματικά την προς ανασκόπηση βιβλιογραφία, μπορούμε να πούμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των μελετών ασχολείται με την μέτρηση και τον επιπολασμό του Διαδικτυακού Εθισμού στις διάφορες προσεγγίσεις του (ανάλογα με τον ορισμό που χρησιμοποιείται). Αυτές περιλαμβάνουν τις μελέτες (K.S. Young, 1996), (Song et al., 2004), (Mann Hyung Hur, 2006), (Demetrovics et al., 2008), (K. E. Siomos et al., 2008), (Tsitsika et al., 2009), (Frangos et al., 2010), (Frangos et al., 2011), (Kerkhof et al., 2011), (K. Siomos et al., 2012), (Fioravanti et al., 2012), (Andreou & Svoli, 2013), (Marzano et al., 2013), (Hormes et al., 2014), (Cheng & Li, 2014), (Simsek & Sali, 2014), (Wegmann et al., 2015), (Pontes et al., 2015), (Χλαπάνης et al., 2015), (Iordache & Manea, 2016), (Abd Rahman & Stephen, 2016), (Domínguez-Vergara & Ybañez-Carranza, 2016), (Pontes, 2017), (Savci & Aysan, 2017) και (Lindenberg et al., 2018).

Το θέμα των επιπτώσεων του Διαδικτυακού Εθισμού πραγματεύονται οι μελέτες (K.S. Young, 1996), (Kimberly S. Young, 1999), (De Cock et al., 2014), (Iordache & Manea, 2016), (Abd Rahman & Stephen, 2016), (Domínguez-Vergara & Ybañez-Carranza, 2016), (Pontes, 2017) και (Savci & Aysan, 2017).

Το θέμα των εργαλείων μέτρησης (ερωτηματολόγια) του Διαδικτυακού Εθισμού ή των αντίστοιχων προσεγγίσεων του (Καταναγκαστική Χρήση Διαδικτύου, Προβληματική Χρήση Διαδικτύου, κλπ.) πραγματεύονται οι μελέτες (K.S. Young, 1996), (Demetrovics et

al., 2008), (K. E. Siomos et al., 2008), (Simsek & Sali, 2014), (Carbonell & Panova, 2017) και (Lindenberg et al., 2018).

Τα θέματα που άπτονται των παραγόντων (επιβαρυντικοί, προγνωστικοί) του Διαδικτυακού Εθισμού, τους τρόπους διάγνωσης, πρόληψης και τα μοντέλα πρόληψης, πραγματεύονται οι μελέτες (Kimberly S. Young, 1999), (Song et al., 2004), (Mann Hyung Hur, 2006), (Demetrovics et al., 2008), (K. E. Siomos et al., 2008), (Tsitsika et al., 2009), (Frangos et al., 2010), (Frangos et al., 2011), (Kerkhof et al., 2011), (K. Siomos et al., 2012), (Fioravanti et al., 2012), (Julia Ying-Chao Lin et al., 2012), (Andreou & Svoli, 2013), (Marzano et al., 2013), (Simsek & Sali, 2014), (Wegmann et al., 2015), (Χλαπάνης et al., 2015), (Iordache & Manea, 2016), (Carbonell & Panova, 2017) και (Lindenberg et al., 2018).

Το θέμα της προδιάθεσης για Διαδικτυακό Εθισμό και το προφίλ διακινδύνευσης πραγματεύονται οι μελέτες (Song et al., 2004), (Carbonell & Panova, 2017) και (Hawi & Samaha, 2019).

Το θέμα των Κοινωνικών Δικτύων σε σχέση με τον Διαδικτυακό Εθισμό πραγματεύονται οι μελέτες (Julia Ying-Chao Lin et al., 2012), (De Cock et al., 2014), (Hormes et al., 2014), (Wegmann et al., 2015), (Iordache & Manea, 2016), (Abd Rahman & Stephen, 2016), (Domínguez-Vergara & Ybañez-Carranza, 2016), (Pontes, 2017), (Savci & Aysan, 2017), (Kuss & Griffiths, 2017) και (Hawi & Samaha, 2019).

Το θέμα των τύπων και των εννοιολογικών προσεγγίσεων του Διαδικτυακού Εθισμού πραγματεύονται οι μελέτες (De Cock et al., 2014), (Hormes et al., 2014), (Wegmann et al., 2015), (Kuss & Griffiths, 2017), (Lindenberg et al., 2018) και (Hawi & Samaha, 2019).

Τέλος, το θέμα των Διαδικτυακών Δραστηριοτήτων και την Ποιότητα Ζωής πραγματεύεται η μελέτη (Pontes et al., 2015).

3.4.2 Διεθνείς έρευνες/μελέτες

3.4.2.1 Διαδικτυακός Εθισμός - Μέτρηση, Παράγοντες και Διαστάσεις

Η Young (ΗΠΑ) εισήγαγε για πρώτη φορά την έννοια του Διαδικτυακού εθισμού με την συγκεκριμένη έρευνα-μελέτη της. Έγινε έρευνα πάνω σε 2 ομάδες χρηστών Διαδικτύου, που επιλέχθηκαν ανάμεσα σε εθελοντές συμμετέχοντες μέσω διερευνητικού ερωτηματολογίου («πόσο καιρό χρησιμοποιούσαν το Διαδίκτυο», «πόσες ώρες την εβδομάδα υπολογίζουν ότι είναι online», κλπ.). Το ένα δείγμα αποτελούνταν από «Εξαρτημένους» και το άλλο από «Μη-Εξαρτημένους». Τα δείγματα των συμμετεχόντων απάντησαν σε ειδικά διαμορφωμένο Διαγνωστικό Ερωτηματολόγιο (Diagnostic

Questionnaire – DQ) 8 ερωτήσεων. Αναφορικά με την έκταση των προβλημάτων αυτό που προέκυψε είναι ότι: Ανάμεσα στους «Μη-Εξαρτημένους» δεν αναφέρθηκε κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα από τη χρήση του Διαδικτύου πέρα της σπατάλης χρόνου, ενώ ανάμεσα στους «Εξαρτημένους», αναφέρθηκε ότι η υπερβολική χρήση του Διαδικτύου οδήγησε σε προσωπικά, οικογενειακά και επαγγελματικά προβλήματα που έχουν τεκμηριωθεί σε καθιερωμένες περιπτώσεις εθισμών όπως παθολογικό στοιχηματισμό, διατροφικές διαταραχές και αλκοολισμό (K.S. Young, 1996).

Η Young πάλι, το 1999 στο δοκίμιο της σχετικά με την ανίχνευση και θεραπεία του εθισμού στο Διαδίκτυο, παρουσιάζει θέματα για τον εντοπισμό του προβλήματος του εθισμού και πρακτικές αντιμετώπισης. Κάνει μια παρουσίαση περιπλοκών στην διάγνωση του εθισμού στο Διαδίκτυο. Η κατάλληλη διάγνωση περιπλέκεται λόγω ανυπαρξίας αποδεκτών κριτηρίων εθισμού και ειδικά στο Διαδίκτυο. Γίνεται παράθεση αρνητικών επιπτώσεων (οικογενειακά, ακαδημαϊκά, επαγγελματικά προβλήματα) λόγω εθισμού στο Διαδίκτυο. Αξιολόγηση πιθανής παθολογικής χρήσης του Διαδικτύου, με αξιολόγηση εθιστικών συμπεριφορών με έναυσμα 1) κάποιες εφαρμογές του Διαδικτύου, 2) τυχόν ευχάριστα συναισθήματα από την online κατάσταση, 3) ανάπτυξη ψυχολογικού μηχανισμού διαφυγής (η σύνδεση στο Διαδίκτυο) από τυχόν πραγματικά ή νοητά προβλήματα, 4) συμβάντα της ζωής (έλλειψη ικανοποίησης από τη ζωή, έλλειψη κοινωνικών δεσμών, απώλεια ελπίδας, κλπ). Επίσης, γίνεται παρουσίαση πρακτικών αντιμετώπισης του εθισμού στο Διαδίκτυο (Kimberly S. Young, 1999).

Οι Song, Larose, Eastin, & Lin (ΗΠΑ) έκαναν το 2004 μελέτη για την αποκάλυψη των παραγόντων ικανοποίησης (gratification factors) που σχετίζονται με τον Διαδικτυακό εθισμό, αναφορικά με τον σχηματισμό συνήθειας μέσου και την διάκριση ανάμεσα στην ικανοποίηση περιεχομένου και διαδικασίας. Διεξήχθη έρευνα ανάμεσα στους φοιτητές δύο Μεσοδυτικών Πανεπιστημίων. Το δείγμα αποτελούνταν από 498 φοιτητές εισαγωγικών μαθημάτων επικοινωνίας, στους οποίους μοιράστηκαν ερωτηματολόγια εντός τάξης. Στοιχεία διαδικτυακού εθισμού αντλήθηκαν από διάφορες πηγές και διαμορφώθηκαν σε στοιχεία 7-βαθμης κλίμακας Likert (από 1-Διαφωνώ πλήρως έως 7-Συμφωνώ Πλήρως) και η μεταβλητή ορίστηκε ως Ροπή Διαδικτυακού Εθισμού (Internet Addiction Tendency). Η ανάλυση παραγόντων (factor analysis) εξήγαγε παράγοντες για την Ροπή Διαδικτυακού Εθισμού και τις ικανοποιήσεις Διαδικτύου. Μέσω της ανάλυσης παραγόντων (factor analysis) επιλέχθηκαν επτά παράγοντες που είχαν ιδιοτιμές

(eigenvalues) πάνω από 1.0 και που αντιπροσώπευαν το 67,4% της συνολικής Διακύμανσης (Variance). Οι παράγοντες ικανοποίησης διαδικτύου που προέκυψαν ήταν 1) Εικονική Κοινότητα, 2) Αναζήτηση Πληροφορίας, 3) Αισθητική Εμπειρία (νέες ενδιαφέρουσες ιστοσελίδες, ελκυστικά γραφικά, κλπ.) 4) χρηματικό κέρδος, 5) Αντιπερισπασμός, 6) Προσωπική κατάσταση (status), 7) Συντήρηση σχέσεων. Με τη χρήση Ανάλυσης Πολλαπλής Παλινδρόμησης αποδείχθη ότι ο συνδυασμός των 7 ικανοποιήσεων σημαντικά προέβλεψε την Ροπή Διαδικτυακού Εθισμού. Η εικονική κοινότητα, η αισθητική εμπειρία, ο αντιπερισπασμός και η συντήρηση σχέσεων σχετίζονται σημαντικά με την Ροπή Διαδικτυακού Εθισμού (Song et al., 2004).

Ο Mann Hyung Hur (Κορέα) το 2006 συνέταξε εμπειρική μελέτη για την ανάλυση των δημογραφικών, κοινωνικο-οικονομικών και εθιμικών αιτίων του νεανικού Διαδικτυακού εθισμού. Διεξήγαγε έρευνα σε δείγμα από μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έξι σχολείων (δύο στην πρωτεύουσα δύο στα προάστια και δύο στην επαρχία). Αναπτύχθηκε ερωτηματολόγιο για την έρευνα Διαδικτυακού εθισμού σε έφηβους και εξασφαλίστηκε δείγμα 240 εθελοντών συμμετεχόντων. Επιλέχθηκαν τέσσερις εξαρτημένες μεταβλητές: 1) κλίμακα αυτοελέγχου στη χρήση Διαδικτύου (λαχτάρα, απώλεια ελέγχου, φυσική εξάρτηση, ανοχή) 2) παράγων εξάρτησης στο Διαδίκτυο, 3) παράγων ψυχολογικής δυσφορίας και 4) παράγων ασυνήθους συμπεριφοράς. Θεωρεί ότι η υπερβολική χρήση του Διαδικτύου δεν συνιστά εθισμό. Ο εθισμός στο Διαδίκτυο απαιτεί σταδιακή πρόοδο, από την ανάγκη να είναι κάποιος online, την εμφάνιση συμπτωμάτων απεξάρτησης μέχρι την ανάγκη για αυξανόμενη χρονική περίοδο σε κατάσταση online προκειμένου να νιώσει ικανοποίηση. Με βάση τα αποτελέσματα της επεξεργασίας των απαντήσεων από τα ερωτηματολόγια, μετρήθηκε ο «βαθμός διαταραχής εθισμού στο Διαδίκτυο» όπως προέκυψε από τους τέσσερις προγνωστικούς παράγοντες. Το Διαδίκτυο έχει καταντήσει καταστροφική δύναμη παρά τα απίστευτα πλεονεκτήματα, λόγω της δυνατότητάς του να διαταράσσει τις ζωές κάποιων νέων. Οι βαθμοί εθισμού στο Διαδίκτυο διαφέρουν ανάλογα με τις τέσσερις διαστάσεις του Διαδικτυακού εθισμού. Κάθε διάσταση έχει τους δικούς της προβλεπτικούς παράγοντες. Η μελέτη παρέσχε ενδείξεις ότι υπάρχει πρόβλημα Διαδικτυακού εθισμού ανάμεσα στους Κορεάτες εφήβους. Σύμφωνα με τη μελέτη, μια γενναιόδωρη διάθεση να είναι κανείς online οδηγεί σε εθιμική χρήση του Διαδικτύου και η εθιμική χρήση έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια ελέγχου και την αύξηση του χρονικού διαστήματος online, προκειμένου να νιώσει ευφορία. Ο Διαδικτυακός εθισμός

είναι ένα νέο είδος εθισμού που παράγει συμπτώματα παρόμοια με την κατάχρηση ουσιών (Mann Hyung Hur, 2006).

Οι Demetrovics, Szeredi, & Rózsa (Ουγγαρία) το 2008, συνέταξαν μελέτη για την δημιουργία ερωτηματολογίου για την μέτρηση συμπτωμάτων Διαδικτυακού εθισμού. Διεξήγαγαν έρευνα σε δείγμα 1064 συμμετεχόντων οι οποίοι συμπλήρωσαν κατάλληλα διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε τμήμα με δημογραφικά στοιχεία (φύλο, ηλικία, σχέση συντρόφου, διαμονή, δεξιότητες, απασχόλησης/occupation, κλπ.), τμήμα με στοιχεία χρήσης Υπολογιστού και Διαδικτύου (συνήθειες χρήσης Η/Υ και Διαδικτύου), τμήμα στοιχείων προβλημάτων που σχετίζονται με την χρήση του Διαδικτύου (30 στοιχεία, με βάση το Τεστ Young (YIAT20) με επιπλέον ερωτήσεις). Με βάση τις απαντήσεις στα ερωτηματολόγια, δημιουργήθηκε το Ερωτηματολόγιο Προβληματικής Χρήσης του Διαδικτύου (Problematic Internet Use Questionnaire – PIUQ). Διεξήχθη ανάλυση αξιοπιστίας για τα στοιχεία του ερωτηματολογίου, καθώς και παραγοντική ανάλυση που οδήγησε σε λύση τριών παραγόντων (εμμονικότητας, παραμέλησης, διαταραχής ελέγχου). Με βάση το βάρος κάθε στοιχείου εντός της κλίμακας, έγινε μείωση των στοιχείων του ερωτηματολογίου σε 18 (τρεις υποκλίμακες των 6 στοιχείων). Τα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά και τα περιεχόμενα του PIUQ το κάνουν χρήσιμο εργαλείο αξιολόγησης προβλημάτων που σχετίζονται με τη χρήση του Διαδικτύου. Μελέτες συνηγορούν με το μοντέλο πολλαπλών παραγόντων του Διαδικτυακού εθισμού αντί του μοντέλου ενός παράγοντα. Αναφορικά με τα χαρακτηριστικά των χρηστών που είναι πιο επιρρεπείς στην προβληματική χρήση του Διαδικτύου, φάνηκε ότι πιο απειλούμενοι είναι οι έφηβοι και οι νέοι ενήλικοι και όσοι δεν έχουν απασχόληση. Σχετικά με τον ορισμό, ο όρος Διαδικτυακός εθισμός πρέπει να κατοχυρωθεί για την περιγραφή υπερβολικής χρήσης Διαδικτύου με κλινική σημαντικότητα και πρέπει να διαχωρισθεί από την προβληματική χρήση γενικά (Demetrovics et al., 2008).

Οι Kerkhof, Finkenauer, & Muusses (Ολλανδία) παρουσίασαν μελέτη το 2011 που αφορούσε σε διαχρονική έρευνα για την επίπτωση του Διαδικτυακού εθισμού στη ποιότητα γάμου των νιόπαντρων ζευγαριών στην Ολλανδία. Έγινε έρευνα για την διερεύνηση αν η χρήση διαδικτύου μπορεί να ενισχύσει την ποιότητα των κοινωνικών σχέσεων. Η θέαση του διαδικτύου δεν πρέπει να είναι ούτε ουτοπική ούτε δυστοπική, αλλά συντοπική. Η διαδικτυακή συμπεριφορά με χαρακτηριστικά εθισμού δεν ορίζεται

ως διαδικτυακός εθισμός διότι ο χρήστης δεν εθίζεται στο διαδίκτυο καθαυτό αλλά στην εφαρμογή που χρησιμοποιεί, συνεπώς ο σωστός όρος είναι Καταναγκαστική Χρήση Διαδικτύου (Compulsive Internet Use) που περιλαμβάνει όλο το σύνολο των εθιστικών χαρακτηριστικών που μπορούν να βιωθούν με όλες τις διαδικτυακά διαμεσολαβημένες εφαρμογές. Η μελέτη θα ελέγξει το αμφίδρομο της σύνδεσης καταναγκαστικής χρήσης του διαδικτύου και της ποιότητας των σχέσεων. Θεωρητικά, η καταναγκαστική χρήση διαδικτύου μπορεί να μειώσει την ποιότητα της σχέσης. Η επικύρωση και η φροντίδα είναι βασικά προαπαιτούμενα για την διατήρηση αρμονικής και μακροημερεύουσας σχέσης. Όταν ο ένας σύντροφος χρησιμοποιεί το διαδίκτυο καταναγκαστικά μπορεί να ανταποκρίνεται λιγότερο στις ανάγκες του άλλου (ανελαστικότητα του χρόνου, ο χρόνος είναι συγκεκριμένος και χρόνος που σπαταλιέται στο διαδίκτυο μπορεί να λείπει από τη σχέση). Αντίστροφα, φτωχές σχέσεις μπορεί να οδηγήσουν σε καταναγκαστική χρήση διαδικτύου. Στόχος του έργου είναι να φωτισθεί πως η καταναγκαστική χρήση διαδικτύου και η ποιότητα της σχέσης αλληλοεπηρεάζονται. Το δείγμα αποτελείτο από 190 νιόπαντρα ζευγάρια. Τα νιόπαντρα ζευγάρια είναι πιο κατάλληλα για την διερεύνηση αλλαγών στην ευημερία της σχέσης και την καταναγκαστική χρήση διαδικτύου. Τα στοιχεία συλλέχθηκαν σε δύο φάσεις. Και στις δύο συλλογές οι σύντροφοι ανέφεραν την συχνότητα χρήσης διαδικτύου και βαθμολόγησαν την καταναγκαστική χρήση διαδικτύου τους και την ποιότητα της σχέσης. Για την σύλληψη διαφορετικών πτυχών της ποιότητας σχέσης που μπορεί να επηρεαστούν από την καταναγκαστική χρήση διαδικτύου περιλήφθηκαν δείκτες γενικής ικανοποίησης από τη σχέση, συντροφικά συναισθήματα, συντροφική συμπεριφορά. Τα δεδομένα προέκυψαν από τα κύματα 2 και 3 της διαχρονικής μελέτης του τμήματος Γάμου και Ευημερίας του Πανεπιστημίου VU (Ολλανδία). Από τα αρχικά 199 νιόπαντρα ζευγάρια, 190 συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια των κυμάτων 2 και 3, υπό την επιτήρηση εκπαιδευμένου συνεντευξιάζοντος. Η πρώτη συλλογή δεδομένων έγινε κατά μέσο όρο, μέσα σε ένα μήνα μετά τον γάμο. Το 19% των ζευγαριών που προσκλήθηκαν δέχθηκαν να συμμετάσχουν στην έρευνα. Τα δεδομένα που αναφέρονται είναι από την δεύτερη και Τρίτη συλλογή από το δείγμα (άνοιξη 2007 και 2008). Τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν χωριστά από τον κάθε σύντροφο παρουσία συνεντευξιάζοντος. Η Καταναγκαστική Χρήση Διαδικτύου αξιολογήθηκε μέσω συντετμημένης έκδοσης της Κλίμακας Καταναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου (από τα αρχικά 14 στοιχεία χρησιμοποιήθηκαν 5). Μέτρηση Ποιότητας Σχέσης. Γενική Ικανοποίηση Σχέσης, χρησιμοποιήθηκε η Κλίμακα Δυαδικής Προσαρμογής (Dyadic

Adjustment Scale) για την αξιολόγηση της προσαρμογής σχέσης. Ειδικά συντροφικά συναισθήματα, οικειότητα και πάθος αξιολογήθηκαν με τις υποκλίμακες Οικειότητα και Πάθος του ερωτηματολογίου Στοιχεία Ποιότητας Αντιληπτής Σχέσης. Συμπεριφορά προσανατολισμένη στο σύντροφο. Τρία μέτρα χρησιμοποιήθηκαν για την αξιολόγηση συμπεριφοράς εντός της σχέσης. Συμπεριφορές συντήρησης σχέσης με το Μέτρο Στρατηγικής Συντήρησης Σχέσης, Μέτρηση αποκάλυψης με κλίμακα αποκάλυψης ειδική για σχέσεις. Μέτρηση απόκρυψης χρησιμοποιήθηκε κλίμακα απόκρυψης ειδικά για συντρόφους. Για την εξέταση του δεσμού μεταξύ χρήσης διαδικτύου και ποιότητας σχέσης εκτελέστηκε ανάλυση υπολειμματικής χρονικής υστέρησης (residualized lagged analysis) για την εξέταση της ισχύος της πρότερης χρήσης διαδικτύου για να προβλεφθεί η επόμενη χρήση διαδικτύου. Επιπλέον έγιναν βοηθητικές αναλύσεις για την εξέταση πιθανών κύριων επιδράσεων στο σεξ και την εξέλιξη των συντρόφων. Η ανάλυση της Καταναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου απέδωσε μια κύρια επίδραση για το σεξ $F(1,117) = 21,10$ $p < 0,01$ και ένα σημαντικό Σεξ x Χρόνος διεργασίας $F(1,117) = 8,09$ $p < 0,01$. Οι εκ των υστέρων αναλύσεις (posthoc) έδειξαν ότι η Καταναγκαστική Χρήση Διαδικτύου έτεινε να μειώνεται ανάμεσα στους άνδρες αλλά να αυξάνεται ανάμεσα στις γυναίκες. Γενική ικανοποίηση από τη σχέση. Για την προσαρμογή δεν ανέκυψαν σημαντικές επιδράσεις, για την δέσμευση το κύριο αποτέλεσμα για το σεξ $F(1,187) = 4,21$ $p < 0,04$, έδειξε ότι, οι γυναίκες ανέφεραν υψηλότερη δέσμευση από τους άνδρες. Συναισθήματα ειδικά για σύντροφο. Αμφότερα, η οικειότητα και το πάθος μειώθηκαν με το χρόνο. Για την συμπεριφορά συντήρησης παρατηρήθηκε μια κύρια επίδραση του χρόνου. Οι εκ των υστέρων αναλύσεις αποκάλυψαν ότι η συμπεριφορά συντήρησης των ανδρών έμεινε σταθερή στο χρόνο ενώ η συμπεριφοράς συντήρησης των γυναικών αυξήθηκε στη διάρκεια του χρόνου. Οι γυναίκες ανέφεραν μεγαλύτερα επίπεδα αποκάλυψης προς τους συντρόφους από τους άνδρες. Ως προς την απόκρυψη, ένα κύριο αποτέλεσμα για σεξ, έδειξε ότι οι άνδρες ανέφεραν υψηλότερη απόκρυψη από τις γυναίκες. Τα μοντέλα πολλαπλών προγνωστικών παραγόντων, έδειξαν ότι η καταναγκαστική χρήση διαδικτύου σχετίζεται αρνητικά με την ποιότητα σχέσης. Οι διαχρονικές αναλύσεις έδειξαν ότι η Χρήση Διαδικτύου προβλέπει την Ποιότητα Σχέσης. Από την άλλη, δεν βρέθηκαν αποτελέσματα που να υποστηρίζουν ότι η ποιότητα σχέσης επηρεάζει την μετέπειτα χρήση διαδικτύου του συντρόφου.

Οι Fioravanti, Dèttore, & Casale (Ιταλία) πραγματοποίησαν μελέτη το 2012 για τη σχέση ανάμεσα στο χαμηλό βαθμό αυτό-εκτίμησης και τον Διαδικτυακό εθισμό. Έγινε έρευνα

ανάμεσα σε μαθητές δημόσιων σχολείων ΜΕ στην Φλωρεντία. Το δείγμα αποτελούνταν από 257 εφήβους, στους οποίους μοιράστηκε σχετικό ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο συμπεριλάμβανε στοιχεία για τη χρήση του Διαδικτύου, τμήμα για την αξιολόγηση της αυτοεκτίμησης, τμήμα για την αξιολόγηση της Προτίμησης για Online Κοινωνική Αλληλεπίδραση (Preference for Online Social Interaction – POSI), τμήμα για την αξιολόγηση Διαδικτυακού εθισμού με χρήση της Ιταλικής έκδοσης του Τεστ Διαδικτυακού Εθισμού και τμήμα για την αξιολόγηση της σχετικότητας των χαρακτηριστικών της διαμεσολαβημένης από υπολογιστή επικοινωνίας (Computer Mediated Communication – CMC). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι: το σύνολο των συμμετεχόντων δήλωσε χρήση του Διαδικτύου (μέσος όρος χρόνου χρήσης 12,63 ώρες/εβδομάδα). Σχεδόν όλοι δήλωσαν online επικοινωνία κυρίως σε υπηρεσίες όπως Facebook (89,1%), chat rooms (64,6%) και instant messaging (52,1%). Η συχνότερη χρήση που δεν αφορούσε σε επικοινωνία ήταν για αναζήτηση πληροφοριών και μεταφόρτωση αρχείων (downloading), ενώ σχεδόν οι μισοί έπαιζαν online παιχνίδια. Ελέγχθηκε μια εναλλακτική υπόθεση για την POSI ως μεσολαβητής της σχέσης μεταξύ της αυτοεκτίμησης και του Διαδικτυακού εθισμού. Επίσης ελέγχθηκε η εναλλακτική υπόθεση της αντιλαμβανόμενης σχετικότητας των χαρακτηριστικών της διαμεσολαβημένης από υπολογιστή επικοινωνίας ως μεσολαβητές της σχέσης. Βρέθηκε σημαντική σχέση ανάμεσα στην χρήση των υπηρεσιών επικοινωνίας και το Τεστ Διαδικτυακού εθισμού. Επιβεβαιώθηκε ότι ο Διαδικτυακός εθισμός ανάμεσα στους εφήβους σχετίζεται με τις κοινωνικές πτυχές του Ιστού (Web). Η σχέση ανάμεσα στην Προτίμηση για Online Κοινωνική Αλληλεπίδραση (POSI) και την χαμηλή αυτοεκτίμηση, ήταν σημαντική μόνο ανάμεσα στα κορίτσια (Fioravanti et al., 2012).

Οι Marzano, Lubkina, & Truskovska (Λετονία) πραγματοποίησαν μελέτη το 2013 που αφορούσε σε έρευνα σε δύο μέρη για την βιβλιογραφική ανασκόπηση του Διαδικτυακού εθισμού μαζί με μια έρευνα υπερβολικής χρήσης του Διαδικτύου από τους Λετονούς εφήβους και το δεύτερο μέρος αφορά στην εφαρμογή ενός παιδαγωγικού προγράμματος σε κοινωνικούς λειτουργούς για τις απειλές του κυβερνοχώρου. Διεξήχθη έρευνα, αλλά δεν δίνονται λεπτομέρειες σχετικά με τη μεθοδολογία. Τα αποτελέσματα της μελέτης, αφορούσαν στην μοντελοποίηση Διαδικτυακού εθισμού και προτάσεις παιδαγωγικού μοντέλου πρόληψης κυβερνο-κινδύνων (cyber-threats) (Marzano et al., 2013).

Οι Cheng & Li (Πολυεθνική μετα-έρευνα) πραγματοποίησαν μελέτη το 2014 που αφορούσε σε συγκριτική έρευνα για την θετική συσχέτιση του Διαδικτυακού εθισμού με τον βαθμό διείσδυσης και το κατά κεφαλήν εθνικό προϊόν στις χώρες αναφοράς και την αρνητική συσχέτιση με την ποιότητα ζωής και την ποιότητα περιβάλλοντος των χωρών αναφοράς. Εντοπίστηκαν αναφορές ερευνών σε διάφορα κράτη. Στις έρευνες αυτές χρησιμοποιήθηκαν τα ερωτηματολόγια (επειδή έχουν μεταφραστεί σε πολλαπλές γλώσσες), Young Diagnostic Questionnaire (YDQ) and Internet Addiction Test (IAT) για τον εντοπισμό προβλημάτων διαδικτυακού εθισμού. Το YDQ ξεχωρίζει τους κανονικούς χρήστες διαδικτύου από τους προβληματικούς. Το YIAT20 είναι ένα αναπτυγμένο YDQ και η τελική βαθμολογία του ερωτηματολογίου καθορίζει τρία επίπεδα χρηστών: 1) κανονικός χρήστης διαδικτύου, 2) εν δυνάμει προβληματικός χρήστης διαδικτύου, 3) προβληματικός χρήστης διαδικτύου. Από τις αναφορές που εντοπίστηκαν αποκλείστηκαν όσες δεν κάλυπταν τα παραπάνω κριτήρια ερωτηματολογίων (π.χ. δεν περιείχαν ποσοτικά στοιχεία, διερευνούσαν υποτύπους διαδικτυακού εθισμού όπως τον εθισμό στο κυβερνοσέξ, κλπ.). Για τον εντοπισμό των αναφορών χρησιμοποιήθηκε αναζήτηση μέσω υπολογιστή σε 11 διαδικτυακές Βάσεις Δεδομένων. Έγινε κωδικοποίηση δειγμάτων και εθνικών χαρακτηριστικών από τα dataset που εξήχθησαν από τις αναφορές. Επίσης για κάθε χώρα κωδικοποιήθηκε το κατά κεφαλήν εθνικό προϊόν, ο βαθμός διείσδυσης του Διαδικτύου και οι δείκτες ποιότητας ζωής και ποιότητας περιβάλλοντος. Τελικά, 80 αναφορές ήταν επιλέξιμες βάσει των κριτηρίων που επελέγησαν και το τελικό data set είχε 164 ανεξάρτητα δείγματα με 89.281 συμμετέχοντες (N = 89.281). Η προσεγγιστική επικράτηση του Διαδικτυακού εθισμού ήταν χαμηλότερη στις περιοχές της Ωκεανίας και της Βόρειας και Δυτικής Ευρώπης, ενώ ήταν σχετικά υψηλή στις χώρες της Μέσης Ανατολής. Η μετα-παλινδρομική ανάλυση (με χρήση των εθνικών δεικτών) έδειξε ότι υψηλότερη επικράτηση του Διαδικτυακού εθισμού ήταν πιο πιθανή σε χώρες με χαμηλότερο δείκτη Ικανοποίησης Ζωής, υψηλότερο δείκτη Μόλυνσης Περιβάλλοντος, υψηλό δείκτη Χρόνου Μετακίνησης και χαμηλότερο κατά κεφαλήν Εθνικό Προϊόν και το αντίστροφο (Cheng & Li, 2014).

Οι Pontes, Szabo, & Griffiths (Διεθνής έρευνα) πραγματοποίησαν μελέτη το 2015 για τον εντοπισμό της επίπτωσης ειδικών διαδικτυακών δράσεων που επηρεάζουν την αντίληψη περί Διαδικτυακού εθισμού, ποιότητας ζωής και υπερβολικής χρήσης. Έγινε έρευνα με την χρήση αρκετών online καναλιών όπως: forums (Something Awful κλπ.), ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης (Facebook), κλπ. Στρατολογήθηκαν 1403

αγγλόφωνοι (σύμφωνα με δική τους παραδοχή) χρήστες Διαδικτύου άνω των 16 ετών, που συμφώνησαν (διαδικτυακά) ότι συγκατατίθενται να συμμετάσχουν στην έρευνα. Από αυτούς 364 αποκλείστηκαν από την τελική ανάλυση για διάφορους λόγους (δεν ολοκλήρωσαν την έρευνα, διάφορους τύπου προκατειλημμένων αποκρίσεων, κλπ.). Για την συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ένα ειδικά διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες (n = 627, 59.3%) δήλωσαν ότι ήταν σε σχέση. Έκαναν χρήση κυρίως επιτραπέζιου υπολογιστή για σύνδεση στο Διαδίκτυο και δευτερευόντως φορητού (laptop). Ο μέσος όρος χρήσης του Διαδικτύου ήταν 28 ώρες την εβδομάδα. Αναφορικά με το φύλο, οι άνδρες ξόδευαν αρκετά περισσότερες ώρες την εβδομάδα στο Διαδίκτυο απ' ότι οι γυναίκες. Η κατάσταση σχέσης φαίνεται να έχει στατιστικά σημαντική επίδραση στο χρόνο χρήσης του Διαδικτύου. Όσοι δεν είχαν σχέση ξόδευαν περισσότερες ώρες την εβδομάδα στο Διαδίκτυο. Αναφορικά με τις τρεις πιο δημοφιλείς διαδικτυακές δραστηριότητες που δεν σχετίζονται με την εργασία, αυτές κατά σειρά προτίμησης είναι: 1) οι γενικές πληροφορίες και οι ειδήσεις, 2) η κοινωνική δικτύωση και 3) το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και η διαδικτυακή συνομιλία (online chatting). Για το ποιες αλλαγές θα έκαναν αν δεν είχαν πρόσβαση στις δημοφιλείς δραστηριότητες, επέλεξαν κατά σειρά προτίμησης 1) πρόσβαση σε γενικές πληροφορίες και ειδήσεις, 2) διαδικτυακά παιχνίδια ή στοιχηματισμό και 3) κοινωνική δικτύωση. Σχετικά με την αντιλαμβανόμενη ποιότητα ζωής εάν η πρόσβαση στο Διαδίκτυο ήταν αδύνατη, η μεγάλη πλειοψηφία των συμμετεχόντων δήλωσε ότι η ποιότητα ζωής τους θα ήταν «χειρότερη» ή «πολύ χειρότερη». Περίπου ένας στους εφτά δήλωσε ότι η ποιότητα ζωής τους θα ήταν καλύτερη χωρίς πρόσβαση στο Διαδίκτυο. Η έρευνα έδειξε ότι οι χρήστες του Διαδικτύου επιλέγουν να συνδεθούν ώστε εσκεμμένα να εμπλακούν σε συγκεκριμένες δραστηριότητες με συγκεκριμένο περιεχόμενο. Σε ενάντια περίπτωση είτε θα σταματήσουν να συνδέονται στο Διαδίκτυο είτε θα μειώσουν τον χρόνο που δαπανούν σε αυτό. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι το Διαδίκτυο φαίνεται να υποδαυλίζει άλλους εθισμούς (Pontes et al., 2015).

Οι Lindenberg, Halasy, Szász-Janocha, & Wartberg (Γερμανία) πραγματοποίησαν μελέτη το 2018 για την αναγνώριση κλινικά σχετικού λανθάνοντος προφίλ ανάπτυξης διακινδύνευσης κατά την εφηβεία Διαταραχής Διαδικτυακής Χρήσης. Έγινε έρευνα μεγάλης κλίμακας σε εφήβους. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν στο πλαίσιο της μελέτης PROTECT και οι άδειες ηθικής ελήφθησαν από την επιτροπή του Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης και από την Περιφερειακή Επιτροπή της Καρλσρούης για τα σχολεία. Τα

δεδομένα συλλέχθηκαν από τους μαθητές σχολείων κατά τις ώρες μαθημάτων. Οι ηλικίες ήταν 11-21 ετών και συμπεριλήφθηκαν σχολεία από όλο το φάσμα τύπων σχολείων του Γερμανικού σχολικού συστήματος και η συλλογή έγινε από ειδικευμένους ψυχολόγους με την παρουσία δασκάλων. Το εργαλείο συλλογής ήταν η Γερμανική έκδοση της Κλίμακας Καταναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου (CIUS), για την διερεύνηση της δριμύτητας της Διαταραχής Διαδικτυακής Χρήσης (IUD – Internet Use Disorder). Το δείγμα αποτελούνταν από 5549 σπουδαστές (και μετά τον αποκλεισμό κάποιων λόγω ηλικίας N=5387) από 41 σχολεία. Το άνω όριο ηλικίας οφείλεται στην συμπερίληψη σπουδαστών σχολείων επαγγελματικής κατάρτισης. Επειδή ο στόχος ήταν η εμπειρική ταξινόμηση φαινότυπων, βασισμένης στο υποκείμενο λανθάνων προφίλ, επιλέχθηκε η στατιστική μέθοδος LPA (Latent Profile Analysis), η οποία «επιτρέπει την ταξινόμηση ατόμων σε ομάδες ή κατηγορίες με βάση ατομικά μοτίβα ανταποκρίσεων», ώστε τα άτομα εντός μιας ομάδας είναι περισσότερο όμοια από ότι τα άτομα ανάμεσα σε ομάδες. Με βάση το κριτήριο BIC (Bayesian information criterion) επιλέχθηκε η λύση 5-προφίλ LPA μοντέλο. Η σύγκριση των συνολικών βαθμολογιών του CIUS έδειξε σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις 5 Ομάδες Λανθάνοντος Προφίλ (Latent Profile Groups). Η 2η ομάδα Προφίλ (LPG2) χαρακτηρίστηκε από συνολική βαθμολογία CIUS με τιμές $M = 12.07$ ($SD = 6.72$), ενώ η 5η ομάδα (LPG5) χαρακτηρίστηκε από πολύ υψηλή βαθμολογία CIUS ($M = 32,16$ $SD = 9,01$). Με βάση τα προφίλ, η Πέμπτη ομάδα (LPG5) συνίσταται από άτομα με Διαταραχή Διαδικτυακής Χρήσης (IUD). Συνίστατο από 327 άτομα, συνεπώς ο επιπολασμός της ΔΔΧ βρέθηκε να είναι 6,1% του συνόλου. Η ομάδα 4 (LPG4) ορίζεται ως Υψηλού Ρίσκου-Χρήστες Διαδικτύου (HR-IU). Ήταν 748 άτομα και αντιπροσώπευαν το 13,9% του συνόλου. Οι υπόλοιπες ομάδες ήταν μη-προβληματικοί χρήστες Διαδικτύου. Βρέθηκαν σημαντικές διαφορές στην διανομή ηλικίας στην έκταση των πέντε ομάδων προφίλ. Για παράδειγμα υπήρχε σημαντική διαφορά ανάμεσα στην ομάδα προφίλ 1 και τις ομάδες προφίλ 3,4,5. Στην ομάδα προφίλ 5, ο επιπολασμός κορυφώνεται στις ηλικίες 15-16 ετών και 19-21 ετών. Το ίδιο μοτίβο βρέθηκε και στην ομάδα προφίλ 4 (HR-IU). Δεν βρέθηκαν σημαντικές επιπτώσεις λόγω φύλου στην συμμετοχή στις ομάδες προφίλ. Βρέθηκαν σχέσεις ανάμεσα στην εκπαίδευση και την ΔΔΧ (IUD). Εντός του ίδιου τύπου σχολείου, βρέθηκε ότι η διακινδύνευση αυξανόταν με την ηλικία (Lindenberg et al., 2018).

3.4.2.2 Διαδικτυακός Εθισμός και Κοινωνικά Δίκτυα

Οι Julia Ying-Chao Lin, Angelina Nhat Hanh Le, Khalil, & Julian Ming-Sun Cheng (Ταϊβάν) πραγματοποίησαν μελέτη το 2012, για την αναζήτηση σχέσης ανάμεσα στην συμπεριφορά χρήσης κοινωνικών μέσων (social media usage behavior) και τις εργασιακές αξίες (work values). Έγινε έρευνα με στόχο την κατάδειξη σχέσης ανάμεσα στην συμπεριφορά χρήσης χρηστών Facebook και εργασιακών αξιών. Χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο με τρία τμήματα ερωτήσεων: 1) προσωπικό υπόβαθρο, 2) συμπεριφορά χρήσης Facebook, 3) εργασιακές αξίες. Τα ερωτηματολόγια μοιράσθηκαν σε τυχαίο δείγμα 400 υπαλλήλων 27 κύριων κτιρίων γραφείων στην Tainan City. 387 από αυτά κρίθηκαν έγκυρα. Αναφορικά με τα αποτελέσματα, επιτεύχθηκε μια δομή πέντε παραγόντων (εμπειρία συμμετοχής, επίπεδο εθισμού, χαλάρωση συναισθηματικής έντασης, αρνητικός ρόλος και όφελος) για την συμπεριφορά χρήσης κοινωνικών μέσων. Οι διαστάσεις των εργασιακών αξιών ήταν οι αυτο-ανάπτυξη και η θετική στάση. Ανάμεσα στη συμπεριφορά χρήσης Facebook και τις εργασιακές αξίες, βρέθηκε μόνο μερική σχέση. Βρέθηκε θετική σχέση ανάμεσα στην εμπειρία συμμετοχής και τις δύο διαστάσεις των εργασιακών αξιών, αλλά δεν βρέθηκε σχέση ανάμεσα στο επίπεδο εθισμού και τον αρνητικό ρόλο και τις διαστάσεις των εργασιακών αξιών (Julia Ying-Chao Lin et al., 2012).

Οι De Cock et al. (Βέλγιο) πραγματοποίησαν μελέτη το 2014 για την αναζήτηση σχέσης ανάμεσα στην προσωπικότητα των χρηστών Ιστοσελίδων Κοινωνικών Δικτύων και την παθολογική χρήση του Διαδικτύου. Διεξήχθη έρευνα με online ερωτηματολόγιο και τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα ήταν: 1) Ποια ήταν η επικράτηση των ατόμων που είχαν υψηλή βαθμολογία στην Κλίμακα Παθολογικής Χρήσης Κοινωνικών Δικτύων (Compulsive Social Networking Scale) στο Βέλγιο; 2) Ποιο είναι το προφίλ των ανθρώπων που έχουν υψηλή βαθμολογία στην CSS συγκρινόμενο με αυτό ανθρώπων που δεν είναι παθολογικοί χρήστες Ιστοσελίδων Κοινωνικών Δικτύων (Social Networking Sites). Το ερωτηματολόγιο εστάλη σε (στρωματοποιημένο κατά φύλο, ηλικία, περιοχή και επίπεδο σπουδών) δείγμα 1000 ατόμων άνω των 18 ετών. Μετρήθηκαν 1) γενική χρήση ιστοσελίδων κοινωνικών δικτύων, 2) παθολογική χρήση Διαδικτύου και κοινωνικών δικτύων με προσαρμογή διαφόρων κλιμάκων, 3) στάση απέναντι στο σχολείο και την δουλειά, 4) προσωπικής ευημερίας και προσωπικότητας. Βρέθηκε ότι ένα ποσοστό 6,5% του υπο-δείγματος (άτομα που χρησιμοποιούν τα SNS - Social Network Sites - πάνω από 16 ώρες/εβδομάδα) εμπίπτουν στους παθολογικούς

χρήστες SNS και με προβολή στον γενικό πληθυσμό το ποσοστό των παθολογικών χρηστών βρέθηκε στο 2,9%. Το 79,2% του δείγματος είχε τουλάχιστον ένα προφίλ σε ιστοσελίδα κοινωνικής δικτύωση, με πιο δημοφιλή τα Facebook, Twitter και LinkedIn. Η μέση ηλικία ήταν τα 35 έτη. Οι παθολογικοί χρήστες είχαν χαμηλότερο βαθμό αισθηματικής σταθερότητας από τους μη-παθολογικούς. Από αυτούς που συνέχιζαν να σπουδάζουν, οι παθολογικοί χρήστες βαθμολογήθηκαν χαμηλότερα στην προτίμηση για το σχολείο από τους μη-παθολογικούς χρήστες. Από τους εργαζόμενους, οι παθολογικοί χρήστες θεώρησαν ότι σπαταλούσαν υπερβολικό χρόνο στα SNS και είχαν περισσότερες παρατηρήσεις από τους προϊσταμένους τους, για αυτό (De Cock et al., 2014).

Οι Hormes, Kearns, & Timko (ΗΠΑ) πραγματοποίησαν μελέτη το 2014 για την εκτίμηση της διαταραγμένης χρήσης διαδικτυακής κοινωνικής δικτύωσης (online social networking) και εξέτασης της σχέσης της με τον έλεγχο του συναισθήματος και της χρήσης ουσιών. Έγινε έρευνα σε δείγμα προπτυχιακών φοιτητών (Northwestern University). Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να συμπληρώσουν ένα σύνολο μέτρων που είχαν δημιουργηθεί από προσαρμογή μέτρων για εξάρτηση στο αλκοόλ. Τα κριτήρια προσαρμόστηκαν για την εκτίμηση συμπτωμάτων τύπου εξάρτησης στη χρήση Facebook (αυξανόμενες ποσότητες χρόνου που καταναλώνονται στο Facebook, εκνευρισμός λόγω αδυναμίας πρόσβασης στην ιστοσελίδα, αποτυχημένες προσπάθειες μείωσης του χρόνου που καταναλώνεται στο Facebook) σε συνδυασμό (ανάμεσα σε άλλα) με τροποποιημένη κλίμακα για το πάθος για αλκοόλ, το τεστ Διαδικτυακού εθισμού της Young (YIAT) και την κλίμακα δυσκολίας ρύθμισης συναισθήματος. Από τους βαθμούς του YIAT δεν παρατηρήθηκε γενικά εθισμός στο Διαδίκτυο ανάμεσα στους συμμετέχοντες. Από τις μετρήσεις για Πάθος για το Facebook προέκυψε ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες απάντησαν θετικά σε τουλάχιστον δύο από τα κριτήρια, κυρίως α) στην σπατάλη ικανού χρόνου και β) στον περισσότερο χρόνο απ' ότι προτίθετο στο Facebook και το ένα τρίτο των συμμετεχόντων απάντησε θετικά σε τρία ή παραπάνω από τα κριτήρια λαχτάρας για Facebook. Επίσης, σημαντικό ποσοστό επέλεξε αρκετά από τα κριτήρια που μετρούν την προσπάθεια μείωσης του χρόνου ενασχόλησης με το Facebook, το αίσθημα ενοχής λόγω υπερβολικής ενασχόλησης και την ανάγκη να μπει στο Facebook μόλις ξυπνήσει. Από την εφαρμογή των παραπάνω διαγνωστικών κριτηρίων προέκυψε ότι ένα ποσοστό 9,7% των συμμετεχόντων

κάλυπτε τα κριτήρια για Διαταραγμένη Χρήση Διαδικτυακής Κοινωνικής Δικτύωσης (Hormes et al., 2014).

Οι Simsek & Sali (Τουρκία) πραγματοποίησαν μελέτη το 2014 για την αναζήτηση του ρόλου του Διαδικτυακού εθισμού και της συμμετοχής σε Κοινωνικά Μέσα στο Ψυχολογικό Κεφάλαιο των φοιτητών Πανεπιστημίων. Έγινε έρευνα σε δείγμα 209 φοιτητών σε ένα μέσο Πανεπιστήμιο στην Τουρκία. Τα εργαλεία συλλογής δεδομένων που χρησιμοποιήθηκαν ήταν: 1) Φόρμα Δημογραφικών Δεδομένων, 2) Τεστ Διαδικτυακού Εθισμού της Young (YIAT20) ή Internet Addiction Inventory, 3) Ερωτηματολόγιο Ψυχολογικού Κεφαλαίου (Psychological Capital Questionnaire). Τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν σε ελεγχόμενο περιβάλλον. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν οι δημογραφικές πληροφορίες, η συμμετοχή στα κοινωνικά μέσα και ο διαδικτυακός εθισμός. Οι εξαρτημένη μεταβλητή ήταν το Ψυχολογικό Κεφάλαιο και οι υπο-τύποι του (αισιοδοξία, ελπίδα, ανθεκτικότητα και αυτο-αποτελεσματικότητα). Ο χαμηλότερος μέσος όρος βαθμού του Ψυχολογικού Κεφαλαίου ήταν της αισιοδοξίας και ο υψηλότερος της αυτο-αποτελεσματικότητας. Ο μέσος όρος για τον διαδικτυακό εθισμό (($M=44.94$, $SD=11.47$) εκτιμάται ως «πιθανώς εθισμένος» σύμφωνα με τα κριτήρια της Young. Η αύξηση του χρόνου χρήσης διαδικτύου και κοινωνικών μέσων δείχνει αύξηση του βαθμού διαδικτυακού εθισμού. Επίσης φοιτητές που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για επικοινωνία ήταν πιθανότερο να εμφανίσουν διαδικτυακό εθισμό από ότι φοιτητές που το χρησιμοποιούν για διασκέδαση/ειδήσεις. Ελέγχθηκε η διαδραστικότητα κοινωνικών μέσων με τον διαδικτυακό εθισμό και το Ψυχολογικό Κεφάλαιο. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι όλοι οι τύποι κοινωνικών μέσων (δηλαδή το να έχει κάποιος λογαριασμό) οδηγεί σε αυξημένους μέσους όρους βαθμών στον διαδικτυακό εθισμό και το Ψυχολογικό Κεφάλαιο. Οι διαφορές μέσου όρου ελέγχθηκαν με το τεστ one-way ANOVA με τη συμμετοχή σε κοινωνικά μέσα ως ανεξάρτητη μεταβλητή και έδειξε ότι οι φοιτητές με λογαριασμό στα Twitter, YouTube και Pinterest παρουσίαζαν υψηλότερη βαθμολογία για διαδικτυακό εθισμό από όσους δεν είχαν λογαριασμό. Επίσης όσοι είχαν λογαριασμό στο YouTube ή στο LinkedIn παρουσίαζαν μεγαλύτερο βαθμό στο Ψυχολογικό Κεφάλαιο. Ο έλεγχος σχέσης μεταξύ Διαδικτυακού εθισμού και Ψυχολογικού Κεφαλαίου έδειξε ότι μόνο ο Διαδικτυακός εθισμός και η ανθεκτικότητα σχετίζονται αρνητικά με σημαντικότητα ($r = -.14$, $p < .01$). Ο έλεγχος (με τεστ ANOVA) διαφοροποίησης των μέσων όρων Ψυχολογικού Κεφαλαίου με βάση το βαθμό του Διαδικτυακού εθισμού έδειξε ότι φοιτητές με ένδειξη Διαδικτυακού εθισμού

είχαν μικρότερο βαθμό Ψυχολογικού Κεφαλαίου από ότι φοιτητές χωρίς ένδειξη Διαδικτυακού εθισμού. Με το Ψυχολογικό Κεφάλαιο ως εξαρτημένη μεταβλητή διενεργήθηκαν αναλύσεις και έδειξαν ότι ο Διαδικτυακός εθισμός είναι προγνωστικός παράγων (predictor) για το Ψυχολογικό Κεφάλαιο, την ανθεκτικότητα και την αυτό-αποτελεσματικότητα. Οι παράγοντες Διαδικτυακός εθισμός, ακαδημαϊκή επιτυχία, διάθεση blog και διαδικτυακή σύνδεση προβλέπουν σημαντικά το Ψυχολογικό Κεφάλαιο. Αναφορικά με τους παράγοντες πρόβλεψης του Διαδικτυακού εθισμού, έχοντας ως εξαρτημένη μεταβλητή τον Διαδικτυακό εθισμό και ανεξάρτητες μεταβλητές δημογραφικά στοιχεία, αποδείχθηκε ότι ο πιο δυνατός προγνωστικός παράγων για τον Διαδικτυακό εθισμό είναι ο χρόνος που δαπανάται στο Διαδίκτυο. Ο χρόνος που δαπανάται στα κοινωνικά μέσα εξηγεί σε μικρότερο βαθμό την διακύμανση στην πρόβλεψη του Διαδικτυακού εθισμού (Simsek & Sali, 2014).

Οι Wegmann, Stodt, & Brand (Γερμανία) πραγματοποίησαν μελέτη το 2015 για την διερεύνηση της αλληλεπίδρασης ψυχοπαθολογικών συμπτωμάτων (κατάθλιψη και κοινωνικό άγχος) και Διαδικτυακής παιδείας (Διαδικτυακές προσδοκίες και ικανότητας χρήσης του Διαδικτύου). Διεξήχθη έρευνα με σκοπό την αναγνώριση των μηχανισμών και αλληλεπιδράσεων που διευκολύνουν την υπερβολική χρήση των Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης. Τέθηκε η θεώρηση ότι οι Διαδικτυακές προσδοκίες (τι περιμένει να αποκομίσει από τη χρήση του Διαδικτύου, ικανοποίηση) είναι ο σύνδεσμος ανάμεσα στα χαρακτηριστικά ενός ατόμου και τον Ειδικό Διαδικτυακό Εθισμό-Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης (SIA-SNS). Δηλαδή άνθρωποι με κατάθλιψη και κοινωνικό άγχος αναμένουν ότι οι Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης είναι μια δυνατότητα διαχείρισης των αρνητικών αισθημάτων. Ο σκοπός της μελέτης ήταν να διερευνήσει την αλληλεπίδραση ανάμεσα στην κατάθλιψη και το κοινωνικό άγχος και τους διαμεσολαβητές Διαδικτυακές προσδοκίες χρήσης και Διαδικτυακή παιδεία στην πρόγνωση του Ειδικού Διαδικτυακού Εθισμού-Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης (SIA-SNS), σε εφήβους και νέους ενήλικους. Χρησιμοποιήθηκε δείγμα 334 εφήβων και νέων ενηλίκων. Ως εργαλεία χρησιμοποιήθηκαν το Τροποποιημένο βραχύ Τεστ Διαδικτυακού Εθισμού (short Internet Addiction Test, s-IAT). Ο έλεγχος συσχέτισης (correlation) έδειξε ότι τα ψυχοπαθολογικά συμπτώματα ήταν σημαντικά θετικός προγνωστικός παράγων για τον Ειδικό Διαδικτυακό Εθισμό-Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης (SIA-SNS) καθώς και για τις Διαδικτυακές προσδοκίες χρήσης (Internet use expectancies), αλλά ήταν αρνητικός προγνωστικός παράγων για τον αυτό-έλεγχο. Οι Διαδικτυακές

προσδοκίες χρήσης είχαν σημαντικά θετική επίδραση στον Ειδικό Διαδικτυακό Εθισμό-Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης (SIA-SNS). Η επίδραση των ψυχοπαθολογικών συμπτωμάτων πάνω στον Ειδικό Διαδικτυακό Εθισμό-Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης (SIA-SNS) ήταν μερικώς διαμεσολαβημένη από τις Διαδικτυακές προσδοκίες χρήσης και τον αυτο-έλεγχο (Wegmann et al., 2015).

Οι Iordache & Manea (Ρουμανία) πραγματοποίησαν μελέτη το 2016 για να αναλυθεί η σχέση ανάμεσα στον εθισμό στα Διαδικτυακά Κοινωνικά Δίκτυα και τις αρνητικές επιπτώσεις στην πανεπιστημιακή εργασία των φοιτητών και την μεταβλητότητα των μετρήσεων σε δύο ομάδες φοιτητών κατά φύλο. Έγινε έρευνα σε δείγμα 227 φοιτητών (άρρενες και θήλεις) από το Τεχνικό Πανεπιστήμιο του Βουκουρεστίου. Το εργαλείο αξιολόγησης (Ερωτηματολόγιο) περιλάμβανε ερωτήσεις του τύπου “Εάν είμαι στο Facebook για περισσότερο χρόνο νιώθω νευρικότητα”, “Όταν δεν είμαι online αναρωτιέμαι τι συμβαίνει στο Facebook”, “Συχνά παραμελώ την πανεπιστημιακή μου εργασία λόγω του Facebook”. Στις διαφορές λόγω φύλου, έλεγχος one-way ANOVA έδειξε ότι στατιστικά σημαντική διαφορά τιμών στις απαντήσεις υπήρξε μόνο για το ερώτημα “Αισθάνομαι αποκομμένος εάν δεν έχω συνδεθεί στο Facebook για κάποιο διάστημα”. Αναφορικά με τη χρήση Facebook, η ανάλυση έδειξε ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχει μια μικρή έως μέτρια εξάρτηση στο Facebook και μικρή έως μέτρια αρνητική επίπτωση στην πανεπιστημιακή εργασία των φοιτητών. Αναφορικά με την εξάρτηση στο Facebook, οι μέσες τιμές για τις θήλεις φοιτητές ήταν μεγαλύτερες από τις μέσες τιμές των αρρένων φοιτητών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι φοιτήτριες ήταν πιο εξαρτημένες από τους άρρενες συναδέλφους τους. Σχετικά με τις αρνητικές επιπτώσεις, οι διαφορές ήταν μικρές ανάλογα με το φύλο. Οι φοιτήτριες είχαν μεγαλύτερα δίκτυα στο Facebook είτε γενικά σε αριθμό φίλων είτε σε φίλους που ήταν φοιτητές, από ότι οι άρρενες φοιτητές. Οι φοιτήτριες δαπανούν περισσότερο χρόνο στο Facebook. Από αυτό μπορεί να προκύψει το συμπέρασμα ότι οι άνδρες είναι πιο επιρρεπείς να εθιστούν σε μονήρεις συμπεριφορές, ενώ οι γυναίκες βαθμολογούνται υψηλότερα σε συμπεριφορικό εθισμό που εμπλέκει κοινωνική αλληλεπίδραση (Iordache & Manea, 2016).

Οι Abd Rahman & Stephen (Μαλαισία) πραγματοποίησαν μελέτη το 2016 την εφοροή του εθισμού στις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης στην ακαδημαϊκή πρόοδο των φοιτητών. Έγινε έρευνα σε δείγμα από φοιτητές TESL (Teaching English as a Second

Language) της Παιδαγωγικής Σχολής, με κριτήρια την γνώση υπολογιστή και τουλάχιστον ένα λογαριασμό σε ΙΚΔ. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω ερωτηματολογίου που περιείχε στοιχεία δημογραφικά και στοιχεία βαθμολογίας (CGPA = Cumulative Grade Point Average), στοιχεία αναφορικά με τη χρήση των ΙΚΔ και ερωτήματα για την διερεύνηση εθισμού σε ΙΚΔ, προσαρμοσμένα από το Τεστ Εθισμού στο Διαδίκτυο της Young (YIAT20). Η ανάλυση των δημογραφικών στοιχείων έγινε με περιγραφική στατιστική. Τα δεδομένα που αφορούσαν στην επιρροή του εθισμού σε ΙΚΔ πάνω στην ακαδημαϊκή απόδοση αναλύθηκαν με τη χρήση του συντελεστή συσχέτισης Pearson (Pearson correlation coefficient). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι ΙΚΔ (Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης) χρησιμοποιούνται ευρέως από τους φοιτητές TESL, με πιο δημοφιλή ΙΚΔ το Facebook. Το μεγαλύτερο ποσοστό των φοιτητών χρησιμοποιεί τις ΙΚΔ 1-4 ώρες ανά σύνοδο ενώ ένα ποσοστό 7,5% τις χρησιμοποιεί από 13-16 ώρες ανά σύνοδο. Ένα πολύ μικρό ποσοστό (3,2%) τις χρησιμοποιεί από 17-20 ώρες ανά σύνοδο. Σχετικά με το επίπεδο εθισμού σε ΙΚΔ, το μεγαλύτερο ποσοστό (54,8%) έδειξε χαμηλό βαθμό εθισμού σε ΙΚΔ, ενώ ένας ελάχιστος αριθμός έδειξε υψηλό βαθμό εθισμού σε ΙΚΔ. Ο έλεγχος της σχέσης μεταξύ εθισμού σε ΙΚΔ και βαθμολογίας (CGPA) έγινε με τον συντελεστή συσχέτισης Pearson και έδειξε ότι δεν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ εθισμού στις ΙΚΔ και την ακαδημαϊκή απόδοση ανάμεσα στους φοιτητές TESL (Abd Rahman & Stephen, 2016).

Οι Domínguez-Vergara & Ybañez-Carranza (Περού) πραγματοποίησαν μελέτη το 2016 για την ανίχνευση της σχέσης ανάμεσα στον εθισμό στα κοινωνικά δίκτυα και τις κοινωνικές δεξιότητες εφήβων, σπουδαστών σε ένα ιδιωτικό εκπαιδευτικό κέντρο. Έγινε έρευνα με στοιχεία εφαρμοσμένης και καθαρής έρευνας. Το δείγμα της έρευνας αποτελείτο από 205 εφήβους και των δύο φύλων, ηλικιών μεταξύ 12 και 16 ετών, από το 1ο μέχρι το 5ο έτος ενός γυμνασίου ιδιωτικού εκπαιδευτικού ιδρυτούτου. Για την έρευνα χρησιμοποιήθηκαν τα εργαλεία: α) Κλίμακα συμπεριφορών προς τα Κοινωνικά Δίκτυα, ένα Περουβιανής προέλευσης ερωτηματολόγιο. β) Λίστα Ελέγχου (checklist) Κοινωνικών Δεξιοτήτων Goldstein. Τα εργαλεία μοιράστηκαν στην τάξη σε συμφωνημένη ημερομηνία και ώρα και εξηγήθηκε στους συμμετέχοντες σπουδαστές τα βασικά κριτήρια επιλογής για τα ψυχολογικά εργαλεία. Τα αποτελέσματα της έρευνας, έδειξαν ένα μετρίως σημαντικό επίπεδο εθισμού στα Κοινωνικά Δίκτυα στο διαδίκτυο για το 46,3% του δείγματος (95 σπουδαστές). Επίσης, η έρευνα έδειξε ότι, υπάρχει μια υψηλού βαθμού αντίστροφη σχέση ανάμεσα στον εθισμό στα Κοινωνικά Δίκτυα στο

διαδίκτυο και τις κοινωνικές δεξιότητες, τις προηγμένες κοινωνικές δεξιότητες, τις εναλλακτικές της επιθετικότητας κοινωνικές δεξιότητες, τις κοινωνικές δεξιότητες σχεδιασμού, τις πρώτες κοινωνικές δεξιότητες και τις δεξιότητες αντιμετώπισης άγχους. Αυτό δείχνει ότι, όσο ο εθισμός στα κοινωνικά δίκτυα αυξάνεται τόσο μειώνεται το επίπεδο των κοινωνικών δεξιοτήτων (Domínguez-Vergara & Ybañez-Carranza, 2016).

Η Pontes (Πορτογαλία) πραγματοποίησε μελέτη το 2017 για το πως η αλληλεπίδραση ανάμεσα στον εθισμό στις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης (ΙΚΔ) και την Διαταραχή Διαδικτυακών Παιχνιδιών (ΔΔΠ), συμβάλλει στην αύξηση της ψυχιατρικής πίεσης. Έγινε έρευνα. Συλλέχθηκαν δεδομένα από 509 μαθητές, από ένα πιθανό σύνολο 700, των τάξεων ενός γυμνασίου στο Algarve, αφού ελήφθησαν οι απαραίτητες άδειες. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν με τη χρήση ερωτηματολογίων. Συλλέχθηκαν κοινωνικο-δημογραφικά στοιχεία και στοιχεία συχνότητας χρήσης τεχνολογίας. Επίσης χρησιμοποιήθηκαν τα ερωτηματολόγια, «Bergen Facebook Addiction Scale», «Internet Gaming Disorder Scale – Short-Form», και «Depression Anxiety and Stress Scales – 21». Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι, ο εθισμός σε ΙΚΔ και η ΔΔΠ παρουσίαζαν μέτρια επίπεδα εντός του δείγματος. Αναφορικά με την ψυχολογική υγεία των συμμετεχόντων, η κατάθλιψη, το άγχος και το επίπεδο πίεσης, δεν παρουσίαζαν εμφανή επικράτηση. Η ανάλυση συσχέτισης έδειξε ότι υπήρχε θετική συσχέτιση ανάμεσα στον εθισμό σε ΙΚΔ και την ΔΔΠ. Αναφορικά με την ΔΔΠ, θετική συσχέτιση ανέκλυψε με τον εβδομαδιαίο χρόνο που αναλώνονταν σε παιχνίδια, το φύλο και την πίεση. Αναφορικά με το πιθανό ρόλο της ηλικίας και του φύλου στην αύξηση των συμπτωμάτων εθισμού σε ΙΚΔ και ΔΔΠ, δεν βρέθηκαν υποστηρικτικά στοιχεία για τον εθισμό σε ΙΚΔ, αλλά το φύλο παίζει ρόλο στην ΔΔΠ. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης έδειξαν ότι ο εθισμός σε ΙΚΔ και η ΔΔΠ (Διαταραχή Διαδικτυακών Παιχνιδιών) συσχετίζονται θετικά. Τέλος, οι διαφορικές επιπτώσεις του εθισμού σε ΙΚΔ και της ΔΔΠ στην ψυχολογική υγεία των εφήβων, υπονοούν ότι αμφότεροι οι τεχνολογικοί εθισμοί, έχουν θετική επίδραση στην αύξηση των επιπέδων ψυχιατρικής πίεσης (Pontes, 2017).

Οι Carbonell & Panova (Ισπανία, ΗΠΑ) πραγματοποίησαν μελέτη το 2017 για την κριτική θεώρηση της δυνητικότητας για εθισμό των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης. Προκειμένου να εξεταστεί η υποψηφιότητα των Σελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης (SNS) για εθιστική δυνητικότητα, έγινε ανασκόπηση των μέχρι τότε μελετών

ελέγχου, ποιοτικών ερευνών, αναφορών περιπτώσεων και μελετών ανασκόπησης πάνω στο θέμα. Οι περισσότερες μελέτες αφορούσαν κυρίως το Facebook. Στις μελέτες ελέγχου και σχέσης (screening and correlational studies), θεωρείτο το Facebook εθιστική συμπεριφορά και στη συνέχεια εργαλεία διαλογής αναγνώριζαν τους «εθισμένους» με τη χρήση εξελιγμένων στατιστικών εργαλείων. Αρκετές μελέτες ελέγχου και σχέσης έχουν δημοσιευθεί σε σοβαρά ισότιμης-ανασκόπησης (peer-reviewed) περιοδικά και χρησιμοποιούν μια ποικιλία κλιμάκων προσαρμοσμένων από τις κλίμακες Εθισμού στο Διαδίκτυο, κριτήρια εξάρτησης στο αλκοόλ του DSM-IV-TR, κριτήρια παθολογικού στοιχηματισμού και άλλα κριτήρια συμπεριφορικού εθισμού. Στη συνέχεια η «εθιστική» χρήση του Facebook παρουσιάζεται σύμφωνα με μια ποικιλία συμπτωμάτων και συνεπειών που αντλούνται από τα πεδία του παθολογικού στοιχηματισμού και συμπεριφορικού εθισμού. Τα δείγματα μελέτης ήταν κυρίως φοιτητές Πανεπιστημίου από διάφορες χώρες (Κίνα, Γερμανία, Ελλάδα, Νορβηγία, Περού, ΗΠΑ, κλπ). Οι περισσότερες κλίμακες δημιουργήθηκαν ειδικά για το Facebook χωρίς να ληφθούν υπόψη άλλες Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης. Πολλές κλίμακες μεταχειρίζονται τις ΙΚΔ ως γενική ιδέα και δεν λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαιτερότητες της κάθε ΙΚΔ (π.χ. δυνατότητα στοιχηματισμού στο Facebook) και τους διαφορετικούς τρόπους χρήσης από τους χρήστες της κάθε ΙΚΔ και αυτό δεν αντανακλάται στις υπάρχουσες μεθόδους διάγνωσης εθισμού στις ΙΚΔ. Μόλις ο «εθισμός στο Facebook» αποδειχθεί, συσχετίζεται με διάφορα μέτρα προσωπικότητας (κατάθλιψη, κοινωνικό άγχος, κλπ.). Ο εθισμός στο Facebook ταιριάζει στο μοντέλο εθιστικής συμπεριφοράς (αλλαγή διάθεσης, σθένος, ανοχή, συμπτώματα στέρησης, υποτροπή, κλπ.). Αυτά τα κριτήρια καλύπτουν μεγάλο φάσμα δριμύτητας μεγάλο μέρος της οποίας δεν ταιριάζει στις παραμέτρους εθισμού. Δεν υπάρχουν χρονολογικές μελέτες που να ελέγχουν την σταθερότητα του εθισμού σε ΙΚΔ. Τα εργαλεία ελέγχου δεν είναι έγκυρα για διάγνωση και υπάρχει μεγάλη πιθανότητα ψευδώς θετικής διάγνωσης. Υπάρχει έλλειψη συνέπειας στη μεθοδολογία, ορισμούς, μέτρηση, όρια αποκοπής, κριτήρια διάγνωσης και αυτοί οι περιορισμοί υπογραμμίζουν την έλλειψη εγκυρότητας γύρω από τον εθισμό στο Facebook. Στις ποιοτικές έρευνες, πολλοί χρήστες Facebook αναφέρουν εθιστικές τάσεις προς ΙΚΔ, αλλά αναφέρονται σε αυτή τη συμπεριφορά ως «εθισμό περισπασμού». Σε άλλη ποιοτική έρευνα με Facebook χρήστες βαριάς χρήσης, ο εθισμός Facebook ορίζεται περισσότερο ως εθιστική χρήση, προβληματική χρήση, υπερβολική χρήση, κακή χρήση, καταστροφική χρήση, χωρίς διαγνωστική απόδειξη «εθιστικού επιπέδου» του χρήστη. Από την ανασκόπηση βιβλιογραφίας πάνω στο θέμα

συμπεραίνεται ότι οι αρνητικές συσχετίσεις της χρήσης ΙΚΔ περιλαμβάνουν μείωση συμμετοχής σε κοινωνικές επιτυχίες του πραγματικού κόσμου, ακαδημαϊκές επιτυχίες και προβλήματα σχέσεων, που δηλώνουν εθιστική δυνητικότητα. Υπάρχει έλλειψη στη βιβλιογραφία απόδειξης αιτιότητας στη σχέση ανάμεσα στη χρήση ΙΚΔ και την πνευματική υγεία. Οι περισσότερες περιπτώσεις νέων συμπεριφορικών εθισμών δεν αντιμετωπίζουν επαρκώς δυο υποχρεωτικούς συντελεστές: την λειτουργική δυσκολία και την δυσλειτουργική συμπεριφορά. Θέματα που χρήζουν περαιτέρω μελέτης και αποτελούν κριτήρια ένδειξης δυνητικότητας εθισμού ΙΚΔ είναι: δριμείς ψυχολογικές επιπτώσεις, ψυχολογική εξάρτηση, δριμείς φυσικές επιπτώσεις, επικίνδυνη χρήση, σταθερότητα δυσλειτουργικής συμπεριφοράς, επίγνωση νόσου, υποτροπή, συννοσηρότητα και πρωταρχικές διαταραχές, βιολογικά κριτήρια (συμπτώματα στέρησης). Όλα τα παραπάνω είναι αδύναμα στις υπάρχουσες μελέτες. Χρειάζεται περισσότερη εμπειρική έρευνα για να δειχθεί με σιγουριά εάν οι επιπτώσεις της χρήσης ΙΚΔ είναι αρκετά δριμείς για να ονομασθούν εθιστική διαταραχή. Αν και οι συνέπειες από την υπερβολική χρήση ΙΚΔ μπορεί να αρνητικές και σε κάποιο βαθμό επιβλαβείς, δεν συγκρίνονται με τις συνέπειες λόγω χρήσης ουσιών. Υπάρχει τάση συσχέτισης χρήσης ουσιών και ΤΠΕ (τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών) λόγω του "ότι και τα δυο δημιουργούν καταναγκασμό ενασχόλησης μαζί τους αλλά, υπάρχουν αξιοσημείωτες διαφορές. Ίσως είναι πιο σωστό αντί για τη χρήση του όρου εθισμός να χρησιμοποιείται ο όρος «προβληματική χρήση» (Carbonell & Panova, 2017).

Οι Savci & Aysan (Τουρκία) πραγματοποίησαν μελέτη το 2017 για την εξέταση του φαινομένου προγνωστικότητας των τεσσάρων τεχνολογικών εθισμών, περιλαμβανομένων των Διαδικτυακού Εθισμού, Εθισμού Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης, Εθισμού Ψηφιακών Παιχνιδιών και Εθισμού Έξυπνων Τηλεφώνων. Έγινε έρευνα. Η έρευνα έλαβε χώρα ανάμεσα σε σπουδαστές τεσσάρων Λυκείων της περιφέρειας Elazig το ακαδημαϊκό έτος 2015-2016. Η έρευνα έγινε σε εφήβους που χρησιμοποιούν διαδίκτυο, παίζουν ψηφιακά παιχνίδια, έχουν τουλάχιστον ένα λογαριασμό κοινωνικών μέσων και έχουν έξυπνο κινητό στη διάρκεια του περασμένου χρόνου. Κάποιοι που πληρούσαν τα κριτήρια δεν έλαβαν μέρος και κάποιοι αποκλείστηκαν και τελικά τα δεδομένα ελήφθησαν από ένα δείγμα 201 εθελοντών που πληρούσαν τα κριτήρια. Τα εργαλεία συλλογής δεδομένων που χρησιμοποιήθηκαν ήταν: Σύντομη Φόρμα Τεστ Διαδικτυακού Εθισμού της Young (YIAT-SF), Κλίμακα Διαταραχής Κοινωνικών Μέσων (SMDS), Κλίμακα Εθισμού Ψηφιακού Παιχνιδιού

(DGAS-7, Σύντομη Έκδοση Κλίμακας Εθισμού Έξυπνου Κινητού (SAS-SV) και Κλίμακα Κοινωνικής Συνδεσιμότητας. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν στις τάξεις των εφήβων. Δεν ζητήθηκε άδεια από τους γονείς των μαθητών αλλά η διαχείριση διεξήχθη με την υπονοούμενη γνώση και έγκριση της διοίκησης του σχολείου και την εποπτεία των καθηγητών. Η κοινωνική συνδεσιμότητα ήταν αρνητικά και ηπίως σχετιζόμενη με τον διαδικτυακό εθισμό ($r = -0,34, p < 0,01$) και τον εθισμό κοινωνικών μέσων ($r = -0,33, p < 0,01$). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ανάλυσης πολλαπλής παλινδρόμησης ο διαδικτυακός εθισμός, ο εθισμός κοινωνικών μέσων, ο εθισμός ψηφιακών παιχνιδιών και ο εθισμός έξυπνων κινητών προέβλεψαν 25% ($R^2 = 0,25, p < 0,001$) της κοινωνικής συνδεσιμότητας, σημαντικά ($F[4,196] = 16,438, p < 0,001$). Τα αποτελέσματα t-test έδειξαν ότι την μεγαλύτερη συνεισφορά στην πρόβλεψη της κοινωνικής συνδεσιμότητας είχε ο διαδικτυακός εθισμός ακολουθούμενος από τον εθισμό κοινωνικών μέσων. Ο διαδικτυακός εθισμός είναι το κύριο πλαίσιο των εθισμών κοινωνικών μέσων, ψηφιακών παιχνιδιών και έξυπνων κινητών. Από την έρευνα προέκυψε ότι οι τεχνολογικοί εθισμοί, διαδικτυακός εθισμός, εθισμός κοινωνικών μέσων, εθισμός ψηφιακών παιχνιδιών και εθισμός έξυπνων κινητών προβλέπουν αρνητικά και σημαντικά την κοινωνική συνδεσιμότητα. Η τάση ενός ατόμου για κοινωνικοποίηση και οι επικοινωνιακές του δεξιότητες μειώνονται με τον τεχνολογικό εθισμό, με συνέπεια η κοινωνική του συνδεσιμότητα να αδυνατεί (Savcı & Aysan, 2017).

Οι Daria J. Kuss & Mark D. Griffiths (Ηνωμένο Βασίλειο) συνέταξαν μελέτη το 2017 με την ανασκόπηση των 10 πλέον σημαντικών στοιχείων που προέκυψαν από τις πρόσφατες εμπειρικές έρευνες, αναφορικά με την χρήση Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης και τον Εθισμό. Έγινε Ανασκόπηση ερευνητικών εργασιών και εντοπισμός αποτελεσμάτων που οδηγούν σε γενικευμένα συμπεράσματα, αναφορικά με τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης, τον εθισμό, τις εννοιολογικές παρανοήσεις, τις γενικεύσεις ή υποκαταστάσεις γενικότερων εννοιών και τα μεθοδολογικά προβλήματα της έρευνας γύρω από το θέμα. Η έρευνα πάνω στην τεχνολογικά διαμεσολαβημένη και διαδικτυακή συμπεριφορά έχει δείξει ότι η υπερεξάρτηση στην τεχνολογία έχει οδηγήσει στην φτωχοποίηση των κοινωνικών δεξιοτήτων και τα άτομα αδυνατούν αν εμπλακούν σε ουσιαστικές συζητήσεις διότι αυτές οι δεξιότητες θυσιάστηκαν στον σκοπό της συνεχούς σύνδεσης. Τα άτομα είναι «μαζί μόνοι» δηλαδή συνεχώς συνδεδεμένοι λόγω τεχνολογίας αλλά απομονωμένοι. Η αντιλαμβανόμενη ανάγκη για σύνδεση μπορεί να οδηγήσει σε καταναγκαστική χρήση ιστοσελίδων κοινωνικής

δικτύωσης και σε ακραίες περιπτώσεις σε συμπτώματα που σχετίζονται με περιπτώσεις εθισμού σε ουσίες. Τα δέκα διδάγματα που προέκυψαν από την πρόσφατη Βιβλιογραφία της Εμπειρικής Έρευνας είναι: 1) Κοινωνική Δικτύωση και Κοινωνικά Μέσα δεν είναι το ίδιο πράγμα. Τα κοινωνικά μέσα αναφέρονται στις δυνατότητες του web 2.0 για παραγωγή, διανομή και συνεργασία πάνω σε διαδικτυακό περιεχόμενο (περιεχόμενο παραγόμενο από χρήστη). Οι ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης είναι εικονικές κοινότητες όπου οι χρήστες δημιουργούν ατομικά δημόσια προφίλ, αλληλοεπιδρούν με φίλους από την πραγματική ζωή και συναντούν άλλα άτομα με βάση κοινά ενδιαφέροντα. Η κοινωνική δικτύωση εστιάζει στην σύνδεση ανθρώπων, κάτι που δεν ισχύει για τις άλλες εφαρμογές κοινωνικών μέσων. Η ενασχόληση με την κοινωνική δικτύωση συνιστά μια ειδική περίπτωση χρήσης κοινωνικών μέσων, συνεπώς δεν είναι το ίδιο πράγμα. 2) Η κοινωνική δικτύωση είναι εγγενώς εκλεκτική, διότι περιλαμβάνει μια ποικιλία εφαρμογών και υπηρεσιών που ένα άτομο μπορεί να εμπλακεί. 3) Η κοινωνική δικτύωση είναι τρόπος ζωής. Η νεότερη γενιά έχει μεγαλώσει σε ένα κόσμο που η τεχνολογία είναι αναπόσπαστο μέρος της και αδυνατεί να φανταστεί τη ζωή χωρίς σύνδεση. Το φαινόμενο αναφέρεται ως «πάντα σε λειτουργία» τρόπος ζωής (“always on” lifestyle). 4) Άτομα μπορεί να εθισθούν στη χρήση Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης. 5) Ο εθισμός στο Facebook είναι ένα μόνο παράδειγμα εθισμού σε Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης. Κάποιοι ερευνητές κινούνται πέραν της χρήσης πραγματικών ιστοσελίδων και αναφέρονται σε «εθισμό ηλεκτρονικής επικοινωνίας». 6) Ο φόβος της απώλειας (fear of missing out) μπορεί να είναι μέρος του εθισμού ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης. Η έρευνα έχει δείξει ότι ο φόβος απώλειας προβλέπει την προβληματική χρήση ΙΚΔ. 7) Ο εθισμός σε έξυπνα κινητά μπορεί να είναι μέρος του εθισμού σε ΙΚΔ. Το κινητό μπορεί να μην είναι το ίδιο το αντικείμενο του εθισμού αλλά το μέσον που επιτρέπει την ενασχόληση με δυνητικά επικίνδυνες δραστηριότητες. 8) Ο φόβος έλλειψης κινητού (νομοφοβία, - nomophobia – “no mobile phone phobia”) μπορεί να είναι μέρος του εθισμού ΙΚΔ. 9) Υπάρχουν κοινωνικο-δημογραφικές διαφορές στον εθισμό ΙΚΔ. Η έρευνα έχει δείξει ότι υπάρχουν κοινωνικο-δημογραφικές διαφορές ανάμεσα στους εθισμένους σε ΙΚΔ. Όσον αφορά το φύλο, ο εθισμός ΙΚΔ ίσως είναι πιο κοινός σε θήλεις απ’ ότι σε άρρενες ασθενείς. Ο διαφορετικός τρόπος χρήσης της τεχνολογίας από τις διαφορετικές γενιές εξηγεί και τον διαφορετικό τρόπο πρόσληψης των υποτιθέμενων προβλημάτων λόγω χρήσης. 10) Υπάρχουν μεθοδολογικά προβλήματα με την έρευνα μέχρι τώρα, λόγω της νεότητας του ερευνητικού πεδίου. Οι περισσότερες μελέτες που ερευνούν τον εθισμό ΙΚΔ

χρησιμοποιούν διάφορα εργαλεία αξιολόγησης, διαφορετικά διαγνωστικά κριτήρια και διάφορα σημεία αποκοπής, δυσκολεύοντας την γενίκευση και την συγκρισιμότητα μελετών (Kuss & Griffiths, 2017).

Οι Hawi & Samaha (Λίβανος) πραγματοποίησαν μελέτη το 2019 για την αναγνώριση διαφορών και ομοιοτήτων σε προσωπικά χαρακτηριστικά φοιτητών που συνδέονται με τον Διαδικτυακό Εθισμό και τον Εθισμό σε Κοινωνικά Δίκτυα. Έγινε έρευνα. Έλαβε χώρα σε ιδιωτικό Πανεπιστήμιο του Λιβάνου που η διδασκαλία γίνεται στην Αγγλική και ακολουθείται το Αμερικανικό ακαδημαϊκό σύστημα. Το δείγμα συμμετεχόντων δημιουργήθηκε με συστηματική τυχαία δειγματοληψία από το σύνολο των φοιτητών, για να εξασφαλιστεί η αντιπροσώπευση του πληθυσμού των φοιτητών. Έγκριση εξασφαλίστηκε από την επιτροπή έρευνας του Πανεπιστημίου. Ο ρυθμός ανταπόκρισης έφτασε στο 41,86%. 586 συμμετέχοντες συμπλήρωσαν το διαδικτυακό ερωτηματολόγιο και μετά την απόρριψη όσων δεν είχαν συμπληρώσει όλο το ερωτηματολόγιο το τελικό δείγμα ανήλθε σε 512 συμμετέχοντες (Μηλικίας = 21,23 έτη, SD = 2,47 έτη, εύρος ηλικιών 18 – 38 έτη, 55,8% άρρενες). Το ερωτηματολόγιο συνίστατο από πέντε ερευνητικά εργαλεία (ερωτηματολόγια) για να εκτιμήσει την βαθμολογία Διαδικτυακού Εθισμού, Εθισμού ΙΚΔ, Αυτοεκτίμησης, Ικανοποίησης με τη Ζωή, Χαρακτηριστικά Προσωπικότητας και Αυτοερμάνευσης (self-construal). Οι λανθάνουσες μεταβλητές ήταν ο εθισμός στο διαδίκτυο που μετρήθηκε με το Τεστ Διαδικτυακού Εθισμού (IAT), ο εθισμός στα κοινωνικά μέσα μετρημένος με το SMAQ, η συνολική εκτίμηση ενός προσώπου για την αξία ως ανθρώπινο ον μετρημένη με το RSES, η ικανοποίηση από την ζωή κάποιου μετρημένη με το SwLS, η αυτοερμάνευση μετρημένη με το SCS και οι πέντε διαστάσεις προσωπικότητας μετρημένες με το Ten Item Personality Inventory (TIPI). Ένα πολύ σπουδαίο εύρημα της έρευνας είναι η σημαντικά μεγάλη σχέση Διαδικτυακού Εθισμού και Εθισμού σε Κοινωνικά Μέσα (Social Media Addiction) ($r = .588, p < .001$). Οι ανεξάρτητες μεταβλητές που αφορούν σε χρόνο απασχόλησης στο διαδίκτυο και την συχνότητα χρήσης των κοινωνικών μέσων σχετίζονται σημαντικά και θετικά με τον Διαδικτυακό Εθισμό και τον Εθισμό Κοινωνικών Μέσων. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές αυτοεκτίμησης, ευγένειας, ευσυνειδησίας, ανοικτότητας σε εμπειρίες και συναισθηματικής σταθερότητας σχετίζονται σημαντικά και αρνητικά με τον Διαδικτυακό Εθισμό και τον Εθισμό Κοινωνικών Μέσων. Η ανεξάρτητη μεταβλητή της ηλικίας δεν σχετίζεται με τον Διαδικτυακό Εθισμό και τον Εθισμό Κοινωνικών Μέσων. Από τα ιδιαίτερα

χαρακτηριστικά, η εξωστρέφεια σχετίζεται αρνητικά με τον Διαδικτυακό Εθισμό και η ανεξάρτητη αυτοερμηνεία σχετίζεται με τον Εθισμό στα Κοινωνικά Μέσα. Το φύλο σχετίζεται επίσης με τον Εθισμό στα Κοινωνικά Μέσα (Hawi & Samaha, 2019).

3.4.3 Έρευνες/μελέτες στην Ελλάδα

3.4.3.1 Διαδικτυακός Εθισμός - Μέτρηση, Παράγοντες και Διαστάσεις

Οι Κ. Ε. Siomos, Dafouli, Braimiotis, Mouzas, & Angelopoulos (Ελλάς) το 2008 παρουσίασαν μελέτη για την Αναζήτηση συμπτωμάτων Διαδικτυακού Εθισμού, ανάμεσα σε εφήβους μαθητές 12 – 18 ετών. Έγινε έρευνα ανάμεσα σε μαθητές Β΄θμιας εκπαίδευσης στην περιοχή της Θεσσαλίας. Το δείγμα (τυχαίας στρωματοποιημένης επιλογής) ανήλθε σε 2200 συμμετέχοντες (N=2200) με μέσο όρο ηλικίας 15,34 έτη. Χρησιμοποιήθηκαν δύο ερωτηματολόγια, 1) Εφηβικό Δημογραφικό Ερωτηματολόγιο και 2) Διαγνωστικό Ερωτηματολόγιο της Young (YDQ) των οκτώ κριτηρίων (ερωτήσεων). Όσοι απάντησαν θετικά σε πέντε ή περισσότερα από τα οκτώ κριτήρια, κατατάχθηκαν ως εθισμένοι Διαδικτυακοί χρήστες. Η θετική απάντηση σε 3 ή 4 κριτήρια θεωρήθηκε ότι υποδηλώνει διακινδύνευση στη χρήση Διαδικτύου. Αναφορικά με τη χρήση και την συχνότητα, η έρευνα έδειξε ότι υπάρχει διαφορά στις ηλικιακές ομάδες (12-15, 16-18), ενώ τα αγόρια είναι συχνότεροι χρήστες από τα κορίτσια. Στις μεγάλες πόλεις υπάρχει λιγότερη συχνότητα χρήσης από ότι στις μικρές. Το σημαντικότερο ποσοστό των συμμετεχόντων δήλωσε λιγότερο από 1 ώρα χρήση την εβδομάδα και μόνο ένα ποσοστό 5,8% ανέφερε πάνω από 20 ώρες την εβδομάδα. Η προβληματική χρήση Διαδικτύου (Problematic Internet use) είναι ο Διαδικτυακός εθισμός και η διακινδύνευση στη χρήση. Η συχνότητα του εθισμού στο Διαδίκτυο ανήλθε στο 5,9% του συνολικού και ανάμεσα στους χρήστες του Διαδικτύου ανήλθε σε 8,2%. Η συχνότητα της διακινδύνευσης στη χρήση Διαδικτύου του συνόλου ανήλθε σε 12,9% και ανάμεσα στους χρήστες Διαδικτύου σε 18,1%. Συνεπώς η προβληματική χρήση Διαδικτύου ανάμεσα στους χρήστες, φθάνει στο 26,3%, ενώ ανάμεσα στους συχνούς χρήστες φθάνει στο 32,2%. Η ανάλυση για προγνώστες Διαδικτυακού εθισμού, με τον Διαδικτυακό εθισμό ως εξαρτημένη μεταβλητή, έδειξε σημαντικές τιμές t για διαφορετικά μέρη πρόσβασης στο Διαδίκτυο (Internet cafe, σπίτι, κλπ.), συνήθειες χρήσης Διαδικτύου (συχνότητα, αριθμό ωρών την εβδομάδα), είδη δραστηριοτήτων στο Διαδίκτυο (συμμετοχή σε ομάδες συζητήσεων, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, chatting, διαδικτυακά παιχνίδια, κλπ.) και δημογραφικές μεταβλητές (Κ. Ε. Siomos et al., 2008).

Η Tsitsika et al. (Ελλάς) συνέταξε μελέτη το 2009 για την αξιολόγηση των χαρακτηριστικών και των προγνωστικών παραγόντων υπερβολικής χρήσης του Διαδικτύου και εκτίμηση κυριαρχίας της παθολογικής χρήσης του Διαδικτύου ανάμεσα στους Έλληνες εφήβους. Έγινε έρευνα ανάμεσα σε εφήβους της περιοχής Αθηνών. Το τελικό δείγμα (N=897) προήλθε από ένα αρχικό δείγμα (N=953) που επιλέχθηκε με τυχαίο τρόπο ανάμεσα σε εφήβους μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου. Οι στόχοι της έρευνας περιλάμβαναν: 1) εκτίμηση της κυριαρχίας χρήσης του Διαδικτύου αναφορικά με τον μέσο όρο των συνολικών ωρών χρήσης την εβδομάδα, 2) αξιολόγηση των χαρακτηριστικών χρήσης του Διαδικτύου αναφορικά με το μέσο όρο των συνολικών ωρών χρήσης του Διαδικτύου την εβδομάδα, 3) μέτρηση της κυριαρχίας της Παθολογικής Χρήσης Διαδικτύου (ΠΧΔ) που περιλαμβάνει αμφότερα την οριακή χρήση Διαδικτύου (Borderline Internet Use) και την Εθιστική χρήση Διαδικτύου (Addictive Internet Use). Διακρίθηκαν 5 ομάδες περίπτωσης (case groups), από την ομάδα 1 (μη-χρήστες) έως την ομάδα 5 (υπερβολικοί χρήστες). Έγινε εκτίμηση της σχέσης ανάμεσα σε αμφότερα το BIU και το AIU και καθένα από τις ομάδες μελέτης (case groups) ωρών εβδομαδιαίας χρήσης του Διαδικτύου. Με αυτό τον τρόπο επιχειρήθηκε η αποκρυπτογράφηση ανάμεσα στο PIU (ψυχιατρικό στοιχείο της χρήσης Διαδικτύου) και την υπερβολική χρήση Διαδικτύου (χρονοεξαρτώμενο στοιχείο χρήσης Διαδικτύου). Τέλος χρησιμοποιήθηκε η πολυμεταβλητή ανάλυση παλινδρόμησης για την εκτίμηση της συμβολής των δημογραφικών μεταβλητών και των μεταβλητών χαρακτηριστικών χρήσης του Διαδικτύου πάνω στον κίνδυνο για τους εφήβους ανάλογα με τις επιλογές συνολικού χρόνου χρήσης του Διαδικτύου ανά εβδομάδα (Tsitsika et al., 2009).

Οι Frangos, Fragkos, & Kiohos (Ελλάς) πραγματοποίησαν μελέτη το 2010 για τον εντοπισμό Διαδικτυακού εθισμού, προβληματικής χρήσης Διαδικτύου και δημογραφικών παραγόντων ρίσκου. Έγινε έρευνα σε τυχαίο στρωματοποιημένο δείγμα (N=1876) φοιτητών από 9 Πανεπιστήμια και ΤΕΙ της περιοχής Αθηνών, ηλικίας από 18 έως 27 ετών. Το ερωτηματολόγιο είχε τρία μέρη: Δημογραφικές πληροφορίες, πληροφορίες χρήσης υπολογιστού ή Διαδικτύου και Διαγνωστικό Τεστ Διαδικτυακού Εθισμού της Young (YDTIA). Το YDTIA ελέγχθηκε ως προς την αξιοπιστία, την εξειδίκευση και την διαγνωστική ακρίβεια για την ομάδα των συμμετεχόντων. Αναφορικά με την χρήση Διαδικτύου και τον Διαδικτυακό εθισμό η έρευνα έδειξε ότι οι Διαδικτυακά εθισμένοι φοιτητές ανέρχονταν σε 11,6% του δείγματος και οι ευρισκόμενοι σε ρίσκο σε 23,1%. Οι πολύ συχνοί χρήστες (> 28 ωρ/εβδ) του Διαδικτύου

ανέρχονταν σε 24,1% του δείγματος και οι συχνοί χρήστες (8-28 ωρ/εβδ) σε 37,6%. Αναφορικά με τις κοινωνικοδημογραφικές και ακαδημαϊκής απόδοσης σχέσεις με τον Διαδικτυακό εθισμό, η έρευνα έδειξε ότι 1) υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά στα φύλα αναφορικά με τον Διαδικτυακό εθισμό, οι άνδρες εθισμένοι (64,2%) είναι κατά πολύ περισσότεροι από τις γυναίκες (35,8%) 2) από τους εθισμένους φοιτητές οι χωρισμένοι ήταν περισσότεροι από τους έγγαμους, 3) αναφορικά με την ακαδημαϊκή επίδοση, το ποσοστό των Διαδικτυακά εθισμένων που απέτυχε στο τελευταίο εξάμηνο ήταν σημαντικά υψηλότερο από αυτούς που απέτυχαν από την ομάδα των απλά συχνών χρηστών Διαδικτύου, 4) η τοποθεσία του υπολογιστή σχετίζεται σημαντικά με τον Διαδικτυακό εθισμό και μάλιστα οι Διαδικτυακά εθισμένοι είναι πιθανότερο να επισκεφθούν Internet Café παρά χρήστες από τις άλλες ομάδες. Εκτελέστηκε στατιστική ανάλυση με τον Διαδικτυακό εθισμό ως εξαρτημένη μεταβλητή, προκειμένου να αξιολογηθεί η επίπτωση αριθμού παραγόντων στην πιθανότητα ανάπτυξης Διαδικτυακού εθισμού. Ανάμεσα στις ανεξάρτητες μεταβλητές προγνώστες ήταν το φύλο, η τοποθεσία του υπολογιστή χρήσης, οικογενειακή κατάσταση, διαμονή με γονείς, ημερήσια χρήση Διαδικτύου (ώρες), βαθμολογία τελευταίου εξαμήνου, παρακολούθηση ιστοσελίδων σεξ, παρακολούθηση chatrooms, παρακολούθηση blogs. Το συνολικό μοντέλο με όλες τις μεταβλητές ήταν στατιστικά σημαντικό, που σημαίνει ότι το μοντέλο μπορούσε να διακρίνει ανάμεσα σε Διαδικτυακά εθισμένους και μη. Όλες οι ανεξάρτητες μεταβλητές, με εξαίρεση την διαμονή με γονείς, αποδείχθηκαν σημαντικοί προγνώστες για τον Διαδικτυακό εθισμό (Frangos et al., 2010).

Οι Frangos, Frangos, & Sotiropoulos (Ελλάς) πραγματοποίησαν μελέτη το 2011 για τη σχέση Προβληματικής Χρήσης Διαδικτύου και κοινωνικο-δημογραφικών παραγόντων (φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, ακαδημαϊκή απόδοση κατά το τελευταίο εξάμηνο, εγγραφή σε πρόγραμμα ανεργίας, κλπ.). Διεξήχθη έρευνα σε δείγμα 2358 (N=2358) φοιτητών πανεπιστημίων από όλη την επικράτεια της Ελλάδος. Για συγκεκριμένους λόγους (μεγάλα χρονικά διαστήματα αδόμητου χρόνου, ελεύθερη και απεριόριστη πρόσβαση στο Διαδίκτυο, για πρώτη φορά μακριά και χωρίς γονικό έλεγχο, ενθάρρυνση από διοίκηση και καθηγητές να χρησιμοποιούν διαδικτυακές εφαρμογές, κλπ.) οι φοιτητές αποτελούν ομάδα ρίσκου για ΠΧΔ. Ως προγνωστικοί παράγοντες για την επικράτηση ΠΧΔ ελέγχθηκαν οι κοινωνικο-δημογραφικές μεταβλητές φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, ακαδημαϊκή απόδοση κατά το τελευταίο εξάμηνο, εγγραφή σε πρόγραμμα ανεργίας, χρόνος χρήσης Διαδικτύου ανά

εβδομάδα, προσωπικές συνήθειες ή εξαρτήσεις και αρνητικές ψυχολογικές πεποιθήσεις. Οι φοιτητές απάντησαν σε ανωνυμοποιημένο ερωτηματολόγιο και από τις απαντήσεις δημιουργήθηκε μοντέλο τεσσάρων παραγόντων. Από το μοντέλο δημιουργήθηκε το Διαγνωστικό Τεστ Προβληματικής χρήσης Διαδικτύου (ΔΤΠΧΔ) (Problematic Internet Use Diagnostic Test) αποτελούμενο από τους τομείς α) Τομέας Προβληματικής Χρήσης Διαδικτύου, β) Τομέας Χρονικής Κλίμακας Χρήσης Διαδικτύου, γ) Τομέας Αρνητικών Ψυχολογικών Πεποιθήσεων. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι όλες οι δημογραφικές μεταβλητές συσχετίζονται σημαντικά ($p < 0,0001$) με την ΠΧΔ (μεγαλύτερο ποσοστό ανδρών ήταν προβληματικοί χρήστες Διαδικτύου απ' ότι γυναίκες, περισσότεροι διαζευγμένοι άνδρες μεγάλωσαν προβληματικούς χρήστες Διαδικτύου απ' ότι παντρεμένοι ή ανύπανδροι γονείς, κλπ.). Είναι ενδιαφέρον ότι άνθρωποι που συμμετείχαν σε προγράμματα ανεργία STAGE ήταν πιθανότερο να είναι προβληματικοί χρήστες Διαδικτύου παρά αυτοί που δεν συμμετείχαν και το ίδιο για αυτούς που πλήρωναν για σύνδεση Διαδικτύου. Ο εβδομαδιαίος χρόνος σύνδεσης στο Διαδίκτυο και συγκεκριμένες εφαρμογές και ιστοσελίδες συσχετιζόταν σημαντικά ($p < 0,0001$) με την ΠΧΔ. Κατά μέσο όρο προβληματικοί χρήστες Διαδικτύου χρησιμοποιούν MSN, forums, YouTube, πορνογραφικές ιστοσελίδες, δωμάτια συζητήσεων (chat rooms), διαδικτυακά παιχνίδια, blogs, περισσότερο απ' ότι μη προβληματικοί χρήστες Διαδικτύου. Επιπλέον, η ΠΧΔ συσχετίζεται σημαντικά με προσωπικές συνήθειες και εξαρτήσεις όπως κάπνισμα, κατανάλωση αλκοόλ ή χρήση ναρκωτικών. Σημαντικοί παράγοντες διακινδύνευσης ήταν το φύλο και η συμμετοχή σε πρόγραμμα STAGE, καθώς και όλες οι αρνητικές ψυχολογικές πεποιθήσεις (Frangos et al., 2011).

Οι K. Siomos et al. (Ελλάς) πραγματοποίησαν μελέτη το 2012 που αφορούσε σε διαχρονική έρευνα για τη σχέση ανάμεσα στον Διαδικτυακό εθισμό εφήβων, τους δεσμούς με τους γονείς και τον γονικό έλεγχο στη χρήση Διαδικτύου. Διεξήχθη διετής έρευνα σε ολόκληρο τον μαθητικό εφηβικό πληθυσμό (12-18 ετών) της νήσου Κω και των γονέων τους πάνω στην κατάχρηση Διαδικτύου, τους δεσμούς με τους γονείς και τις γονεϊκές πρακτικές προστασίας στο Διαδίκτυο. Ο σκοπός ήταν: 1) να εξεταστεί πως εξελίσσεται ο επιπολασμός του Διαδικτυακού εθισμού σε περίοδο δύο ετών, λαμβάνοντας υπόψιν ότι δεν έχει λάβει χώρα εν τω μεταξύ μεγάλης κλίμακας πρόγραμμα πρόληψης, 2) προσδιορισμός της επίπτωσης της ανατροφής από τους γονείς και του γονικού δεσμού πάνω στην διαταραχή, με την ψυχολογική έννοια και την έννοια της εφαρμογής πρακτικών ασφαλούς χρήσης τους Διαδικτύου στο σπίτι.

Σχεδιάστηκε από τον «Ελληνικό Σύλλογο για την Μελέτη της Διαταραχής Διαδικτυακού Εθισμού» ως μέρος ενός γενικότερου έργου σε συνεργασία με τον OKANA. Ελήφθησαν οι κατάλληλες άδειες από τις εποπτικές αρχές των σχολείων και διαμοιράσθηκαν ανωνυμοποιημένα ερωτηματολόγια (με τυχαίους κωδικούς για κάθε συμμετέχοντα) στους μαθητές και τους γονείς τους (ίδιος κωδικός ανά γονέα και μαθητή για λόγους ταιριάσματος). Τα ερωτηματολόγια των μαθητών περιείχαν τμήματα δημογραφικών στοιχείων, χρήσης Διαδικτύου, το διαγνωστικό ερωτηματολόγιο εθισμού στο Διαδίκτυο της Young, PBI (Parental Bonding Instrument) ερωτηματολόγιο και ACAT (Adolescent Computer Addiction Test) -εφηβικό τμήμα- ερωτηματολόγιο. Τα ερωτηματολόγια των γονέων περιείχαν τμήματα δημογραφικών στοιχείων, χρήσης Διαδικτύου, εμπειρίας και διαδικασιών ασφαλείας που ακολουθούνται στο σπίτι και ACAT -τμήμα γονέων- ερωτηματολόγιο. Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων, προκύπτει ότι 51% των σπουδαστών του δείγματος ταξινομήθηκε από τα αποτελέσματα του Ερωτηματολογίου της Young (YDQ) ως ομάδα ελαφράς χρήσης (light use), το 29,6% ως ομάδα μέτριας χρήσης και το 15,2% ως ομάδα χρήσης εθισμού. Το 6,8% δεν απάντησε. Υπήρξε μια στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στα φύλα αναφορικά με την συμμετοχή σε ομάδα, με τους άρρενες να ταξινομούνται σε ομάδες υψηλότερης χρήσης από ότι οι θήλεις. Η σύγκριση των αποτελεσμάτων της έρευνας έδειξαν ότι οι ανήλικοι διολίσθησαν σε πιο εθιστική χρήση. Υπήρξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές σε όλες τις διαδικτυακές δραστηριότητες ανάμεσα στις διάφορες κατηγορίες χρήσης. Οι διαφορές ομάδων επέδειξαν μια συστηματική άνοδο στην ανταλλαγή email, το διαδικτυακό παιχνίδι, μεταφόρτωση περιεχομένου (μουσική, βίντεο, κλπ.), διαδικτυακή συνομιλία και ιστοσελίδες κοινωνικών δικτύων. Η διαφορά ήταν μεγάλη ανάμεσα στην ομάδα ελαφράς χρήσης και τις άλλες δύο για την περίπτωση της αναζήτησης πληροφοριών που σχετίζονται με την εργασία ή τις σπουδές (work or study-related information-seeking). Οι τρεις δραστηριότητες που κυρίως συνδέονται με τον διαδικτυακό εθισμό είναι η online παρακολούθηση πορνογραφικού υλικού, ο online στοιχηματισμός και το online παιχνίδι. Διαχρονικά (μεταξύ 2008 και 2010) δεν υπήρξαν μεγάλες διαφορές στις κατηγορίες που προέκυψαν από το ερωτηματολόγιο Young. Αναφορικά με την επίδραση της χρήσης Διαδικτύου στην σχολική απόδοση, η έρευνα έδειξε ότι η ανησυχία για την επίπτωση του διαδικτύου παρουσίασε τη υψηλότερη βαθμολογία στο YDQ (Diagnostic Questionnaire for Internet Addiction). Αναφορικά με την σχέση ανάμεσα στην γονική σχέση και τον διαδικτυακό εθισμό, η έρευνα έδειξε ότι υψηλότερα επίπεδα προσλαμβανόμενης φροντίδας και χαμηλότερης υπερπροστασίας

σχετίζονται με χαμηλότερα επίπεδα εντρύφησης σε διαδικτυακό παιχνίδι, διαδικτυακή πορνογραφία, διαδικτυακές αγορές, ιστοσελίδες κοινωνικών δικτύων και διαδικτυακό στοιχηματισμό. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι γονείς υποτιμούν το πρόβλημα σε σχέση με τα παιδιά. Τέλος, η έρευνα έδειξε ότι η γονική εποπτεία και οι προφυλάξεις διαδικτυακής ασφάλειας είναι ευεργετικά και όχι περιοριστικά (K. Siomos et al., 2012).

Οι Andreou & Svoli (Ελλάς) πραγματοποίησαν μελέτη το 2013 για την διαπίστωση σχέσης ανάμεσα στα ψυχολογικά χαρακτηριστικά των εφήβων χρηστών διαδικτύου, το ποσό της χρήσης διαδικτύου, τους δημογραφικούς παράγοντες και διαστάσεις του διαδικτυακού εθισμού. Διεξήχθη έρευνα ανάμεσα σε μαθητές λυκείου σχολείων της Βορείου Ελλάδος. Το δείγμα αποτελούνταν από 384 μαθητές. Κύριοι στόχοι της έρευνας ήταν: α) η διερεύνηση των διαφορών του φύλου, ηλικίας κοινωνικο-οικονομικής κατάστασης σε συνιστώσες του διαδικτυακού εθισμού, β) εξέταση της σχέσης διαστάσεων του διαδικτυακού εθισμού και ψυχολογικών παραγόντων επιπολαστικών σε άλλες εθιστικές συμπεριφορές (σημείο ελέγχου, συμπτωματολογία κατάθλιψης, μοναξιά, αυτοεκτίμηση, άγχος αλληλεπίδρασης), γ) διερεύνηση του πως τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά των χρηστών διαδικτύου, η ποσότητα χρήσης διαδικτύου και οι δημογραφικοί παράγοντες συμβάλουν σε συγκεκριμένες διαστάσεις του διαδικτυακού εθισμού. Η γενική συμπεριφορά χρήσης διαδικτύου μετρήθηκε από τον χρόνο που αφιέρωναν οι χρήστες στο διαδίκτυο στη διάρκεια μιας τυπικής εβδομάδας. Ο βαθμός διαδικτυακού εθισμού μετρήθηκε με τη χρήση της ελληνικής έκδοσης του Τεστ Διαδικτυακού Εθισμού της Young. Το Σημείο Ελέγχου (Locus of Control) μετρήθηκε με τη χρήση της ελληνικής έκδοσης της Κλίμακας Σημείου Ελέγχου του Brown (Brown Locus of Control Scale (BLOCS)). Το επίπεδο συμπτωμάτων κατάθλιψης εκτιμήθηκε με την Κλίμακα Βαθμολόγησης Κατάθλιψης Εφήβων (Adolescent Depression Rating Scale (ADRS)). Τα επίπεδα μοναξιάς αξιολογήθηκε με την Κλίμακα Μοναξιάς UCLA. Η αυτοεκτίμηση μετρήθηκε με την Κλίμακα Αυτοεκτίμησης του Rosenberg. Το κοινωνικό άγχος αξιολογήθηκε με την Κλίμακα Άγχους Αλληλεπίδρασης. Για τα αποτελέσματα, χρησιμοποιήθηκαν t-tests για την διερεύνηση διαφορών φύλου και ηλικίας και αναλύσεις διακύμανσης (analysis of variance) για την εξέταση διαφορών κοινωνικο-οικονομικής κατάστασης σε όλες τις διαστάσεις του Τεστ Διαδικτυακού Εθισμού (IAT). Δεν βρέθηκαν σημαντικές διαφορές φύλου για τα «υπερβολική χρήση», «παραμέληση κοινωνικής ζωής» και «αποφυγή πραγματικότητας». Τα αγόρια βαθμολογήθηκαν υψηλότερα από τα κορίτσια για την «παρέισδυση» (intrusion). Τα νεαρότερα παιδιά

βαθμολογήθηκαν σημαντικά υψηλότερα για «υπερβολική χρήση» και «αποφυγή πραγματικότητας». Δεν βρέθηκε σημαντική διαφορά ανάμεσα στις τρεις ομάδες κοινωνικο-οικονομικής κατάστασης για «υπερβολική χρήση», «παρείσδυση» και «αποφυγή πραγματικότητας». Δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές φύλου, ηλικίας και κοινωνικο-οικονομικής κατάστασης για τη συνολική βαθμολογία του Τεστ Διαδικτυακού Εθισμού. Έφηβοι που χρησιμοποιούσαν το διαδίκτυο πάνω από 20 ώρες την εβδομάδα βαθμολογήθηκαν σημαντικά υψηλότερα στο Τεστ Διαδικτυακού Εθισμού. Η υψηλότερη βαθμολογία σε όλες τις υποκλίμακες του Τεστ Διαδικτυακού Εθισμού και στη συνολική βαθμολογία του ΤΔΕ βρέθηκαν να σχετίζονται με χαμηλότερη βαθμολογία της Κλίμακας Σημείου Ελέγχου του Brown και υψηλότερη βαθμολογία της Κλίμακα Βαθμολόγησης Κατάθλιψης Εφήβων. Υψηλότερη βαθμολογία του ΤΔΕ σχετίζεται με υψηλότερη βαθμολογία της Κλίμακας Μοναξιάς και χαμηλότερη βαθμολογία της Κλίμακας Αυτοεκτίμησης. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι έφηβοι που βαθμολογούνται υψηλότερα στη συνολική βαθμολογία του ΤΔΕ και των υποκλιμάκων του, μπορεί να χαρακτηρίζονται από συγκεκριμένες ψυχολογικές δομές (psychological constructs) (Andreou & Svoli, 2013).

Οι Χλαπάνης, Μηνιάδη, & Λουμάνη (Ελλάς, Αυστρία, Πολωνία, Σουηδία, Νορβηγία) πραγματοποίησαν μελέτη το 2015 για την διερεύνηση γνώσης του θέματος εθισμού στο Διαδίκτυο από εφήβους-μαθητές, εμπειριών εθισμού και τρόπων αντιμετώπισης στο πλαίσιο της επίσημης Εκπαίδευσης. Έγινε έρευνα στην Ελλάδα και άλλες τέσσερις χώρες της ΕΕ, στο πλαίσιο προγράμματος Erasmus+ με σκοπό την σύγκριση αποτελεσμάτων. Για την συλλογή των δεδομένων κατασκευάστηκε ερωτηματολόγιο στα Αγγλικά, με το εργαλείο google forms το οποίο μπορούσε να συμπληρωθεί ηλεκτρονικά και η ανάλυση των δεδομένων έγινε με το πρόγραμμα SPSS. Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε από δείγμα 660 (N=660) μαθητών μέσης εκπαίδευσης από τις πέντε χώρες του προγράμματος. Ηλικίες συμμετεχόντων από 15 έως 18 ετών. Σχετικά με το φύλο το 51% ήταν αγόρια και το 49% κορίτσια. Η συχνότητα χρήσης του Διαδικτύου διαφέρει ανάλογα με τη χώρα. Στη Νορβηγία, Σουηδία οι μαθητές το χρησιμοποιούν πάνω από το μέσο όρο των 5 χωρών, οι της Πολωνίας Αυστρίας στο μέσο όρο ενώ στην Ελλάδα πολύ κάτω από το μέσο όρο. Αντίστοιχα ήταν τα αποτελέσματα και για τον χρόνο χρήσης του Διαδικτύου. Οι λόγοι της διαφοράς οφείλονται στο βαθμό διείσδυσης του Διαδικτύου και των εφαρμογών του στο σχολείο και την κοινωνία. Δεν παρατηρήθηκε διαφορά στοιχείων χρήσης του Διαδικτύου με

άλλα δημογραφικά στοιχεία (ηλικία, φύλο) των συμμετεχόντων. Το 65% γνώριζαν τον όρο και το φαινόμενο του εθισμού στο Διαδίκτυο. Από τις απαντήσεις στις ερωτήσεις που σχετίζονταν με το ερευνητικό ερώτημα βίωσης της εμπειρίας εθισμού στο Διαδίκτυο, προέκυψε ότι σπάνια βιώνουν τέτοιου είδους καταστάσεις. Πάντως υπάρχει ένα μικρό αλλά σημαντικό ποσοστό που βιώνει καταστάσεις που άπτονται του εθισμού στο Διαδίκτυο. Παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στους μέσους όρους των απαντήσεων για τους δείκτες εθισμού στις 5 χώρες. Σχετικά με τις ερωτήσεις που αφορούσαν στην προτίμηση χρήσης διαδικτύου αντί για έξοδο με φίλους και απόκρυψη της χρήσης Διαδικτύου, παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική συσχέτιση αναφορικά με το φύλο. Στο ερώτημα αναφορικά με τη γνώση για τις κατάλληλες ενέργειες σε περίπτωση εθισμού στο Διαδίκτυο, παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στις απαντήσεις των μαθητών από τις 5 χώρες. Συμπερασματικά, η χρήση του Διαδικτύου ανάμεσα στους μαθητές είναι εξαιρετικά μεγάλη (πάνω από 60% συνδέεται καθημερινά για αρκετές ώρες), ενώ παρατηρούνται στατιστικά σημαντικές διαφορές στη συμπεριφορά των μαθητών ανάλογα με τη χώρα προέλευσης. Ένα ποσοστό 15% δεν γνώριζε για το πρόβλημα του εθισμού στο Διαδίκτυο, ενώ το ποσοστό των μαθητών που κινδυνεύουν από το φαινόμενο είναι μάλλον μικρότερο του αναμενόμενου, δεδομένου του εξαιρετικά μεγάλου βαθμού χρήσης και διεξόδου του Διαδικτύου ανάμεσα στους μαθητές (Χλαπάνης et al., 2015).

3.5 Αιτιολόγηση της έρευνας – Συμβολή στην βιβλιογραφία

Η μελέτη της βιβλιογραφίας έδειξε ότι η συντριπτικός όγκος της έρευνας και των μελετών, αφορούν στους εφήβους και ειδικά στους μαθητές δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και σε φοιτητές Πανεπιστημιακών ή άλλων Ιδρυμάτων τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και νεαρούς ενήλικους. Συνεπώς, φαίνεται ότι η μελέτη του φαινομένου στον γενικό πληθυσμό είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Ειδικά στην Ελλάδα, η τρέχουσα βιβλιογραφία έδειξε ότι υπάρχει πολύ περιορισμένη έρευνα γύρω από τον Διαδικτυακό Εθισμό στον γενικό ενήλικο πληθυσμό. Ειδικά στο πεδίο της συμβολής των Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης στον επιπολασμό της Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου/Διαδικτυακού Εθισμού, στο πεδίο του γενικού ενήλικου πληθυσμού, δεν έγινε δυνατόν να εντοπισθούν έρευνες και μελέτες.

Η δυναμική της ανάπτυξης των πλατφορμών Κοινωνικών Μέσων και η συνεχής διάχυσή τους σε όλο και μεγαλύτερα τμήματα του πληθυσμού, δημιουργεί σχεδόν υποχρεωτικά την ανάγκη για συνεχή μελέτη του φαινομένου. Κατά συνέπεια, η

περαιτέρω έρευνα για τον εντοπισμό της Καταναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου ανάμεσα στους Έλληνες χρήστες ΙΚΔ είναι μια θεμιτή επιδίωξη.

Η παρούσα μελέτη, έρχεται να καλύψει εν μέρει την ανάγκη για πληροφόρηση γύρω από το θέμα της σχέσης των ΙΚΔ και του Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου/Διαδικτυακού Εθισμού στον γενικό πληθυσμό της Ελλάδος και να συμβάλει στην επικαιροποίηση των στοιχείων γύρω από το θέμα της Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου ανάμεσα στους ενήλικους χρήστες Διαδικτύου στην Ελλάδα.

3.6 Ερευνητικά Ερωτήματα

Για να αντιμετωπισθούν τα κενά στην έρευνα και την βιβλιογραφία που εντοπίστηκαν παραπάνω, ιδιαίτερα για την Ελλάδα, η παρούσα μελέτη στοχεύει να απαντήσει στα ακόλουθα βασικά ερευνητικά ερωτήματα:

1. Ποιος είναι ο βαθμός διείσδυσης των Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης (συμμετοχή σε Κοινωνικά Δίκτυα) στους ενήλικους Έλληνες Χρήστες Διαδικτύου και ποιες είναι οι πλέον δημοφιλείς πλατφόρμες; Ποια είναι τα επίπεδα επιπολασμού της Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου ανάμεσα στους χρήστες και τους μη-χρήστες ΙΚΔ;
2. Πως η χρήση Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης (SNS) σχετίζεται με την εμφάνιση φαινομένων Εθισμού στο Διαδίκτυο/Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου ανάμεσα στους ενήλικους Έλληνες χρήστες διαδικτύου;
3. Ποια είναι η σχέση ανάμεσα στα κοινωνικό-δημογραφικά χαρακτηριστικά των ενήλικων Ελλήνων χρηστών Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης και στην εμφάνιση φαινομένων Εθισμού στο Διαδίκτυο/Ψυχαναγκαστικής Χρήση Διαδικτύου;

Κεφάλαιο 4

Μέθοδοι

4.1 Μεθοδολογία της έρευνας

Η παρούσα μελέτη είναι ποσοτική βασισμένη σε μοντέλο δειγματοληπτικής έρευνας (survey research) με ερωτηματολόγιο. Η μελέτη σκοπεύει να ελέγξει τη σχέση ανάμεσα στον Διαδικτυακό Εθισμό ή μάλλον στην Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου (Compulsive Internet Use) και τη χρήση των Κοινωνικών Δικτύων στον ενήλικα πληθυσμό της Ελλάδος χρηστών Διαδικτύου και την σχέση διαφορετικών δημογραφικών χαρακτηριστικών με την Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου.

4.2 Δείγμα και Τόπος της Έρευνας

Ένα μη τυχαίο δείγμα πληθυσμού άνω των 4100 ατόμων, επετεύχθη πρώτον, μέσω στοχευμένης (χώρα και ηλικία) πρόσκλησης στο Facebook προς φίλους, από τους οποίους ζητήθηκε η συμμετοχή στην έρευνα και η προώθηση του ερωτηματολογίου στα δικά τους δίκτυα φίλων και με ανάρτηση σε ομάδες ειδικών ενδιαφερόντων στο Facebook. Δεύτερον, υπήρξε πρόσβαση μέσω των αρμόδιων υπηρεσιών, σε καταλόγους διευθύνσεων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου εργαζομένων μεγάλου δημόσιου οργανισμού, για την στρατολόγηση ατόμων που ενδιαφέρονταν στην διαδικτυακή έρευνα για την αξιολόγηση φαινομένων διαδικτυακού εθισμού και του ρόλο των Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης σε αυτό. Η ανάρτηση στο Facebook περιλάμβανε σύντομη περιγραφή των λόγων της πρόσκλησης, διαβεβαίωση για την ανωνυμία των στοιχείων και τον σύνδεσμο (link) για το ερωτηματολόγιο της έρευνας. Επίσης μια πρόσκληση μέσω email στάλθηκε σε πάνω από 3800 άτομα του Οργανισμού με σύντομη περιγραφή για τους λόγους της έρευνας, αναφορά στην ανωνυμία και την προστασία των προσωπικών δεδομένων και τον σύνδεσμο (link) για το ερωτηματολόγιο. Τουλάχιστον δύο φορές, μετά από παρέλευση χρονικού διαστήματος περίπου δύο εβδομάδων κάθε φορά, υπήρξε αναδημοσίευση της πρόσκλησης στο Facebook. Επίσης υπήρξε

υπενθύμηση για την πρόσκληση στην έρευνα, στον λογαριασμό των εργαζομένων του οργανισμού στο Facebook.

Η έρευνα έλαβε χώρα από 25 Ιουλίου 2019 έως 20 Σεπτεμβρίου 2019, μέσω Διαδικτύου. Όλοι οι συμμετέχοντες οι οποίοι εκλήθησαν να συμμετάσχουν μέσω των ηλεκτρονικών υπηρεσιών (email) του οργανισμού ήταν επιλέξιμοι, όπως και τα άτομα που προσκλήθηκαν μέσω Facebook. Τελικά ένα σύνολο 415 ατόμων συμμετείχαν στην έρευνα και συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο. Από αυτούς οι 299 (72%) ήταν γυναίκες και οι 116 (28%) ήταν άνδρες. Η ηλικιακή σύνθεση του δείγματος αποτελείται από 148 (35,7%) άτομα στην κατηγορία 18-40 ετών, 254 (61,2%) άτομα στην κατηγορία 41-64 ετών και 13 (3,1%) άτομα στην κατηγορία ≥ 65 ετών. Αναφορικά με το μορφωτικό επίπεδο, 4 (1%) άτομα ανήκουν στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση έως Γ' Γυμνασίου, 40 (9,6%) άτομα ανήκουν στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, ενώ 371 (89,4%) άτομα ανήκουν στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Αναλυτικά τα στοιχεία αυτά παρουσιάζονται στους πίνακες και τους αντίστοιχους γράφους του Κεφαλαίου 5.

4.3 Πρόσβαση και Άδειες

Για την πρόσβαση στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις των υπαλλήλων του δημόσιου οργανισμού ζητήθηκε και χορηγήθηκε η απαραίτητη άδεια από την διοίκηση του οργανισμού.

4.4 Εργαλεία, Διαθεσιμότητα και Εγκυρότητα

Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω του ερωτηματολογίου «Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης σχέσης Κοινωνικών Δικτύων και Διαδικτυακού Εθισμού». Το εργαλείο συμπεριλάμβανε υποκλίμακες για τα δημογραφικά στοιχεία (φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο), τις διαδικτυακές συνήθειες (τρόποι και μέσα σύνδεσης στο διαδίκτυο, συχνότητα σύνδεσης, κλπ.), τις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης (λογαριασμός σε ΙΚΔ, επιλογή συγκεκριμένων ΙΚΔ, συχνότητα σύνδεσης σε συγκεκριμένες ΙΚΔ, κλπ.), την μέτρηση χρήσης ΙΚΔ (SNS Usage) γενικά και την μέτρηση βαθμού Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου (Διαδικτυακός Εθισμός) – Compulsive Internet Use.

Βαθμός Χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης

Για την μέτρηση του Βαθμού Χρήσης ΙΚΔ των χρηστών ΙΚΔ (λογαριασμός), χρησιμοποιήθηκε η σταθμισμένη 9 ερωτήσεων «Υποκλίμακα Χρήσης Κοινωνικών Μέσων Γενικά (General Social Media Usage Subscale)» της «Κλίμακας Χρήσης Μέσων

και Τεχνολογίας και Συμπεριφορών (Media and Technology Usage and Attitudes Scale – MTUAS)» (Rosen & Whaling, n.d.) μεταφρασμένη στα Ελληνικά από τον συγγραφέα. Ο βαθμός αξιοπιστίας του αρχικού ερωτηματολογίου είναι Cronbach's alpha= 0,97. Η μεταφρασμένη υποκλίμακα μετρήθηκε ως προς την αξιοπιστία της μέσω SPSS και βρέθηκε ο βαθμός Cronbach's alpha= 0,825. Τα στοιχεία εξετάζουν τον βαθμό χρήσης ΙΚΔ με μια κλίμακα Likert από 1 (ποτέ) έως 7 (πολλές φορές την ημέρα). Όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός τόσο συχνότερη είναι η χρήση ΙΚΔ. Ένα δείγμα στοιχείου του εργαλείου είναι «Πόσο συχνά ελέγχετε τις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης από το smartphone;».

Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου (Διαδικτυακός Εθισμός)

Η σταθμισμένη 8 ερωτήσεων κλίμακα «Συντετμημένη έκδοση της Κλίμακας Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου (CIUS)» (Short form of the compulsive internet use scale (CIUS))» (Gmel, Khazaal, Studer, Baggio, & Marmet, 2019), μεταφρασμένη στα Ελληνικά από τον συγγραφέα, χρησιμοποιήθηκε για την μέτρηση της Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου (Διαδικτυακός «Εθισμός»). Τα στοιχεία εξετάζουν τον βαθμό της καταναγκαστικής χρήσης του Διαδικτύου (βαθμός «εθισμού» στη χρήση Διαδικτύου) με μια κλίμακα Likert από 0 (ποτέ) έως 4 (πολύ συχνά). Η βαθμολογία είναι από 0 έως 32 με βαθμολογία αποκοπής το 13. Το αρχικό ερωτηματολόγιο έχει ένα βαθμό αξιοπιστίας Cronbach's alpha = 0,821 (Gmel et al., 2019). Το μεταφρασμένο ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα, ελέγχθηκε ως προς την αξιοπιστία και προέκυψε Cronbach's alpha = 0,874. Ένα δείγμα στοιχείου του εργαλείου είναι «Πόσο συχνά προτιμάς να χρησιμοποιείς το Διαδίκτυο αντί να αφιερώνεις χρόνο με άλλους (π.χ. σύντροφο, παιδιά και γονείς);».

Η επιλογή του εργαλείου δεν στηρίχθηκε μόνο στο ότι παρουσιάζει υψηλό βαθμό αξιοπιστίας, αλλά και διότι έρευνες που έχουν αποκομίσει «δεδομένα νευροαπεικόνισης σε Διαδικτυακό εθισμό, υποστηρίζουν την ύπαρξη νευροβιολογικών μηχανισμών που σχετίζονται με αμφότερους τους εθισμούς, συμπεριφοράς και σε ουσίες» (Laconi et al., 2014) και το συγκεκριμένο εργαλείο έχει θεωρητική βάση πάνω και στα δύο αυτά.

4.5 Διαδικασίες συγκέντρωσης δεδομένων

Για την δημιουργία του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκε η εφαρμογή Forms της Google και μοιράστηκε στους ερωτώμενους μέσω Facebook και μέσω ηλεκτρονικού

ταχυδρομείου (email). Στο ερωτηματολόγιο υπήρχε διαβεβαίωση για την ανωνυμία των στοιχείων των συμμετεχόντων και πληροφορίες σχετικά με την έρευνα και τον σκοπό.

4.6 Ανάλυση Δεδομένων

Για την επεξεργασία των δεδομένων, τις στατιστικές αναλύσεις, την παραγωγή των πινάκων αποτελεσμάτων, των εικόνων και των γραφικών χρησιμοποιήθηκε το IBM SPSS v.26.0 for Mac. Ο επιπολασμός της Καταναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου υπολογίστηκε σύμφωνα την καθορισθείσα βαθμολογία αποκοπής.

Παρατίθενται οι έλεγχοι συσχέτισης κατά Pearson r και Spearman's Rho για τον έλεγχο σχέσης μεταξύ μεταβλητών, καθώς και τα αποτελέσματα των t -test και Mann-Whitney ανεξάρτητων δειγμάτων. Επίσης, διενεργήθηκε τεστ One Way ANOVA με τον Βαθμό Χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης ως εξαρτημένη μεταβλητή και την ηλικία ως ανεξάρτητη μεταβλητή. Επιπλέον, διενεργήθηκαν τεστ Kruskal-Wallis με εξαρτημένη μεταβλητή τον Βαθμό Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου και ανεξάρτητες μεταβλητές την ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο αντίστοιχα. Σε όλους τους υπολογισμούς, τιμές του p κάτω του 0,05 θεωρήθηκαν σημαντικές.

Οι μεταβλητές που θα χρησιμοποιούνταν για τα τους ελέγχους υποθέσεων και συσχέτισης (correlation) ελέγχθηκαν ως προς την κανονικότητά τους (test for normality, Shapiro-Wilk test) και την ομοιογένεια διακύμανσης (Levene's test) όπου απαιτείτο, προκειμένου να επιλεγεί το κατάλληλο τεστ (παραμετρικό ή μη-παραμετρικό) συσχέτισης ή ελέγχου μηδενικής υπόθεσης.

Κεφάλαιο 5

Αποτελέσματα

Στην συνέχεια θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της έρευνας και των ελέγχων που διενεργήθηκαν προκειμένου να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν παραπάνω.

5.1 Περιγραφική Ανάλυση Δεδομένων

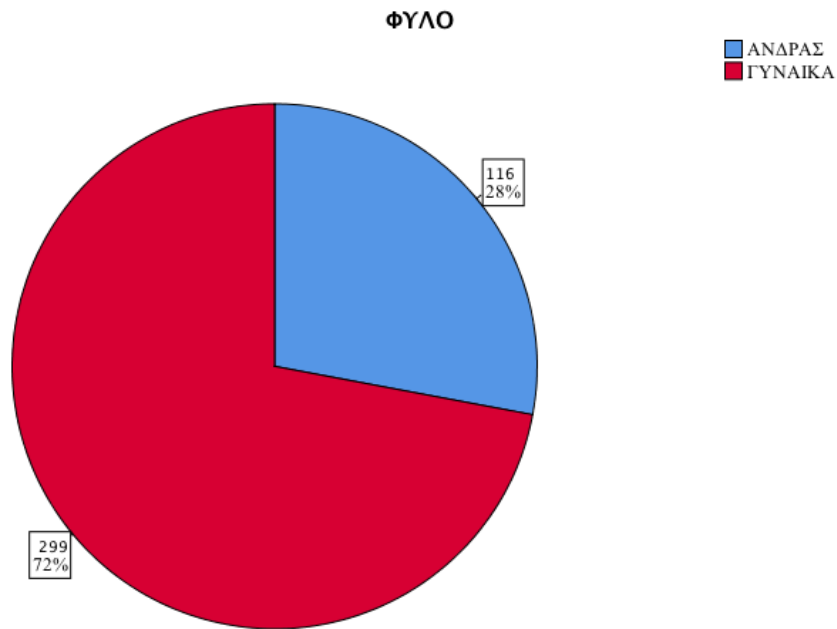
Ακολούθως παρατίθενται τα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία των δεδομένων του δείγματος.

Φύλο Χρηστών Διαδικτύου

		ΦΥΛΟ			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΑΝΔΡΑΣ	116	28.0	28.0	28.0
	ΓΥΝΑΙΚ	299	72.0	72.0	100.0
	A				
Total		415	100.0	100.0	

Πίνακας 2 Φύλο συμμετεχόντων

Όπως φαίνεται στον Πίνακας 2, ποσοστό 72% των συμμετεχόντων χρηστών Διαδικτύου είναι γυναίκες (299) και 28% άνδρες (116).

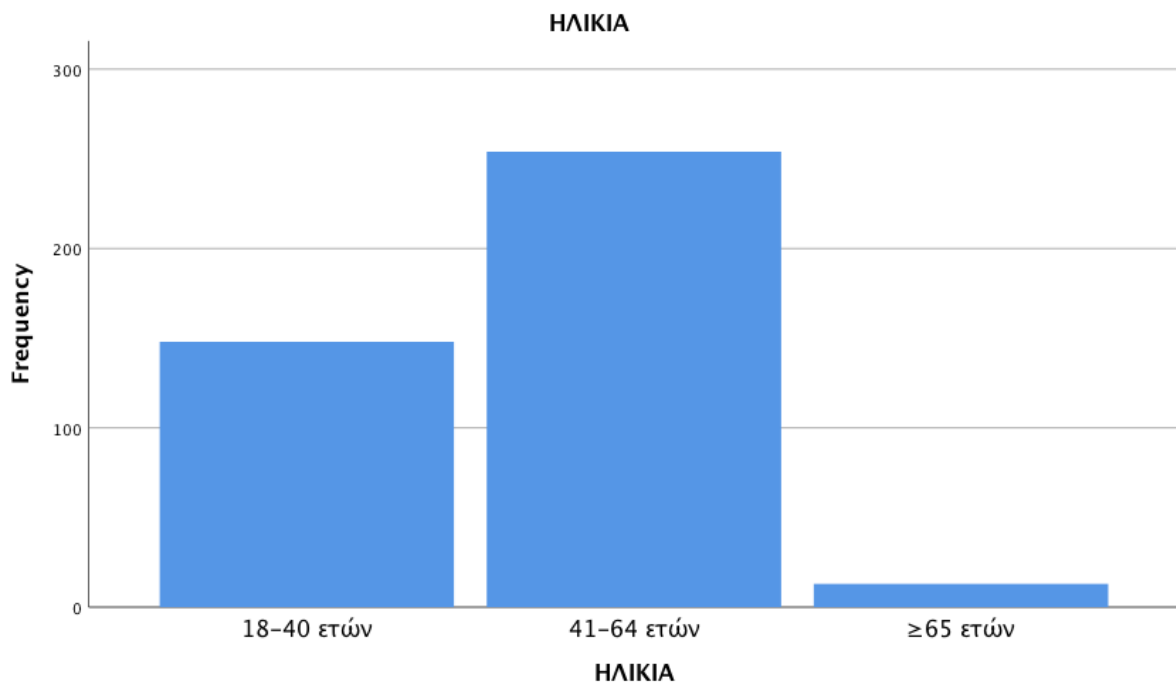
Γράφημα 1 Ποσοστά και αριθμοί ανά φύλο συμμετεσχόντων

Κατηγορίες ηλικιών Χρηστών Διαδικτύου

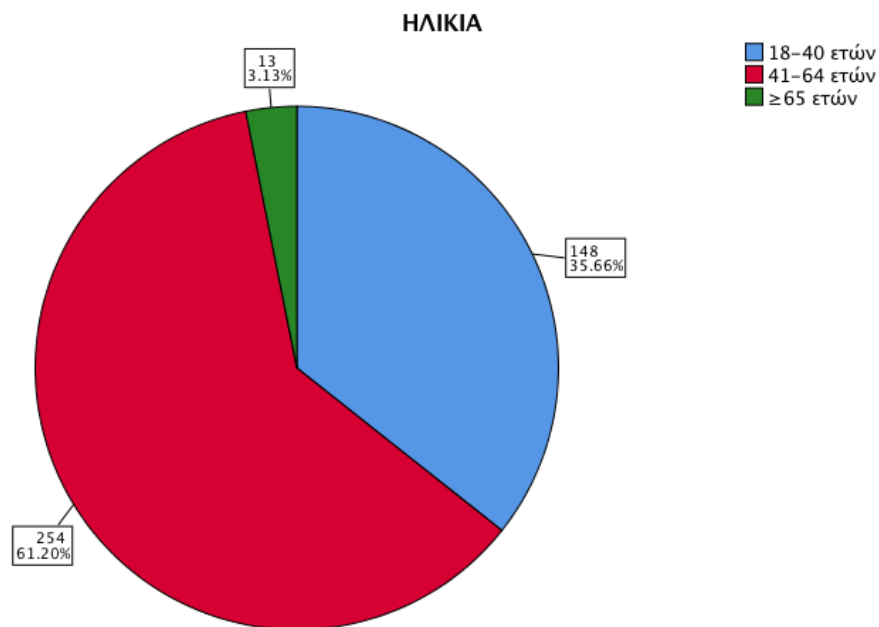
Ο Πίνακας 3 και τα Γράφημα 2 και Γράφημα 3 δείχνουν την κατανομή των συμμετεσχόντων κατά ηλικία. Όπως φαίνεται στον πίνακα και το γράφημα, η ηλικιακή κατηγορία των 41-64 αποτελεί το πιο δραστήρια κατηγορία των χρηστών Διαδικτύου είτε διατηρούν λογαριασμό σε ΙΚΔ είτε όχι.

		ΗΛΙΚΙΑ			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	18-40 ετών	148	35.7	35.7	35.7
	41-64 ετών	254	61.2	61.2	96.9
	≥65 ετών	13	3.1	3.1	100.0
Total		415	100.0	100.0	

Πίνακας 3 Κατανομή συμμετεσχόντων κατά κατηγορία ηλικίας

Γράφημα 2 Κατανομή συμμετεχόντων κατά ηλικιακή κατηγορία

Γράφημα 3 Ποσοστιαία κατανομή χρηστών Διαδικτύου κατά ηλικιακή κατηγορία

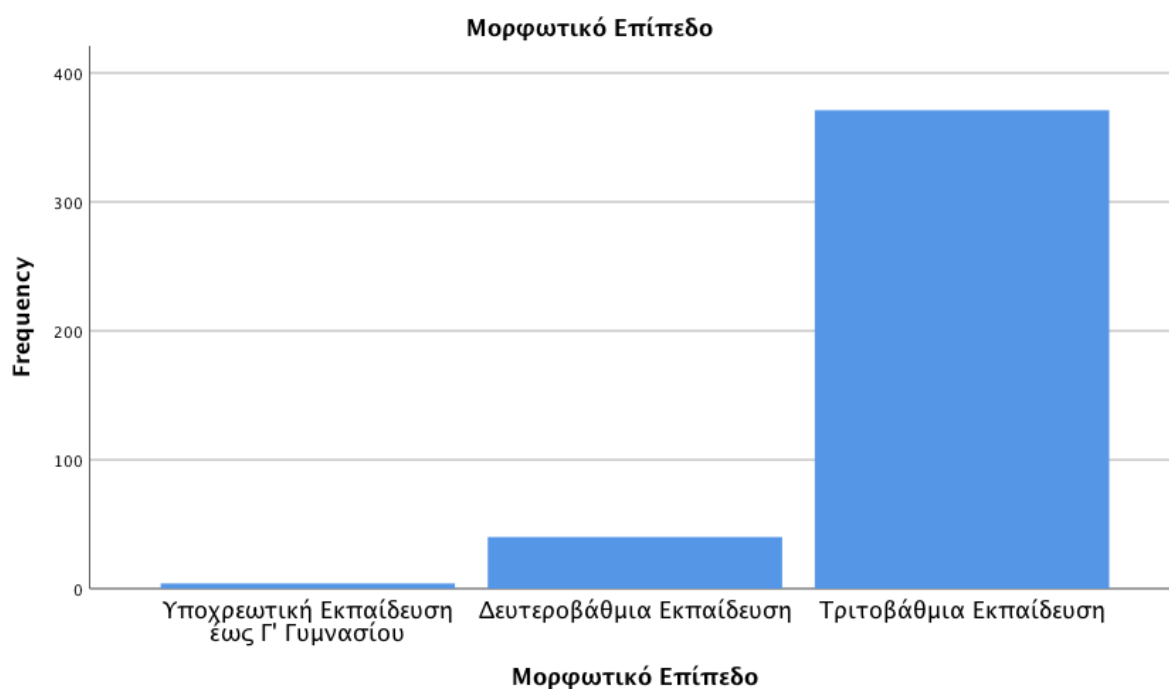
Μορφωτικό Επίπεδο Χρηστών Διαδικτύου

Στον Πίνακα 4 και στα Γράφημα 4 και Γράφημα 5 παρουσιάζεται η κατανομή των χρηστών Διαδικτύου κατά μορφωτικό επίπεδο, όπου φαίνεται ότι η πολύ μεγάλη

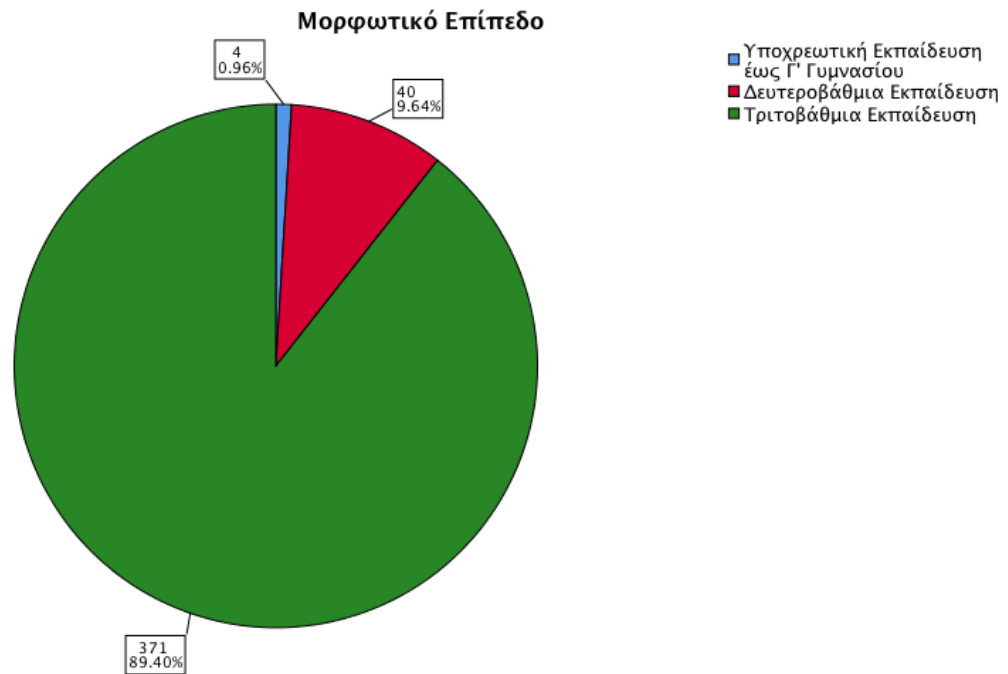
πλειοψηφία (89,4%) των χρηστών Διαδικτύου, ανήκουν στην κατηγορία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

		Μορφωτικό Επίπεδο			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Υποχρεωτική Εκπαίδευση έως Γ' Γυμνασίου	4	1.0	1.0	1.0
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	40	9.6	9.6	10.6
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	371	89.4	89.4	100.0
	Total	415	100.0	100.0	

Πίνακας 4 Κατανομή χρηστών Διαδικτύου κατά μορφωτικό επίπεδο

Γράφημα 4 Κατανομή χρηστών Διαδικτύου κατά μορφωτικό επίπεδο

Γράφημα 5 Ποσοστιαία κατανομή χρηστών Διαδικτύου κατά μορφωτικό επίπεδο

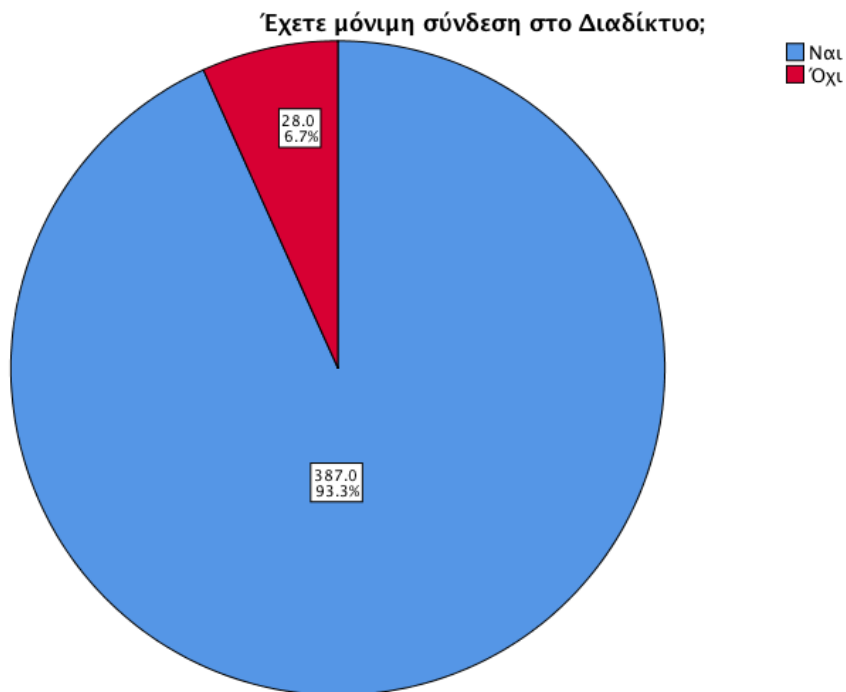
Τύπος σύνδεσης στο Διαδίκτυο

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 5 και στο Γράφημα 6, η συντριπτική πλειοψηφία (93,3%) των χρηστών διαδικτύου διαθέτουν μόνιμη σύνδεση στο Διαδίκτυο.

Έχετε μόνιμη σύνδεση στο Διαδίκτυο;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	387	93.3	93.3	93.3
	Όχι	28	6.7	6.7	100.0
Total		415	100.0	100.0	

Πίνακας 5 Τύπος σύνδεσης στο Διαδίκτυο

Γράφημα 6 Ποσοστά χρηστών κατά τύπο σύνδεσης στο Διαδίκτυο

Τοποθεσία Σύνδεσης στο Διαδίκτυο

Σύνοψη

	Valid		Cases Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Τοποθεσία Σύνδεσης ^a	415	100.0%	0	0.0%	415	100.0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Πίνακας 6 Τοποθεσία Σύνδεσης, σύνοψη

Ο Πίνακας 7 δείχνει από που συνδέονται συνήθως οι χρήστες στο Διαδίκτυο. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 7 και στο Γράφημα 7, το μεγαλύτερο ποσοστό (96,4%) των Ελλήνων ενηλίκων χρηστών του Διαδικτύου συνδέεται στο Διαδίκτυο από το σπίτι, ενώ τα Δημόσια Δίκτυα (Ίντερνετ καφέ/καφετέριες/δημοτικά δίκτυα/κλπ) χρησιμοποιεί μόνο το 40,5% των χρηστών. Αρκετά σημαντικό είναι και το ποσοστό (72,8%) των χρηστών που συνδέεται από το Γραφείο ή το Σχολείο.

Τοποθεσία Σύνδεσης στο Διαδίκτυο

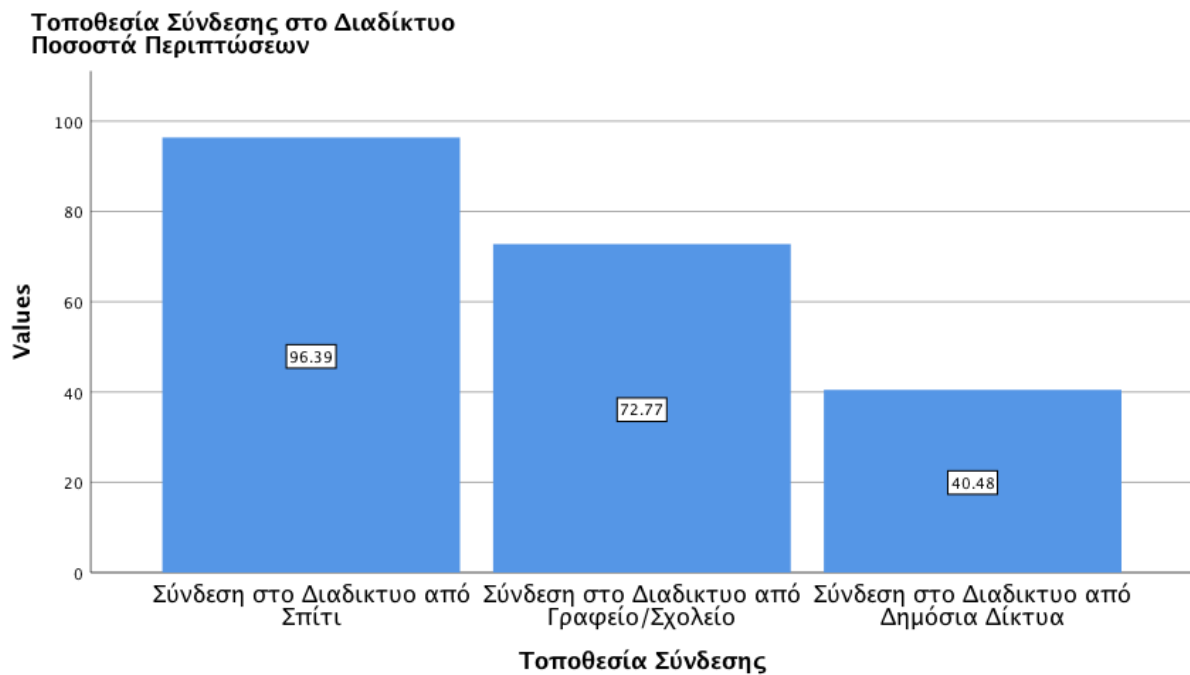
Responses

Percent of

		N	Percent	Cases
Τοποθεσία Σύνδεσης ^a	Σύνδεση στο Διαδίκτυο από Σπίτι	400	46.0%	96.4%
	Σύνδεση στο Διαδίκτυο από Γραφείο/Σχολείο	302	34.7%	72.8%
	Σύνδεση στο Διαδίκτυο από Δημόσια Δίκτυα	168	19.3%	40.5%
Total		870	100.0%	209.6%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Πίνακας 7 Τοποθεσία Σύνδεσης - Αναλυτικός Πίνακας

Γράφημα 7 Τοποθεσία Σύνδεσης - ποσοστά ανά τοποθεσία

Μέσο Σύνδεσης Χρηστών στο Διαδίκτυο

Σύνοψη

	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Μέσο Σύνδεσης ^a	415	100.0%	0	0.0%	415	100.0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Πίνακας 8 Μέσο Σύνδεσης - Σύνοψη

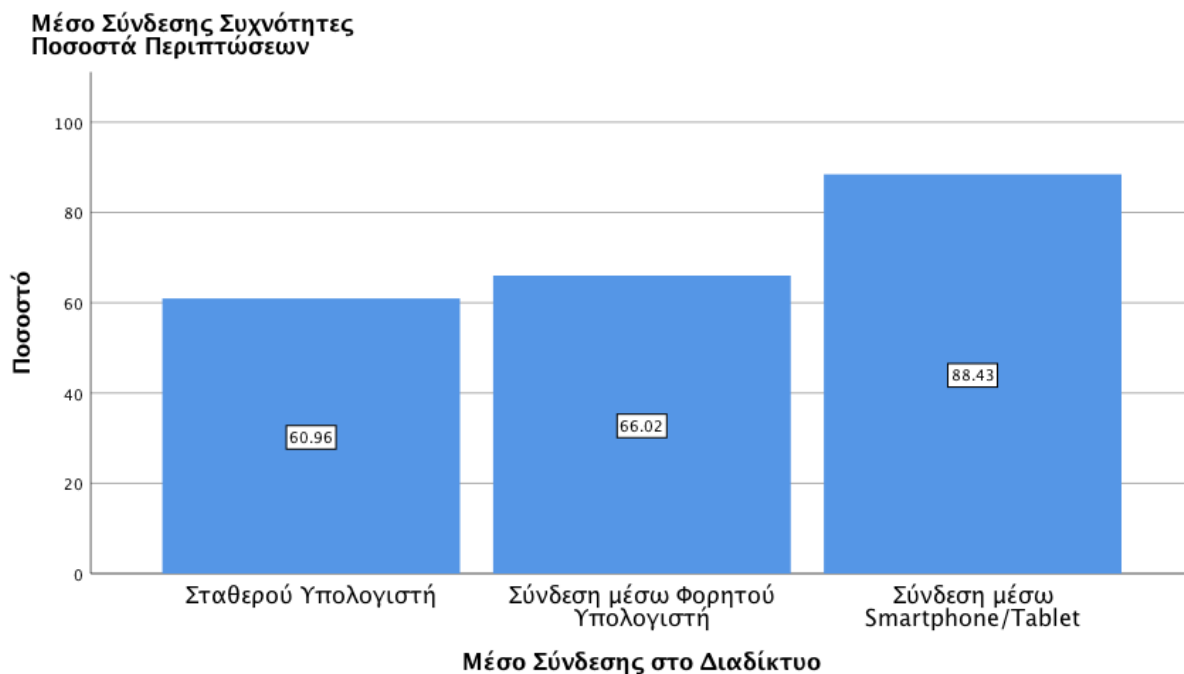
Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 9 και το Γράφημα 8, η μεγάλη πλειοψηφία (88,4%) των χρηστών του Διαδικτύου, συνδέονται μέσω έξυπνου κινητού τηλεφώνου ή Tablet. Η χρήση σταθερού και φορητού υπολογιστή είναι περίπου ίδια (61% και 66% αντίστοιχα).

Μέσο Σύνδεσης Frequencies

Μέσο Σύνδεσης ^a	Σύνδεση μέσω	Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Μέσο Σύνδεσης ^a	Σταθερού Υπολογιστή	253	28.3%	61.0%
	Φορητού Υπολογιστή	274	30.6%	66.0%
	Smartphone/Tablet	367	41.1%	88.4%
Total		894	100.0%	215.4%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Πίνακας 9 Μέσο Σύνδεσης - Αναλυτικά

Γράφημα 8 Μέσο σύνδεσης - ποσοστά ανά μέσο

Συχνότητα Σύνδεσης στο Διαδίκτυο

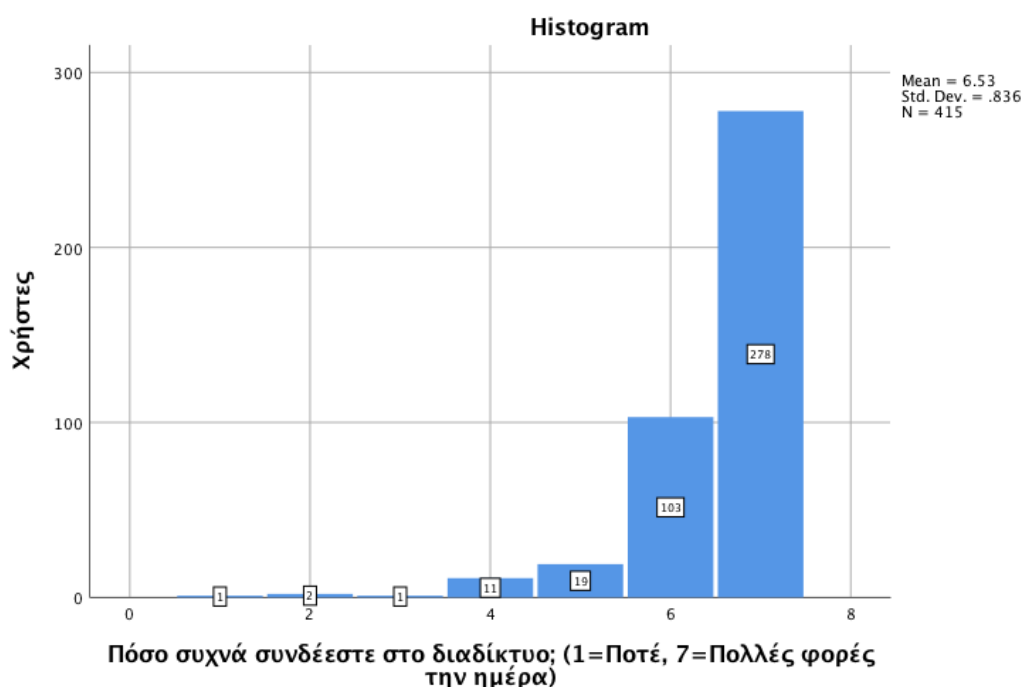
Όπως δείχνουν ο Πίνακας 10 και το Γράφημα 9, οι χρήστες συνδέονται αρκετά συχνά στο Διαδίκτυο.

Statistics

Πόσο συχνά συνδέεστε
στο διαδίκτυο;

N	Valid	415
	Missing	0
Mean		6.53
Std. Deviation		.836

Πίνακας 10 Μέσος όρος συχνότητας σύνδεσης στο Διαδίκτυο

Γράφημα 9 Συχνότητα Σύνδεσης στο Διαδίκτυο

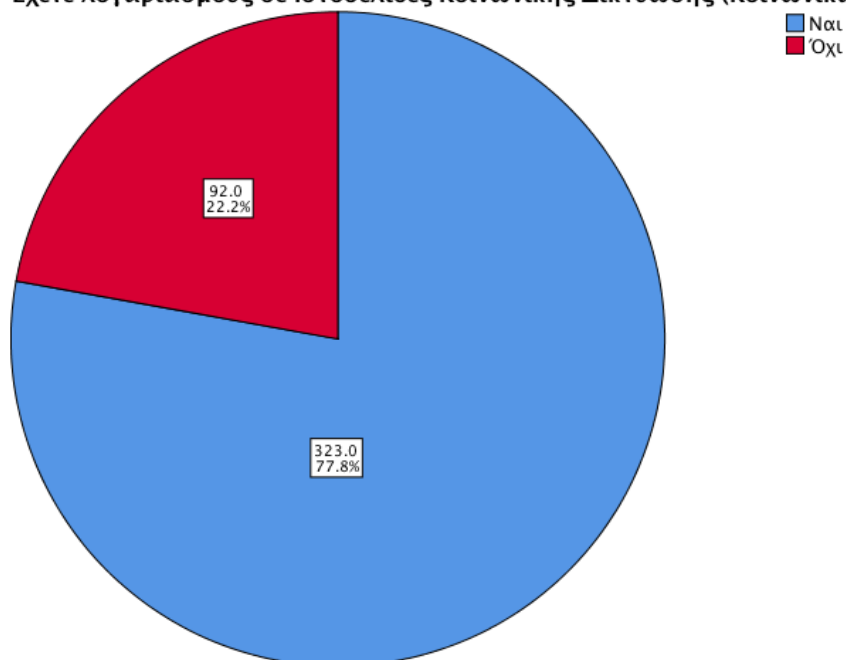
Συμμετοχή Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης (Διείδυση στους Χρήστες Διαδικτύου)

**Έχετε λογαριασμούς σε Ιστοσελίδες Κοινωνικής
Δικτύωσης (Κοινωνικά Δίκτυα);**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	323	77.8	77.8	77.8
	Όχι	92	22.2	22.2	100.0
	Total	415	100.0	100.0	

Πίνακας 11 Χρήστες(Λογαριασμό) ΙΚΔ και απλοί χρήστες Διαδικτύου

Έχετε λογαριασμούς σε Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης (Κοινωνικά Δίκτυα);

Γράφημα 10 Ποσοστά χρηστών(λογαριασμό) ΙΚΔ σε σχέση με απλούς χρήστες Διαδικτύου

Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 11 και το Γράφημα 10, η συντριπτική πλειοψηφία (77,8%) των Ελλήνων ενηλίκων χρηστών του Διαδικτύου, διατηρεί έναν ή περισσότερους λογαριασμούς σε Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης.

Χρήστες Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης με λογαριασμό σε συγκεκριμένες ΙΚΔ

Σύνοψη

	Valid		Cases Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Άτομα με λογαριασμό σε ΙΚΔ ^a	323	77.8%	92	22.2%	415	100.0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Πίνακας 12 Συνοπτικός πίνακας χρηστών με λογαριασμό Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης

Όπως φαίνεται και στον Πίνακα 12 της σύνοψης, από τους 415 συμμετέχοντες, οι 323 (77,8%) διαθέτουν λογαριασμό σε ΙΚΔ, ενώ οι 92 (22,2%) δεν έχουν λογαριασμό σε ΙΚΔ. Στον Πίνακα 13 παρουσιάζονται αναλυτικά τα άτομα και τα ποσοστά τους ως χρήστες ΙΚΔ ανάλογα με το που διαθέτουν λογαριασμό. Ο αριθμός των απαντήσεων ξεπερνάει τον αριθμό των χρηστών διότι κάποιοι χρήστες διαθέτουν λογαριασμό σε περισσότερα

από ένα Κοινωνικά Μέσα. Από τον πίνακα φαίνεται ότι το συντριπτικό ποσοστό (94,7%) διαθέτει λογαριασμό στο Facebook, ενώ ακολουθούν τα Instagram (47,4%), YouTube (45,8%) και Pinterest (34,4%), ενώ ελάχιστοι διατηρούν λογαριασμό στο SnapChat (5%).

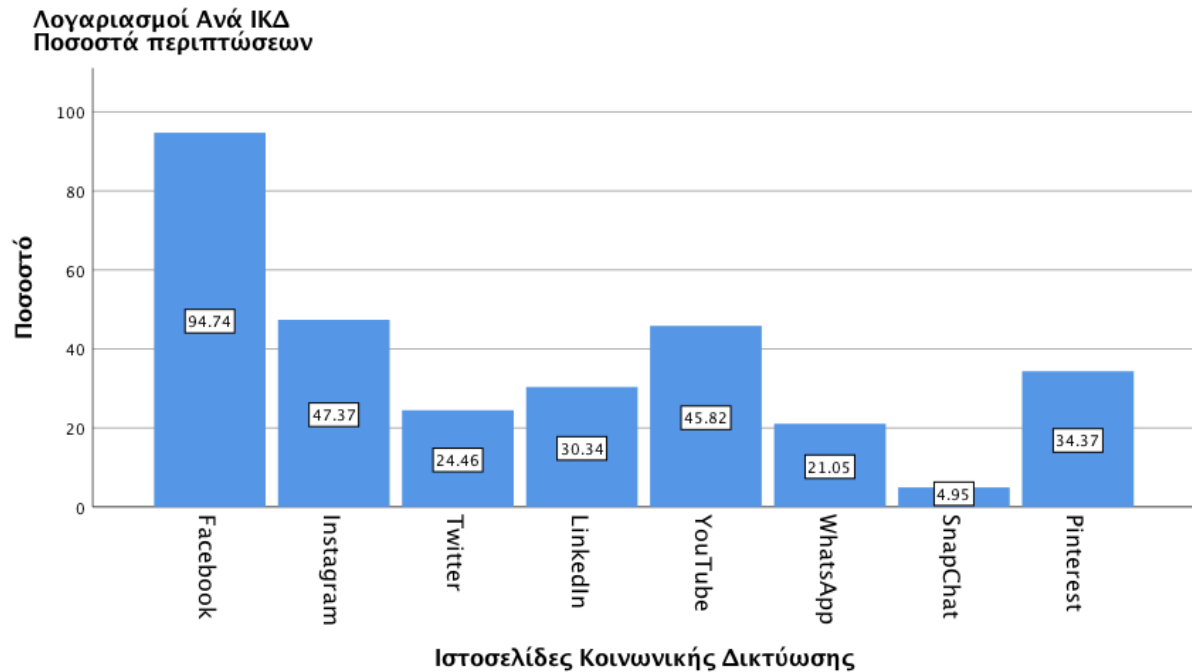
Χρήστες με Λογαριασμό σε ΙΚΔ

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης ^a	Χρήστες Facebook	306	31.3%	94.7%
	Χρήστες Instagram	153	15.6%	47.4%
	Χρήστες Twitter	79	8.1%	24.5%
	Χρήστες LinkedIn	98	10.0%	30.3%
	Χρήστες YouTube	148	15.1%	45.8%
	Χρήστες WhatsApp	68	6.9%	21.1%
	Χρήστες SnapChat	16	1.6%	5.0%
	Χρήστες Pinterest	111	11.3%	34.4%
Total		979	100.0%	303.1%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Πίνακας 13 Αναλυτικός πίνακας χρηστών ΙΚΔ κατά Κοινωνικό Δίκτυο

Στο Γράφημα 11 παρουσιάζονται τα ποσοστά των χρηστών ΙΚΔ ανά Κοινωνικό Μέσο.

Γράφημα 11 Ποσοστά χρηστών ΙΚΔ ανά Ιστοσελίδα Κοινωνικής Δικτύωσης

Ο Πίνακας 14 εμφανίζει τον αριθμό των λογαριασμών ανά χρήστη που διατηρούν οι συμμετέχοντες στις συγκεκριμένες Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης. Οι 92 (22,2% του δείγματος των 415) συμμετέχοντες δεν έχουν κανένα λογαριασμό, ενώ από τους υπόλοιπους 323 που διατηρούν ενεργό λογαριασμό σε ΙΚΔ, ένα σημαντικό ποσοστό (57,9%) διατηρεί από 2 έως 4 ενεργούς λογαριασμούς σε ΙΚΔ., όπως φαίνεται από τον πίνακα και τα διαγράμματα Γράφημα 12 και Γράφημα 13.

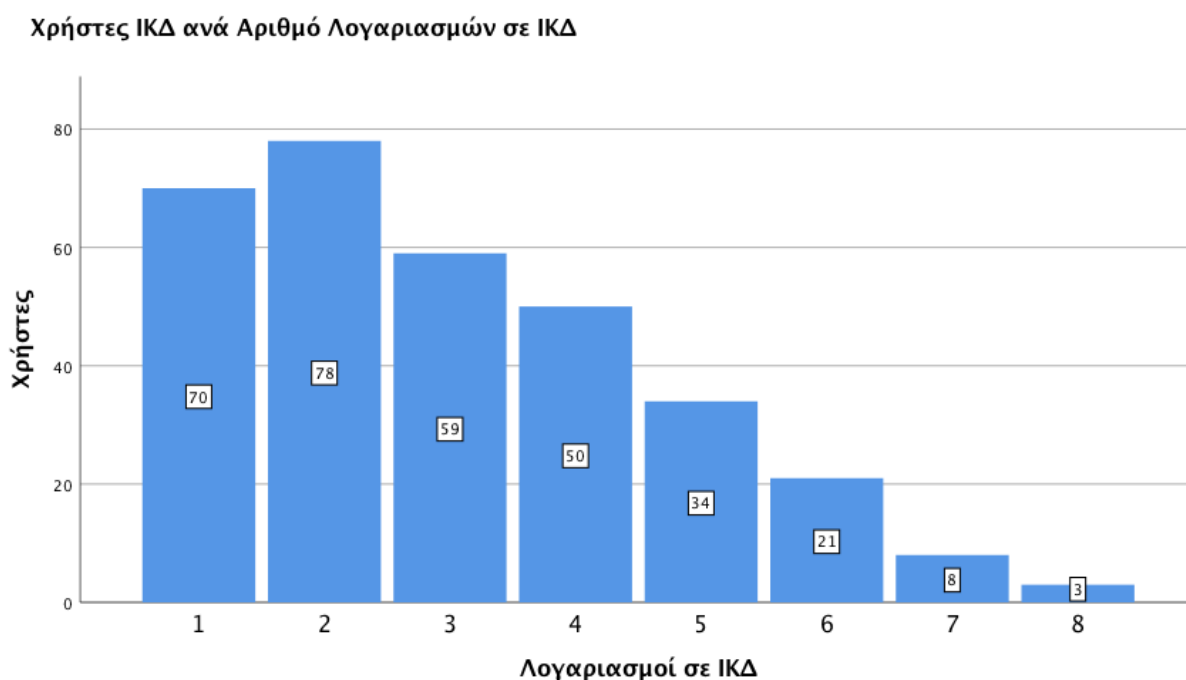
Αριθμός λογαριασμών σε ΙΚΔ

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	70	16.9	21.7
	2	78	18.8	45.8
	3	59	14.2	64.1
	4	50	12.0	79.6
	5	34	8.2	90.1
	6	21	5.1	96.6
	7	8	1.9	99.1
	8	3	.7	100.0
	Total	323	77.8	100.0
Missing	-1	92	22.2	
Total	415	100.0		

Από τον Πίνακα 15 φαίνεται ότι κατά μέσον όρο, οι χρήστες ΙΚΔ διατηρούν τρεις λογαριασμούς σε ΙΚΔ.

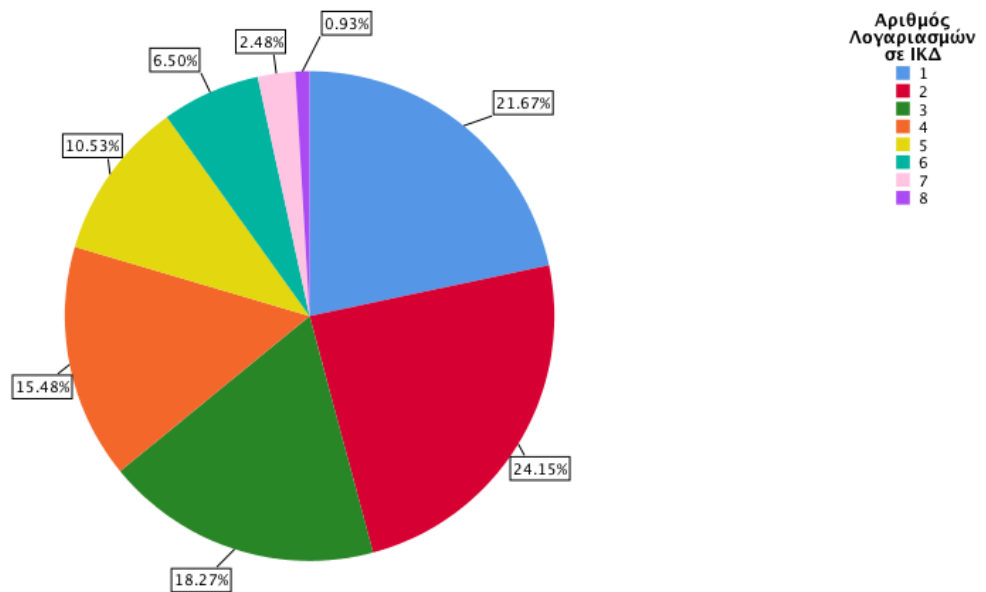
Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Αριθμός λογαριασμών σε ΙΚΔ	323	1	8	3.03	1.705
Valid N (listwise)	323				

Πίνακας 15 Μέσος όρος λογαριασμών ανά χρήστη ΙΚΔ

Γράφημα 12 Χρήστες ανά Αριθμό Λογαριασμών σε ΙΚΔ

Λογαριασμοί σε ΙΚΔ
Ποσοτό επί όσων δήλωσαν μέλη ΙΚΔ

Γράφημα 13 Λογαριασμοί σε ΙΚΔ - ποσοτά ανά αριθμό λογαριασμών

Συχνότητα σύνδεσης στις ΙΚΔ που οι χρήστες διατηρούν λογαριασμό

Στον Πίνακα 16 και το Γράφημα 14 παρουσιάζονται τα στοιχεία της συχνότητας χρήσης κατά ΙΚΔ στην οποία οι χρήστες διατηρούν λογαριασμό.

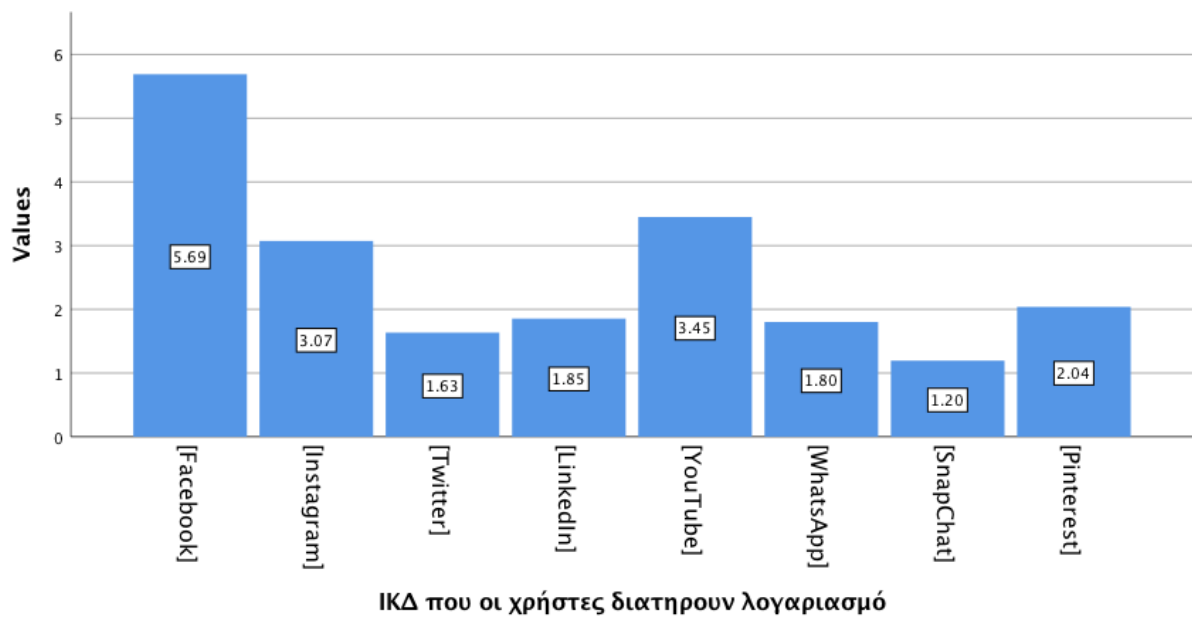
	Descriptive Statistics				
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Πόσο συχνά συνδέεστε στις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης που διατηρείτε λογαριασμό; (Εφόσον δεν έχετε κάπου λογαριασμό επιλέξτε 1=Ποτέ) [Facebook]	323	1	7	5.69	1.713

Πόσο συχνά συνδέεστε στις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης που διατηρείτε λογαριασμό; (Εφόσον δεν έχετε κάπου λογαριασμό επιλέξτε 1=Ποτέ) [Instagram]	323	1	7	3.07	2.394
Πόσο συχνά συνδέεστε στις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης που διατηρείτε λογαριασμό; (Εφόσον δεν έχετε κάπου λογαριασμό επιλέξτε 1=Ποτέ) [Twitter]	323	1	7	1.63	1.332
Πόσο συχνά συνδέεστε στις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης που διατηρείτε λογαριασμό; (Εφόσον δεν έχετε κάπου λογαριασμό επιλέξτε 1=Ποτέ) [LinkedIn]	323	1	7	1.85	1.485
Πόσο συχνά συνδέεστε στις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης που διατηρείτε λογαριασμό; (Εφόσον δεν έχετε κάπου λογαριασμό επιλέξτε 1=Ποτέ) [YouTube]	323	1	7	3.45	2.228

Πόσο συχνά συνδέεστε στις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης που διατηρείτε λογαριασμό; (Εφόσον δεν έχετε κάπου λογαριασμό επιλέξτε 1=Ποτέ) [WhatsApp]	323	1	7	1.80	1.666
Πόσο συχνά συνδέεστε στις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης που διατηρείτε λογαριασμό; (Εφόσον δεν έχετε κάπου λογαριασμό επιλέξτε 1=Ποτέ) [SnapChat]	323	1	7	1.20	.809
Πόσο συχνά συνδέεστε στις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης που διατηρείτε λογαριασμό; (Εφόσον δεν έχετε κάπου λογαριασμό επιλέξτε 1=Ποτέ) [Pinterest]	323	1	7	2.04	1.649
Valid N (listwise)	323				

Πίνακας 16 Μέσοι όροι συχνότητας χρήσης των ΙΚΔ στις οποίες οι χρήστες διατηρούν λογαριασμό

Μέσοι Όροι Συχνότητας Σύνδεσης (1=Ποτέ, 7=Πολλές φορές την ημέρα)
Mean

Γράφημα 14 Μέσοι όροι συχνότητας σύνδεσης στις ΙΚΔ που οι χρήστες διατηρούν λογαριασμό

Βαθμός Διείδυσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης ανάμεσα στους Χρήστες ΙΚΔ

Ο Πίνακας 17 καθώς και το Γράφημα 17 δείχνουν τον Βαθμό Χρήσης των Κοινωνικών Δικτύων από τους Χρήστες ΙΚΔ. Όπως φαίνεται από τα στοιχεία, η διείδυση των Διαδικτυακών Κοινωνικών Δικτύων ανάμεσα στους Έλληνες Χρήστες, είναι αρκετά υψηλή και μάλιστα η κατανομή είναι περίπου κανονική, όπως δείχνουν τα γραφήματα.

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Βαθμός Διείδυσης ΙΚΔ ανάμεσα στους Χρήστες	323	11	63	38.32	9.491
Valid N (listwise)	323				

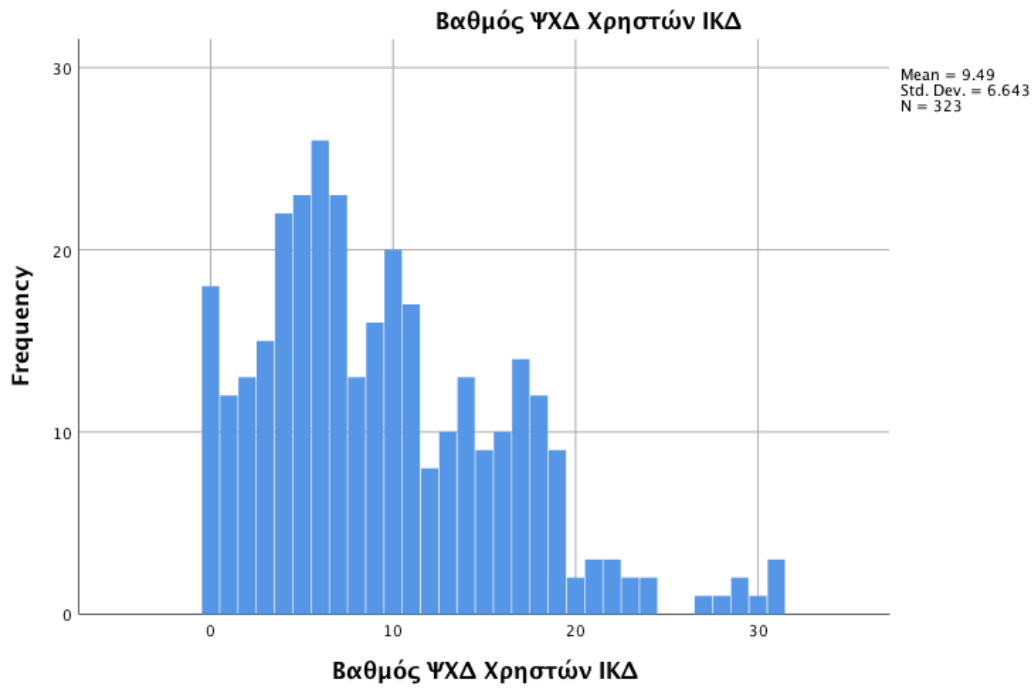
Πίνακας 17 Χρήση ΙΚΔ - Στατιστικά (μέσος όρος, σταθερή απόκλιση)

Βαθμός Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου (Διαδικτυακός Εθισμός)

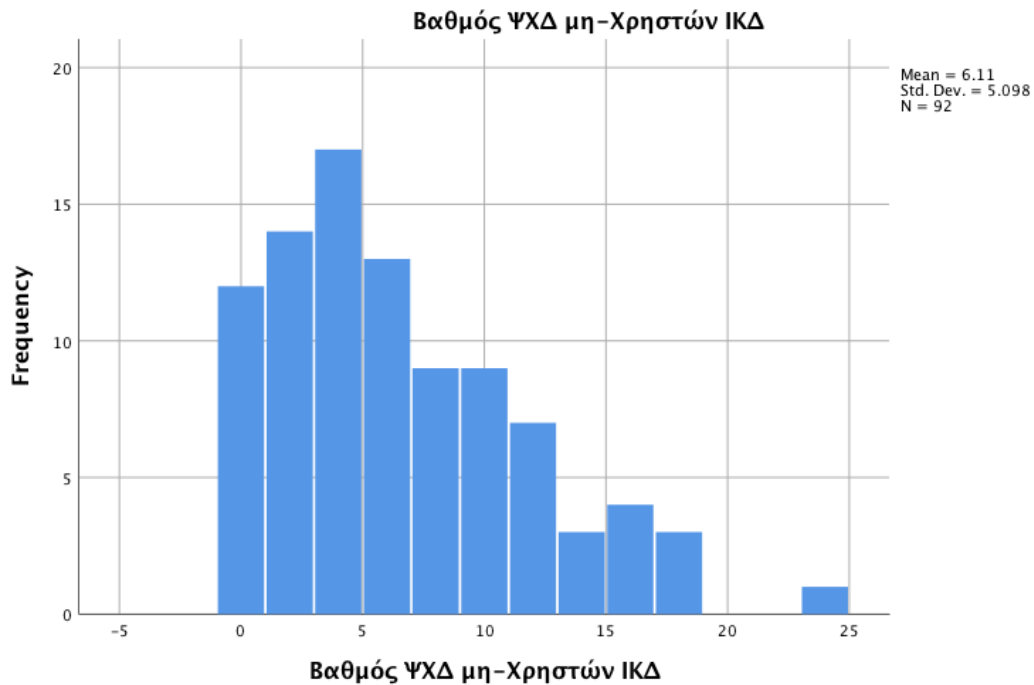
Statistics

		Βαθμός ΨΧΔ Χρηστών ΙΚΔ	Βαθμός ΨΧΔ μη-Χρηστών ΙΚΔ
N	Valid	323	92
	Missing	92	323
Mean		9.49	6.11
Std. Deviation		6.643	5.098

Πίνακας 18 Στατιστικά (μέσος όρος, σταθερή απόκλιση) Βαθμού ΨΧΔ χρηστών ΙΚΔ και μη-χρηστών

Γράφημα 15 Βαθμός ΨΧΔ Χρηστών ΙΚΔ - Κατανομή

Γράφημα 16 Βαθμός ΨΧΔ μη-Χρηστών ΙΚΔ - Κατανομή

Επιπολασμός Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου ανάμεσα στους χρήστες ΙΚΔ και τους μη-χρήστες

Επιπολασμός ΨΧΔ μεταξύ Χρηστών ΙΚΔ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	226	54.5	70.0	70.0
	1	97	23.4	30.0	100.0
	Total	323	77.8	100.0	
Missing	-1	92	22.2		
Total		415	100.0		

Πίνακας 19 Επιπολασμός ΨΧΔ μεταξύ χρηστών ΙΚΔ

Επιπολασμός ΨΧΔ μεταξύ μη-Χρηστών ΙΚΔ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	81	19.5	88.0	88.0
	1	11	2.7	12.0	100.0
	Total	92	22.2	100.0	
Missing	-1	323	77.8		
Total		415	100.0		

5.2 Επαγωγική Ανάλυση που αναφέρεται σε ερωτήματα

Στην επαγωγική στατιστική ανάλυση, θα γίνει έλεγχος συσχέτισης των διαφόρων μεταβλητών και θα ελεγχθούν τα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα, με το κατάλληλο κάθε φορά τεστ συσχέτισης (Pearson ή Spearman) ανάλογα με το είδος των μεταβλητών. Επίσης θα γίνει έλεγχος της σημαντικότητας των διαφορών των διαφόρων ομάδων των συμμετεχόντων (φύλο, ηλικία, χρήση ΙΚΔ, κλπ.) ως προς τα χαρακτηριστικά που μετρήθηκαν (χρήση ΙΚΔ, Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου) με την χρήση κατάλληλων τεστ (παραμετρικών ή μη-παραμετρικών) για να διαπιστωθεί η τυχόν αιτιότητα.

5.2.1 Συσχετίσεις Pearson's r και Spearman's rho

Ο δείκτης Pearson r χρησιμοποιείται όταν οι μεταβλητές είναι συνεχείς διαστήματος ή λόγου ή η μία είναι συνεχής και η άλλη διχοτομική (ναι/όχι, 0/1, κλπ.). Οι παραδοχές για την χρήση της είναι, οι μεταβλητές να παρουσιάζουν περίπου κανονική κατανομή και αν η μία είναι διχοτομική, η συνεχής μεταβλητή να μην παραβιάζει την κανονικότητα για την κάθε κατηγορία της διχοτομικής μεταβλητής και να υπάρχει ομοιογένεια διακύμανσης για κάθε κατηγορία της διχοτομικής μεταβλητής. Σε περίπτωση που η μια μεταβλητή είναι κατηγορική (ordinal), ή δεν υπάρχει κανονικότητα (normality of distribution) τότε χρησιμοποιείται το τεστ Spearman's Rho.

5.2.1.1 Συμμετοχή σε Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης (Λογαριασμός) και Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου

Ερευνητικό Ερώτημα: *Η Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου(Διαδικτυακός Εθισμός) σχετίζεται με την συμμετοχή στα Κοινωνικά Δίκτυα (Λογαριασμός).*

Η μεταβλητή «Βαθμός Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου» ελέγχθηκε ως προς την κανονικότητα και ευρέθη ότι αποκλίνει από την κανονική κατανομή (βλέπε ιστόγραμμα Γράφημα 22 και Q-Q Plots Γράφημα 23).

Correlations

		Βαθμός Ψυχαναγκαστι κής Χρήσης Διαδικτύου		Λογαριασμός σε ΙΚΔ(Όχι,Ναι)
Spearman's rho	Βαθμός Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου	Correlation Coefficient	1.000	.221**
		Sig. (2-tailed)	.	.000
		N	415	415
	Λογαριασμός σε ΙΚΔ(Όχι,Ναι)	Correlation Coefficient	.221**	1.000
		Sig. (2-tailed)	.000	.
		N	415	415

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Πίνακας 21 Συσχέτιση ανάμεσα στην ΨΧΔ και την συμμετοχή σε ΙΚΔ (Λογαριασμός)

Τα αποτελέσματα του ελέγχου Spearman's rho έδειξαν ότι **υπάρχει** στατιστικά σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στις μεταβλητές «Βαθμός Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου» και «Λογαριασμός σε ΙΚΔ» ($r_s = 0,221$, $p < 0,01$).

5.2.1.2 Βαθμός Χρήσης ΙΚΔ και Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου

Ερευνητικό ερώτημα: Η Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου(Διαδικτυακός Εθισμός) σχετίζεται με τον Βαθμό Χρήσης ΙΚΔ.

Η μεταβλητή «Βαθμός Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου» ελέγχθηκε για κανονικότητα και ευρέθη να αποκλίνει από την κανονική κατανομή (βλέπε ιστόγραμμα Γράφημα 20 και Q-Q Plots Γράφημα 21).

Correlations

			Βαθμός ΨΧΔ Χρηστών ΙΚΔ	Βαθμός Χρήσης ΙΚΔ ανάμεσα στους Χρήστες
Spearman's rho	Βαθμός ΨΧΔ Χρηστών ΙΚΔ	Correlation Coefficient	1.000	.425**
		Sig. (2-tailed)	.	.000
		N	323	323
	Βαθμός Χρήσης ΙΚΔ ανάμεσα στους Χρήστες	Correlation Coefficient	.425**	1.000
		Sig. (2-tailed)	.000	.
		N	323	323

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Πίνακας 22 Συσχέτιση Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου και Βαθμού Χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης

Τα αποτελέσματα του ελέγχου Spearman's rho έδειξαν ότι **υπάρχει** στατιστικά σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στις μεταβλητές «Βαθμός Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου» και «Βαθμός Χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης ανάμεσα στους χρήστες» ($r_s = 0,425$, $p < 0,01$).

5.2.1.3 Φύλο και Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου χρηστών ΙΚΔ

Ερευνητικό ερώτημα: Η Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου(Διαδικτυακός Εθισμός) σχετίζεται με το φύλο των χρηστών ΙΚΔ.

			Βαθμός ΨΧΔ Χρηστών ΙΚΔ	Φύλο χρηστών ΙΚΔ
Spearman's rho	Βαθμός ΨΧΔ Χρηστών ΙΚΔ	Correlation Coefficient	1.000	-.028
		Sig. (2-tailed)	.	.616
		N	323	323
	Φύλο χρηστών ΙΚΔ	Correlation Coefficient	-.028	1.000
		Sig. (2-tailed)	.616	.
		N	323	323

Πίνακας 23 Συσχέτιση Φύλου χρηστών ΙΚΔ με την Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου

Τα αποτελέσματα του ελέγχου Spearman's rho έδειξαν ότι **δεν** υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στις μεταβλητές «Βαθμός Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου χρηστών ΙΚΔ» και «Φύλο» ($r_s = -0,028$, $p = 0,616$).

5.2.1.4 Ηλικία και Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου χρηστών ΙΚΔ

Ερευνητικό ερώτημα: Η Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου (Διαδικτυακός Εθισμός) σχετίζεται με την ηλικία των χρηστών ΙΚΔ.

			Βαθμός ΨΧΔ Χρηστών ΙΚΔ	Ηλικία
Spearman's rho	Βαθμός ΨΧΔ Χρηστών ΙΚΔ	Correlation Coefficient	1.000	-.222**
		Sig. (2-tailed)	.	.000
		N	323	323
	Ηλικία	Correlation Coefficient	-.222**	1.000
		Sig. (2-tailed)	.000	.
		N	323	415

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Πίνακας 24 Συσχέτιση Ηλικίας και Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου χρηστών ΙΚΔ

Τα αποτελέσματα του ελέγχου Spearman's rho έδειξαν ότι **υπάρχει** στατιστικά σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στις μεταβλητές «Βαθμός Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου χρηστών ΙΚΔ» και «Ηλικία» ($r_s = -0,222$, $p < 0,01$).

5.2.1.5 Μορφωτικό Επίπεδο και Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου

Ερευνητικό ερώτημα: Η Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου (Διαδικτυακός Εθισμός) σχετίζεται με το μορφωτικό επίπεδο των χρηστών ΙΚΔ.

		Μορφωτικό Επίπεδο χρηστών ΙΚΔ
	Βαθμός ΨΧΔ Χρηστών ΙΚΔ	

Spearman's rho	Βαθμός ΨΧΔ Χρηστών ΙΚΔ	Correlation Coefficient	1.000	-.073
		Sig. (2-tailed)	.	.190
		N	323	323
	Μορφωτικό Επίπεδο χρηστών ΙΚΔ	Correlation Coefficient	-.073	1.000
		Sig. (2-tailed)	.190	.
		N	323	323

Πίνακας 25 Συσχέτιση Μορφωτικού Επιπέδου και Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου χρηστών ΙΚΔ

Τα αποτελέσματα του ελέγχου Spearman's rho έδειξαν ότι **δεν** υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στις μεταβλητές «Βαθμός Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου χρηστών ΙΚΔ» και «Μορφωτικό Επίπεδο» ($r_s = -0,073$, $p = 0,190$).

5.2.1.6 Φύλο και Χρήση Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης

Ερευνητικό ερώτημα: Ο Βαθμός χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης σχετίζεται με το φύλο των χρηστών ΙΚΔ.

Η μεταβλητή «Βαθμός χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης» ελέγχθηκε ως προς την κανονικότητα και ευρέθη ότι δεν αποκλίνει από την κανονική κατανομή για τις δύο κατηγορίες φύλου (βλέπε Πίνακας 39 και γραφήματα Γράφημα 18 και Γράφημα 19).

Correlations

		Βαθμός Χρήσης ΙΚΔ ανάμεσα στους Χρήστες	Φύλο χρηστών ΙΚΔ
Βαθμός Χρήσης ΙΚΔ ανάμεσα στους Χρήστες	Pearson Correlation	1	.037
	Sig. (2-tailed)		.503
	N	323	323
Φύλο χρηστών ΙΚΔ	Pearson Correlation	.037	1
	Sig. (2-tailed)	.503	
	N	323	323

Πίνακας 26 Τεστ Pearson's r Χρήση ΙΚΔ με Φύλο

Τα αποτελέσματα του ελέγχου Pearson's r έδειξαν ότι **δεν** υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στις μεταβλητές «Βαθμός χρήσης ΙΚΔ» και «Φύλο» ($r=0,037, p=0,503$).

5.2.1.7 Ηλικία και Χρήση Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης

Ερευνητικό ερώτημα: *Ο Βαθμός χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης σχετίζεται με την ηλικία των χρηστών ΙΚΔ.*

Η μεταβλητή «Βαθμός χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης» ελέγχθηκε ως προς την κανονικότητα και ευρέθη ότι δεν αποκλίνει από την κανονική κατανομή για τις κατηγορίες ηλικιών (βλέπε Πίνακας 40 και αντίστοιχα γραφήματα Q-Q Plots).

Correlations

			Βαθμός Χρήσης ΙΚΔ ανάμεσα στους Χρήστες	Ηλικία μόνο χρηστών ΙΚΔ
Spearman's rho	Βαθμός Χρήσης ΙΚΔ ανάμεσα στους Χρήστες	Correlation Coefficient	1.000	-.141*
		Sig. (2-tailed)	.	.011
		N	323	323
	Ηλικία μόνο χρηστών ΙΚΔ	Correlation Coefficient	-.141*	1.000
		Sig. (2-tailed)	.011	.
		N	323	323

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Πίνακας 27 Συσχέτιση Βαθμού χρήσης ΙΚΔ και Ηλικίας

Τα αποτελέσματα του ελέγχου Spearman's ρ έδειξαν ότι **υπάρχει** στατιστικά σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στις μεταβλητές «Βαθμός χρήσης ΙΚΔ» και «Ηλικία» ($r_s=-0,141, p=0,011$).

5.2.1.8 Μορφωτικό επίπεδο και Χρήση Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης

Ερευνητικό ερώτημα: *Ο Βαθμός χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης σχετίζεται με το μορφωτικό επίπεδο των χρηστών ΙΚΔ.*

Η μεταβλητή «Βαθμός χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης» ελέγχθηκε ως προς την κανονικότητα και ευρέθη ότι αποκλίνει από την κανονική κατανομή για τις κατηγορίες μορφωτικού επιπέδου (βλέπε Πίνακας 41).

Correlations

			Βαθμός Χρήσης ΙΚΔ ανάμεσα στους Χρήστες	Μορφωτικό Επίπεδο χρηστών ΙΚΔ
Spearman's rho	Βαθμός Χρήσης ΙΚΔ ανάμεσα στους Χρήστες	Correlation Coefficient	1.000	-.108
		Sig. (2-tailed)	.	.053
		N	323	323
	Μορφωτικό Επίπεδο χρηστών ΙΚΔ	Correlation Coefficient	-.108	1.000
		Sig. (2-tailed)	.053	.
		N	323	323

Πίνακας 28 Συσχέτιση (Spearman's Rho) Βαθμός χρήσης ΙΚΔ με Μορφωτικό επίπεδο χρηστών

Τα αποτελέσματα του ελέγχου Spearman's rho έδειξαν ότι **δεν** υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στις μεταβλητές «Βαθμός χρήσης ΙΚΔ» και «Μορφωτικό Επίπεδο» ($r_s = -0,108$, $p = 0,053$).

5.2.2 Έλεγχος ερευνητικών ερωτημάτων με χρήση παραμετρικών ή μη-παραμετρικών τεστ

Τα τεστ t-test χρησιμοποιούνται για να ελεγχθεί η απόδοση δύο καταστάσεων. Για παράδειγμα, αν δύο ομάδες διαφέρουν ως προς ένα χαρακτηριστικό ή όταν μια ομάδα συμμετέχει και στις δύο καταστάσεις και μετράται η απόδοσή της στις δύο κατηγορίες τιμών ενός χαρακτηριστικού.

Παραδοχές

Προκειμένου να χρησιμοποιηθεί το **t-test**, πρέπει:

Παραδοχή #1 Η μία μεταβλητή να έχει μετρηθεί σε συνεχή κλίμακα.

Παραδοχή #2 Η άλλη μεταβλητή να είναι διχοτομική.

Παραδοχή #3 Η συνεχής μεταβλητή να παρουσιάζει περίπου κανονική κατανομή για την κάθε κατηγορία της διχοτομικής, που ελέγχεται μέσω Kolmogorov-Smirnov (για $N > 30$) ή Shapiro-Wilk test ($N \leq 30$) και τα γραφήματα κατανομής και Q-Q.

Παραδοχή #4 Η συνεχής μεταβλητή να έχει ομοιογένεια διακύμανσης για κάθε κατηγορία της διχοτομικής, η οποία μπορεί να ελεγχθεί με το Levene's test

Παραδοχή #5 Να υπάρχει ανεξαρτησία των μετρήσεων, δηλαδή το κάθε υποκείμενο να συμμετέχει μόνο μια φορά.

Παραδοχή #6 Το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας ορίζεται στο 0,05

Σε περίπτωση που η μία μεταβλητή είναι συνεχής και δεν υπάρχει σημαντική απόκλιση από την κανονική κατανομή και η άλλη είναι κατηγορική, τότε χρησιμοποιείται το τεστ One-Way-ANOVA

Στις άλλες περιπτώσεις, χρησιμοποιούνται **μη-παραμετρικά** τεστ (Mann-Whitney ή Kruskal-Wallis), ανάλογα με το είδος των μεταβλητών (μη-κανονικές ή κατηγορικές) και τον αριθμό των κατηγοριών σε περιπτώσεις που η μεταβλητή ομαδοποίησης είναι κατηγορική.

5.2.2.1 Διαφορά στην Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου ανάλογα με την συμμετοχή σε ΙΚΔ(Λογαριασμός)

- **Ερευνητικό ερώτημα:** Υπάρχει διαφορά ανάλογα με την συμμετοχή σε ΙΚΔ στην Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου

Με βάση το παραπάνω ερώτημα μπορεί να διατυπωθεί η ακόλουθη μηδενική υπόθεση η οποία θα ελεγχθεί εάν αληθεύει με το κατάλληλο τεστ:

H₀: Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στους χρήστες ΙΚΔ (λογαριασμός) και στους μη-χρήστες ΙΚΔ αναφορικά με την Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου

Η μεταβλητή «Βαθμός Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου» ελέγχθηκε ως προς την κανονικότητα και ευρέθη να αποκλίνει από την κανονική κατανομή (βλέπε ιστόγραμμα Γράφημα 22 και Q-Q Plots Γράφημα 23).

Ranks				
	Λογαριασμός σε ΙΚΔ(Όχι,Ναι)	N	Mean Rank	Sum of Ranks
Βαθμός	Όχι	92	158.40	14573.00
Ψυχαναγκαστικής	Ναι	323	222.13	71747.00
Χρήσης Διαδικτύου	Total	415		

Πίνακας 29 Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου ως προς Συμμετοχή σε ΙΚΔ - Κατάταξη

Test Statistics^a

Βαθμός
Ψυχαναγκασ-
τικής
Χρήσης
Διαδικτύου

Mann-Whitney U	10295.000
Wilcoxon W	14573.000
Z	-4.503
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000

a. Grouping Variable: Λογαριασμός σε ΙΚΔ(Όχι,Ναι)

Πίνακας 30 Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου ως προς την Συμμετοχή σε ΙΔΚ(Λογαριασμός) - Τεστ

Η μέση κατάταξη στις ομάδες «Όχι» και «Ναι» ήταν αντίστοιχα 158,40 και 222,13. Τα αποτελέσματα του ελέγχου κατάταξης Mann-Whitney έδειξαν ότι **υπάρχει** στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στους χρήστες ΙΚΔ(λογαριασμός) και στους μη-χρήστες ΙΚΔ αναφορικά με την Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου ($t = 10295$, $n_1 = 92$, $n_2 = 323$, $p < 0,05$). Συνεπώς, η χρήση Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης **συνδέεται** με την εμφάνιση φαινομένων Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου (CIU).

5.2.2.2 Διαφορά στην ΨΧΔ ανάλογα με την ηλικία χρηστών ΙΚΔ

- **Ερευνητικό ερώτημα:** Υπάρχει διαφορά στην Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου ανάλογα με την ηλικία

Με βάση το παραπάνω ερώτημα μπορεί να διατυπωθεί η ακόλουθη μηδενική υπόθεση η οποία θα ελεγχθεί εάν αληθεύει με το κατάλληλο τεστ.

H₀: Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις ηλικιακές κατηγορίες των χρηστών ΙΚΔ (λογαριασμός) αναφορικά με την Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου

	Ranks		
	Ηλικία μόνο χρηστών ΙΚΔ	N	Mean Rank
Βαθμός ΨΧΔ Χρηστών ΙΚΔ	18-40 ετών	129	187.30
	41-64 ετών	185	145.87
	≥65 ετών	9	131.00
	Total	323	

Πίνακας 31 Κατηγορίες ηλικιών χρηστών ΙΚΔ - Κατάταξη Kruskal-Wallis

Independent-Samples Kruskal-Wallis Test

Summary

Total N	323
Test Statistic	16.025 ^a
Degree Of Freedom	2
Asymptotic Sig.(2-sided test)	.000

a. The test statistic is adjusted for ties.

Πίνακας 32 Αποτελέσματα Βαθμός ΨΧΔ Χρηστών ΙΚΔ με Ηλικία χρηστών ΙΚΔ

Pairwise Comparisons of Ηλικία μόνο χρηστών ΙΚΔ

Sample 1-Sample 2	Test Statistic	Std. Error	Std. Test Statistic	Sig.	Adj. Sig. ^a
≥65 ετών-41-64 ετών	14.868	31.832	.467	.640	1.000
≥65 ετών-18-40 ετών	56.298	32.151	1.751	.080	.240
41-64 ετών-18-40 ετών	41.431	10.697	3.873	.000	.000

Each row tests the null hypothesis that the Sample 1 and Sample 2 distributions are the same.

Asymptotic significances (2-sided tests) are displayed. The significance level is .05.

a. Significance values have been adjusted by the Bonferroni correction for multiple tests.

Πίνακας 33 Διαφορές ανάμεσα σε ομάδες ηλικιών

Οι μέσοι όροι των κατατάξεων Kruskal-Wallis για τις κατηγορίες ηλικιών 18-40 ετών, 41-65 ετών και ≥65 ετών είναι αντίστοιχα 187,30, 145,87 και 131. Το τεστ Kruskal-Wallis έδειξε ότι **υπάρχουν** στατιστικά σημαντικές διαφορές ($t= 16,025$, $df= 2$, $p\leq 0,05$) μεταξύ των ηλικιακών κατηγοριών των χρηστών ΙΚΔ αναφορικά με την Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου.

Οι αναλύσεις Bonferroni post hoc test έδειξαν ότι **υπάρχει** στατιστικά σημαντική διαφορά ($t= 41,431$, $p< 0,05$) μεταξύ των ηλικιακών ομάδων 18-40 ετών και 41-64 ετών, ενώ **δεν** βρέθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά ($p= 0,240$) μεταξύ των ηλικιακών ομάδων 18-40 ετών και ≥65 ετών καθώς και ($p= 1$) μεταξύ των ηλικιακών ομάδων 41-64 ετών και ≥65 ετών.

5.2.2.3 Διαφορά στην ΨΧΔ ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο χρηστών ΙΚΔ

- **Ερευνητικό ερώτημα:** Υπάρχει διαφορά στην Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο

Με βάση το παραπάνω ερώτημα μπορεί να διατυπωθεί η ακόλουθη μηδενική υπόθεση η οποία θα ελεγχθεί εάν αληθεύει με το κατάλληλο τεστ.

H₀: Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις κατηγορίες μορφωτικού επιπέδου των χρηστών ΙΚΔ(λογαριασμός) αναφορικά με την Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου

Ranks			
	Μορφωτικό Επίπεδο χρηστών ΙΚΔ	N	Mean Rank
Βαθμός ΨΧΔ Χρηστών ΙΚΔ	Υποχρεωτική Εκπαίδευση έως Γ' Γυμνασίου	4	171.50
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	26	185.29
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	293	159.80
	Total	323	

Πίνακας 34 Τεστ Kruskal-Wallis - Μέσοι όροι κατάταξης

Independent-Samples Kruskal-Wallis Test

Summary

Total N	323
Test Statistic	1.826 ^{a,b}
Degree Of Freedom	2
Asymptotic Sig.(2- sided test)	.401

a. The test statistic is adjusted for ties.

b. Multiple comparisons are not performed because the overall test does not show significant differences across samples.

Πίνακας 35 Τεστ Kruskal-Wallis – Αποτελέσματα Βαθμός ΨΧΔ με Μορφωτικό Επίπεδο χρηστών ΙΚΔ

Οι μέσοι όροι των κατατάξεων Kruskal-Wallis για τις κατηγορίες μορφωτικού επιπέδου χρηστών ΙΚΔ είναι: για το επίπεδο Υποχρεωτική Εκπαίδευση έως Γ' Γυμνασίου 171,50, για το επίπεδο Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση 185,29 και για το επίπεδο Τριτοβάθμια Εκπαίδευση 159,80. Το τεστ Kruskal-Wallis έδειξε ότι **δεν** υπάρχουν στατιστικά

σημαντικές διαφορές ($t = 1,826$, $df = 2$, $p = 0,401$) μεταξύ των κατηγοριών μορφωτικού επιπέδου των χρηστών ΙΚΔ αναφορικά με την Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου.

5.2.2.4 Διαφορά στην χρήση ΙΚΔ ανάλογα με το φύλο

- **Ερευνητικό ερώτημα:** Υπάρχει διαφορά στη χρήση ΙΚΔ ανάλογα με το φύλο

Με βάση το παραπάνω ερώτημα μπορεί να διατυπωθεί η ακόλουθη μηδενική υπόθεση η οποία θα ελεγχθεί εάν αληθεύει με το κατάλληλο τεστ:

H₀: Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες αναφορικά με τον βαθμό χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης

Η μεταβλητή «Βαθμός Διείσδυσης ΙΚΔ» (χρήση ΙΚΔ από έχοντες λογαριασμό) ελέγχθηκε (Πίνακας 39 και τα γραφήματα Γράφημα 17, Γράφημα 18 και Γράφημα 19) ως προς την κανονικότητα και ευρέθη ότι δεν αποκλίνει σημαντικά από την κανονική κατανομή.

		Independent Samples Test						
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference
Βαθμός Χρήσης ΙΚΔ ανάμεσα στους Χρήστες	Equal variances assumed	1.349	.246	-.670	321	.503	-.824	1.230
	Equal variances not assumed			-.631	120.293	.530	-.824	1.307

Πίνακας 36 Έλεγχος Χρήσης ΙΚΔ σε σχέση με το φύλο

Τα αποτελέσματα του t-test έδειξαν ότι **δεν** υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά ($t[321] = -0,670$, $p = 0,503$) στον βαθμό χρήσης ΙΚΔ ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες.

5.2.2.5 Διαφορά στην χρήση ΙΚΔ ανάλογα με την ηλικία

- **Ερευνητικό ερώτημα:** Υπάρχει διαφορά στη χρήση ΙΚΔ ανάλογα με την ηλικία

Με βάση το παραπάνω ερώτημα μπορεί να διατυπωθεί η ακόλουθη μηδενική υπόθεση η οποία θα ελεγχθεί εάν αληθεύει με το κατάλληλο τεστ:

H₀: Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις ηλικιακές κατηγορίες χρηστών ΙΚΔ αναφορικά με τον βαθμό χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης

ANOVA

Βαθμός Χρήσης ΙΚΔ ανάμεσα στους Χρήστες

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	741.102	2	370.551	4.195	.016
Within Groups	28263.053	320	88.322		
Total	29004.155	322			

Πίνακας 37 One-Way-ANOVA test Βαθμός χρήσης ΙΚΔ και Ηλικία

Multiple Comparisons

Dependent Variable: Βαθμός Χρήσης ΙΚΔ ανάμεσα στους Χρήστες
Bonferroni

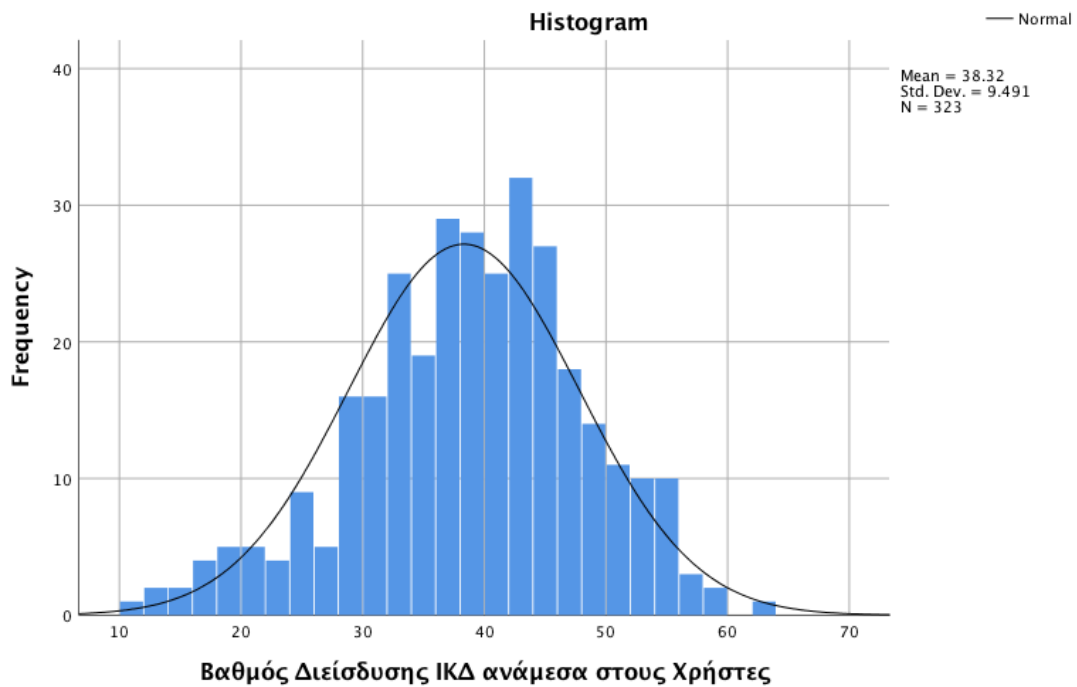
(I) Ηλικία μόνο χρηστών ΙΚΔ	(J) Ηλικία μόνο χρηστών ΙΚΔ	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
18-40 ετών	41-64 ετών	2.249	1.078	.113	-.35	4.84
	≥65 ετών	7.711	3.240	.054	-.09	15.51
41-64 ετών	18-40 ετών	-2.249	1.078	.113	-4.84	.35
	≥65 ετών	5.462	3.208	.269	-2.26	13.18
≥65 ετών	18-40 ετών	-7.711	3.240	.054	-15.51	.09
	41-64 ετών	-5.462	3.208	.269	-13.18	2.26

Πίνακας 38 Bonferroni post hoc tests

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης διακύμανσης ενός παράγοντα (ANOVA) έδειξαν ότι η ηλικιακή ομάδα ενός χρήστη επιδρά με στατιστικά σημαντικό τρόπο αλλά πολύ περιορισμένο μέγεθος επίδρασης ($F[2,320]= 4,195$, $p= 0,016$, $\eta^2= 0,026$) στον βαθμό χρήσης ΙΚΔ. Οι αναλύσεις Bonferroni post hoc test έδειξαν ότι **δεν** υπάρχει στατιστικά σημαντική ($p= 0,054$) διαφορά ανάμεσα στις ηλικιακές ομάδες 18-40 ετών και ≥ 65 ετών, ενώ **δεν** υπάρχει στατιστικά σημαντική ($p= 0,113$) διαφορά ανάμεσα στις ομάδες 18-40 ετών και 41-64 ετών όπως **δεν** υπάρχει στατιστικά σημαντική ($p= 0,269$) διαφορά και μεταξύ των ομάδων 41-64 ετών και ≥ 65 ετών.

5.3 Πίνακες και σχήματα

Βαθμός χρήσης ΙΚΔ (από έχοντες λογαριασμό)

Γράφημα 17 Κατανομή χρήσης Κοινωνικών Δικτύων

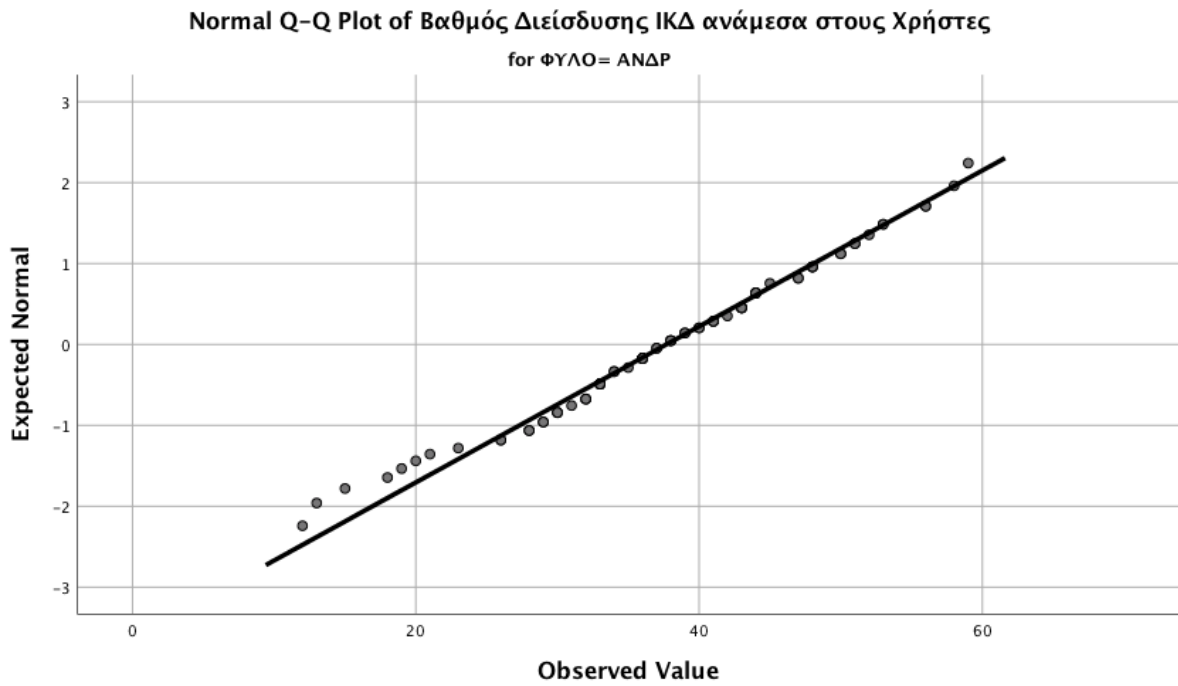
		Tests of Normality					
		Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
ΦΥΛΟ		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.

Βαθμός χρήσης ΙΚΔ	ΑΝΔΡ	.064	79	.200*	.985	79	.457
ανάμεσα στους	ΓΥΝΑ	.058	244	.048	.988	244	.045
Χρήστες							

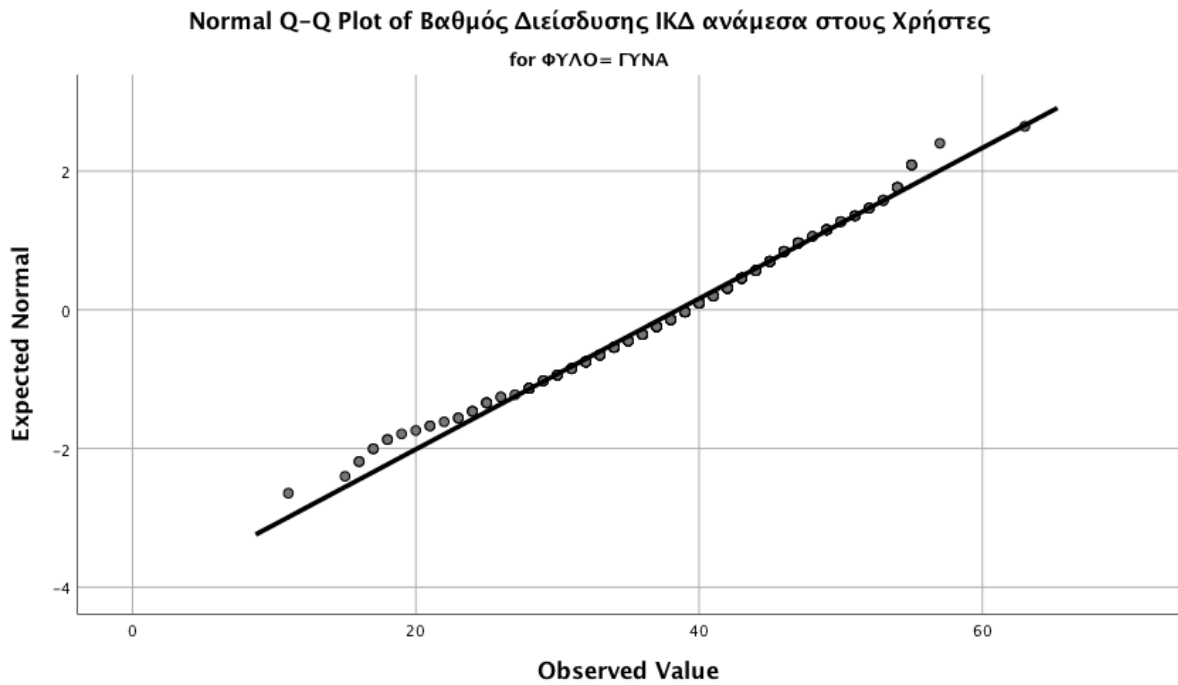
*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

Πίνακας 39 Έλεγχος κανονικότητας Χρήσης ΙΚΔ

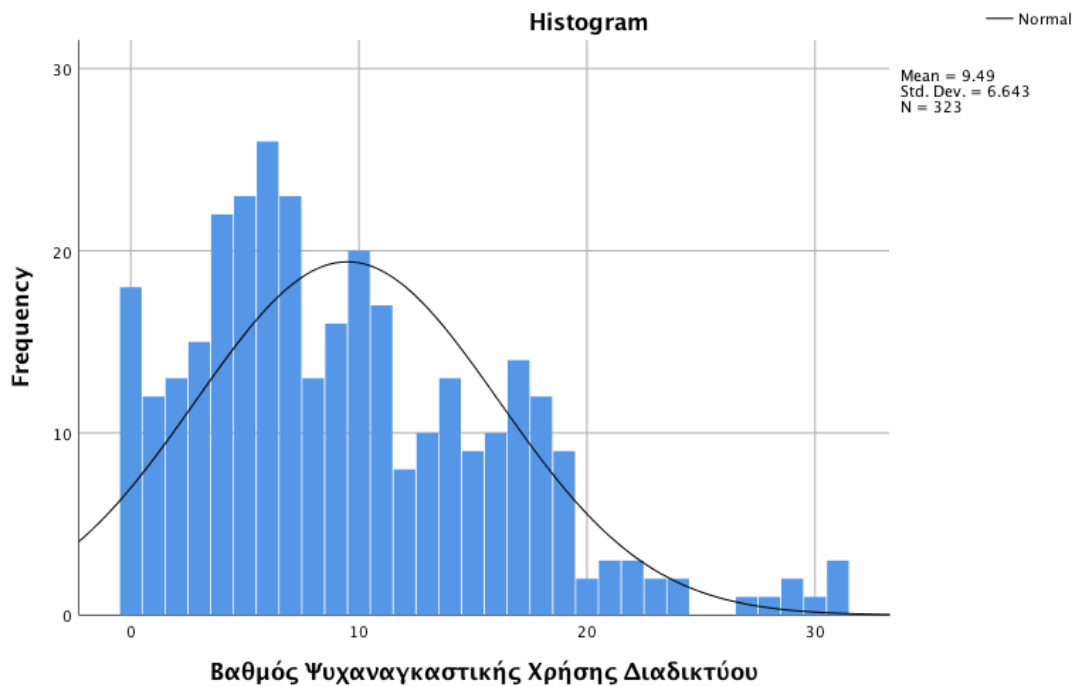

Γράφημα 18 Έλεγχος κανονικότητας Χρήσης ΙΚΔ ανδρών

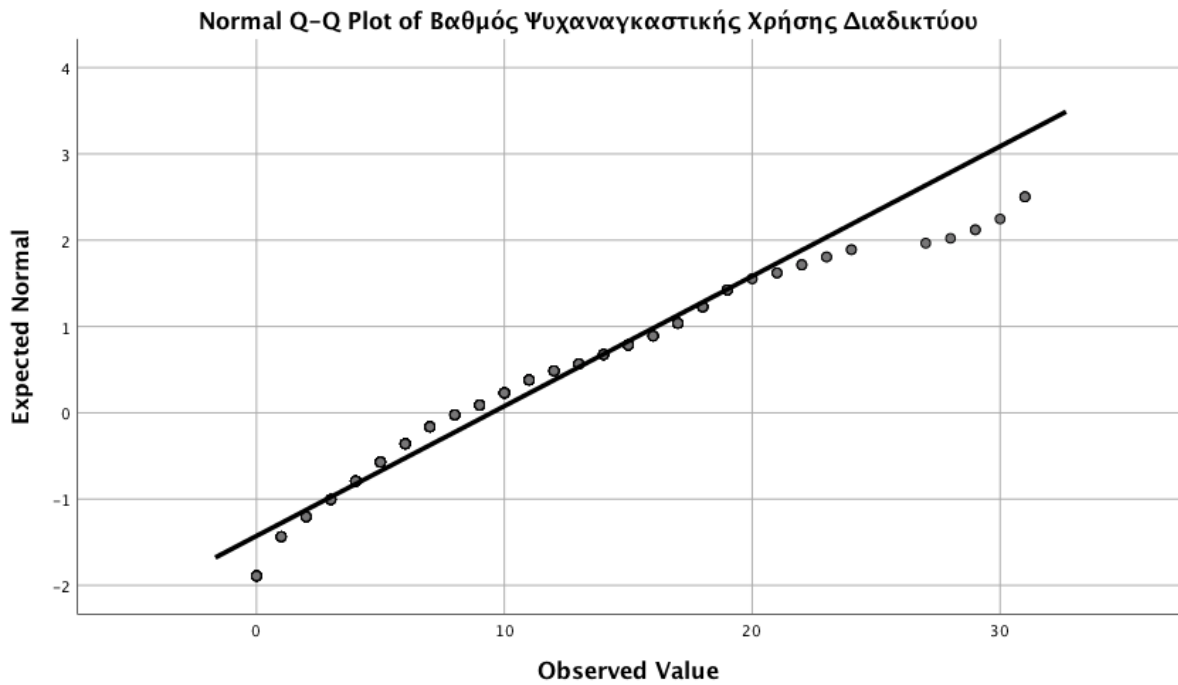

Γράφημα 19 Έλεγχος κανονικότητας Χρήσης ΙΚΔ γυναικών

Βαθμός Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου (Διαδικτυακός Εθισμός) χρηστών ΙΚΔ

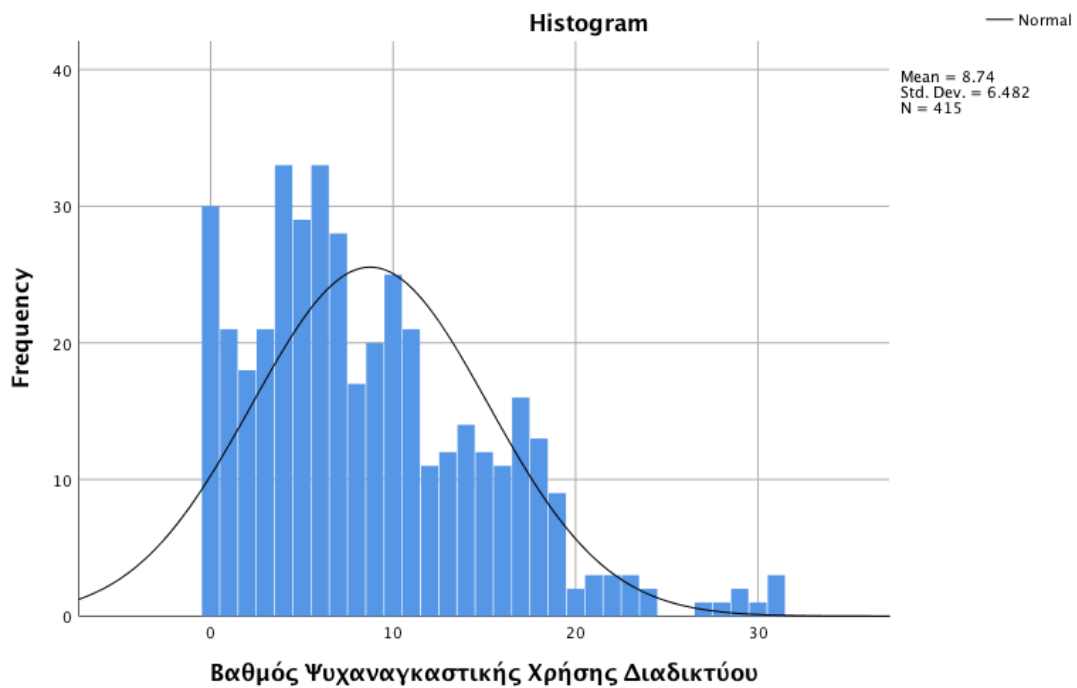

Γράφημα 20 Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου (Διαδικτυακός Εθισμός) χρηστών ΙΚΔ – Κατανομή

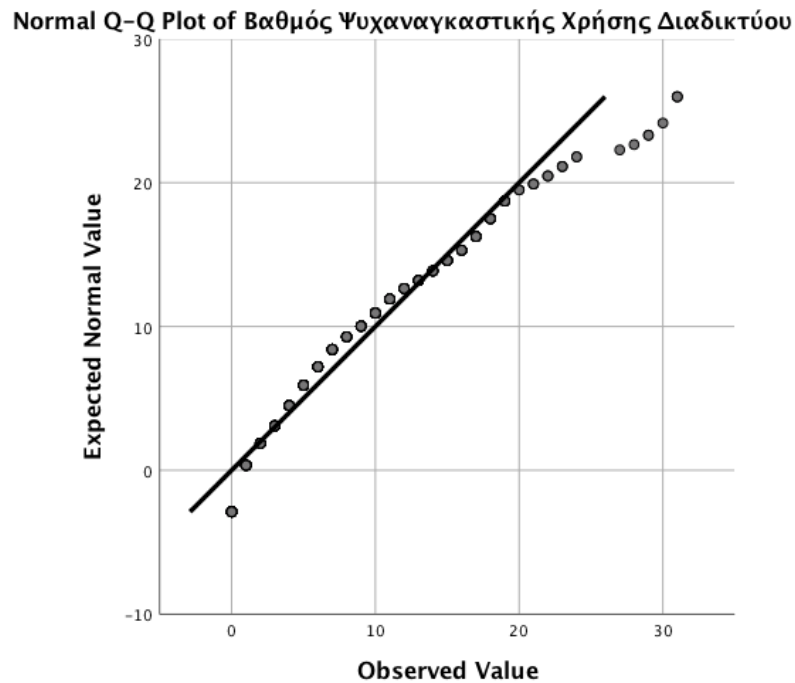

Γράφημα 21 Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου - Έλεγχος κανονικότητας

Βαθμός Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου (Διαδικτυακός Εθισμός) – Συνολικά χρήστες Διαδικτύου

Γράφημα 22 Βαθμός Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου (Διαδικτυακός Εθισμός) - Κατανομή

Γράφημα 23 Βαθμός Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου (Διαδικτυακός Εθισμός) - Έλεγχος Κανονικότητας

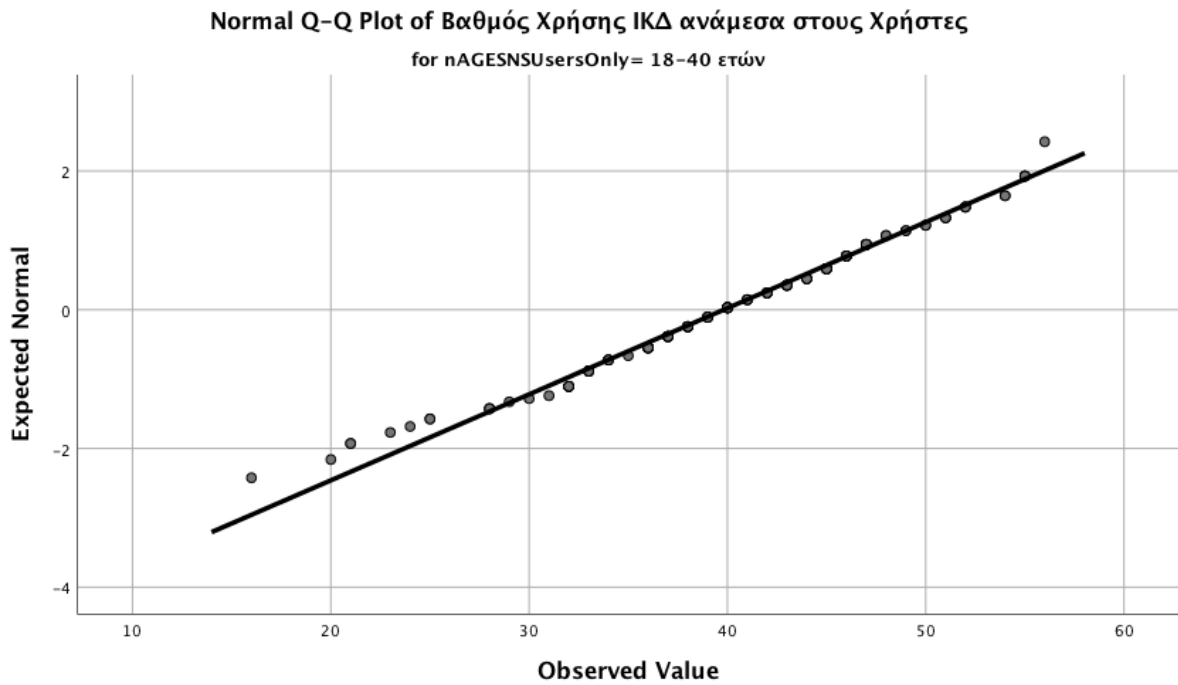
Tests of Normality

	Ηλικία μόνο χρηστών ΙΚΔ	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Βαθμός	18-40 ετών	.062	129	.200*	.984	129	.149
Χρήσης ΙΚΔ	41-64 ετών	.056	185	.200*	.990	185	.211
ανάμεσα στους	≥65 ετών	.223	9	.200*	.944	9	.624
Χρήστες							

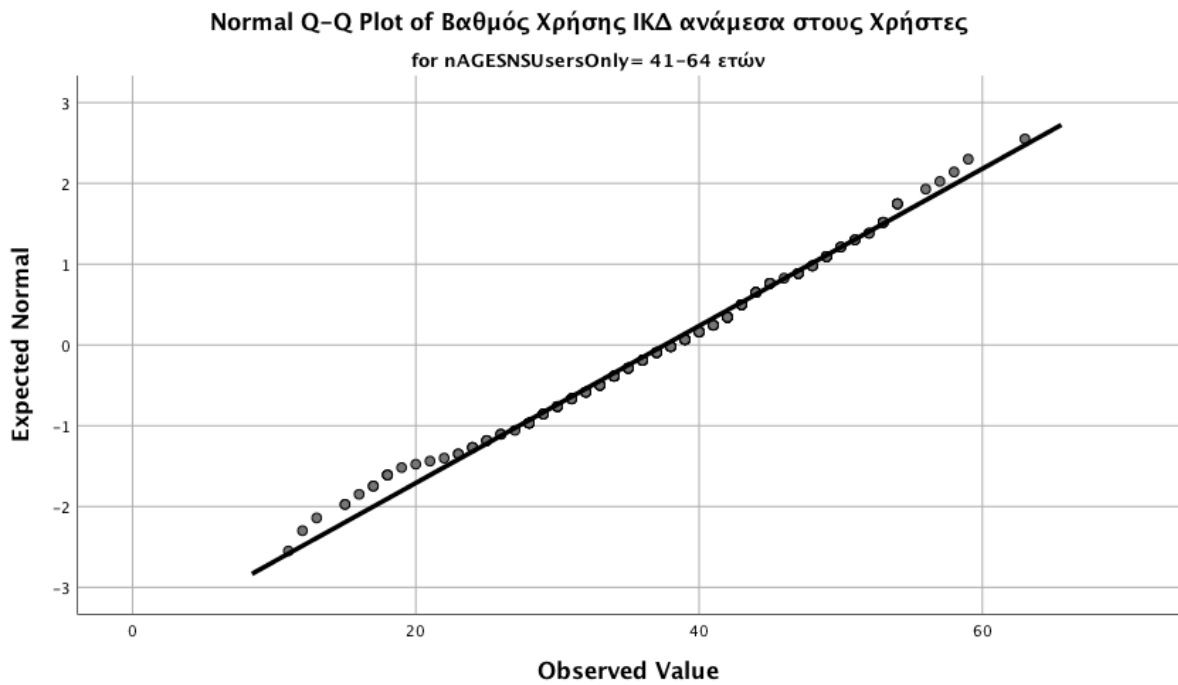
*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

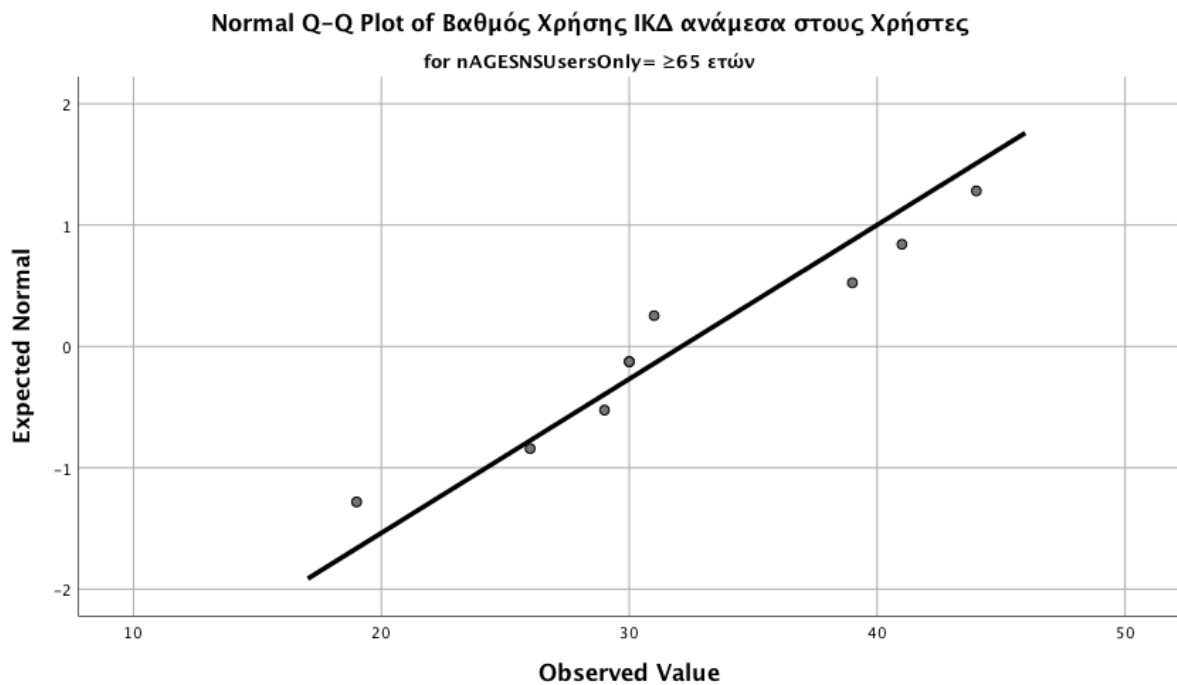
Πίνακας 40 Έλεγχος κανονικότητας Βαθμού Χρήσης ΙΚΔ για τις ηλικιακές κατηγορίες

Γράφημα 24 Έλεγχος κανονικότητας Βαθμού Χρήσης ΙΚΔ - 18-40

Γράφημα 25 Έλεγχος κανονικότητας Βαθμού Χρήσης ΙΚΔ - 41-64

Γράφημα 26 Έλεγχος κανονικότητας Βαθμού Χρήσης ΙΚΔ - >=65

		Tests of Normality					
		Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
Μορφωτικό Επίπεδο χρηστών ΙΚΔ		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Βαθμός Χρήσης ΙΚΔ ανάμεσα στους Χρήστες	Υποχρεωτική Εκπαίδευση έως Γ' Γυμνασίου	.351	4	.	.771	4	.060
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	.114	26	.200*	.982	26	.916
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	.062	293	.008	.985	293	.004

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

Πίνακας 41 Έλεγχος κανονικότητας Βαθμός χρήσης ΙΚΔ με μορφωτικό επίπεδο

Κεφάλαιο 6

Συμπεράσματα/Συζήτηση

Το ενδιαφέρον για τον Διαδικτυακό Εθισμό έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια και αυτό έχει οδηγήσει στην αύξηση διενέργειας ερευνών και μελετών γύρω από τον θέμα, με σκοπό την καλύτερη κατανόηση της κατάστασης και της διερεύνησης διαδικασιών διάγνωσης, πρόγνωσης και αντιμετώπισης. Βέβαια δεν υπάρχει ακόμη συμφωνία αναφορικά με τον ορισμό του και ως εκ υπάρχει πρόβλημα στην κατάταξή του στο κατάλληλο είδος διαταραχών και στην θέσπιση συγκεκριμένων μεθόδων και κανόνων για την διάγνωση.

6.1 Περίληψη σημαντικών Αποτελεσμάτων

Σύμφωνα με τους ελέγχους που διενεργήθηκαν και παρατέθηκαν παραπάνω και τα αποτελέσματά τους, προκύπτει ότι

- Αναφορικά με τα αποτελέσματα που αναφέρονται στο 1ο ερευνητικό ερώτημα, παρατηρούμε τα ακόλουθα: α) η συντριπτική πλειοψηφία (77,8%) των Ελλήνων ενηλίκων χρηστών του Διαδικτύου, διατηρεί έναν ή περισσότερους λογαριασμούς σε Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης, ενώ το 22,2% δεν έχει λογαριασμό σε ΙΚΔ. β) Οι πλέον δημοφιλείς πλατφόρμες ανάμεσα στους ενήλικους Έλληνες χρήστες Διαδικτύου είναι: το Facebook με 94,7% ποσοστό διείσδυσης, ενώ ακολουθούν τα Instagram με 47,4%, το YouTube με 45,8% και το Pinterest με 34,4%. γ) Τα επίπεδα επιπολασμού της Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου ανάμεσα στους Έλληνες ενήλικους χρήστες ΙΚΔ είναι 30% και ανάμεσα στους μη-χρήστες ΙΚΔ είναι 12%.
- Αναφορικά με τα αποτελέσματα που σχετίζονται με το 2ο και 3ο ερευνητικό ερώτημα, η κατάσταση έχει ως ακολούθως:
 - **Η εμφάνιση φαινομένων Ψυχαναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου (Διαδικτυακός Εθισμός) σχετίζεται άμεσα με την χρήση Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης.** α) Αυτό προκύπτει από το τεστ

για τον έλεγχο της μηδενικής υπόθεσης **H₀: Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στους χρήστες ΙΚΔ(λογαριασμός) και στους μη-χρήστες ΙΚΔ αναφορικά με την Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου**, η οποία **απορρίπτεται**. β) Αυτό το συμπέρασμα ενισχύεται από το αποτέλεσμα του αντίστοιχου τεστ συσχέτισμού Spearman's Rho, το οποίο έδειξε ότι **υπάρχει** στατιστικά σημαντική συσχέτιση ($r_s= 0,221, p< 0,01$) ανάμεσα στην Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου και την συμμετοχή σε ΙΚΔ και από το γεγονός ότι ο επιπολασμός της ΨΧΔ ανάμεσα στους χρήστες ΙΚΔ είναι 30% ενώ ανάμεσα στους μη-χρήστες είναι 12%. γ) Επιπλέον, το συμπέρασμα ενισχύεται και από το αποτέλεσμα του τεστ συσχέτισης Spearman's Rho, που έδειξε στατιστικά σημαντική συσχέτιση ($r_s= 0,425, p< 0,01$) ανάμεσα στον βαθμό ΨΧΔ και τον βαθμό χρήσης ΙΚΔ.

- Η Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου χρηστών ΙΚΔ **δεν** σχετίζεται με το φύλο των χρηστών ΙΚΔ.
- Η Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου **σχετίζεται** σημαντικά με την ηλικία των χρηστών ΙΚΔ και μάλιστα η διαφορά ως προς την ΨΧΔ, εντοπίζεται κυρίως ανάμεσα στις ηλικιακές ομάδες 18-40 ετών και 41-64 ετών.
- Η Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου **δεν** σχετίζεται με το μορφωτικό επίπεδο των χρηστών ΙΚΔ.
- Ο Βαθμός χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης **δεν** σχετίζεται με το φύλο των χρηστών.
- Ο Βαθμός χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης **σχετίζεται** με την ηλικία των χρηστών.
- Ο Βαθμός χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης **δεν** σχετίζεται με το μορφωτικό επίπεδο των χρηστών.

6.2 Σχέση Αποτελεσμάτων με τις υπάρχουσες Μελέτες

Τα αποτελέσματα της έρευνας, έδειξαν ότι συμφωνούν με ευρήματα άλλων ερευνών που παρουσιάζονται στην βιβλιογραφική ανασκόπηση γύρω από το θέμα των Κοινωνικών Δικτύων και του Διαδικτυακού Εθισμού. Το βασικό εύρημα της έρευνας, ότι δηλαδή η χρήση ΙΚΔ σχετίζεται με την Ψυχαναγκαστική Χρήση Διαδικτύου (Διαδικτυακό Εθισμό), συμφωνεί με τα ευρήματα τουλάχιστον των μελετών των Simsek & Sali (2014) καθώς και με τα ευρήματα των Hawi & Samaha (2019).

6.3 Περιορισμοί της Μελέτης

Ένας περιορισμός της μελέτης μπορεί να αφορά στο δείγμα του πληθυσμού που χρησιμοποιήθηκε, επειδή το δείγμα των γυναικών είναι σημαντικά μεγαλύτερο από αυτό των ανδρών. Ωστόσο μελέτες έχουν δείξει ότι οι γυναίκες συμμετέχουν περισσότερο στην διαμεσολαβημένη τεχνολογία και στις ΙΚΔ (Kimbrough, Guadagno, Muscanell, & Dill, 2013) καθώς και στην συμπλήρωση ερωτηματολογίων .

6.4 Σημασία για μελλοντικές Έρευνες

Η παρούσα μελέτη μπορεί να αποτελέσει σχετικό έναυσμα για την περαιτέρω έρευνα γύρω από το θέμα του Διαδικτυακού Εθισμού ή μάλλον της πλέον κατάλληλης προσέγγισης του φαινομένου ως Καταναγκαστική Χρήση Διαδικτύου, ανάμεσα στον γενικό πληθυσμό της Ελλάδος, με ευρύτερα πληθυσμιακά δείγματα και διαχρονικές μεθόδους.

6.5 Συμπέρασμα

Με βάση τα ευρήματα της έρευνας, η Ψυχαναγκαστική χρήση Διαδικτύου (Διαδικτυακός εθισμός) συσχετίζεται ισχυρά και σημαντικά με την χρήση Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης.

Επίσης η σημαντική συσχέτιση των παραγόντων με τις ερευνώμενες μεταβλητές υπονοεί ότι μπορούν να θεωρηθούν προγνώστες για την ΨΧΔ. Τέλος, με δεδομένο τον υψηλό επιπολασμό της ΨΧΔ ανάμεσα στους χρήστες ΙΚΔ σε αντίθεση με τους μη-χρήστες, συνηγορεί για την ανάγκη περαιτέρω έρευνας γύρω από αυτό το θέμα.

Παράρτημα Α

Ερωτηματολόγιο

Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης σχέσης Κοινωνικών Δικτύων και Διαδικτυακού Εθισμού

22/11/2019, 20:22

Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης σχέσης Κοινωνικών Δικτύων και Διαδικτυακού Εθισμού

Το Ερωτηματολόγιο θα χρησιμοποιηθεί στο πλαίσιο της Μεταπτυχιακής Διατριβής μου στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου (Πρόγραμμα "Κοινωνικά Πληροφοριακά Συστήματα"), για την σχέση των Κοινωνικών Δικτύων και του Διαδικτυακού Εθισμού (Καταναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου).

Αποτελείται από 3 τμήματα. Ένα τμήμα που αφορά στα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, ένα τμήμα που αφορά στις διαδικτυακές συνήθειες των συμμετεχόντων και ένα τμήμα που καταγράφει την συμπεριφορά και στάση των συμμετεχόντων αναφορικά με το Διαδίκτυο. Το τμήμα αυτό είναι μια κλίμακα που μετρά τον βαθμό εθισμού των χρηστών στο Διαδίκτυο. Αποτελεί την μετάφραση στα ελληνικά της Ελβετικής κλίμακας "Σύντομη μορφή Κλίμακας Μέτρησης Καταναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου" (Development of a short form of the compulsive internet use scale in Switzerland, Gmel, Khazaal, Studer, Baggio, & Marmet, 2019).

Συμμετέχοντας στην έρευνα αυτή συμφωνείτε ότι μπορώ να χρησιμοποιήσω τα δεδομένα για ερευνητικούς σκοπούς. Σας παρακαλώ θερμά να το συμπληρώσετε με ειλικρίνεια. Όλα τα δεδομένα θα επεξεργαστούν ανώνυμα.

Ο χρόνος που χρειάζεται για την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου είναι περίπου 10 λεπτά.

Ευχαριστώ προκαταβολικά για το χρόνο σας, εκτιμώ ιδιαίτερα τη βοήθειά σας!

Ο ερευνητής
Σπυρίδων Κορδώνης

* Required

1. ΦΥΛΟ *

Mark only one oval.

- ΑΝΔΡΑΣ
 ΓΥΝΑΙΚΑ

2. ΗΛΙΚΙΑ *

Mark only one oval.

- 18-40 ετών
 41-64 ετών
 ≥65 ετών

3. Μορφωτικό Επίπεδο *

Mark only one oval.

- Υποχρεωτική Εκπαίδευση έως Γ' Γυμνασίου
 Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση
 Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Διαδικτυακές συνήθειες

Καταγραφή διαδικτυακών συνηθειών αναφορικά με την πρόσβαση και την χρήση του Διαδικτύου

4. Έχετε μόνιμη σύνδεση στο Διαδίκτυο; *

Mark only one oval.

- Ναι
 Όχι

5. Σύνδεση στο Διαδίκτυο από (επιλέξτε όσες χρειάζεται) *

Check all that apply.

- Σπίτι
 Γραφείο/Σχολείο
 Δημόσια Δίκτυα (Ίντερνετ καφέ/καφετέριες/δημοτικά δίκτυα/κλπ.)

6. Σύνδεση στο Διαδίκτυο μέσω (επιλέξτε όσες χρειάζεται) *

Check all that apply.

- Σταθερού Υπολογιστή (Desktop)
 Φορητού Υπολογιστή (Laptop)
 Κινητού Τηλεφώνου (Smartphone)/Tablet

7. Πόσο συχνά συνδέεστε στο διαδίκτυο; *

1=Ποτέ, 2=Ετησίως, 3=Μηνιαίως, 4=Εβδομαδιαίως, 5=Πολλές φορές την εβδομάδα,
6=Ημερησίως, 7= Πολλές φορές την ημέρα

Mark only one oval.

	1	2	3	4	5	6	7	
Ποτέ	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Πολλές φορές την ημέρα

8. Έχετε λογαριασμούς σε ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης (Κοινωνικά Δίκτυα); *

Mark only one oval.

- Ναι
 Όχι Skip to question 20.

Στοιχεία αναφορικά με ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης

Καταγραφή Κοινωνικών Δικτύων και συχνότητας σύνδεσης

9. Σε ποιες από τις ακόλουθες Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης έχετε λογαριασμό; (Μπορείται να επιλέξετε πάνω από μια) *

Check all that apply.

- Facebook
 Instagram
 Twitter
 LinkedIn
 YouTube
 WhatsApp
 SnapChat
 Pinterest

10. Πόσο συχνά συνδέεστε στις Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης που διατηρείτε λογαριασμό; (Εφόσον δεν έχετε κάπου λογαριασμό επιλέξτε 1=Ποτέ) *

1=Ποτέ, 2=Ετησίως, 3=Μηνιαίως, 4=Εβδομαδιαίως, 5=Πολλές φορές την εβδομάδα, 6=Ημερησίως, 7= Πολλές φορές την ημέρα
 Mark only one oval per row.

	1	2	3	4	5	6	7
Facebook	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Instagram	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Twitter	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
LinkedIn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
YouTube	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
WhatsApp	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
SnapChat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pinterest	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Κλίμακα Χρήσης Ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης

Καταγραφή ενασχόλησης με Ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης (SNS Usage)

11. Πόσο συχνά ελέγχετε τις σελίδες των κοινωνικών δικτύων; *

1=Ποτέ, 2=Ετησίως, 3=Μηνιαίως, 4=Εβδομαδιαίως, 5=Πολλές φορές την εβδομάδα, 6=Ημερησίως, 7= Πολλές φορές την ημέρα
 Mark only one oval.

	1	2	3	4	5	6	7
Ποτέ	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
							Πολλές φορές την ημέρα

12. Πόσο συχνά ελέγχετε τις ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης από το smartphone; *

1=Ποτέ, 2=Ετησίως, 3=Μηνιαίως, 4=Εβδομαδιαίως, 5=Πολλές φορές την εβδομάδα,
6=Ημερησίως, 7= Πολλές φορές την ημέρα
Mark only one oval.

1	2	3	4	5	6	7	
Ποτέ	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Πολλές φορές την ημέρα

13. Πόσο συχνά ελέγχετε τις ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης στη δουλειά ή το σχολείο; *

1=Ποτέ, 2=Ετησίως, 3=Μηνιαίως, 4=Εβδομαδιαίως, 5=Πολλές φορές την εβδομάδα,
6=Ημερησίως, 7= Πολλές φορές την ημέρα
Mark only one oval.

1	2	3	4	5	6	7	
Ποτέ	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Πολλές φορές την ημέρα

14. Πόσο συχνά αναρτάτε ενημερώσεις κατάστασης (status updates) στις ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης που διατηρείτε λογαριασμό; *

1=Ποτέ, 2=Ετησίως, 3=Μηνιαίως, 4=Εβδομαδιαίως, 5=Πολλές φορές την εβδομάδα,
6=Ημερησίως, 7= Πολλές φορές την ημέρα
Mark only one oval.

1	2	3	4	5	6	7	
Ποτέ	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Πολλές φορές την ημέρα

15. Πόσο συχνά αναρτάτε φωτογραφίες στις ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης; *

1=Ποτέ, 2=Ετησίως, 3=Μηνιαίως, 4=Εβδομαδιαίως, 5=Πολλές φορές την εβδομάδα,
6=Ημερησίως, 7= Πολλές φορές την ημέρα
Mark only one oval.

1	2	3	4	5	6	7	
Ποτέ	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Πολλές φορές την ημέρα

16. Πόσο συχνά περιηγείστε προφίλ και φωτογραφίες στις ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης; *

1=Ποτέ, 2=Ετησίως, 3=Μηνιαίως, 4=Εβδομαδιαίως, 5=Πολλές φορές την εβδομάδα,
6=Ημερησίως, 7= Πολλές φορές την ημέρα
Mark only one oval.

1	2	3	4	5	6	7	
Ποτέ	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Πολλές φορές την ημέρα

17. Πόσο συχνά διαβάζετε αναρτήσεις (posts) στις ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης; *

1=Ποτέ, 2=Ετησίως, 3=Μηνιαίως, 4=Εβδομαδιαίως, 5=Πολλές φορές την εβδομάδα,
6=Ημερησίως, 7= Πολλές φορές την ημέρα
Mark only one oval.

1	2	3	4	5	6	7	
Ποτέ	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Πολλές φορές την ημέρα

18. Πόσο συχνά κάνετε σχόλια για αναρτήσεις στις ιστοσελίδες Κοινωνικής Δικτύωσης, για ενημέρωση κατάστασης προφίλ (status updates), για φωτογραφίες, κλπ. *

1=Ποτέ, 2=Ετησίως, 3=Μηνιαίως, 4=Εβδομαδιαίως, 5=Πολλές φορές την εβδομάδα,
6=Ημερησίως, 7= Πολλές φορές την ημέρα
Mark only one oval.

1	2	3	4	5	6	7	
Ποτέ	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Πολλές φορές την ημέρα

19. Πόσο συχνά κάνετε "Like" σε ανάρτηση, σε φωτογραφία, κλπ ιστοσελίδων Κοινωνικής Δικτύωσης; *

1=Ποτέ, 2=Ετησίως, 3=Μηνιαίως, 4=Εβδομαδιαίως, 5=Πολλές φορές την εβδομάδα,
6=Ημερησίως, 7= Πολλές φορές την ημέρα
Mark only one oval.

1	2	3	4	5	6	7	
Ποτέ	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Πολλές φορές την ημέρα

Κλίμακα Καταναγκαστικής Χρήσης Διαδικτύου-Compulsive Internet Use Scale (CIUS) short form

Στις σελίδες που ακολουθούν, υπάρχουν φράσεις που περιγράφουν συμπεριφορές ανθρώπων. Παρακαλώ, επιλέξτε το βαθμό που αντιπροσωπεύει τη γνώμη σας από την κλίμακα της κάθε ερώτησης.

Για να μπορείτε να περιγράψετε τον εαυτό σας με ειλικρίνεια, οι απαντήσεις σας είναι ανώνυμες και εμπιστευτικές.

20. Πόσο συχνά νιώθεις ότι είναι δύσκολο να σταματήσεις να χρησιμοποιείς το Διαδίκτυο ενώ είσαι συνδεδεμένος/η σε αυτό; *

Mark only one oval.

0	1	2	3	4	
Ποτέ	☐	☐	☐	☐	Πολύ συχνά

21. Πόσο συχνά προτιμάς να χρησιμοποιείς το Διαδίκτυο αντί να αφιερώνεις χρόνο με άλλους (π.χ. σύντροφο, παιδιά και γονείς); *

Mark only one oval.

0	1	2	3	4	
Ποτέ	☐	☐	☐	☐	Πολύ συχνά

22. Πόσο συχνά κοιμάσαι λιγότερο εξαιτίας του Διαδικτύου; *

Mark only one oval.

0	1	2	3	4	
Ποτέ	☐	☐	☐	☐	Πολύ συχνά

23. Πόσο συχνά αισθάνεσαι προσμονή για την επόμενη σύνδεσή σου στο Διαδίκτυο; *

Mark only one oval.

0	1	2	3	4	
Ποτέ	☐	☐	☐	☐	Πολύ συχνά

24. Πόσο συχνά έχεις προσπαθήσει να ξεδεύσεις λιγότερο χρόνο στο Διαδίκτυο αλλά απέτυχε; *

Το 0=Ποτέ σημαίνει ότι κάθε φορά που θέλησες να σταματήσεις το έκανες, ενώ το 4=Πολύ Συχνά σημαίνει ότι όσες φορές προσπάθησες να περιορίσεις το χρόνο στο διαδίκτυο, δεν τα κατάφερες

Mark only one oval.

0	1	2	3	4	
Ποτέ	☐	☐	☐	☐	Πολύ συχνά

25. Πόσο συχνά παραμελείς τις ημερήσιες υποχρεώσεις σου (εργασία, σχολείο, ή οικογενειακή ζωή) επειδή προτιμάς να μπεις στο Διαδίκτυο; *

Mark only one oval.

0	1	2	3	4	
Ποτέ	☐	☐	☐	☐	Πολύ συχνά

26. Πόσο συχνά μπαίνεις στο Διαδίκτυο όταν νιώθεις άσχημα ψυχολογικά; *

Mark only one oval.

0	1	2	3	4	
Ποτέ	☐	☐	☐	☐	Πολύ συχνά

27. Πόσο συχνά νιώθεις ανήσυχος/η, απογοητευμένος/η, ή νευρικός/η όταν δεν μπορείς να μπεις στο Διαδίκτυο; *

Mark only one oval.

	0	1	2	3	4	
Ποτέ	☐	☐	☐	☐	☐	Πολύ συχνά

Powered by
 Google Forms

Βιβλιογραφία

- Abd Rahman, S. H., & Stephen, J. (2016). OMG (Oh My Grade)! Social Networking Sites Ruin My Academic Grades? *Pertanika Journal of Social Sciences & Humanities*, 24(1), 483–494.
- Aboujaoude, E. (2010). Problematic Internet use: An overview. *World Psychiatry*, 9(2), 85–90.
<https://doi.org/10.1002/j.2051-5545.2010.tb00278.x>
- Agarwal, V., & Kar, S. K. (2015). Technology addiction in adolescents. *Journal of Indian Association for Child & Adolescent Mental Health*, 11(3), 170–174.
- Alavi, S. S., Ferdosi, M., Jannatifard, F., Eslami, M., Alaghemandan, H., & Setare, M. (2012). Behavioral Addiction versus Substance Addiction: Correspondence of Psychiatric and Psychological Views. *International Journal of Preventive Medicine*, 3(4), 290–294.
- Albert, R., Jeong, H., & Barabasi, A.-L. (1999). The diameter of the world wide web. *Nature*, 401(6749), 130–131. <https://doi.org/10.1038/43601>
- Anderson, E. L., Steen, E., & Stavropoulos, V. (2017). Internet use and Problematic Internet Use: A systematic review of longitudinal research trends in adolescence and emergent adulthood. *International Journal of Adolescence and Youth*, 22(4), 430–454.
<https://doi.org/10.1080/02673843.2016.1227716>
- Andreassen, C. S. (2015). Online Social Network Site Addiction: A Comprehensive Review. *Current Addiction Reports*, 2(2), 175–184. <https://doi.org/10.1007/s40429-015-0056-9>
- Andreou, E., & Svoli, H. (2013). The Association between Internet User Characteristics and Dimensions of Internet Addiction among Greek Adolescents. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 11(2), 139–148. (Springer, 233 Spring Street, New York, NY 10013. Tel: 800-777-4643; Tel: 212-460-1500; Fax: 212-348-4505; e-mail: service-ny@springer.com; Web site: <http://www.springerlink.com>).
- Barabási, A.-L. (2012). Random Networks. In *Network science*. Retrieved from <https://royalsocietypublishing.org/doi/full/10.1098/rsta.2012.0375>

- Baran, P. (1964). *On Distributed Communications*. Retrieved from https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2006/RM3764.pdf
- Barker, V. (2009). Older adolescents' motivations for social network site use: The influence of gender, group identity, and collective self-esteem. *Cyberpsychology & Behavior: The Impact Of The Internet, Multimedia And Virtual Reality On Behavior And Society*, 12(2), 209–213. <https://doi.org/10.1089/cpb.2008.0228>
- Benedikt, M. (1991). *Cyberspace: First Steps*. Retrieved from https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/34243066/Benedikt_cyberspace.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DIntroduction_to_Cyberspace_First_Steps.pdf&X-Amz-Algorithm=AWS4-HMAC-SHA256&X-Amz-Credential=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A%2F20190925%2Fus-east-1%2Fs3%2Faws4_request&X-Amz-Date=20190925T105709Z&X-Amz-Expires=3600&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Signature=65b75af15e28e6c067eb6cf8f4de13ba994568b215b3774a3f91a75eabcf1d40
- Bhagat, S., Burke, M., Diuk, C., Filiz, I. O., & Edunov, S. (2016, February 4). Three and a half degrees of separation. Retrieved September 21, 2019, from Facebook Research website: <https://research.fb.com/blog/2016/02/three-and-a-half-degrees-of-separation/>
- Bhatia, S. C., & Bhatia, S. K. (2017). Non-Substance-Related Addictive Disorders. In *Substance and Nonsubstance Related Addiction Disorder: Diagnosis and Treatment*. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1483672&site=eds-live>
- Bourdieu, P. (2008). The Forms of Capital. In *Readings in Economic Sociology* (pp. 280–291). <https://doi.org/10.1002/9780470755679.ch15>
- Boyd, D. M., & Ellison, N. B. (2007). Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, (1), 210.

- Braman, J., Vincenti, G., Dudley, A., Wang, Y., Rodgers, K., & Thomas, U. (2013). Teaching about the Impacts of Social Networks: An End of Life Perspective. In *Online Communities and Social Computing* (Vol. 8029, pp. 240–249). https://doi.org/10.1007/978-3-642-39371-6_28
- Brennan, S. E., & Lockridge, C. B. (2005). Computer-Mediated Communication: Cognitive Science Approach. In *Encyclopedia of Language and Linguistics* (2nd ed., pp. 775–780). Elsevier, Inc.
- Bush, V. (1945, July 1). As We May Think. *The Atlantic Monthly*. Retrieved from <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1945/07/as-we-may-think/303881/>
- Carbonell, X., & Panova, T. (2017). A critical consideration of social networking sites' addiction potential. *Addiction Research & Theory*, 25(1), 48.
- Chan, T. K. H., Cheung, C. M. K., Lee, Z. W. Y. M., & Neben, T. (2014). THE URGE TO CHECK SOCIAL NETWORKING SITES: ANTECEDENTS AND CONSEQUENCES. *PACIS 2014 Proceedings*, 10.
- Chan, T. K. H., Cheung, C. M. K., & Wong, R. Y. M. (2019). Cyberbullying on Social Networking Sites: The Crime Opportunity and Affordance Perspectives. *Journal of Management Information Systems*, 36(2), 574–609. <https://doi.org/10.1080/07421222.2019.1599500>
- Cheng, C., & Li, A. Y. (2014). Internet Addiction Prevalence and Quality of (Real) Life: A Meta-Analysis of 31 Nations Across Seven World Regions. *CyberPsychology, Behavior & Social Networking*, 17(12), 755–760. <https://doi.org/10.1089/cyber.2014.0317>
- Collins, B. S., & Mansell, R. (2004, June 10). Cyber trust and crime prevention: A synthesis of the state-of-the-art science reviews [Monograph]. Retrieved September 24, 2019, from http://www.foresight.gov.uk/Previous_Projects/Cyber_Trust_and_Crime_Prevention/index.html
- Computer-mediated communication. (2019). In *Wikipedia*. Retrieved from https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Computer-mediated_communication&oldid=911149998
- Cooper, P. G. (2013). Social Media. *Salem Press Encyclopedia*.

- De Cock, R., Vangeel, J., Klein, A., Minotte, P., Rosas, O., & Meerkerk, G.-J. (2014). Compulsive use of social networking sites in Belgium: Prevalence, profile, and the role of attitude toward work and school. *Cyberpsychology, Behavior And Social Networking*, *17*(3), 166–171. <https://doi.org/10.1089/cyber.2013.0029>
- Deibert, R. J., & Rohozinski, R. (2010). Risking Security: Policies and Paradoxes of Cyberspace Security. *International Political Sociology*, *4*(1), 15–32. <https://doi.org/10.1111/j.1749-5687.2009.00088.x>
- Demetrovics, Z., Szeredi, B., & Rózsa, S. (2008). The three-factor model of Internet addiction: The development of the Problematic Internet Use Questionnaire. *Behavior Research Methods*, *40*(2), 563–574. <https://doi.org/10.3758/BRM.40.2.563>
- Diomidous, M., Chardalias, K., Magita, A., Koutonias, P., Panagiotopoulou, P., & Mantas, J. (2016). Social and Psychological Effects of the Internet Use. *Acta Informatica Medica*, *24*, 66. <https://doi.org/10.5455/aim.2016.24.66-69>
- Domínguez-Vergara, J. A., & Ybañez-Carranza, J. (2016). Addiction to Social Networks and Social Skills in Students from a Private Educational Institution. *Adicción a Las Redes Sociales y Habilidades Sociales En Estudiantes de Una Institución Educativa Privada.*, *4*(2), 207–230. <https://doi.org/10.20511/pyr2016.v4n2.122>
- Easley, D., & Kleinberg, J. (2010). Strong and Weak Ties. In *Networks, Crowds, and Markets: Reasoning about a Highly Connected World* (pp. 47–83). Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=asn&AN=69646068&site=eds-live>
- Edosomwan, S., Prakasan, S. K., Kouame, D., Watson, J., & Seymour, T. (2011). *The History of Social Media and its Impact on Business*. 14.
- Ellison, N. B., Vitak, J., Gray, R., & Lampe, C. (2014). Cultivating Social Resources on Social Network Sites: Facebook Relationship Maintenance Behaviors and Their Role in Social Capital Processes. *Journal of Computer-Mediated Communication*, *19*(4), 855–870. <https://doi.org/10.1111/jcc4.12078>

- Ellison, N., Steinfield, C., & Lampe, C. (2006). *Spatially Bounded Online Social Networks and Social Capital: The Role of Facebook*. 38.
- Engs, R. C. (1987). Addictive Behaviors. In *Alcohol and Other Drugs: Self Responsibility*. Retrieved from <https://www.indiana.edu/~engs/rbook/readabd.htm>
- Fioravanti, G., Dèttore, D., & Casale, S. (2012). Adolescent Internet addiction: Testing the association between self-esteem, the perception of Internet attributes, and preference for online social interactions. *Cyberpsychology, Behavior And Social Networking*, 15(6), 318–323. <https://doi.org/10.1089/cyber.2011.0358>
- Frangos, C. C., Frangos, K. C., & Kiohos, A. (2010). *Internet Addiction among Greek University Students: Demographic Associations with the Phenomenon, Using the Greek Version of Young's Internet Addiction Test* (SSRN Scholarly Paper No. ID 1664999). Retrieved from Social Science Research Network website: <https://papers.ssrn.com/abstract=1664999>
- Frangos, C. C., Frangos, C. C., & Sotiropoulos, I. (2011). Problematic Internet Use among Greek university students: An ordinal logistic regression with risk factors of negative psychological beliefs, pornographic sites, and online games. *Cyberpsychology, Behavior And Social Networking*, 14(1–2), 51–58. <https://doi.org/10.1089/cyber.2009.0306>
- Giddens, A. (2001). *ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑΣ. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ*.
- Gmel, G., Khazaal, Y., Studer, J., Baggio, S., & Marmet, S. (2019). Development of a short form of the compulsive internet use scale in Switzerland. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 28(1), e1765. <https://doi.org/10.1002/mpr.1765>
- Goodman, A. (1990). Addiction: Definition and implications. *British Journal of Addiction*, 85(11), 1403–1408. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.1990.tb01620.x>
- Greene, J. (2015). Podcast. *Salem Press Encyclopedia of Science*.
- Griffiths, M. (2005). THE BIOPSYCHOSOCIAL APPROACH TO ADDICTION. *Psyke & Logos*, (26), 9–26.
- Guo Zhang, & Jacob, E. K. (2012). Reconceptualizing Cyberspace: “Real” Places in Digital Space. *International Journal of Science in Society*, 3(2), 91–102. <https://doi.org/10.18848/1836-6236/CGP/v03i02/51318>

- Gurung, R. A. R. (2013). Social networks. *Salem Press Encyclopedia of Health*.
- Haigh, T., Russell, A. L., & Dutton, W. H. (2015). Histories of the Internet: Introducing a Special Issue of Information & Culture. *Information & Culture, 50*(2), 143–159.
<https://doi.org/10.7560/IC50201>
- Harmon, A. (2016). Blog. *Salem Press Encyclopedia*.
- Hawi, N., & Samaha, M. (2019). Identifying commonalities and differences in personality characteristics of Internet and social media addiction profiles: Traits, self-esteem, and self-construal. *Behaviour & Information Technology, 38*(2), 110–119.
<https://doi.org/10.1080/0144929X.2018.1515984>
- Hormes, J. M., Kearns, B., & Timko, C. A. (2014). Craving Facebook? Behavioral addiction to online social networking and its association with emotion regulation deficits. *Addiction, 109*(12), 2079–2088. <https://doi.org/10.1111/add.12713>
- Howe, W. (n.d.). A Brief History of the Internet. Retrieved September 10, 2019, from <http://www.walthowe.com/navnet/history.html>
- Introna, L. D., & Nissenbaum, H. (2000). Shaping the Web: Why the Politics of Search Engines Matters. *The Information Society, 16*(3), 169–185.
<https://doi.org/10.1080/01972240050133634>
- Iordache, D. D., & Manea, V. (2016). Gender differences in Facebook addiction. *Romanian Journal of Human - Computer Interaction, 9*(4), 339–351.
- Jaeger, C. W. (2012). *CYBER-TRACKING: INTERPRETING A FIVE LEVEL MODEL OF BEHAVIOR IN CYBERSPACE. 2*.
- James, T. L., Lowry, P. B., Wallace, L., & Warkentin, M. (2017). The Effect of Belongingness on Obsessive-Compulsive Disorder in the Use of Online Social Networks. *Journal of Management Information Systems, 34*(2), 560–596.
<https://doi.org/10.1080/07421222.2017.1334496>
- Jarvi, S. M., Swenson, L. P., & Batejan, K. L. (2017). Motivation for and use of social networking sites: Comparisons among college students with and without histories of non-suicidal self-injury. *Journal of American College Health, 65*(5), 306–312.

- Johnson, S. (2012, September 21). The Internet? We Built That. *The New York Times*. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2012/09/23/magazine/the-internet-we-built-that.html>
- Julia Ying-Chao Lin, Angelina Nhat Hanh Le, Khalil, S., & Julian Ming-Sun Cheng. (2012). Social Media Usage and Work Values: The Example of Facebook in Taiwan. *Social Behavior & Personality: An International Journal*, 40(2), 195–200.
- Kadushin, C. (2012). Basic Network Concepts. In *Understanding Social Networks*. Oxford University Press.
- Kerkhof, P., Finkenauer, C., & Muusses, L. D. (2011). Relational Consequences of Compulsive Internet Use: A Longitudinal Study Among Newlyweds. *Human Communication Research*, 37(2), 147–173. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.2010.01397.x>
- Kimbrough, A. M., Guadagno, R. E., Muscanell, N. L., & Dill, J. (2013). Gender differences in mediated communication: Women connect more than do men | Elsevier Enhanced Reader. *Computers in Human Behavior*, 29, 896–900. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2012.12.005>
- Kraut, R., & Burke, M. (2015). Internet use and psychological well-being: Effects of activity and audience. *Communications of the ACM*, 58(12), 94–100. <https://doi.org/10.1145/2739043>
- Kuehl, D. (2011). From Cyberspace to Cyberpower: Defining the Problem. In *Cyberpower and National Security*. <https://doi.org/10.2307/j.ctt1djmhj1>
- Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2017). Social Networking Sites and Addiction: Ten Lessons Learned. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, Vol 14, Iss 3, p 311 (2017), (3), 311. <https://doi.org/10.3390/ijerph14030311>
- Laconi, S., Rodgers, R. F., & Chabrol, H. (2014). The measurement of Internet addiction: A critical review of existing scales and their psychometric properties. *Computers in Human Behavior*, 41, 190–202. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.09.026>
- Lallement, M. (2004). Πέραν του στρουκτουραλισμού. In *Ιστορία των κοινωνιολογικών ιδεών*. METAIXMIO.

- LaRose, R., Wohn, D. Y., Ellison, N. B., & Steinfield, C. (2011). *FACEBOOK FIENDS: COMPULSIVE SOCIAL NETWORKING AND ADJUSTMENT TO COLLEGE*. 9.
- Lindenberg, K., Halasy, K., Szász-Janócha, C., & Wartberg, L. (2018). A Phenotype Classification of Internet Use Disorder in a Large-Scale High-School Study. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 15(4).
<https://doi.org/10.3390/ijerph15040733>
- Longe, O. B., Danquah, P., & Ebem, D. U. (2012). De-Individuation, Anonymity and Unethical Behavior in Cyberspace—Explorations in the Valley of Digital Temptations. *Computing & Information Systems*, 16(1), 46–55.
- Madahar, B., & Parish, B. R. (2016). *Understanding Cyberspace Through Cyber Situational Awareness*.
- Mann Hyung Hur. (2006). Demographic, Habitual, and Socioeconomic Determinants of Internet Addiction Disorder: An Empirical Study of Korean Teenagers. *CyberPsychology & Behavior*, 9(5), 514–525. <https://doi.org/10.1089/cpb.2006.9.514>
- Marazziti, D., Baroni, S., & Mucci, F. (2017). INTERNET AND NOVEL TECHNOLOGY ADDICTION: THE LATEST EPIDEMIC. In *Psychology Research Progress. Internet Addiction: Prevalence, Risk Factors and Health Effects*. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1419194&site=eds-live>
- Marzano, G., Lubkina, V., & Truskovska, Z. (2013). *Cyberspace's threats: A pedagogical perspective on Internet addiction, violence and abuse*. Retrieved from http://www.siped.it/wp-content/uploads/2013/12/Pagine-da-pedagogia_oggi_2-2013-26092013-13.pdf
- Meerkerk, G.-J., Van Den Eijnden, R. J. J. M., & Garretsen, H. F. L. (2006). Predicting compulsive Internet use: It's all about sex! *Cyberpsychology & Behavior: The Impact Of The Internet, Multimedia And Virtual Reality On Behavior And Society*, 9(1), 95–103. (16497122).
- Milgram, S. (1967). The Small-World Problem. *Psychology Today*, 1(1), 61–67.
- Monahan-Martin, J. (2008). Internet Abuse: Emerging Trends and Lingering Questions. In *Psychological Aspects of Cyberspace: Theory, Research, Applications*. Retrieved from

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=263460&site=eds-live>

- Neben, T., Chan, T. K. H., Cheung, C. M. K., & Lee, Z. W. Y. (2014). *THE URGE TO CHECK SOCIAL NETWORKING SITES: ANTECEDENTS AND CONSEQUENCES*. Retrieved from https://www.academia.edu/20709714/THE_URGE_TO_CHECK_SOCIAL_NETWORKING_SITES_ANTECEDENTS_AND_CONSEQUENCES
- NIMH » Obsessive-Compulsive Disorder. (n.d.). Retrieved September 12, 2019, from <https://www.nimh.nih.gov/health/topics/obsessive-compulsive-disorder-ocd/index.shtml>
- Pelling, E. L., & White, K. M. (2009). The Theory of Planned Behavior Applied to Young People's Use of Social Networking Web Sites. *CyberPsychology & Behavior*, *12*(6), 755–759. <https://doi.org/10.1089/cpb.2009.0109>
- Pontes, H. M. (2017). Investigating the differential effects of social networking site addiction and Internet gaming disorder on psychological health. *Journal of Behavioral Addictions*, *6*(4), 601–610. <https://doi.org/10.1556/2006.6.2017.075>
- Pontes, H. M., Szabo, A., & Griffiths, M. D. (2015). The impact of Internet-based specific activities on the perceptions of Internet addiction, quality of life, and excessive usage: A cross-sectional study. *Addictive Behaviors Reports*, *1*, 19–25. <https://doi.org/10.1016/j.abrep.2015.03.002>
- Riese, M. (2016, September 12). The Complete History of Social Media. Retrieved October 25, 2019, from The Daily Dot website: <https://www.dailydot.com/debug/history-of-social-media/>
- Roberts, L. G. (2009). The Internet is broken. *IEEE SPECTRUM*, (07), 30–35.
- Rosen, L., & Whaling, K. (n.d.). *The media and technology usage and attitudes scale: An empirical investigation*. Retrieved from https://www.academia.edu/11818558/The_media_and_technology_usage_and_attitudes_scale_An_empirical_investigation

- Roser, M., Ritchie, H., & Ortiz-Ospina, E. (2015). Internet. *Our World in Data*. Retrieved from <https://ourworldindata.org/internet>
- Savage, N. (2017). Weaving the Web. *Communications of the ACM*, 60(6), 21–22. <https://doi.org/10.1145/3077334>
- Savci, M., & Aysan, F. (2017). Technological Addictions and Social Connectedness: Predictor Effect of Internet Addiction, Social Media Addiction, Digital Game Addiction and Smartphone Addiction on Social Connectedness. *Teknolojik Bağımlılıklar ve Sosyal Bağlılık: İnternet Bağımlılığı, Sosyal Medya Bağımlılığı, Dijital Oyun Bağımlılığı ve Akıllı Telefon Bağımlılığının Sosyal Bağlılığı Yordayıcı Etkisi.*, 30(3), 202–216. <https://doi.org/10.5350/DAJPN2017300304>
- Sert, H., Taskin Yilmaz, F., Karakoc Kumsar, A., & Aygin, D. (2019). Effect of technology addiction on academic success and fatigue among Turkish university students*. *Fatigue: Biomedicine, Health & Behavior*, 7(1), 41–51. <https://doi.org/10.1080/21641846.2019.1585598>
- Seymour, T., Frantsvog, D., & Kumar, S. (2011). History Of Search Engines. *International Journal of Management & Information Systems (IJMIS)*, 15(4), 47–58. <https://doi.org/10.19030/ijmis.v15i4.5799>
- Shaw, M., & Black, D. W. (2008). Internet addiction: Definition, assessment, epidemiology and clinical management. *CNS Drugs*, 22(5), 353–365. (18399706).
- Sheldon, J. B. (2012). *State of the Art: Attackers and Targets in Cyberspace | Journal of Military and Strategic Studies*. Retrieved from <https://journalhosting.ucalgary.ca/index.php/jmss/article/view/58029>
- Shi, Y., Yue, X., & He, J. (2013). Understanding Social Network Sites (SNSs) Preferences: Personality, Motivation, and Happiness Matters. In A. A. Ozok & P. Zaphiris (Eds.), *Online Communities and Social Computing* (pp. 94–103). Springer Berlin Heidelberg.
- Simsek, E., & Sali, J. B. (2014). The Role of Internet Addiction and Social Media Membership on University Students' Psychological Capital. *Contemporary Educational Technology*, 5(3), 239–256. (Contemporary Educational Technology. Faculty of Communication Sciences,

Anadolu University, Yunus Emre Campus, Eskisehir 26470, Turkey. e-mail:

editor@cedtech.net; Web site: <http://www.cedtech.net>).

- Siomos, K. E., Dafouli, E. D., Braimiotis, D. A., Mouzas, O. D., & Angelopoulos, N. V. (2008). Internet Addiction among Greek Adolescent Students. *CyberPsychology & Behavior*, *11*(6), 653–657. <https://doi.org/10.1089/cpb.2008.0088>
- Siomos, K., Floros, G., Fisoun, V., Evaggelia, D., Farkonas, N., Sergentani, E., ... Geroukalis, D. (2012). Evolution of Internet addiction in Greek adolescent students over a two-year period: The impact of parental bonding. *European Child & Adolescent Psychiatry*, *21*(4), 211–219. <https://doi.org/10.1007/s00787-012-0254-0>
- Song, I., Larose, R., Eastin, M. S., & Lin, C. A. (2004). Internet Gratifications and Internet Addiction: On the Uses and Abuses of New Media. *CyberPsychology & Behavior*, *7*(4), 384–394. <https://doi.org/10.1089/cpb.2004.7.384>
- Staff, E. (n.d.). Types of Addiction | Substance and Behavioral Addictions. Retrieved September 17, 2019, from American Addiction Centers website: <https://www.addiction-treatment.com/types-of-addictions>
- Tao, R., Huang, X., Wang, J., Zhang, H., Zhang, Y., & Li, M. (2010). Proposed diagnostic criteria for internet addiction. *Addiction*, *105*(3), 556–564.
- Tarinidis, K., Baglanea, P., Danilans, D., Rokis, M., David, E., & Marques, J. (2015). *Risk, Trust and Privacy Issues on Internet Social Network Communities*. 21.
- Tracy, N. (n.d.-a). Causes of an Addiction | HealthyPlace. Retrieved September 19, 2019, from <https://www.healthyplace.com/addictions/addictions-information/causes-of-an-addiction>
- Tracy, N. (n.d.-b). Types of Addiction: List of Addictions | HealthyPlace. Retrieved September 17, 2019, from <https://www.healthyplace.com/addictions/addictions-information/types-of-addiction-list-of-addictions>
- Tsitsika, A., Critselis, E., Kormas, G., Filippopoulou, A., Tounissidou, D., Freskou, A., ... Kafetzis, D. (2009). Internet use and misuse: A multivariate regression analysis of the predictive

- factors of internet use among Greek adolescents. *European Journal Of Pediatrics*, 168(6), 655–665. <https://doi.org/10.1007/s00431-008-0811-1>
- Turel, O., & Serenko, A. (2012). The benefits and dangers of enjoyment with social networking websites. *European Journal of Information Systems*, 21(5), 512–528.
<https://doi.org/10.1057/ejis.2012.1>
- Van Rooij, A. J., & Prause, N. (2014). A critical review of “Internet addiction” criteria with suggestions for the future. *Journal of Behavioral Addictions*, 3(4), 203–213.
<https://doi.org/10.1556/JBA.3.2014.4.1>
- Verplanken, B., & Aarts, H. (1999). Habit, Attitude, and Planned Behaviour: Is Habit an Empty Construct or an Interesting Case of Automaticity? *European Review of Social Psychology*, 10(1), 101–134.
- Vuchinich, R. E., & Heather, N. (2003). Introduction: Overview of Behavioural Economic Perspectives on Substance Use and Addiction. In *Choice, Behavioural Economics and Addiction*. Retrieved from
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=203224&site=eds-live>
- Walton, A. G. (2017). 6 Ways Social Media Affects Our Mental Health. Retrieved October 12, 2019, from Forbes website:
<https://www.forbes.com/sites/alicegwalton/2017/06/30/a-run-down-of-social-medias-effects-on-our-mental-health/>
- Wang, F., Zeng, D., Carley, K. M., & Mao, W. (2007). Social Computing: From Social Informatics to Social Intelligence. *IEEE Intelligent Systems*, (march/april 2007), 79–83.
- Wegmann, E., Stodt, B., & Brand, M. (2015). Addictive use of social networking sites can be explained by the interaction of internet use expectancies, internet literacy, and psychopathological symptoms. *Journal of Behavioral Addictions*, 4(3), 155–162.
<https://doi.org/10.1556/2006.4.2015.021>

- What is a Social Platform? - Definition from Techopedia. (n.d.). Retrieved August 24, 2019, from Techopedia.com website: <https://www.techopedia.com/definition/23759/social-platform>
- What Is Addiction? (n.d.). Retrieved September 19, 2019, from Healthline website: <https://www.healthline.com/health/addiction>
- What is Computer-Mediated Communication (CMC)? - Definition from Techopedia. (n.d.). Retrieved September 4, 2019, from Techopedia.com website: <https://www.techopedia.com/definition/392/computer-mediated-communication-cmc>
- Young, K. S. (2004). Internet Addiction: A New Clinical Phenomenon and Its Consequences. *AMERICAN BEHAVIORAL SCIENTIST*, (4), 402.
- Young, Kimberly S. (1999). *Internet Addiction: Symptoms, Evaluation, And Treatment*. 17.
- Young, K.S. (1996). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology and Behavior*, 1, 237–244. Retrieved from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.504.2805&rep=rep1&type=pdf>
- Μαυρίδης, Η. (2010). Αναστοχαστικότητα, Διακινδύνευση, Ταυτότητα: Για την Κοινωνιολογία της Νεωτερικότητας του Άντονι Γκίντες. In *Κοινωνική Σκέψη και Νεωτερικότητα*. εκδόσεις Gutenberg.
- Πύλη:Κύρια. (2018). In *Wikipedia, the free encyclopedia*. Retrieved from <https://el.wikipedia.org/w/index.php?title=%CE%A0%CF%8D%CE%BB%CE%B7:%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1&oldid=6809201>
- Χλαπάνης, Γ., Μηναΐδη, Α., & Λουμάνη, Μ. (2015). Εθισμός στο Διαδίκτυο: Έρευνα σε πέντε Ευρωπαϊκά Σχολεία. *Πρακτικά 8ου Συνεδρίου Για Την Αξιοποίηση Των Τεχνολογιών Της Πληροφορίας Και Της Επικοινωνίας Στη Διδακτική Πράξη*. Presented at the 8ο Συνεδρίου για την Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στη διδακτική πράξη, ΣΥΡΟΣ, ΕΛΛΑΣ. Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/0B6i1EVWz6r7mQzFaWkJoWUNkNVU/view>

Κατάλογος Εικόνων

ΕΙΚΟΝΑ 1 MAX ROSER, HANNAH RITCHIE AND ESTEBAN ORTIS-OSPINA (2019) - "THE SHARE OF THE POPULATION AND THE TOTAL NUMBER OF PEOPLE USING THE INTERNET". PUBLISHED ONLINE AT OURWORLDINDATA.ORG. RETRIEVED FROM: 'HTTPS://OURWORLDINDATA.ORG/INTERNET' [ONLINE RESOURCE]	12
ΕΙΚΟΝΑ 2 MADAHAR & PARISH (2016), ΠΟΛΥΕΠΙΠΕΔΗ ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟΥ, ΑΝΑΚΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ: HTTPS://PDFS.SEMANTICSCHOLAR.ORG/BD92/F82ED048EED23107176A8740FA713E117D3B.PDF	16
ΕΙΚΟΝΑ 3, (RIESE 2016), ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ, ΑΠΟ HTTP://SMBP.UWATERLOO.CA/WP- CONTENT/UPLOADS/2014/07/SOCIAL-MEDIA-A-HISTORY-INFOGRAPHICS-MANIA.PNG	28
ΕΙΚΟΝΑ 4 MAX ROSER, HANNAH RITCHIE AND ESTEBAN ORTIZ-OSPINA (2019) - "ΧΡΗΣΤΕΣ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ". ΑΠΟ: 'HTTPS://OURWORLDINDATA.ORG/INTERNET' [ONLINE RESOURCE]	28

Κατάλογος Πινάκων

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 LACONI ET AL (2014), ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΓΙΑ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟ ΕΘΙΣΜΟ, ΑΝΑΚΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ HTTP://WWW.SCIENCEDIRECT.COM/SCIENCE/ARTICLE/PII/S0747563214004786	39
ΠΙΝΑΚΑΣ 2 ΦΥΛΟ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ.....	85
ΠΙΝΑΚΑΣ 3 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΗΛΙΚΙΑΣ.....	86
ΠΙΝΑΚΑΣ 4 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΧΡΗΣΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΚΑΤΑ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	88
ΠΙΝΑΚΑΣ 5 ΤΥΠΟΣ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ.....	89
ΠΙΝΑΚΑΣ 6 ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΣΥΝΔΕΣΗΣ, ΣΥΝΟΨΗ.....	90
ΠΙΝΑΚΑΣ 7 ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΣΥΝΔΕΣΗΣ - ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ.....	91
ΠΙΝΑΚΑΣ 8 ΜΕΣΟ ΣΥΝΔΕΣΗΣ - ΣΥΝΟΨΗ.....	91
ΠΙΝΑΚΑΣ 9 ΜΕΣΟ ΣΥΝΔΕΣΗΣ - ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ.....	92
ΠΙΝΑΚΑΣ 10 ΜΕΣΟΣ ΌΡΟΣ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑΣ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ.....	93
ΠΙΝΑΚΑΣ 11 ΧΡΗΣΤΕΣ (ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ) ΙΚΔ ΚΑΙ ΑΠΛΟΙ ΧΡΗΣΤΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ.....	93
ΠΙΝΑΚΑΣ 12 ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΡΗΣΤΩΝ ΜΕ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ.....	94
ΠΙΝΑΚΑΣ 13 ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΡΗΣΤΩΝ ΙΚΔ ΚΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ.....	95
ΠΙΝΑΚΑΣ 14 ΑΡΙΘΜΟΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΣΕ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ ΌΣΩΝ ΕΙΝΑΙ ΜΕΛΗ ΣΕ ΙΚΔ.....	97
ΠΙΝΑΚΑΣ 15 ΜΕΣΟΣ ΌΡΟΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΑΝΑ ΧΡΗΣΤΗ ΙΚΔ.....	97
ΠΙΝΑΚΑΣ 16 ΜΕΣΟΙ ΌΡΟΙ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑΣ ΧΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΙΚΔ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΟΙ ΧΡΗΣΤΕΣ ΔΙΑΤΗΡΟΥΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ.....	100
ΠΙΝΑΚΑΣ 17 ΧΡΗΣΗ ΙΚΔ - ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ (ΜΕΣΟΣ ΌΡΟΣ, ΣΤΑΘΕΡΗ ΑΠΟΚΛΙΣΗ).....	101
ΠΙΝΑΚΑΣ 18 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ (ΜΕΣΟΣ ΌΡΟΣ, ΣΤΑΘΕΡΗ ΑΠΟΚΛΙΣΗ) ΒΑΘΜΟΥ ΨΧΔ ΧΡΗΣΤΩΝ ΙΚΔ ΚΑΙ ΜΗ-ΧΡΗΣΤΩΝ.....	102
ΠΙΝΑΚΑΣ 19 ΕΠΠΟΛΑΣΜΟΣ ΨΧΔ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΗΣΤΩΝ ΙΚΔ.....	103
ΠΙΝΑΚΑΣ 20 ΕΠΠΟΛΑΣΜΟΣ ΨΧΔ ΜΕΤΑΞΥ ΜΗ-ΧΡΗΣΤΩΝ ΙΚΔ.....	104
ΠΙΝΑΚΑΣ 21 ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΨΧΔ ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΙΚΔ (ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ).....	105
ΠΙΝΑΚΑΣ 22 ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΨΥΧΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΚΑΙ ΒΑΘΜΟΥ ΧΡΗΣΗΣ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ.....	106
ΠΙΝΑΚΑΣ 23 ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΦΥΛΟΥ ΧΡΗΣΤΩΝ ΙΚΔ ΜΕ ΤΗΝ ΨΥΧΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ.....	106
ΠΙΝΑΚΑΣ 24 ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΗΛΙΚΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΧΡΗΣΤΩΝ ΙΚΔ.....	107
ΠΙΝΑΚΑΣ 25 ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΚΑΙ ΨΥΧΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΧΡΗΣΤΩΝ ΙΚΔ.....	108
ΠΙΝΑΚΑΣ 26 ΤΕΣΤ PEARSON'S R ΧΡΗΣΗ ΙΚΔ ΜΕ ΦΥΛΟ.....	108
ΠΙΝΑΚΑΣ 27 ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΒΑΘΜΟΥ ΧΡΗΣΗΣ ΙΚΔ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΑΣ.....	109
ΠΙΝΑΚΑΣ 28 ΣΥΣΧΕΤΗΣΗ (SPEARMAN'S RHO) ΒΑΘΜΟΣ ΧΡΗΣΗΣ ΙΚΔ ΜΕ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΡΗΣΤΩΝ.....	110
ΠΙΝΑΚΑΣ 29 ΨΥΧΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΩΣ ΠΡΟΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΙΚΔ - ΚΑΤΑΤΑΞΗ.....	111
ΠΙΝΑΚΑΣ 30 ΨΥΧΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΙΚΔ (ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ) - ΤΕΣΤ.....	112
ΠΙΝΑΚΑΣ 31 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ ΧΡΗΣΤΩΝ ΙΚΔ - ΚΑΤΑΤΑΞΗ KRUSKAL-WALLIS.....	112
ΠΙΝΑΚΑΣ 32 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΒΑΘΜΟΣ ΨΧΔ ΧΡΗΣΤΩΝ ΙΚΔ ΜΕ ΗΛΙΚΙΑ ΧΡΗΣΤΩΝ ΙΚΔ.....	113
ΠΙΝΑΚΑΣ 33 ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ.....	113
ΠΙΝΑΚΑΣ 34 ΤΕΣΤ KRUSKAL-WALLIS - ΜΕΣΟΙ ΌΡΟΙ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ.....	114
ΠΙΝΑΚΑΣ 35 ΤΕΣΤ KRUSKAL-WALLIS - ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΒΑΘΜΟΣ ΨΧΔ ΜΕ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΡΗΣΤΩΝ ΙΚΔ.....	114
ΠΙΝΑΚΑΣ 36 ΈΛΕΓΧΟΣ ΧΡΗΣΗΣ ΙΚΔ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ.....	115
ΠΙΝΑΚΑΣ 37 ONE-WAY-ANOVA TEST ΒΑΘΜΟΣ ΧΡΗΣΗΣ ΙΚΔ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΑ.....	116
ΠΙΝΑΚΑΣ 38 BONFERRONI POST HOC TESTS.....	116
ΠΙΝΑΚΑΣ 39 ΈΛΕΓΧΟΣ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΧΡΗΣΗΣ ΙΚΔ.....	118
ΠΙΝΑΚΑΣ 40 ΈΛΕΓΧΟΣ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΒΑΘΜΟΥ ΧΡΗΣΗΣ ΙΚΔ ΓΙΑ ΤΙΣ ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ.....	121
ΠΙΝΑΚΑΣ 41 ΈΛΕΓΧΟΣ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΒΑΘΜΟΣ ΧΡΗΣΗΣ ΙΚΔ ΜΕ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	123

Κατάλογος Γραφημάτων

ΓΡΑΦΗΜΑ 1 ΠΟΣΟΣΤΑ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΙ ΑΝΑ ΦΥΛΟ ΣΥΜΜΕΤΕΣΧΟΝΤΩΝ.....	86
ΓΡΑΦΗΜΑ 2 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	87
ΓΡΑΦΗΜΑ 3 ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΧΡΗΣΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	87
ΓΡΑΦΗΜΑ 4 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΧΡΗΣΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΚΑΤΑ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	88
ΓΡΑΦΗΜΑ 5 ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΧΡΗΣΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΚΑΤΑ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	89
ΓΡΑΦΗΜΑ 6 ΠΟΣΟΣΤΑ ΧΡΗΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΥΠΟ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΤΥΟ.....	90
ΓΡΑΦΗΜΑ 7 ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΣΥΝΔΕΣΗΣ - ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΑ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	91
ΓΡΑΦΗΜΑ 8 ΜΕΣΟ ΣΥΝΔΕΣΗΣ - ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΑ ΜΕΣΟ	92
ΓΡΑΦΗΜΑ 9 ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ.....	93
ΓΡΑΦΗΜΑ 10 ΠΟΣΟΣΤΑ ΧΡΗΣΤΩΝ (ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ) ΙΚΔ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΑΠΛΟΥΣ ΧΡΗΣΤΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ	94
ΓΡΑΦΗΜΑ 11 ΠΟΣΟΣΤΑ ΧΡΗΣΤΩΝ ΙΚΔ ΑΝΑ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ	96
ΓΡΑΦΗΜΑ 12 ΧΡΗΣΤΕΣ ΑΝΑ ΑΡΙΘΜΟ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΣΕ ΙΚΔ	97
ΓΡΑΦΗΜΑ 13 ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΣΕ ΙΚΔ - ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΑ ΑΡΙΘΜΟ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ.....	98
ΓΡΑΦΗΜΑ 14 ΜΕΣΟΙ ΟΡΟΙ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑΣ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΣΤΙΣ ΙΚΔ ΠΟΥ ΟΙ ΧΡΗΣΤΕΣ ΔΙΑΤΗΡΟΥΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ.....	101
ΓΡΑΦΗΜΑ 15 ΒΑΘΜΟΣ ΨΧΔ ΧΡΗΣΤΩΝ ΙΚΔ - ΚΑΤΑΝΟΜΗ	102
ΓΡΑΦΗΜΑ 16 ΒΑΘΜΟΣ ΨΧΔ ΜΗ-ΧΡΗΣΤΩΝ ΙΚΔ - ΚΑΤΑΝΟΜΗ	103
ΓΡΑΦΗΜΑ 17 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΧΡΗΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ	117
ΓΡΑΦΗΜΑ 18 ΈΛΕΓΧΟΣ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΧΡΗΣΗΣ ΙΚΔ ΑΝΔΡΩΝ.....	118
ΓΡΑΦΗΜΑ 19 ΈΛΕΓΧΟΣ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΧΡΗΣΗΣ ΙΚΔ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	119
ΓΡΑΦΗΜΑ 20 ΨΥΧΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ (ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΣ ΕΘΙΣΜΟΣ) ΧΡΗΣΤΩΝ ΙΚΔ - ΚΑΤΑΝΟΜΗ	119
ΓΡΑΦΗΜΑ 21 ΨΥΧΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ - ΈΛΕΓΧΟΣ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ.....	120
ΓΡΑΦΗΜΑ 22 ΒΑΘΜΟΣ ΨΥΧΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ (ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΣ ΕΘΙΣΜΟΣ) - ΚΑΤΑΝΟΜΗ	120
ΓΡΑΦΗΜΑ 23 ΒΑΘΜΟΣ ΨΥΧΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ (ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΣ ΕΘΙΣΜΟΣ) - ΈΛΕΓΧΟΣ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ	121
ΓΡΑΦΗΜΑ 24 ΈΛΕΓΧΟΣ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΒΑΘΜΟΥ ΧΡΗΣΗΣ ΙΚΔ - 18-40.....	122
ΓΡΑΦΗΜΑ 25 ΈΛΕΓΧΟΣ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΒΑΘΜΟΥ ΧΡΗΣΗΣ ΙΚΔ - 41-64	122
ΓΡΑΦΗΜΑ 26 ΈΛΕΓΧΟΣ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΒΑΘΜΟΥ ΧΡΗΣΗΣ ΙΚΔ - >=65.....	123